

audit FINANCIAR

Profesia contabilă și de audit

- Învățămintele trecutului
- Provocările prezentului
- Repererele viitorului

Studii și comentarii prezentate de:

Horia Neamțu • Florin Georgescu
Ion Mihăilescu • Vasile Iuga
Alain Burlaud • Emil Horomnea
Ion Ionașcu

Revista „Audit Financiar” – 100 de apariții

Arc peste timp

- ❖ Actul de naștere al publicației este datat în primul trimestru al anului 2003, ideea realizării acestei reviste aparținând președintelui din acea vreme al Camerei – prof. univ. dr. **Florin Georgescu**.
- ❖ Obiectivul revistei este de a sprijini eforturile Camerei Auditorilor Financieri din România îndreptate spre asigurarea unei înalte calități a profesiei de auditor financiar, la nivelul standardelor internaționale și al normelor europene în domeniu, spre afirmarea prestigiului acestei profesii în țară și pe plan internațional.
- ❖ În primii trei ani revista a apărut trimestrial, iar din anul 2006 se editează lunar atât în format tipărit, cât și electronic, fiind pusă la dispoziția auditorilor financiari, stagiatorilor, precum și publicului interesat.
- ❖ Începând din anul 2006 Consiliul Camerei a imprimat revistei atât un caracter profesional, cât și unul de cercetare științifică, în principal în domeniul auditului și contabilității, dar și în domenii adiacente, de graniță: guvernanta corporativă, evaluare, analiză financiară, fiscalitate etc.
- ❖ Revista este coordonată de un Colegiu Editorial Științific format din 16 personalități ale profesiei din țară și din străinătate, fiind inclusă în patru baze de date internaționale, din care trei - Proquest, Ebsco și Cabells.com – sunt recunoscute de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare, precum și pe platforma editorială română SCPIO.
- ❖ De asemenea, revista „Audit Financiar” participă la schimbul de publicații de specialitate editate de organizații profesionale sau instituții și universități din țară și din străinătate, cu care Camera Auditorilor Financieri din România întreține relații de colaborare sau parteneriat.
- ❖ Girul calității fiecărui articol publicat este dat de membri ai unui Consiliu Științific de Evaluare, constituit din profesioniști și universitari cu experiență în domeniile abordate în revistă, care asigură revizuirea atentă a materialelor propuse în sistem duble-blind-review, contribuind adesea cu observațiile și sugestiile lor la îmbunătățirea articolelor și la menținerea standardului de calitate necesar.
- ❖ În cele 100 de ediții ale revistei au fost publicate circa 850 de articole cu caracter profesional sau de cercetare științifică, câteva zeci dintre acestea purtând semnătura unor specialiști din străinătate. De asemenea, în revistă au fost cuprinse aproximativ 1000 de informații și reportaje, care au marcat principalele momente din viața organizației profesionale: activități și evenimente organizate de Cameră sau la care au participat reprezentanți ai Camerei, desfășurate în țară sau în străinătate.
- ❖ De-a lungul a 11 ani de viață editorială, răspunderea redacțională a revenit, succesiv, unor echipe profesionale. O persoană se cuvine menționată aici – colaboratorul revistei **Nicolae Login** – care a asigurat concepția grafică și designul tuturor celor 100 de ediții ale revistei.
- ❖ Începând din anul 2012, revista „Audit Financiar”, are o soră – revista „Practici de Audit” editată tot de Camera Auditorilor Financieri din România – cu apariție trimestrială - în care sunt publicate comentarii, studii de caz, consultanță, exemple de bune practici din țară și din străinătate, răspunsuri la probleme ridicate de cititori și soluții propuse de Grupul de lucru, alte informații utile.

Prof. univ. dr. Horia NEAMȚU

Național, internațional și european în supravegherea publică a auditului financiar
National, European and International in Public Oversight of the Audit Activity

3**12**

Prof. univ. dr. Florin GEORGESCU

De la dereglementare din nou la reglementare în profesia contabilă și de audit
From Deregulation to Reregulation in the Accounting and Auditing Professions

Prof. univ. dr. Ion MIHĂILESCU

Resursa umană, factor decisiv în dezvoltarea auditului în România
The Human Resource, a Decisive Factor for the Quality of Audit Engagements

18**23**

Vasile IUGA, PWC

Considerații privind impactul modelului politic asupra modelului de afaceri și de raportare financiară
Considerations on the Impact of the Political Model on the Business and Financial Reporting Models

Prof. Alain BURLAUD

Conturile trebuie să spună adevărul sau să fie relevante? - Un comentariu referitor la cadrul conceptual al IASC/IASB
Should Financial Statements Represent Fairly or be Relevant? Considering the IASC/IASB Conceptual Framework

30**48**

Prof. univ. dr. Emil HOROMNEA

Cultură și deontologie - repere în profesia contabilă și afaceri
Culture and Deontology - Benchmarks in the Accounting Profession and Business

Prof. univ. dr. Ion IONAȘCU

Un secol de contabilitate și auditul conturilor la Academia de Studii Economice din București
One Hundred Years of Accounting and Auditing at the Bucharest University of Economic Studies

59**72**

De la o Conferință la alta / A Year after CFAR Conference

Secvențe din activitatea CAFR, reflectate în paginile revistei
Some of the CFAR Activities Reflected in its Journal

Revistă editată de
**Camera Auditorilor Financiari
din România**

Str. Sirenelor, nr. 67-69, sector 5, București

Colegiul editorial științific

Prof. univ. dr. **Sorin BRICIU**, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
Prof. univ. dr. **Alain BURLAUD**, Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris
Prof. univ. dr. **Tatiana DĂNESCU**, prorector, Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș
Prof. univ. dr. **Robin JARVIS**, director pentru IMM-ACCA, profesor de contabilitate Universitatea Brunel, Marea Britanie
Prof. univ. dr. **David HILLIER**, decan, Leeds University Business School, Marea Britanie
Prof. univ. dr. **Allan HODGSON**, The University of Queensland, Australia
Prof. univ. dr. **Emil HOROMNEA**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
Prof. univ. dr. **Dumitru MATIȘ**, decan, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Prof. univ. dr. **Maria MANOLESCU**, ASE, București
Prof. univ. dr. **Ion MIHĂILESCU**, Universitatea "Constantin Brâncoveanu", Pitești
Prof. univ. dr. **Ana MORARIU**, ASE, București
Prof. univ. dr. **Vasile RĂILEANU**, Facultatea de Contabilitate și Informatică de Gestiune - ASE București
Prof. univ. dr. **Donna STREET**, Universitatea Dayton, SUA
Prof. univ. dr. **Ioan TALPOȘ**, președintele Senatului, Universitatea de Vest din Timișoara
Prof. univ. dr. **Eugeniu ȚURLEA**, directorul Departamentului de contabilitate, audit, analiză și informatică de gestiune, ASE București
Academician **Iulian VĂCĂREL**, Academia Română

Director științific: Prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**

Director editorial: Dr. **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef: **Cristiana RUS**

Colectiv redacțional: **Mihai DRAGNEA, Alice PETCU, Adriana SPIRIDON, Daniela ȘTEFĂNUȚ, Angela TUDOR**

Secretar de redacție: **Cristina RADU**

Prezentare grafică și tehnoredactare: **Nicolae LOGIN**

Colegiul editorial științific și colectivul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul articolelor publicate în revistă.

B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>; <http://www.proquest.com>; www.ebscohost.com, www.cabells.com

Revista este inclusă în platforma editorială română SCPIO: www.scpio.ro

Revista este indexată în trei baze de date recunoscute

de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU)

Marcă înregistrată la OSIM, sub nr. M2010 07387

Telefon: **(021) 410.74.43 interior 120**; Fax: **(021) 410.03.48**;

E-mail: **revista@cafr.ro**; [http: revista.cafr.ro](http://revista.cafr.ro)

ISSN 1844 - 8801

Tipar: Print Group S.R.L., Șoseaua Fundeni nr. 50B, București, tel: 0744.638.772

Național, european și internațional în supravegherea publică a auditului financiar

Horia NEAMȚU*

Abstract

National, European and International in Public Oversight of the Audit Activity

The public oversight of the audit activity became a subject of interest with the Sarbanes-Oxley Act emergence in 2002. One of the most important issues for which the Sarbanes-Oxley Act was created for was the Enron Scandal and consequently, the PCAOB (Public Company Accounting Oversight Board) was set up, as a measure of triggering the public oversight of financial audit. The PCAOB's mission is the surveillance of companies' public audit in order to protect the interests of the investors, as well as the public interest for establishing accurate and independent audit reports. PCAOB acts for improving the audit quality, for reducing the risk of audit failure for U.S. listed companies and for increasing the public confidence in the financial reports and the audit profession. In May 17, 2006, the European Union issued the 2006/43/EC Directive of the European Parliament and of the Council on statutory audit of annual accounts and consolidated accounts. Several challenges for the audit regulated profession have been triggered in some European States. Consequently, the audit profession changed from a self-regulated profession into a regulated one.

Key words: *public oversight, audit, accounting, transparență, audit practices*

JEL Classification: M42, M41, M40

Cuvinte cheie: *supraveghere publică, audit, contabilitate, transparență, practici de audit*

Introducere

Criza economică globală, profundă și durabilă, caracteristică ultimilor ani, a generat, firesc, intense cercetări asupra cauzelor acesteia, a implicațiilor fenomenelor pe care le-a declanșat, dar mai ales asupra găsirii remediilor care pot fi eficient administrate. Cu deosebire provoacă îngrijorare ritmul lent al relansării, în condițiile în care acest fapt nu poate fi pus pe seama și penuriei de resurse investiționale.

Una din concluziile spre care converg aprecierile analiștilor este aceea că, în acest moment, criza economică este dublată și potențată de o veritabilă criză de încredere: în regulile și comportamentul pieței și ale jocului concurențial, în credibilitatea și onestitatea partenerilor potențiali, în stabilitatea, transparența și predictibilitatea comportamentului politic al statelor și instituțiilor suprastatale, îndeosebi în domeniul fiscal și în cel al reglementării afacerilor.

Implicit, lipsa de încredere s-a răsfrânt asupra funcționării unui mecanism esențial al economiei de piață și anume auditul financiar. În această privință nu este vorba de a imputa comportamentul auditorilor financiari pentru declanșarea crizei, cât mai ales de a pune în valoare cât mai bine capacitatea acestora de a contribui decisiv la restabilirea unui climat favorabil relansării, îndeosebi prin implicarea în preîntâmpinarea unor fraude financiare de tipul celor devenite notorii în ultimii ani. Cu alte cuvinte, așteptările îndreptățite față de profesia de audit sunt legate organic de cerințele satisfacerii interesului public și, pe cale de consecință, ale îndeplinirii rolului social prin rapoarte de audit credibile, realizate la un nivel al calității corespunzător.

* Prof. univ. dr., Academia de Studii Economice București, președintele CAFR, e-mail: horia.neamtu@yahoo.com

tor și în condiții ireproșabile de etică și independență.

Date fiind circumstanțele la care ne-am referit, de prestațiile auditorilor financiari se interesează nu numai comunitatea de afaceri, ci și statele, precum și organizațiile suprastatale și organisme profesionale internaționale. Acestea, realizând faptul că opinia de audit este de natură să influențeze, adesea hotărâtor, percepția stakeholderilor asupra afacerilor, au decis să procedeze la o monitorizare mult mai atentă a activității de audit, ceea ce, pe plan practic, a însemnat un proces tot mai evident de trecere a auditului financiar de la o profesie autoreglementată către o profesie reglementată. Așa s-a ajuns la crearea unor organisme de supraveghere a activității de audit și a calității serviciilor implicate de aceasta, ca un element cheie pentru asigurarea respectării normelor contabile și pentru crearea unei evaluări prompte din punct de vedere profesional a situațiilor financiare.

Cum au receptat cercetătorii în materie o asemenea evoluție? **Humphreya, C., Loftb, A., Woods, M (2009)** consideră că accentul trebuie pus pe nevoia de cercetare, dezvoltare și supraveghere a auditului, în vederea asigurării unei legături cu contextul macroeconomic actual în condițiile în care practicile de audit se realizează în diferite contexte, naționale și internaționale. În acest sens, Legea Sarbanes-Oxley din 2002 reglementează contextul supravegherii activității de audit din SUA prin permiterea realizării de inspecții de către organismul de control PCAOB. Scopul declarat este acela de a asigura promovarea unui audit de înaltă calitate, precum și îmbunătățirea calității serviciilor acordate de către auditori.

Studii din literatura de specialitate, precum cele întreprinse de **Blankley, A., I., Kerr, D., S., Wiggins, C., E., (2012)**,

accentuează faptul că mai mult de 50 % din companiile de audit sugerează că inspecțiile PCAOB vor îmbunătăți calitatea serviciilor prestate, în timp ce **Carcello, J., V., Hollingsworth, C., Mastrolia, S., A., (2011)** punctează că măsurile întreprinse de PCAOB, corelate cu inspecțiile realizate au determinat îmbunătățirea auditului în companiile din Big 4, prin reducerea acumulărilor anormale și prin diminuarea câștigurilor obținute de către management datorită existenței unei raport favorabil de audit. Aceeași idee este promovată și de către **DeFond, M., L., (2010)**, care lansează ideea că aceste inspecții contribuie la consolidarea practicării auditului.

La nivel european, reglementarea și supravegherea activității de audit se realizează prin intermediul Directivei 2006/43/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 17 mai 2006 privind auditul legal al conturilor anuale și al conturilor consolidate, care modifică Directivele 78/660/CEE și 83/349/CEE ale Consiliului și care vizează abrogarea Directivei 84/253/CEE a Consiliului, ce reglementa aprobarea persoanelor responsabile pentru realizarea auditului statutar aferent documentelor contabile.

Ne propunem, în cele ce urmează, să supunem analizei măsurile adoptate în acest domeniu și să relevăm câteva aspecte – considerăm esențiale – ale funcționării unor instituții care au primit responsabilități în supravegherea profesiei.

Considerații privind abordarea europeană

Obligativitatea transpunerii Directivei 43/2006/CE în legislația națională a determinat statele UE să înființeze organisme de supraveghere publică a audi-

tului statutar. Acestea, conform Directivei, au responsabilitatea finală pentru domenii precum: educație, acces la profesie, asigurarea calității, investigații și disciplină. Cu precizarea însă că autoritățile competente pot delega unele atribuții de acest fel organismelor profesionale.

Directiva își propune să clarifice obligațiile auditului statutar, independența acestora și codul etic aplicat, prin introducerea unei cerințe de asigurare externă a calității și prin furnizarea unor informații publice robuste aferente profesiei de audit. Pe lângă acestea, directiva stabilește cerința implementării unor criterii minime privind practicile de audit statutar în condițiile în care scandalurile financiare recente impun fundamentarea unor astfel de măsuri. În acest sens, directiva este în concordanță cu recomandarea Comisiei 2002/590/EC ce prevede că auditorii statutari sau firmele de audit nu pot presta servicii ce au ca efect distorsionarea independenței acestora și nu pot fi implicați în decizii ale organelor de conducere.

De asemenea, directiva face referire la mobilitatea factorilor de audit statutar între statele membre și introduce ideea de supraveghere realizată de state din afara Uniunii Europene. Ideea furnizată se bazează pe enunțarea principiilor necesare efectuării unui audit de calitate.

Pe deasupra, nu sunt explicitate serviciile care nu pot fi prestate de firmele de audit, însă este reglementat faptul că auditul statutar sau firma de audit trebuie să furnizeze toate informațiile legate de elemente ce i-ar putea afecta independența, scopul său fiind minimizarea factorilor de risc aferenți. Nu în ultimul rând, compania auditată trebuie să menționeze în notele explicate ale situațiilor financiare onorariul aferent serviciilor de audit și de non-audit.

Directiva 2006/43/EC consideră că statele membre ar trebui să-și stabilească organisme care să se ocupe de supravegherea activității de audit din statul respectiv.

În acest sens, potrivit articolului 33 din această Directivă, statele membre asigură reglementarea normativă pentru sistemul de supraveghere publică a activităților de audit statutar, aspect ce permite cooperarea eficientă la nivel comunitar. Astfel, fiecare stat membru ar trebui să precizeze care este autoritatea competentă de a furniza informații legate de auditul statutar, aceasta fiind membră a organismului de supraveghere. Potrivit articolului 36, scopul este acela de a asigura o funcționare eficientă a schimbului de informații între țările membre despre calitatea auditului întreprins.

În ceea ce privește tipul informațiilor, acestea pot fi nu numai de natură publică, dar și de natură confidențială, în condițiile în care aceste informații sunt folosite exclusiv pentru aplicarea directivei europene. Astfel, pot fi furnizate informații despre datele de identificare a firmelor de audit și despre deciziile privind auditul financiar luate la nivel național. Alte elemente vizează informații despre asigurarea calității și realizarea inspecțiilor privind corectitudinea și calitatea practicilor de audit, precum și informații despre eventualele investigații și sancțiuni aplicate firmelor de audit din statul membru.

Furnizarea de informații legate de efectuarea unor inspecții sau a unor investigații aferente auditului statutar dintr-un stat membru necesită o justificare a cererii respective, în condițiile în care aceste informații nu pot fi obținute din surse interne. De asemenea, acestea trebuie să fie corelate cu principiile de supraveghere ale auditului statutar în statul în care datele sunt transferate.

Potrivit articolului 36, aliniatul 4 din Directivă, refuzul acordării informațiilor necesare de către un stat membru are la bază aspecte legate de elemente care ar putea afecta fie suveranitatea, securitatea sau ordinea publică a statului membru, fie ar viola normele de securitate națională. De asemenea, în condițiile în care există deja proceduri judiciare intentate împotriva aceluiași tip de acțiuni sau aceleiași companii de audit în alt stat membru sau o hotărâre definitivă legată de acțiuni similare a fost deja adoptată în statul membru solicitant, acordarea de informații nu mai are caracter obligatoriu.

În condițiile în care transferul de informații solicitate nu se poate realiza imediat, trebuie expuse motivele prezentei întârzieri potrivit reglementărilor din articolul 36, aliniatul 4.

Pe deasupra, directiva solicită autorităților competente să furnizeze informații în cazul în care o autoritate competentă consideră că activități ce denaturează prerogativele directivei sunt sau au fost realizate într-un alt stat membru (articolul 36, aliniatul 5), precum și în situația în care omologarea unui auditor statutar sau a unei firme de audit se retrage indiferent de motiv și acesta / aceasta își desfășoară activitatea pe teritoriul unui alt stat membru.

Totodată, potrivit articolului 36, aliniatul 1, este obligatorie raportarea de informații care pot să fie utile și altor autorități competente, în condițiile în care au fost inițiate sancțiuni penale sau disciplinare sau au fost impuse sancțiuni publice pentru un auditor statutar sau o firmă de audit ce activează într-un alt stat membru.

De asemenea, organele competente ar trebui să furnizeze informații cu caracter relevant atunci când companiile listate sunt luate în discuție. Solicitarea informațiilor presupune obținerea acestora în termen de cel mult o lună, prin

furnizarea unei notificări prealabile atunci când datele sunt disponibile.

Pe de altă parte, directiva europeană vizează realizarea unor eforturi comune ale autorităților competente în identificarea unor elemente relevante în cazul fuziunilor, cum ar fi structuri similare cu KPMG-LLP Europa, Ernst & Young - EMEIA.

Nu în ultimul rând, o autoritate competentă poate solicita realizarea unei investigații de către o altă autoritate competentă pe teritoriul acesteia. Personal din ambele state membre poate participa la investigație pe perioadă în care ancheta este supusă controlului general în statul în care se efectuează. Conform articolului 30, aliniatul 1, scopul asistenței solicitate are la bază identificarea, corectarea și prevenirea realizării necorespunzătoare a auditului statutar din statul în care se efectuează transferul de informații.

Aspecte ale organizării și funcționării supravegherii publice a auditului statutar în Uniunea Europeană

Potrivit Directivei 2005/909/EC din 14 decembrie 2005, a fost înființat Grupul European al Organelor de Supraveghere a auditorilor (European Group of Auditors' Oversight Bodies - EGAOB), grup ce trebuie să asigure coordonarea eficientă a sistemelor publice de supraveghere a auditului statutar, precum și a firmelor de audit din cadrul Uniunii Europene.

Scopul acestuia este să avizeze Comisia Europeană despre problemele

întâlnite la nivelul auditului statutar. De asemenea, acest organism poate furniza, alături de alte organisme acreditate, suport tehnic pentru implementarea unor măsuri privind aplicarea Directivei aferente auditului statutar, impuse de către Comisia Europeană. Aceste măsuri vizează Standardele Internaționale de Audit, precum și evaluarea sistemelor de supraveghere publice ale țărilor terțe.

Crearea acestui organism se datorează frecvențelor schimbări în legislație care au survenit în aspecte legate de profesia de audit. Acest organism este format din autorități publice reprezentative și competente desemnate la nivel național în fiecare dintre cele 27 de state membre. Din cadrul acestui consiliu, nu pot face parte reprezentanți ai statelor tripartite (SUA, Japonia, Canada), ci doar cei ai statelor membre, precum și reprezentanți ai altor state cum sunt Norvegia, Liechtenstein, Islanda.

În cadrul acestui grup sunt de asemenea discutate documentele pe care Comisia Europeană le avizează, deși acestea nu sunt votate sau elaborate concomitent. Cu toate acestea, contribuția grupului este semnificativă în ceea ce privește deciziile și documentele realizate la nivelul Comisiei Europene.

Grupul European al Organelor de Supraveghere a Auditorilor își axează activitatea pe elemente ce țin de asigurarea unei bune practici în procesul de audit realizat la nivelul Uniunii Europene. Acest aspect presupune facilitarea cooperării între sistemele publice de supraveghere ale statelor membre și realizarea unui schimb de bune practici în domeniul cooperării dintre acestea. De asemenea, Grupul European al Organelor de Supraveghere a Auditorilor contribuie la evaluarea tehnică a

sistemelor publice de supraveghere din țările terțe și asigură cooperarea la nivel internațional între acestea și statele membre. Nu în ultimul rând, acest organism contribuie la examinarea tehnică a standardelor internaționale de audit, inclusiv la procesele de elaborare a acestora, ținând cont că se dorește adoptarea lor la nivel comunitar.

În conformitate cu prevederile directivei privind auditul statutar, sistemele publice naționale vor fi responsabile pentru supravegherea activităților de audit, precum și pentru alte aspecte ca: aprobarea și înregistrarea firmelor de audit și a auditorilor statutari, adoptarea standardelor de etică și controlul intern al firmelor de audit, precum și pentru asigurarea calității proceselor de audit, perfecționarea continuă a acestora, implementarea sistemelor de investigație și de disciplină aferente auditului statutar.

Practicile de supraveghere publică a profesiei în țări ale Uniunii Europene

După cum precizam anterior, potrivit articolului 29, aliniatul 1 din Directivă, țările Uniunii Europene sunt obligate să supravegheze public activitatea de audit statutar și să implementeze prevederile Directivei în legislația națională.

În acest sens, se cuvine menționat că statele membre au implementat diferite sisteme de supraveghere, prin implicarea unuia sau a mai multor organisme de supraveghere. Totodată, la nivelul Uniunii Europene statele membre cooperează cu instituțiile de supraveghere și analizează activitatea desfășurată de acestea.

Sistemul de organizare a asigurării calității trebuie să fie stabilit în așa fel încât

să se aplice tuturor auditorilor statutari. Dar dacă există modalități de implementare diferită a acestora, directiva adoptată la nivelul Uniunii Europene permite existența unor diferențe în modul de asigurare a calității și a supravegherii publice pentru auditorii statutari și firmele de audit. Cu toate acestea, este necesar să se asigure cooperarea efectivă între statele membre pentru a dezvolta aceste sisteme pe baza unor norme privind modul în care asigurarea calității și sistemul de supraveghere ar trebui să funcționeze.

Astfel, din cele 27 de membre, se remarcă faptul că unele organisme sunt independente, altele se află în coordonarea unor ministere precum Ministerul de Justiție, Ministerul de Economie sau Ministerul de Finanțe. Prin urmare, la nivelul statelor membre Austria, Belgia, Finlanda, Germania, Ungaria și Italia există organisme care funcționează sub coordonarea Ministerului de Economie; Letonia, Lituania, Luxembourg, Malta, Olanda, Slovacia sunt țări a căror supraveghere pe domeniul auditului se află în coordonarea Ministerului de Finanțe. De asemenea, sunt țări precum Suedia și Finlanda în care activitățile de supraveghere sunt administrate de către Ministerul de Justiție, în timp ce țări precum Bulgaria, Cehia, Cipru, Danemarca, Portugalia, România, Marea Britanie, Spania și Slovenia au instituții cu caracter **autonom**, dar aceste organisme sunt atașate pe lângă Ministerul de Finanțe sau Ministerul Economiei.

De exemplu, în **Polonia** există un organism independent, care este finanțat direct din Bugetul de stat și pentru care expertiza tehnică și sarcinile administrative sunt efectuate de către departamentul de contabilitate din cadrul Ministerului de Finanțe.

În **Letonia** există un organism de supraveghere care acționează pe două niveluri. La nivel național este coordonat de către Ministerul Finanțelor, ceea ce semnifică faptul că Ministerul de Finanțe poate revoca anumite decizii luate de către acesta. Pe de altă parte, există un consiliu de supraveghere a auditului care preia orice informație necesară în vederea unei supravegheri eficiente a serviciilor de audit.

În **Marea Britanie** funcționează un organism independent de reglementare, responsabil cu promovarea guvernantei corporative de înaltă calitate și cu raportarea pentru încurajarea investițiilor. De asemenea, acesta trebuie să monitorizeze și să aplice standardele de contabilitate și de audit, să supravegheze activitățile de reglementare ale profesiei de actuar și organismele profesionale contabile.

În **Spania**, spre deosebire de alte organisme de reglementare, membrii consiliului de supraveghere nu au drepturi de vot, deoarece acesta este alcătuit din membri care nu activează în practică.

În concordanță cu această reglementare, în **Germania** este obligatoriu ca membrii comisiei de supraveghere a activității de audit, aprobați de Ministerul Economiei și Tehnologiei, să nu fi desfășurat activitate de contabili publici în ultimii 5 ani, cu toate că aceștia ar trebui să fi profesat în domenii precum finanțe, contabilitate, economie sau în mediul universitar.

Cu toate acestea, în majoritatea țărilor membre, membrii comisiei de supraveghere ar trebui să fie persoane ce activează în practică în domeniile respective.

Indiferent de sistemul de supraveghere publică adoptat la nivelul Uniunii Europene, este esențial ca organizațiile profesionale care au contribuit la con-

strucția și consolidarea profesiei contabile să continue să aplice valorile și disciplina, în vederea asigurării unei calități ridicate a sistemului de audit și de supraveghere a activităților acestora.

Dacă organizațiile profesionale sunt slăbite, atribuțiile sunt preluate de către autoritățile competente, profesia se modifică din temelii, iar profesioniștii își pierd reperele la care să se raporteze.

Instituirea supravegherii publice a profesiei în România

În România, legislația care guvernează supravegherea activității de audit este Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate, completată prin Ordonanța Guvernului nr. 23/2012.

Consiliul pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar (CSPAAS) a fost înființat pe baza OUG nr. 90/2008, transformat ulterior în Consiliul pentru Supravegherea în Interes Public a Profesiei Contabile (CSIPPC) prin OUG nr. 23/2012. Acesta este un organism autonom care funcționează pe lângă Ministerul Finanțelor Publice.

Ca și alte instituții similare din Uniunea Europeană, CSIPPC răspunde de aprobarea și înregistrarea firmelor de audit și a auditorilor statutar, adoptarea standardelor de etică și controlul intern al firmelor de audit, precum și pentru asigurarea calității proceselor de audit, perfecționarea continuă a acestora, implementarea sistemelor de investigație și de disciplină aferente auditului statutar. De asemenea, organismul de supraveghere are în obiectul

său de activitate și urmărirea adoptării de către CAFR a unor politici, reguli, reglementări și proceduri prin care interesul public să fie protejat în conformitate cu cerințele Comisiei Europene.

Între obiectivele sale, cele mai importante sunt legate de supravegherea publică a activității de audit statutar în conformitate cu directivele europene, îmbunătățirea calității auditului statutar pentru creșterea încrederii atât în situațiile financiare individuale, cât și în situațiile financiare consolidate, cooperarea cu alte organisme în domeniul Standardelor Internaționale de Audit (ISA), al auditului statutar și al supravegherii publice, asigurarea monitorizării și aplicarea Standardelor Internaționale de Audit, stabilirea planului strategic cu privire la activitatea de supraveghere pentru operațiunile de audit statutar.

Pe de altă parte, Consiliul pentru Supravegherea în Interes Public a Profesiei Contabile elaborează norme cu privire la regimul onorariilor percepute pentru activitatea de audit statutar, precum și norme legate de reglementarea altor aspecte ale acestuia. Acesta se ocupă de criteriile care stabilesc auditul de calitate conform prevederilor europene, acordă și retrage autorizații, stabilește normele de desfășurare a activității de audit statutar și a auditului efectuat de către o companie, identifică situațiile care ar putea afecta independența și obiectivitatea auditorilor statutar sau a firmelor de audit și acordă sancțiuni disciplinare în condițiile în care normele legale nu sunt respectate.

În ceea ce privește procesul de monitorizare, acesta supraveghează modul în care cadrul legislativ românesc corespunde măsurilor adoptate la nivelul Comisiei Europene atunci când este analizată independența auditorilor statutar, asigurând o perfecționare continuă a acestuia.

Consiliul pentru Supravegherea în Interes Public a Profesiei Contabile publică rapoarte despre elementele de independență ale auditorilor statutar și ale firmelor de audit, precum și rapoarte legate de eventualele încălcări ale criteriilor ce definesc aplicarea profesionalismului în practicile de audit.

Consiliul este condus de un Consiliu Superior, alcătuit din reprezentanți desemnați de principalele instituții care au obligații de reglementare în domeniul contabilității și în domeniul auditului sau de organisme profesionale din aceste domenii, precum CAFR, CEC-CAR, Ministerul Finanțelor Publice, Banca Națională a României, Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, Comisia de Supraveghere a Asigurărilor, Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private, Ministerul Justiției și un membru al CAFR, auditor al situațiilor financiare întocmite de entitățile de interes public, desemnat de Consiliul Camerei.

O privire asupra implicațiilor aplicării măsurilor adoptate sau în curs de reglementare

Demersul nostru pornește de la ideea că, deosebit de măsurile de supraveghere la nivel statal, pentru bunul său renume, profesia însăși este pe deplin interesată ca auditorii financiari să-și facă datoria, să respecte regulile și normele de lucru statuate, să fie permanent competitivi și eficienți.

Organizația noastră profesională, Camera Auditorilor Financiari din România, a fost de la bun început - și a dovedit în permanență prin acțiunile sale -

că este pe deplin conștientă de răspunderile care îi revin în această privință. Dacă a organizat un sistem performant de formare profesională și de acces la calitatea de auditor, de pregătire continuă, dacă s-a preocupat de asigurarea unor servicii în sprijinul activității acestora, precum și în general dacă a întreprins acțiuni pe plan intern și extern pentru rezolvarea problemelor profesiei și pentru racordarea sa la viața internațională de profil, toate acestea au avut și vor avea în continuare drept obiectiv crearea cadrului optim de exercitare a misiunilor de audit de către fiecare membru al Camerei.

Dar cât de sigură putea fi Camera că toți membrii săi vor avea un comportament etic, se vor dovedi în măsură să țină pasul cu cerințele profesiei, pentru a nu-i știrbi bunul renume? Și atunci, pornind de la experiența unor organizații profesionale din țări cu mai vechi state de serviciu în profesie, pe lângă Cameră a fost organizat un sistem de control și monitorizare a activității membrilor săi, sub forma unui departament independent. După cum, în cadrul Executivului funcționează și un Departament de etică, conduită profesională și investigații. Inspectorii din cadrul Departamentului de monitorizare desfășoară activitatea de verificare a competenței profesionale a auditorilor și a firmelor de audit, acordând calificative și propunând, după caz, măsurile sancționatorii prevăzute de regulamentele Camerei.

Este necesar să precizăm că, an de an, operațiunile de inspecție au crescut în calitate, observațiile și concluziile desprinse din această activitate au servit nemijlocit la îmbunătățirea de ansamblu a serviciilor oferite membrilor, dar și la perfecționarea cadrului normativ. Chiar recent Consiliul Camerei a aprobat un nou sistem de apreciere, de notare a performanțelor demonstrate

de auditorii financiari în urma inspecțiilor efectuate.

Am putea pune, deci, într-o măsură importantă pe seama activităților de monitorizare din ce în ce mai eficiente faptul că performanțele auditorilor financiari români se mențin la un nivel ridicat, în cadrul activității de inspecție ponderea deținând-o calificativele A și B acordate atât firmelor, cât și persoanelor fizice (**Tabelul 1**).

O bună dovadă a acestor performanțe o reprezintă imaginea de corectitudine și profesionalism pe care o prezintă auditorii financiari în societatea românească. Practic, în România nu s-au consemnat abateri grave sau măcar notabile din partea membrilor Camerei în îndeplinirea misiunilor lor. Ceea ce înseamnă că, în mod semnificativ, concluziile cuprinse în rapoartele de audit au asigurat informații corecte, utile mediului cărora li s-au adresat. Din aceste considerente, ne întrebăm cu deplin temei în ce măsură se justifică procesul de trecere de la o profesie autoreglementată la o profesie reglementată?

Ne exprimăm opinia că impunerea, de către Comisia Europeană, a organizării unui sistem de supraveghere publică ar trebui să țină cont de specificitățile fiecărui stat membru, mai ales în ceea ce privește tipul de economie și dezvoltarea sa. Logica arată că trebuie să li se acorde suficient timp auditorilor, firmelor de audit, organismelor profesionale, autorităților naționale și oricăror alte părți interesate să se alinieze unui sistem prescris. Modificarea, într-un termen prea scurt, a prevederilor legislative – naționale sau comunitare – este de natură să determine confuzii pe piață și în rândul celor care trebuie să țină pasul cu noile schimbări, precum și poveri inutile pentru furnizorii și beneficiarii serviciilor de audit. Am afirmat aceste lucruri pentru că, iată, nu s-au

Tabel 1 - Situația calificativelor acordate în urma inspecțiilor efectuate de Departamentul de monitorizare și competență profesională

Calificativ	Firme de audit		Persoane fizice		Realizat 2012		Realizat 2011		Realizat 2010		Realizat 2009	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
A	203	66	104	38	307	53	234	55	137	50	104	34
B	72	23	103	38	175	30	129	30	89	32	96	32
C	16	5	34	12	50	9	27	6	38	14	68	22
D	3	1	7	3	10	1	6	1	1	1	16	5
Subtotal	294	95%	247	90%	541	93%	396	94%	265	97%	284	94%
Fără calificativ	14	5	26	9	41	7	27	6	9	3	19	6
Total	308	100	274	100	582	100	423	100	274	100	303	100

Sursă: CAFR, Departamentul de monitorizare și competență profesională

așezat bine organismele de supraveghere, care abia au început să-și găsească un loc în sistem și ne aflăm în fața unor noi propuneri ale Comisiei Europene privind politica de audit, făcute public anul trecut, prin care se dorește să se întărească rolul organismelor de supraveghere publică existente la nivel național, acestea preluând majoritatea atribuțiilor curente ale organismelor profesionale.

Ne aflăm, așadar, în fața unui pas major, care se cere a fi bine pregătit. Iar prima cerință este aceea ca documentele emise de Uniunea Europeană să fie cât mai clare și precise, nelăsând loc confuziilor și interpretărilor care pot interveni în transpunerea lor de către statele membre. Apoi, logica indică faptul că actele comunitare trebuie să aibă la bază analize detaliate ale impactului pe care noile modificări le vor avea asupra profesiei, a mediului de afaceri și a economiei în general.

Din aceste considerente, poziția oficială a CAFR este că în țara noastră nu au existat fraude majore care să ducă la modificarea sistemului de organizare actual și, deși susținem în esență ideea modernizării profesiei, suntem îngrijo-

rați cu privire la efectul asupra organismelor profesionale al noilor prevederi și al modului de aplicare al viitoarei directive în statele membre UE.

Cum motivăm această opinie?

Întâi, prin faptul că, pe plan național, sistemul de supraveghere a profesiei de audit trebuie să ia în considerare: independența față de profesie, competențele necesare, deținerea resurselor umane și financiare adecvate, includerea, în sfera acestui sistem, a cât mai multor părți interesate – mediu de afaceri, reglementatori, organisme profesionale etc. Există chiar pericolul ca, în unele țări, supravegherea profesiei de audit să devină un atribut conferit statului, intrând în competențele unor structuri ale acestuia, ceea ce ar contraveni flagrant cu statutul pe care îl are auditul financiar și anume acela de profesie liberală.

În al doilea rând, noul proiect de directivă privind auditul statutar prevede că organismele profesionale vor putea furniza, în sprijinul membrilor, doar activitățile de înregistrare și aprobare a auditorilor, fără a se ține seama de faptul că acestea dispun deja de toate structurile și procedurile care le permit să ges-

tioneze și alte activități.

Practic, ignorându-se faptul că multe state membre se bazează, în prezent, pe experiența dobândită de organismele profesionale, potrivit noilor prevederi preconizate organismul de supraveghere național ar deveni similar unui organism profesional, fiind diferit doar sub aspectul denumirii.

Or, tocmai dată fiind experiența îndelungată și resursele pe care le posedă, organismele profesionale ar trebui să continue să se implice în activitatea membrilor lor, indiferent de modul în care va arăta arhitectura profesiei de audit. De ce? Simplu și ușor de înțeles:

Organizații profesionale locale, cum este cazul CAFR, au calitatea de membri ai unor organizații internaționale de prestigiu - IFAC, FEE, FIDEF - și au drept obiectiv protecția interesului public și îmbunătățirea continuă a serviciilor prestate către membri. Dincolo de respectarea legislației naționale, aceste organizații locale se aliniază unor criterii și prevederi cu aplicabilitate internațională, dată fiind apartenența lor la amintitele foruri profesionale europene și globale. Prin slăbirea organismelor profesionale odată cu prelua-

rea atribuțiilor acestora de către alte autorități competente, profesia se modifică din temelii și profesioniștii – auditorii și firmele de audit – își pierd repera. Or, lucrurile ar trebui privite din altă perspectivă: indiferent de sistemul de supraveghere publică adoptat la nivelul UE, este esențial ca organismele profesionale, care au contribuit de atâta timp la construcția și consolidarea profesiei, să se implice în profesie, împărțind în rândul membrilor valorile și disciplina.

În al treilea rând, noile propuneri ale Comisiei Europene privind reforma auditului sunt neclare în ceea ce privește atribuțiile pe care autoritățile competente le pot delega organizațiilor profesionale. Competențele și activitatea auditorilor au la bază atât educația adecvată, pregătirea, autorizarea – recunoașterea calificării, precum și învățarea permanentă de-a lungul carierei. Așadar, nu doar aprobarea și înregistrarea ar trebui delegate organismelor profesionale, ci întregul proces de educație și calificare.

De altfel, deloc întâmplător, Comisia pentru Afaceri Juridice a Parlamentului European a amendat propunerea Comisiei, sugerând ca autoritățile competente să poată delega altor autorități sau organisme abilitate de lege, pe lângă aprobarea și înregistrarea auditorilor statutar și a firmelor de audit, educația și calificarea auditorilor statutar, organizarea registrului public al auditorilor statutar și al firmelor de audit, precum și revizuirile de asigurare a calității aferente misiunilor entităților care nu sunt de interes public.

Referitor la asigurarea calității, împărțim poziția Federației Europene a Experților Contabili - FEE: dacă CE își propune implicarea în acest domeniu a autorităților competente pentru entitățile de interes public, organizațiile profesionale ar trebui să continue să desfășoare

inspecții și să gestioneze asigurarea calității, firește – acceptăm acest lucru – responsabilitatea finală revenindu-i organismului de supraveghere publică.

În al patrulea rând, în România, la 23 august 2012, Guvernul a aprobat Ordonanța pentru modificarea și completarea OUG 90/2008, prin care Consiliul pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar devine Consiliul pentru Supravegherea în Interes Public a Profesiei Contabile. Mai exact, organismul profesional de contabilitate – CECCAR va fi, de asemenea, supus supravegherii publice. Această reglementare prevede la Art. 77, punctul (1): „Finanțarea Consiliului trebuie să fie sigură și în afara oricăror influențe exercitate de auditorii statutar, firmele de audit, experții contabili, contabilii autorizați, societățile de expertiză contabilă sau alte părți interesate”; iar la punctul (3) al aceluiași articol se prevede ca finanțarea organismului de supraveghere să fie asigurată în proporție de 40% de bugetul de stat și în proporție de 60% de organismele profesionale supuse supravegherii - CECCAR și CAFR. Or, acest model de finanțare contravine Directivei 2006/43/CE care prevede clar:

„Sistemul de supraveghere publică trebuie să fie finanțat în mod corespunzător. Finanțarea sistemului de supraveghere publică este sigură și fără nici un fel de influențe nedorite din partea auditorilor legali sau a firmelor de audit.”

Este evident faptul că procentul de 60% asigurat de cele două organisme profesionale provine din cotizațiile încasate de la membrii lor, intrând în contradicție cu cerințele formulate de Art. 77 aliniatul 1. Ne menținem opinia

– afirmată și cu alte prilejuri – că toate părțile interesate în procesul de supraveghere care au un reprezentant în CSIPPC ar trebui să contribuie echitabil la cheltuielile de funcționare a organismului de supraveghere.

Potrivit poziției CAFR pe marginea propunerilor emise de Comisia Europeană – poziție care a avut la bază consultări purtate în teritoriu cu membrii Camerei – în cazul României nu s-a dovedit, până în prezent, că acțiunile Camerei au adus prejudicii calității activității auditorilor financiari. Dimpotrivă, am putea afirma că au determinat numai beneficii – pentru membri, dar mai ales pentru publicul interesat.

Și un ultim argument: pe plan intern, întreg sistemul de supraveghere publică din România este în curs de așezare. Încă o modificare și o realiniere a acestui sistem la prevederile ce vor fi adoptate de UE va produce dezechilibre serioase pentru furnizorii și beneficiarii serviciilor de audit, alături de costuri suplimentare.

Camera Auditorilor Financiari din România susține nevoia de reformă a sistemului de supraveghere publică a profesiei, precum și necesitatea unui organism de supraveghere publică funcțional, la nivel național, în măsura în care aceasta ar aduce un plus de valoare profesiei de audit statutar. Însă Camera și membrii săi sunt de părere că organismul de supraveghere nu ar trebui să preia activitățile derulate de organismul profesional deja existent, pentru a nu se transforma într-o structură paralelă.

Punctul de vedere transmis de Cameră către Comisia Europeană învederează faptul că acțiunea de amendare a Directivei 2006/43/CE este prematură, statele membre fiind în etapa de implementare a acesteia, mai ales că Directiva aflată în funcțiune se aplică doar începând din iunie 2008.

Să mai amintim și de faptul că s-a mai avansat ideea de a nu se mai permite organismelor profesionale să furnizeze alte activități în sprijinul membrilor în afară de înregistrarea și aprobarea auditorilor. O asemenea prevedere ar fi de natură să genereze costuri inutile, implicate de crearea unei noi infrastructuri, de punerea bazelor necesare funcționării autorității competente.

Și încă o idee: conform propunerilor CE de reformă a auditului, o singură autoritate competentă va reglementa și în același timp va supraveghea un anumit domeniu al profesiei. Va garanta acest lucru independența auditului? Sau trecem la un tip de dirijism, de ale cărui efecte negative ne-am convins de-a lungul unei perioade de timp destul de îndelungate?

Oricum, rămâne de văzut cum se vor derula discuțiile dintre Comisie și Parlamentul European, ce compromisuri se vor face și sub ce formă vor fi aprobate propunerile de modificare a directivei curente privind auditul statutar.

Concluzii

Necesitatea realizării unei supravegheri a activității de audit a fost argumentată și instituționalizată avându-se în vedere importanța pe care acesta o are în cadrul unei economii, prin influența pe care o generează asupra credibilității situațiilor financiare ale unei companii. Menirea unor astfel de organisme de supraveghere ar fi deci aceea de a asigura respectarea unor standarde de calitate ridicate în efectuarea misiunilor de audit.

Astfel, au fost create diferite organisme la nivel mondial ce se ocupă cu asigurarea unui sistem de calitate a activităților de audit și cu supravegherea acestora, în vederea creării unui cadru stimulator și competitiv. La nivelul Statelor Unite există PCAOB, care reglemen-

tează activitatea de supraveghere a auditului, în timp ce, la nivelul Uniunii Europene avem EGAOB. Asemănările sunt că fiecare dintre aceste organisme vizează o îmbunătățire a calității auditului. Spre deosebire de SUA, unde reglementarea a fost impusă mai devreme decât în UE din cauza diverselor scandaluri financiare, în Europa statele membre au dreptul să-și organizeze singure organismele de reglementare și de supraveghere a activității de audit.

Astfel, se remarcă faptul că deși acestea au atribuții similare, unele sunt subordonate Ministerului Economiei,

Ministerului Finanțelor, în timp ce altele țin de Ministerul Justiției, urmând ca practica să valideze cele mai bune soluții.

Cât privește măsurile preconizate a fi adoptate în continuare la nivelul Comisiei Europene și al Parlamentului European, reiterăm opinia noastră că unele din acestea, deosebit de sensibile, ar trebui înainte de a fi adoptate să fie supuse unui temeinic studiu de impact, date fiind implicațiile atât asupra profesiei contabile și de audit, cât mai ales asupra economiei de piață în general.

Bibliografie

- Blankley, A., I., Kerr, D., S., Wiggins, C., E., (2012), *A content analysis of CPA firms' correspondence following PCAOB inspections: 2004–2010*, Research in Accounting Regulation, Vol. 24, No. 2, Pp 74–89
- Carcello, J., V., Hollingsworth, C., Mastrolia, S., A., (2011), *The effect of PCAOB inspections on Big 4 audit quality Research in Accounting Regulation*, vol. 23, pp 85–96
- DeFond, M., L., (2010), *How should the auditors be audited? Comparing the PCAOB Inspections with the AICPA Peer Reviews*, Journal of Accounting and Economics Vol. 49, No. 1–2, pp 104–108
- Humphreya, C., Loftb., A., Woods, M., (2009), *The global audit profession and the international financial architecture: Understanding regulatory relationships at a time of financial crisis*, Accounting, Organizations and Society, Vol. 34, No. 6–7, pp 810–825
- Neamțu, H., *Calitate, monitorizare, supraveghere*, Revista „Practici de Audit” nr. 1/2013.
- Ponomarjovs, A., Molchanova, O., *The public oversight and quality assurance systems in audit: community of practice*, consultat la adresa <http://www.auditadvice.lv/right-en/karjeras-iespejas>
- Directiva 2006/43/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 17 mai 2006 privind auditul legal al conturilor anuale și al conturilor consolidate, ce modifică Directivele 78/660/CEE și 83/349/CEE ale Consiliului și care vizează abrogarea Directivei 84/253/CEE a Consiliului, Official Journal of the European Union 157/87
- European Commission (2009), *Report of the European Group of Auditors' Oversight Bodies (EGAOB) 2006 - 2008*, consultat la adresa http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/relations/10122008_egaob_report_en.pdf
- European Group of Auditors' Oversight Bodies (2009), *Guidance Paper on the Cooperation Between Competent Authorities within the EU*, consultat la adresa http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/relations/08122009_egaob_report_en.pdf
- CSPAAS, *Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar*, consultat la adresa <http://www.cspaas.ro/uploads/ROF%20CSPAAS.pdf>
- http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/egaob/index_en.htm

De la dereglementare din nou la reglementare în profesia contabilă și de audit

Florin GEORGESCU*

Abstract

From Deregulation to Reregulation in the Accounting and Auditing Professions

Recent history events, sometimes having undesirable and highly detrimental consequences, have shown that the accounting and auditing professions need to thoroughly upgrade their standards. Far from making the economic processes more efficient, the deregulation process that until recently was in full swing proved itself a source for global disequilibria - these have the potential to evolve into fully-fledged crises which are hard to contain and overcome in the short run. A reregulation process is currently underway; as the lessons of the global financial crisis are internalized, reregulation is achieved through the enactment of new regulations and the updating of the existing stock. The accounting and auditing professionals are the ones called to guarantee that the changes that have been operated or are ongoing (the standards of the two professions are, in essence, the result of a self-regulation process) be able to increase the transparency, the accuracy and the relevance of financial information – as a prerequisite for the efficient functioning of the markets and the economy as a whole. The two professional bodies should also ensure compliance with their specific regulations (in letter, but more importantly in spirit), in order to increase the quality of their work and ultimately the general public's trust in financial information.

Key words: *audit, accounting profession, financial crisis, regulations*

JEL Classification: *M41, M42, M48*

Cuvinte cheie: *audit, profesie contabilă, criză financiară, reglementări*

Introducere

Profesia contabilă și de audit financiar se impune să parcurgă pe termen scurt o serie de transformări în scopul evitării gravelor perturbații provocate de criza economică. Elementul central declanșator al actualei crize a fost o creație monetară paralelă, nereglementată, care a introdus în bilanțurile bancare produse financiare ale căror riscuri erau, pentru mulți participanți, necunoscute, iar în unele cazuri chiar reflectarea lor în situațiile financiare a fost îndoielnică și netransparentă sub aspectul respectării normelor legale și etice. Asumarea unor riscuri semnificative în necunoștință de cauză, unele dintre ele fiind puternic corelate, deși scopul inițial era cel opus - al diversificării portofoliului și minimizării riscului, a expus sectorul financiar la consecințe greu de anticipat cu doar câțiva ani în urmă. Totuși, asumarea acestor riscuri a fost făcută posibilă, sub multe aspecte, de procesul de dereglementare în economiile dezvoltate. Eficiența piețelor, flexibilitatea alocărilor determinate de acestea, avantajele pe care

* Prof. univ. dr., Academia de Studii Economice, București, e-mail: georgescu.florin@fin.ase.ro

ele le aduc economiilor dezvoltate au fost însă supraevaluate, iar deficiențele lor, care puteau fi corectate prin intermediul legislației și al reglementărilor, au fost ignorate. Dereglementarea sectorului financiar, ignorând problemele de asimetrie de informație (definită ca inexistența unor informații suficiente și relevante în cazul unui operator financiar implicat într-o tranzacție în privința partenerului său de afaceri, ceea ce conduce, de multe ori, la decizii incorecte și ineficiente) implicate de acesta și care pot fi reduse inclusiv de reglementările clare, generatoare de transparență și finalmente de informație pertinentă, constituie unul din factorii favorizatori importanți ai situației dificile în care se află, în prezent, sectoarele financiare ale multor țări.

În acest cadru, ce va fi probabil marcat de un proces de re-reglementare în multe domenii ale economiei, profesia contabilă și cu atât mai mult cea de audit financiar va avea un rol deosebit de important pentru impunerea unor standarde înalte de transparență și de corectitudine în domeniul reflectării corecte a situației operatorilor economici – și în special a celor financiari – ceea ce trebuie să soluționeze, măcar parțial, problemele de asimetrie de informație din multe sectoare economice.

Încă din momentele inițiale ale recente crize financiare, nu puține au fost vocile care au încadrat standardele contabile și activitatea auditorilor financiari în categoria factorilor care au dus dacă nu la declanșarea crizei, cel puțin la exacerbarea sa.

Standardele contabile și criza financiară

Atât în perioada premergătoare crizei, cât și în timpul acesteia au devenit tot mai evidente, pe de o parte, necesitatea aplicării unor standarde contabile

de un înalt nivel calitativ, dar și, pe de altă parte, nevoia ca standardele de raportare financiară să fie aplicate în mod consecvent, condiție imperios necesară asigurării comparabilității informațiilor financiare furnizate de diversele companii.

Opinia generală, în special în rândul analiștilor și investitorilor, converge spre a considera IFRS setul de standarde care poate îndeplini rolul de reguli global aplicabile, adecvate rolului pe care standardele de raportare financiară trebuie să îl joace în asigurarea unor informații fidele, cuprinzătoare și adecvate diverselor categorii de utilizatori. Totodată, numărul mare de companii care prezintă situații financiare conforme acestor standarde face ca asigurarea comparabilității informațiilor financiare pe plan internațional să fie sinonimă cu adoptarea IFRS în scopul prezentării informațiilor financiare către public.

În acest context trebuie subliniat accentul pus de IFRS pe judecata profesională a conducerii companiei, justificat prin faptul că managementul este cel mai în măsură să aprecieze rolul și impactul pe care operațiunile desfășurate sunt în măsură să afecteze situația societății și rezultatele acesteia. Această abordare duce inevitabil la o doză de subiectivism în evaluarea diverselor elemente ale situațiilor financiare și, implicit, la o diminuare a comparabilității informațiilor furnizate de diversele companii. Poate părea paradoxal că IFRS – standardele chemate să asigure uniformizarea regulilor contabile pe plan internațional – induc o abordare specifică fiecărei entități în evaluarea elementelor situațiilor financiare. În acest context, devine cu atât mai importantă existența unor principii și reguli contabile solide, care să asigure faptul că viziunea companiei asupra propriei situații financiare se circum-

scrie obiectivului prezentării unei imagini fidele. Tot în acest sens, rolul jucat de auditorii financiari capătă o importanță deosebită, aceștia fiind chemați să asigure un nivel suplimentar de confort destinatarilor informației financiare asupra faptului că aceasta reflectă situația reală a companiei în cauză.

În cazul instituțiilor financiare, se constată că tocmai ariile care impuneau utilizarea într-o măsură semnificativă a judecății profesionale au fost cele în care s-au concentrat cele mai multe critici la adresa modului de determinare a informațiilor contabile prezentate: evaluările la valoarea justă (*fair value*) a elementelor netranzactionate pe o piață lichidă, transparentă sau calculul deprecierii (provizionarea) activelor financiare, în special a creditelor acordate.

Subiectul prevederilor IFRS referitoare la determinarea deprecierii activelor financiare reprezintă o importanță deosebită pentru sectorul bancar, expus într-o măsură semnificativă riscului de credit. Pe lângă caracterul inherent subiectiv al evaluării deprecierii, abordarea IFRS ce are în vedere luarea în calcul doar a pierderilor produse (*incurred-loss model*) a făcut obiectul a numeroase critici în special din partea supraveghetorilor instituțiilor financiare, în lumina faptului că deprecierea este astfel subevaluată prin neluarea în calcul și a pierderilor viitoare pe care analiza statistică le arată ca având o probabilitate ridicată în desfășurarea normală a activității (*expected-losses*). În acest sens, probabilitatea extrem de ridicată a apariției pierderilor așteptate nu este avută în vedere la determinarea informațiilor contabile referitoare la situația financiară și la rezultatele entităților, ceea ce conduce la distorsionarea imaginii instituției în cauză.

În ceea ce privește valoarea justă, mai ales în contextul crizei financiare, a fost

pus în evidență efectul pronunțat prociclic pe care l-a avut importanța acordată de IFRS acestei metode de evaluare. Mai ales în cazul companiilor financiare, în timpul perioadelor de creștere a piețelor, evaluarea la valoarea justă (de piață) a activelor financiare – principalul tip de active al acestui gen de companii - conduce la majorarea valorii economice a societății și, implicit, la creșterea valorii propriilor acțiuni sau a altor titluri emise. Aceasta contribuie, mai departe, la creșterea prețurilor activelor financiare pe piață, într-un cerc vicios ce accentuează efectul negativ al exuberanței piețelor în perioadele de creștere. Aceleași efecte se manifestă, în sens contrar însă, în perioadele de declin ale piețelor.

Situația descrisă face ca, în perioadele de creștere a piețelor, mai ales în cele de creștere care nu se bazează pe fundamentele economice, în lipsa unor prezentări relevante, obiective, privind condițiile în care au fost obținute rezultatele deosebite, precum și a riscurilor pe care le incumbă activitățile desfășurate, situațiile financiare ale instituțiilor ce au ca principală activitate operațiunile financiare au oferit imaginea unor profituri stabile. Faptul că rezultatele foarte favorabile depindeau în mare măsură de evoluția conjuncturală a piețelor financiare și că acestea se puteau cu ușurință reversa într-o situație inversă nu a fost evident pentru majoritatea investitorilor.

Astfel, ulterior declanșării crizei financiare, una dintre observațiile analiștilor/investitorilor s-a referit la faptul că riscurile financiare aferente activității desfășurate nu au fost îndeajuns prezentate în rapoartele financiare, informațiile existente în acest sens fiind fie extrem de generale, fie, cel mai adesea, dificil de înțeles. Rapoartele anuale au cunoscut o dezvoltare semnificativă în ultimii ani atât în ceea ce priveș-

te cantitatea, cât și complexitatea informațiilor financiare. Cu toate acestea, volumul și complexitatea informațiilor și a modului în care acestea sunt prezentate le-au făcut din ce în ce mai greu accesibile celor fără o pregătire extrem de specializată. În acest fel, observațiile destinatarilor informației financiare (analiști, investitori, publicul în general) nu s-au referit neapărat la insuficiența informațiilor referitoare la riscuri, ci mai ales la modul în care acestea sunt prezentate. Lipsa clarității prezentării duce la subminarea încrederii în respectivele rapoarte, fapt reliefat în perioada imediat următoare declanșării crizei.

Cele de mai sus constituie tot atâtea argumente în evidențierea faptului că procesul de îmbunătățire a IFRS (încă în curs de desfășurare) trebuie să aibă în vedere, în principal, atât reflectarea în cadrul situațiilor financiare a efectelor riscurilor semnificative la care sunt expuse instituțiile financiare, inclusiv prin creșterea gradului de prudență în procesul evaluării diverselor instrumente financiare, cât și asigurarea prezentării într-o mai mare măsură a riscurilor aferente activității desfășurate de entitatea raportoare.

Învățămintele ale crizei financiare pentru activitatea de audit financiar

Este incontestabil rolul pe care auditul financiar îl are în asigurarea calității și corectitudinii informațiilor financiare publicate. Procesul de audit este considerat extrem de important de investitori, bănci și alte părți interesate și este apreciat drept esențial în asigurarea atât a corectitudinii managementului companiilor în momentul prezentării informațiilor financiare, cât și a contro-

lului întregului proces de elaborare a situațiilor financiare.

Auditorii sunt împuterniciți prin lege să efectueze activitatea de audit financiar, având o importantă misiune socială prin prezentarea opiniei asupra corectitudinii și acurateței situațiilor financiare ale companiilor auditate. Este evident faptul că independența auditorilor trebuie să constituie, în acest context, piatra de temelie a întregului cadru de desfășurare a activității de audit financiar.

În cazul instituțiilor financiare, supravegheate de autorități publice, rolul auditorilor financiare este unul sporit. Pe lângă opinia față de situațiile financiare publicabile, auditorii sunt chemați să semnaleze instituției de supraveghere orice situație de încălcare semnificativă a reglementărilor în vigoare sau a celor de natură a afecta capacitatea entității auditate de a funcționa în continuare. Mai mult, la inițiativa autorității de supraveghere, auditorii financiare pot desfășura activități specifice de supraveghere prudentțială.

Față de rolul pe care îl au auditorii financiare, observațiile privind activitatea acestora au avut în vedere, în principal, necesitatea unei implicări mai active în zonele în care judecata profesională a managementului față de situația companiei poate influența în mod semnificativ imaginea furnizată de raportările financiare.

Adaptarea profesiei auditorilor financiare la noile provocări reprezentate, pe de o parte, de un proces de armonizare a normelor contabile și de audit la nivel mondial și, pe de altă parte, de o adaptare a acestora la noile realități determinate de instrumentele financiare tot mai sofisticate și de metodele de management tot mai „inventive” sub aspectul prezentării corecte a situațiilor financiar-contabile reprezintă o provocare importantă pentru profesia de auditor financiar.

Armonizarea standardelor contabile și de audit

Armonizarea standardelor în domeniul contabilității și auditului, îndeosebi a celor ce privesc sectorul financiar, și nu numai, poate elimina una din problemele importante ce au permis actuala criză – arbitrajul între diversele jurisdicții. În plus, discrepanțele față de regulile relativ universal valabile, precum și opacitatea și/sau complexitatea unora dintre legislațiile ce guvernează aceste domenii în unele state au făcut ca aprecierea rapidă și corectă a situației de fapt să fie în multe cazuri imposibilă, permițându-le celor cu practici îndoielnice să-și mascheze, în mod repetat, operațiunile și adevărata situație sub acest văl de complexitate artificială. Standarde clare, simple, ușor de aplicat, universale – care fac astfel comparația posibilă – sunt o condiție esențială pentru o arhitectură stabilă a sistemului economic.

Adaptarea standardelor contabile și de audit la o realitate a sistemelor și instrumentelor financiare tot mai complexe este și ea o condiție a stabilității și eficienței acestora. Evaluarea bilanțurilor și a rezultatelor având ca suport modele de determinare a valorii unor părți din portofoliu care au în structura lor componente extrem de subiective și neomogene creează riscuri pentru toți cei implicați în activitatea economică. Din acest punct de vedere, avansul mai rapid al piețelor în sensul complexității metodelor și instrumentelor în raport cu cele legiferați și folosite de evaluatori/contabili/auditori au creat un decalaj ce a permis, în acest teritoriu al nimănui, dezvoltarea unor dezechilibre generatoare de șocuri, acestea din urmă, după cum se vede, greu de absorbit de

către economia mondială într-un timp scurt. În fapt modernizarea cadrului reglementărilor trebuie să permită ca aceia care generează riscuri suplimentare pentru sistemul financiar și economic să fie evaluați la justa valoare, în condiții de transparență pentru public și piețe.

Asimetria de informație, problemă centrală a sistemului financiar, fără de rezolvarea căreia acesta nu poate funcționa eficient, în condițiile unui cadru de reglementare defectuos se poate transforma într-o criză generalizată de încredere, iar o economie în care încrederea a dispărut este improprie pentru dezvoltarea economică. De aceea, multe dintre elementele ce constituie obiectivul general al unui audit (exprimarea unei opinii - dacă situațiile financiare sunt întocmite, în toate aspectele semnificative, în conformitate cu un anumit cadru financiar de raportare – uzitând de concepte precum pragul de semnificație, asigurare rezonabilă, limite inerente, judecată, scepticism profesional) vor trebui ajustate, adaptate atât la noile norme impuse de armonizarea la nivel supranațional, cât și la noile realități, mult mai complexe, ale sistemului economic. Totodată, cerințele asociațiilor profesionale, standardele și normele juridice în vigoare ce guvernează aria de cuprindere a unui audit, prevederile obișnuite ale contractelor de audit vor trebui gândite pentru a întări capacitatea acestora de a răspunde unor cerințe din ce în ce mai elevate din punctul de vedere al complexității și înținderii. O eficiență mai mare a activității de audit, reducerea riscului de audit – de neidentificare a unor erori semnificative în cadrul situațiilor financiare – la nivele cât mai reduse trebuie să constituie preocupări permanente ale asociațiilor profesionale și ale reglementatorilor.

Reglementări cu anumite deficiențe și standarde profesionale insuficient de

elaborate au permis ca bănci ce păreau solide (cu active de ordinul sutelor de miliarde de dolari) și profitabile din punct de vedere al auditorilor să dispară, prin faliment sau lichidare, într-un interval de timp foarte scurt (unele în decursul unui sfârșit de săptămână). Evenimente de acest gen sunt atât un eșec al piețelor (ce ar fi trebuit prin auto-reglare să nu permită acumularea unor astfel de dezechilibre), dar și un eșec al reglementatorilor și al profesioniștilor ce trebuiau să asigure o evaluare corectă, obiectivă, independentă a acestor entități. Efectele negative depășesc influența directă a acestor evaluări greșite, deoarece prin neîncrederea indusă în sistemul financiar fac activitatea acestuia foarte dificilă, chiar și pentru băncile fără probleme, iar creșterea PIB într-o economie modernă, fără aportul substanțial al sectorului financiar, este cvasi-imposibilă.

Necesitatea re-reglementării nu înseamnă însă a aluneca în direcția opusă dereglementării – cea a supra-reglementării. Lipsa regulilor în speranța unei iluzorii autoreglări a pieței este cel puțin la fel de nocivă ca existența unor reguli obtuze, stufoase, conflictuale și uneori imposibil de aplicat. Normele ce fac posibilă reducerea asimetriei de informație și deci o funcționare corectă a sistemului financiar trebuie să fie eficiente, simple – dar nu simpliste – și clare.

Procesul de îmbunătățire a reglementărilor în domeniu este în plină desfășurare. Activitatea autorităților cu competențe în domeniu, în special a celor chemate să asigure armonizarea și convergența reglementărilor, cunoaște o intensitate sporită. Procesul de armonizare nu se oprește însă la standardele contabile sau de audit, ci are în vedere întreaga arie de reguli aplicate în diverse domenii, cu preponderență însă în sistemul financiar.

Mai ales pe plan european sunt depuse eforturi sporite în acest sens, ca urmare a conștientizării mai pregnante a faptului că funcționarea unei piețe financiare unice, a unei adevărate uniuni monetare și financiare nu este posibilă fără utilizarea unor reguli uniforme aplicabile sectorului financiar. Stabilirea unui cadru comun de reglementare nu are în vedere numai existența unui set unic de reglementări la nivelul Uniunii Europene, ci și aplicarea și, mai ales, supravegherea în mod uniform a aplicării acestora.

Toate acestea au condus la proiectul uniunii bancare, compus din patru piloni – set unic de reguli, mecanism unic de supraveghere, reguli unice de rezoluție (administrarea situației instituțiilor aflate în dificultate) și armonizarea mecanismelor naționale de garantare a depozitelor bancare. Ulterior, în cazul ultimelor două componente – mecanismele de rezoluție și schemele de garantare a depozitelor – se are în vedere unificarea acestora și la nivel instituțional prin apariția unor autorități comunitare unice de rezoluție, respectiv de garantare a depozitelor.

Proiectul este unul ambițios, nu atât din perspectiva elaborării cadrului instituțional și de reglementare, cât mai ales din cea a implicațiilor acestuia. Principalele dificultăți sunt legate de calibrarea noilor reguli și a atribuțiilor noilor

instituții comunitare în contextul în care acestea pot avea, în cele din urmă, un impact deosebit asupra unor domenii importante, aflate în responsabilitatea autorităților naționale, respectiv stabilitatea financiară a fiecărui Stat Membru și a fondurilor publice.

Referitor la elaborarea reglementărilor unice, în contextul necesității armonizării standardelor contabile și de audit, este surprinzător accentul pus în prezent pe asigurarea unui cadru uniform de reguli de funcționare și prudențiale, în lipsa unui interes cel puțin la fel de pregnant în ceea ce privește setul de reglementări contabile aplicate de statele comunitare. Trebuie menționat în acest sens că, în prezent, uniformizarea la nivel comunitar a regulilor contabile prin aplicarea IFRS este asigurată doar în ceea ce privește societățile cotate și, în cazul acestora, doar la nivel consolidat. Nu există în prezent semnale privind o intenție de extindere a ariei obligatorii de aplicare a IFRS la nivel comunitar. În aceste condiții, utilizarea de instrumente prudențiale uniforme pentru „diagnosticarea” situației fiecărei instituții supravegheate, în condițiile în care informațiile contabile utilizate (adevărate „analize” ale respectivelor entități) sunt obținute prin metodologii diferite, nu este în măsură să asigure o armonizare reală a cadrului de reglementare și supraveghere a sectorului financiar.

Concluzii

Evenimentele din istoria recentă au reliefat, uneori cu consecințe nedorite, de un impact semnificativ, faptul că standardele contabile și de audit au în continuare nevoie de un proces cuprinzător de îmbunătățire. Organismele îndrătite în acest sens se află în plină activitate de adaptare a reglementărilor la noile realități economice, inclusiv în urma învățămintelor trase din turbulențele ce au zguduit piețele financiare și economia globală.

Profesioniștii în domeniu, contabili și auditori, sunt chemați să asigure faptul că modificările deja adoptate sau aflate în curs de adoptare (nu trebuie uitat că standardele aplicate în cele două profesii sunt, în esență, rezultate în urma unui proces de autoreglementare) sunt în măsură să ducă la o creștere a transparenței, a corectitudinii și a relevanței informației financiare, factori imperios necesari pentru creșterea eficienței în funcționarea piețelor și a economiei în ansamblul său.

Totodată, este rolul lor – al profesioniștilor să se asigure de aplicarea corectă (atât în literă, cât, mai ales, în spirit) a regulilor specifice în vederea creșterii calității activității lor și în final a încrederii publice asupra informațiilor financiare.

Bibliografie

Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr.227/04.07.2007, cu modificările și completările ulterioare, Monitorul Oficial, Partea I nr. 1027 din 27/12/2006.

Standardele Internaționale de Raportare Financiară - IFRS (adoptate la nivelul Uniunii Europene prin *Regulamentul (CE) nr. 1126/2008 al Comisiei din 3 noiembrie 2008 de adoptare a anumitor standarde internaționale de contabili-*

tate în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 1606/2002 al Parlamentului European și al Consiliului, cu modificările și completările ulterioare, JO L 320, 29.11.2008).

European Commission, Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms and amending Directive 2002/87/EC of the European Parliament and of the Council on the supplementary supervision of credit

institutions, insurance undertakings and investment firms in a financial conglomerate, Brussels, 20.7.2011, consultat la adresa web: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0453:FIN:EN:PDF>.

European Commission, Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on prudential requirements for credit institutions and investment firms, Brussels, 20.7.2011, consultat la adresa web: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0452:FIN:en:PDF>.

European Commission, Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms and amending Council Directives 77/91/EEC and 82/891/EC, Directives 2001/24/EC, 2002/47/EC, 2004/25/EC, 2005/56/EC, 2007/36/EC and 2011/35/EC and Regulation (EU) No 1093/2010, Brussels, 6.6.2012, consultat la adresa web: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52012PC0280:EN:NOT>.

European Commission, Proposal for a Council Regulation conferring specific tasks on the European Central Bank concerning policies relating to the prudential supervision of credit institutions, Brussels, 12.9.2012, consultat la adresa web: http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/committees/reform/20120912-com-2012-511_en.pdf.

European Commission, Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council amending Regulation (EU) No 1093/2010 establishing a European Supervisory Authority (European Banking Authority) as regards its interaction with Council Regulation (EU) No.../... conferring specific tasks on the European Central Bank concerning policies relating to the prudential supervision of credit institutions, Brussels, 12.9.2012, consultat la adresa web: http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/committees/reform/20120912-com-2012-512_en.pdf.

European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: A Roadmap towards a Banking Union, Brussels, 12.9.2012, consultat la adresa web: http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/committees/reform/20120912-com-2012-510_en.pdf.

The Institute of Chartered Accountants in England and Wales – ICAEW, Financial Services Faculty, Audit of banks: Lessons from the crisis - Better information Inspiring Confidence in Financial Services initiative, June 2010, consultat la adresa web: <http://www.icaew.com/~media/Files/Technical/Audit-and-assurance/audit-quality/audit-quality-forum/meeting-notes-2010/audit-of-banks-lessons-from-the-crisis-5-jul-2010.pdf>.

European Commission, GREEN PAPER Audit Policy: Lessons from the Crisis, Brussels, 13.10.2010, consultat la adresa web: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0561:FIN:EN:PDF>.

European Commission, GREEN PAPER Corporate governance in financial institutions and remuneration policies, Brussels, 2.6.2010, consultat la adresa web: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/com2010_284_en.pdf (inclusiv: European Commission, Directorate General Internal Market and Services, Feedback statement summary of responses to commission green paper on corporate governance in financial institutions, Brussels, consultat la adresa web: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/governance/feedback_statement_en.pdf).

EDHEC Financial Analysis and Accounting Research Centre, The Fair Value Controversy: Ignoring the Real Issue, November 2008, consultat la adresa web: http://faculty-research.edhec.com/servlet/com.univ.collaboratif.utils.LectureFichiergw?ID_FICHIER=1328885972360.

EDHEC Financial Analysis and Accounting Research Centre, Never the Twain Shall Meet? Addressing the Disconnect between Banks' Financial and Regulatory Reporting, January 2011, consultat la adresa web: http://faculty-research.edhec.com/servlet/com.univ.collaboratif.utils.LectureFichiergw?ID_FICHIER=1328885973300.

International Auditing and Assurance Standards Board, AUDIT Considerations in Respect of Going Concern in the Current Economic Environment, January 2009, consultat la adresa web: http://www.ifac.org/sites/default/files/downloads/iaasb_staff_audit_practice_alerts_2009_01.pdf

KPMG, IFRS Briefing Sheet: Report of the Financial Crisis Advisory Group, August 2009, Issue 147, consultat la adresa web: <http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Newsletters/IFRS-Briefing-Sheet/Documents/IFRS-Briefing-Sheet-O-0908-147.pdf>.

Munich Personal RePEc Archive, Marianne Ojo, The role of the IASB and auditing standards in the aftermath of the 2008/2009 Financial Crisis, Center for European Law and Politics, University of Bremen, Oxford Brookes University, September 2010, consultat la adresa web: http://mpa.ub.uni-muenchen.de/26378/1/MPRA_paper_26378.pdf.

The Association of Chartered Certified Accountants, Audit under fire: a review of the post-financial crisis inquiries, May 2011, consultat la adresa web: <http://www.accaglobal.com/content/dam/acca/global/PDF-technical/audit-publications/pol-af-auf.pdf>.

Resursa umană, factor hotărâtor privind calitatea misiunilor de audit

Ion MIHĂILESCU*

Abstract

The Human Resource, a Decisive Factor for the Quality of Audit Engagements

The article analyses the evolution of professional financial auditors in Romania, since the establishment of the profession, continuing with the creation and development of the Chamber of Financial Auditors of Romania, following the road to the current performance, when the Romanian financial auditors have a well-established role on the audit market, overall, in the society, and a well-deserved international prestige.

The research and conclusions of this article focus on the creation and consolidation of the professional organization's human resources and on the passing from the quantitative level to the qualitative one.

To conclude, the author presents several considerations on the future of this profession and on the challenges that auditors face in the current economic and social conditions.

Key words: *financial auditor, ethical values, corporate governance, continuous development*

JEL Classification: A10, M40, M42.

Cuvinte cheie: *auditor financiar, valori etice, guvernare corporativă, pregătire continuă*

1. Introducere

Activitățile de audit în țara noastră sunt executate de profesioniștii contabili anume specializați pentru a efectua astfel de servicii, denumiți conform reglementărilor naționale¹ auditori financiari. Calitatea de profesionist incumbă o responsabilitate sporită privind comportamentul profesional al unui personaj oarecare din societate, responsabilitate ce depășește granițele propriilor sale îndatoriri, cu atât mai mult față de normele, reglementările și legile ce guvernează buna funcționare a societății românești.

Acest lucru nu este întâmplător deoarece „o caracteristică distinctivă a profesiei contabile o constituie asumarea responsabilității de a acționa în interes public. Așadar, responsabilitatea unui profesionist contabil (auditor financiar n.n.) nu constă exclusiv în satisfacerea nevoilor unui client sau ale unui angajator individual.”²

Este întâmplătoare nevoia de asumare a unei responsabilități la un nivel foarte înalt? Credem că nu, pentru că un profesionist în decursul timpului simte nevoia și trebuie să obțină încrederea publicului (a utilizatorilor de informații) în calitatea serviciilor, prestarea misiunilor de audit executate, mod în care își aduce contribuția personală la desfășurarea profesiei de auditor financiar într-o economie în care această activitate încă nu și-a creat o cultură proprie organizațională.

Auditul financiar nu a fost și nu este specific economiilor centralizate, motiv pentru care, în practica curentă, auditul ca activitate specifică domeniului financiar contabil, a devenit important

* Prof.univ.dr., Universitatea „Constantin Brâncoveanu” Pitești, Facultatea de Finanțe-Contabilitate, Catedra de Finanțe-Contabilitate și Calcul Economic, e-mail: ionmihailescu@yahoo.com

¹ Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 75/1999 privind activitatea de audit, cu modificările ulterioare

² Codul Etic al profesioniștilor contabili, Ed. Irecson, 2010, paragraf 100.1, pag. 14

În țara noastră după căderea regimului comunist și trecerea la funcționarea economiei de piață, respectiv la începutul ultimului deceniu din secolul trecut.

2. Metodologia cercetării

Obiectivul materialului de față este de a pune în evidență parcursul rezultat din preocupările conducerii Camerei Auditorilor Financiari din România și performanțele obținute în ceea ce privește formarea resurselor umane necesare activității de audit financiar (statutar), cu ocazia apariției numărului 100 al Revistei „Audit Financiar”.

Ca urmare, s-a pornit de la necesitatea implementării procesului de auditare a situațiilor financiare istorice, dar și de la înființarea organismului profesional CAFR, activitatea acestuia orientată spre domeniul cercetat folosind studiarea întregii legislații românești și nu numai, în ceea ce privește dezvoltarea instituțională și a reglementărilor naționale, cele emise atât de administrația centrală de stat în calitate de normativ, cât și de conducerea Camerei.

Autorul a avut discuții pertinente în această „direcție” cu un număr însemnat de auditori financiari, interesul fiind centrat asupra modului de derulare a misiunilor de audit din punct de vedere al respectării cerințelor IAS și al celor relevante de etică.

3. Scurt istoric al implementării serviciilor de audit în țara noastră

După evenimentele anului 1989, în țara noastră a început un proces nou de

întrepătrundere a științei contabile în economie de la domeniul singular financiar-fiscal la domeniul financiar-previzional și al gestiunii economice. Proprietatea privată și investorul independent se detașează net de proprietatea de stat (publică) în macro și microeconomie. Complexitatea devine piatra unghiulară a unui nou concept de management, în care se intersectează un nivel turbulent cu unul gol. Pretenția utilizatorilor de informație contabilă crește pe zi ce trece, pe măsură ce se dezvoltă apetitul investițional pentru care decizia economică devine vitală. În aceste împrejurări apare necesitatea de a dezvolta și experimenta pe modelul românesc tot ceea ce este nou în domeniul auditului financiar, inclusiv formarea unui corp de profesioniști anume specializați în efectuarea unor astfel de lucrări – auditori financiari – profesie nouă, dar care pe plan mondial are o tradiție de secole.

Încercările de normalizare a auditului financiar au constat în realizarea primelor reglementări elaborate de Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România (CECCAR), cu sprijinul mediului academic român, sub supravegherea atentă a Ordinului Experților Contabili și a Consiliului Național al Comisarilor de Conturi din Franța, materializându-se în:

- Norma 1 de audit financiar și certificarea bilanțului contabil, aprobată de Consiliul Superior CECCAR în 1995,
- Normele Naționale de audit în 1999 și
- Raportul auditorilor financiari – 1999 în cadrul CECCAR.

Activitățile desfășurate de CECCAR în această direcție nu erau recunoscute de organismele guvernamentale românești, motiv pentru care a luat ființă Camera Auditorilor Financiari din România (CAFR), ca organism reprezen-

tativ în profesia de audit, aprobat prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar.

Printre activitățile principale stabilite ale CAFR regăsim:

- organizarea examenelor pentru atribuirea calității de auditor financiar
- organizarea și supravegherea pregătirii continue a auditorilor
- conducerea Registrului Public al Auditorilor
- controlul calității activității de audit, precum și alte atribuții pentru a asigura normalizarea conform cerințelor naționale, dar și internaționale a activității de audit financiar.

4. Dezvoltarea cantitativă a activității de audit

4.1. NECESITATEA ADOPTĂRII REGLEMENTĂRII SPECIFICE DOMINIULUI DE AUDIT

Construcția juridică instituțională a sistemului de audit financiar în România a constituit o preocupare permanentă a guvernului, pregătirea țării noastre pentru a adera la structurile funcționale UE făcând obiectul politicilor de dezvoltare economico-sociale în perioada următoare. În acest sens, un sprijin prețios am primit din partea guvernului britanic, care prin intermediul unui program (DIFID) a finalizat asistența tehnică acordată de Institutul de Contabilitate din Scoția. Specialiștii săi de marcă au depus însemnate eforturi pe tot parcursul programului de asistență tehnică necesară.

Așa s-a născut Camera Auditorilor Financiari din România, Guvernul României încredințându-i acesteia, prin OUG nr. 75/1999, misiunea de a pregăti întreaga legislație românească în domeniu. Din punct de vedere al profesioniștilor necesari pentru desfășurarea unor astfel de lucrări s-a realizat un tablou provizoriu cu experții contabili pregătiți de CECCAR (numărul acestora fiind de 671 de persoane) care, în urma unor examene de acces la profesie, repetate, au devenit în mare măsură **noua resursă umană** necesară pentru formarea primului Tablou al auditorilor financiari.

Înființarea prin Ordin al ministrului finanțelor a unui Comitet Provizoriu de realizare a direcțiilor stabilite prin lege a reprezentat un pas important și în direcția organizării primei Conferințe Naționale (București 2000) cu rol important orientat în două direcții și anume:

- alegerea și constituirea primului Consiliu și a Biroului Permanent al Camerei
- aprobarea adoptării Standardelor Internaționale de Audit, a Codului Etic al profesioniștilor contabili și a angajamentului de respectare a obligațiilor IFAC de către membrii Camerei.

Având o conducere legitimă și o strategie de dezvoltare aprobată, care prevedea direcțiile de dezvoltare ale activității de audit, Camera Auditorilor Financiari și-a organizat astfel munca în vederea obținerii performanțelor scontate.

În domeniul formării și pregătirii auditorilor financiari s-au luat măsurile necesare pentru îmbunătățirea performanțelor tematiche, în vederea susținerii examenelor, iar organizarea acestora a

avut la bază cerințele Standardelor Internaționale pentru Educație (IES), un loc central ocupându-l nivelul de seriozitate și rigoare al desfășurării acestora.

Că așa stau lucrurile rezultă și din evoluția nivelului de acces la profesie a candidaților, în timp. Nivelul de promovabilitate este sintetizat în **Tabelul 1**.

Pregătirea anuală continuă a stagiariilor și auditorilor s-a desfășurat pe centre zonale, cursurile fiind organizate de entități de audit agreate de CAFR și monitorizate de acesta, prelegerile fiind susținute de un corp de lectori ai Camerei compus din membri ai comunității academice, specialiști de la marile firme de audit, auditori financiari cu nivel înalt de profesionalism atât teoretic, cât și practic.

Revista „Audit Financiar”, care a performat de la o perioadă la alta, ajungând la numărul 100, a constituit un suport important în pregătirea continuă a stagiariilor și auditorilor.

Evoluția în timp a auditorilor financiari, atât persoane fizice, cât și persoane

juridice, a urmat un trend de creștere, în legătură directă cu cerințele pieței în domeniul serviciilor de audit, reflectat în **Tabelul 2**.

Persoanele juridice, respectiv firmele de audit își asumă responsabilitatea auditării situațiilor financiare anuale, în principal ale entităților de interes public (companii ale căror valori mobiliare sunt aprobate la tranzacționare pe piața de capital, entitățile de credit, de asigurare-reasigurare etc.).

4.2. NEVOIA DE ETICĂ ÎN ACTIVITATEA DE AUDIT

Putem defini etica, în sens generic, ca reprezentând un set de principii sau valori morale asociate unui comportament etic³ constând în credibilitatea, respectul, responsabilitatea, echitatea, empatia și spiritul civic cuprinse în reglementările naționale, indiferent de nivelul lor de aprobare și cerute a fi respectate de profesioniștii contabili.

În spiritul respectării acestor valori morale de auditor financiar, toate acțiunile desfășurate de Cameră cuprind

Tabel 1 - Evoluția nivelului de promovabilitate a candidaților la examenele de auditor financiar

Perioada	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Promovabilitate (%)	8,2	15,4	18	29	31	52	51

Sursă: Informații culese din Rapoartele CAFR prezentate după fiecare examinare

Tabel 2 - Evoluția în timp a numărului de auditori financiari

Auditori/Perioada	2007	2008	2009	2010	2011
Persoane fizice	2153	2649	3164	3691	4046
Persoane juridice	708	775	814	893	951

Sursă: Informații culese din Rapoartele CAFR prezentate după fiecare examinare

³ Arens, Loebbecke, *Audit. O abordare integrată*, Editura Arc, Ediția a 8-a, 2003, pag. 88

cerințe obligatorii declarate implicit de aceștia și monitorizarea modului de respectare în circumstanțele date. Pentru noi este important ca utilizatorii rapoartelor de audit să considere auditorul independent⁴ ca fiind competent și nepărtinitor pentru ca, în acest mod, serviciile furnizate de acesta să dobândească o valoare consistentă. Cum realizăm acest lucru? Dezvoltând acțiuni și elaborând norme profesionale adecvate, iar mai nou acționând și prin sistemul de supraveghere a profesiei de audit, înființat prin OUG nr. 90/2008 cu modificările ulterioare. Printre acțiuni pot fi enumerate:

- Monitorizarea controlului calității
- Supravegherea modului de respectare a cerințelor Codului etic
- Desfășurarea cursurilor de pregătire continuă în mod corespunzător
- Instruirea suplimentară a auditorilor ce execută misiuni pentru firmele supravegheate de CNVM, sistemul bancar etc.

Acțiunile întreprinse de Cameră constau în primul rând în furnizarea informațiilor necesare și diseminarea acestora în rândul profesioniștilor, prin publicarea materialelor și a lucrărilor de interes astfel:

- Normele minimale de audit
- Manualul de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate, reeditat odată cu modificările produse de IAASB
- Codul Etic al profesioniștilor contabili, emis de IFAC
- Ghid pentru un audit de calitate
- Ghid privind unele reglementări ale profesiei de auditor (apărut în patru ediții succesive actualizate)

- Ghidul de utilizare a IAS-urilor în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii⁵
- Revista „Audit Financiar”, cu apariție lunară
- Revista „Practici de audit”, cu apariție trimestrială.

5. Saltul de la nivelul cantitativ la cel calitativ

Sfârșitul deceniului I și începutul deceniului al II-lea al secolului XXI au însemnat pentru auditul financiar din România perioada de îmbunătățire calitativă a serviciilor de audit. Se poate aprecia cu just temei că organismul profesional - CAFR a atins un nivel de dezvoltare corespunzător, iar performanțele obținute califică acest lucru. Au fost dezvoltate înnoiri și actualizări în activitatea de audit, îndeosebi în domeniul legal și regulamentar, fapt ce ne-a recomandat organizației mondiale IFAC în vederea aderării CAFR ca membru cu drepturi depline, alături de alte 123 de organizații profesionale. Urmând exemplul IFAC și FEE (Federația Europeană a Experților Contabili), a făcut același lucru, alăturându-se celor 32 de institute și organizații de profil la nivel european.

În prezent, vocea CAFR, exprimată prin organismele sale de conducere, reprezintă un important punct de vedere în procesul de reformare a activității de audit statutar. În această lume, ale cărei limite fizice se îngustează pe zi ce trece și în care cunoașterea ocupă spații din ce în ce mai largi și noi profunzimi, în care timpul se contractă, iar imaginația se extinde în orizonturi de

Pretenția utilizatorilor de informație contabilă crește pe zi ce trece, pe măsură ce se dezvoltă apetitul investițional pentru care decizia economică devine vitală. În aceste împrejurări apare necesitatea de a dezvolta și experimenta pe modelul românesc tot ceea ce este nou în domeniul auditului financiar, inclusiv formarea unui corp de profesioniști anume specializați în efectuarea unor astfel de lucrări – auditori financiari – profesie nouă, dar care pe plan mondial are o tradiție de secole

⁴ Auditorul independent = firma de audit sau auditorul financiar

⁵ În colaborare cu CECCAR

necuprins, în care informația financiară a devenit una din cele mai prețioase materii prime, iar amenințările și oportunitățile se încrucișează, investitorii, conducătorii de corporații, opinia publică trebuie să fie mai bine și mai repede informați, cu scopul de a se proteja, de a anticipa, de a se dezvolta. *„Așteptările îndreptățite față de profesia de audit sunt organic legate de cerințele satisfacerii interesului public și implicit al îndeplinirii rolului său social prin rapoarte de audit credibile, realizate la un nivel calitativ corespunzător și în condiții de etică și independență ireproșabile”,* afirma președintele CAFR, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**.⁶

Se cuvine a preciza că inspectorii de monitorizare și control și-au îmbunătățit calitativ procedurile de inspecție, observațiile și recomandările prezentate prin intermediul rapoartelor de control au căpătat consistență, constituind un suport nemijlocit pentru îmbunătățirea de ansamblu a serviciilor oferite membrilor, în același timp contribuind deopotrivă la îmbunătățirea cadrului normativ. Ca urmare, Consiliul CAFR a aprobat o nouă grilă de apreciere, de notare a performanțelor realizate de auditor.

În domeniul pregătirii profesionale, introducerea sistemului de pregătire e-learning, pe lângă cel clasic, a avut un ecou bine meritat în rândul profesioniștilor, demonstrat printr-o largă participare la această formă de pregătire modernă.

Concluzii

Odată cu integrarea datelor contabile în sistemul de gestiune, contabilitatea, auditul financiar, consultanța bursieră și financiar-fiscală și-au lărgit spectrul

de activități, precum și oferta de servicii în comparație cu sistemele anterioare. De asemenea, au crescut performanțele funcției financiare, calitatea predicției cursului acțiunilor și obligațiunilor, s-au modernizat tehnicile și tehnologiile de calcul previzional și de audit al gestiunii, asigurând creșterea fiabilității conturilor, certitudinea datelor, rapiditatea elaborării și prezentării situațiilor financiare anuale.

Misiunea de audit și, îndeosebi, misiunea de audit financiar al raportărilor financiare anuale implică o mare responsabilitate; o responsabilitate pentru faptele personale ale auditorului, a doua responsabilitate pentru faptele fiecărui component al echipei și a treia pentru echipa privită ca un tot omogen. Iată de ce figura centrală în execuția misiunilor de audit o reprezintă auditorul financiar, iar de nivelul de pregătire profesional și etic al acestuia depinde în mare măsură calitatea muncii sale.

În viitor, auditorii financieri vor trebui să se adapteze la noile provocări în legătură directă cu fenomenul de criză, cu mondializarea piețelor și globalizarea financiară, cu eforturile de armonizare

a reglementărilor contabile, toate acestea concluzionate în:

- Reforma auditului statutar la nivelul UE,
- Finalizarea măsurilor stabilite prin Cartea Verde,
- Adoptarea, respectiv implementarea IAS-urilor clarificate,
- Modificările cerute de reprezentanții G20 în domeniul raportării financiare (IASB),
- Dezvoltarea unui limbaj electronic mai adecvat (XBRL),
- Tendințe noi în ceea ce privește modificarea Codurilor de Guvernanță Corporativă,
- Îmbunătățirea calității misiunilor de audit.

„Dacă auditul situațiilor financiare al unei întreprinderi este astăzi o artă dificilă a profesiei, nu are de ce să i se îmbujoreze obraji, fiind conștientă de progresele pe care mai trebuie să le facă în continuare, spre a se putea să se afirme, fără urmă de tăgadă, că reputația profesională se află în centrul atenției și suntem mândri de a fi auditori financiari”⁷.

Bibliografie

- Arens, Loebbecke, *Audit, o abordare integrată*, Editura ARC, Ediția a 8-a, 2003
- Dănescu, Tatiana, *Audit Financiar – convergența între teorie și practică*, Editura Irecson, București, 2007
- Rusovici, Al. și colectiv, *Management în misiunea de audit*, Editura Monitorul Oficial, București, 2008
- CAFR, *Codul Etic*, Editura Irecson, București, 2010
- CAFR, *Ghid privind unele reglementări ale profesiei de auditor*, Ediția a IV-a, Editura Elfi, 2011
- CAFR, ICAS, *Ghid pentru un audit de calitate*, CAFR, București, 2012
- CAFR, IFAC, *Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate*, Editura Irecson, București, 2009

⁶ Horia Neamțu, *Calitate, monitorizare, supraveghere*, Revista „Practici de Audit” nr. 1/2013, editată de CAFR

⁷ Alexandru Rusovici, Gh. Rusu, *Reputația profesională, bunul cel mai de preț al auditorului financiar*, Revista „Audit Financiar”, nr. 7/2008, pag. 25

Considerații privind impactul modelului politic asupra modelului de afaceri și de raportare financiară

Vasile IUGA*

Introducere

Articolul își propune să prezinte câteva considerații despre impactul pe care l-au avut de-a lungul istoriei modelele politice, sociale și culturale asupra modului de a face afaceri și respectiv asupra raportării financiare.

Începutul este un recurs la istorie. Aceasta deoarece, din nefericire, se observă din ce în ce mai mult tendința de a se renunța la studiul istoriei, inclusiv la marile școli de business care sunt orientate mai puțin pe înțelegerea trecutului și mai mult pe prezent și pe asimilarea de cunoștințe tehnice. În acest fel, tinerele generații de absolvenți de business riscă să trăiască într-un prezent continuu, fără a înțelege cauzele istorice ale fenomenelor politice, sociale și economice actuale. Iar, după cum se știe, cine nu-și cunoaște istoria este condamnat să-i repete greșelile.

Vorbind în termenii lui Oswald Spengler, istoria omenirii este reprezentată de o succesiune a civilizațiilor. Orice civilizație este un proiect propus unui grup mare de oameni care fie decide din proprie inițiativă să-l adopte, fie este forțat să o facă. Civilizațiile au o curbă de evoluție similară cu cea a multor sisteme biologice, respectiv o fază de început, urmată de una de dezvoltare, de creștere, de maturizare și, în cele din urmă, de declin. Declinul se datorează întotdeauna slăbiciunilor interne, care se acumulează în timp și care epuizează proiectul. S-a văzut, de-a lungul istoriei, prăbușirea multor civilizații dominante. Marx spunea de altfel (fără a fi el autorul) că orice civilizație poartă în ea germenii autodistrugerii.

Abstract

Considerations on the Impact of the Political Model on the Business and Financial Reporting Models

The essay presents the defining features of the capitalist system, the evolution of the Western political models during history and the way these have reflected in the business and financial reporting models. The author details the differences between the Anglo-Saxon business model and the continental model, presenting the advantages and disadvantages of both models. The article presents the realities that lead to the foundation of financial regulation institutions as well as the founding principles of international financial reporting, in close connection to the cycles of the world economy. The author states that the solution for overcoming the crisis is more capitalism, not less.

Key words: *capitalism, culture, business models, economic crisis, regulatory systems, financial reporting*

JEL Classification: N 20, N 40

Cuvinte cheie: *capitalism, cultură, modele de afaceri, criză economică, sisteme de reglementare, raportare financiară*

* Profesor Honoris Causa, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, Country Managing Partner, PwC Romania, e-mail: office.inbox@ro.pwc.com. Acest articol reprezintă exclusiv opinia autorului și nu implică cu nimic poziția PwC România

Există voci care afirmă că, în această perioadă, trăim declinul civilizației noastre. Aceasta este o preocupare și o îngrijorare majoră, pentru că civilizațiile, atunci când se prăbușesc, nu este obligatoriu să o facă lent. Un exemplu în acest sens ar fi Imperiul Roman de Apus care, după secole de declin treptat, s-a prăbușit în doar câteva decenii.

Modelul politic și social

Civilizația în care trăim și-a început ascensiunea în urmă cu 500 de ani. Peste fundamentele civilizației europene – creștinismul, moștenirea antichității și ideea romană despre stat – s-a suprapus o nouă formă de organizare a muncii – capitalismul și o nouă formă de guvernământ – democrația. În ultimii 200 de ani, acest sistem a căpătat o dominantă anglo-saxonă, începând cu ascensiunea Marii Britanii și apoi cu cea a Statelor Unite.

Capitalismul a generat, în ultimele două secole, o perioadă de dezvoltare și de prosperitate nemaîntâlnită în istoria umanității, până la punctul la care s-a creat iluzia periculoasă că progresul este o constantă a civilizației noastre. Constatăm însă că progresul nu este în niciun caz garantat. Există în prezent semne de slăbiciune ale capitalismului, după cum există și perioade de regres, de scădere economică și chiar de punere în discuție a modelului democratic.

Pentru a înțelege ascensiunea civilizației noastre, trebuie explicate circumstanțele istorice în care a apărut aceasta. În jurul anului 1500, Imperiul Otoman a transformat jumătatea estică a Mediteranei în lac turcesc. Turcii dețineau hegemonia în răsăritul Europei, cuceriseră Imperiul Bizantin, Peninsula

Balcanică, Levantul, Egiptul și întrerupseseră Drumul Mătăsii și comerțul cu mirodenii, care pornea din India și Indonezia, urma rutele caravanelor și apoi, transportat de corăbiile genovezilor și venețienilor, ajungea în Europa.

Odată cu blocarea Drumului Mătăsii și a instituirii controlului absolut al turcilor asupra comerțului cu mirodenii, spaniolii și portughezii s-au lansat într-o căutare a rutelor alternative către Indii pentru a obține acces direct la sursele de mirodenii. Primii au fost portughezii, care au plecat spre est ocolind Africa. Spaniolii, blocați mai mult timp în lupta de reconquista pentru eliminarea arabilor din Peninsula Iberică, își încep mai târziu explorările mergând spre vest. Dar descoperirea lui Cristofor Columb – America – a schimbat profund cursul istoriei. Ca urmare a Acordului de la Tordesillas din 1494, mijlocit de către Papă, spaniolii și portughezii și-au stabilit zonele de expansiune, linia de demarcație fiind situată la jumătatea distanței dintre Insulele Capului Verde (portugheze) și Insulele din Marea Caraibilor descoperite de Columb (posesiuni spaniole). Spaniolii au descoperit în America Latină cantități enorme de aur și argint. Influența și ponderea Spaniei au crescut rapid; ea a dezvoltat o ambiție de imperiu continental iar, sub Carol Quintul și Filip al II-lea, a încercat să-și impună hegemonia în Europa. Li se vor opune însă succesiv Franța, apoi nou-apăruta Republică Olandeză și în final Anglia, zădărnici astfel ambițiile imperiale ale ibericilor.

Enorme cantități de metale prețioase au finanțat campaniile militare ale regiilor spaniole și edificiile pe care aceștia le-au ridicat. Dar n-au îmbogățit Spania. Dimpotrivă. Preț de un secol, Spania s-a confruntat cu inflația, iar resursele financiare s-au îndreptat mai ales către producătorii de bunuri și deținătorii de capital, fie ei italieni sau fla-

manzi din zone mai dezvoltate economic decât Spania și care au fost adevăratele câștigătoare ale descoperirilor geografice spaniole.

Ce se întâmpla în această vreme cu englezii? Popor trăind într-un climat neprietenos, cu sol sărac și relativ lipsiți de resurse, și-au dorit și ei să replice succesul Spaniei și au declanșat propriile lor explorări geografice. Au început cu Jamaica, au stabilit câteva capete de pod în America de Nord, dar nu au găsit aur și argint. Și atunci, și-au propus să ia aur și argint de la cei care aveau, adică de la spanioli.

Pirații britanici au început să jefuiască galioanele spaniole care transportau aur și argint către Europa. Ulterior, s-a instituit chiar un sistem prin care Coroana Britanică acorda licență de piraterie (privateering), aceasta devenind o profesie privată reglementată. În schimbul licenței, pirații trebuiau să verse o parte din venituri Coroanei. Și acesta a fost începutul unei aventuri extraordinare a britanicilor, care, de la piraterie, trec prin faza de comerț cu mirodenii din Orientul Îndepărtat, apoi la un imperiu financiar și, în sfârșit, finalizează construcția Imperiului Britanic, care a avut o importanță covârșitoare în configurarea lumii moderne.

Un rol hotărâtor l-a avut fără îndoială și tranșarea timpurie a raporturilor dintre Monarhie și Parlament, prin transferul puterii politice reale din mâna monarhilor în cea a oficialilor aleși de Parlament. Momentul Revoluției Glorioase din 1689, când Wilhelm de Orania a devenit rege al Angliei, a reprezentat totodată o infuzie olandeză de dinamism și inovație adusă sistemului britanic. Acest model de monarhie parlamentară a oferit Marii Britanii stabilitatea politică de care avea nevoie pentru a-și consolida statul și a-și constitui imperiul.

La temelia succesului britanic a stat și echilibrul bugetar pe care au știut să-l păstreze de-a lungul timpului conducătorii de la Londra, aceștia păstrând cheltuielile sub control și majorând taxele în vreme de război. Astfel, Marea Britanie a reușit nu doar să-și finanțeze propriile eforturi militare, ba chiar să-și și subvenționeze când era cazul aliații de pe continent, fidelă principiului ei de a nu se angaja în alianțe permanente, ci doar în aranjamente menite să păstreze echilibrul puterii în Europa, cu Marea Britanie în rol de arbitru.

Olandezii au construit și un model nou de finanțare, cel prin care statul se împrumuta de la populație, și pe care englezii l-au adoptat, la rândul lor, ceea ce a permis mobilizarea sistematică a unor resurse financiare mai mari, respectiv a unor flote mai numeroase și mai puternice decât flota franceză (asta pentru că regele Franței nu se împrumuta decât de la bancheri care aveau resurse limitate). Englezii și olandezii au încheiat, la rândul lor, un pact similar celui portughezo-spaniol și și-au împărțit dominația în Orientul Îndepărtat: englezii în India, iar olandezii în Indonezia.

La maxima sa expansiune, spre sfârșitul secolului al XIX-lea, Imperiul Britanic controla un sfert din suprafața uscatului, un sfert din populația planetei și 80% din marile relevante. Soarele nu apunea niciodată deasupra lui. Englezii stabileau regulile și păstrau echilibrul puterii.

În materie de inițiativă privată, în 1600, englezii înființează faimoasa East India Trading Corporation, care a reprezentat embrionul inițial pentru orice corporație, cu capital, acționariat, guvernare, consiliu de administrație, dividende. Ea a plătit, de-a lungul a 200 de ani, dividende de 16% pe an. O reușită extraordinară! A administrat India timp de 200 de ani și a avut o putere imensă, fiind de fapt cea care a reușit să

unească pentru prima dată acel sub-continent.

Un singur exemplu al puterii companiei: Războiul Opiumului. China, după 1420, s-a închis și a trăit într-o splendidă izolare timp de 400 de ani, având în continuare iluzia superiorității sale. Englezii au cerut Chinei, la 1838, să deschidă cinci contoare de comerț care să vândă la liber opiu, pe care East India Trading Corporation îl producea în India, și să poată schimba opiumul cu ceaiul – pentru că ceaiul era adorat de englezi, iar faptul că chinezii acceptau doar plata în aur și argint apăsa finanțele imperiului și crea deficite mari. Chinezii au refuzat. Într-o bătălie din Golful Hong Kong, două nave britanice au scufundat, în două ore, 37 de nave chinezești. China s-a trezit atunci într-o realitate amară, iar, ca urmare a tratatului de pace, s-au deschis contoarele de comerț cu opium și s-a mutat producția de ceai din China în India.

Imperiul Britanic a fost și un model de gestionare eficientă a coloniilor. Spre exemplu, numărul total al salariaților care se ocupau de India în Ministerul Coloniilor era de doar 2.000. Cu aceștia, englezii conduceau o țară de sute de milioane de locuitori. În plus, britanicii au avut și o politică inteligentă, aceea de a oferi suficientă autonomie coloniilor încât să le păstreze aproape chiar și când acestea și-au dorit să facă pași spre independență. Așa se face că relațiile dintre Marea Britanie și țările din Commonwealth sunt mai apropiate decât cele dintre alte puteri imperiale cu coloniile lor. Peste ani, acest model de autonomie a fost păstrat de britanici pentru a integra comunitățile de imigranți din metropolă, sistemul britanic punând accent pe multiculturalism, pe când cel francez spre exemplu tratează toți cetățenii nediferențiat, indiferent de originea lor etnică sau confesională, nerecunoscând existența vreunei minorități.

Ce a generat superioritatea Europei și cea anglo-saxonă? Niall Ferguson vorbește despre cele „5 killer applications” ale Occidentului: competiția; știința; dreptul de proprietate; medicina; societatea de consum și etica muncii.

David Landes subliniază faptul că Europa a devenit competitivă pentru că, datorită fragmentării, statele europene au fost mereu în competiție, iar continentul s-a bucurat întotdeauna de diversitate culturală și politică. Chiar dacă o mare parte dintre invențiile importante au apărut în afara Europei, ele au fost perfecționate în Europa datorită competiției. În Germania erau la un moment-dat 300 de stătuțele care se concureau acerb. Alt exemplu este mica Elveție – țară în care pe fiecare vale a apărut o dinastie de ceasornicari. Prin contrast, în China, care în jurul anului 1500 ajunsese o țară osificată, birocratică și hipercentralizată, exista un singur ceas, enorm, de 12 metri înălțime, de o precizie ridicată, dar la care avea acces doar împăratul. Controlul timpului era o măsură a absolutismului chinez, în timp ce în Europa Occidentală, controlul timpului se democratizase. Această fragmentare inițială și concurența i-au făcut foarte bine micului apendice al masei enorme de uscat numită Eurasia, care devine pentru 500 de ani forța economică și militară dominantă în lume.

Ca un comentariu colateral, riscăm oare să vedem o birocratizare și o centralizare similară cu aceea din China secolelor XVI-XIX și în Uniunea Europeană a secolului XXI și care să ducă la osificarea continentului?

De-a lungul timpului, puterile continentale – Franța, Rusia, Germania – și-au dorit să acceadă și ele la marile mize mondiale, să construiască imperii coloniale și să profite de pe urma lor. A apărut astfel competiția între puterile mari-

time și cele continentale. Până acum, cu toate războaiele și cu toate sacrificiile pe care le-au făcut, puterile maritime au ieșit învingătoare în cele din urmă. Și acestea au fost Imperiul Britanic, cu faimoasa Royal Navy, iar ulterior, Statele Unite, cu flotele de portavioane și submarine nucleare, moștenitoarele Imperiului Britanic și care au asigurat controlul căilor maritime de transport. Teoriile lui Alfred Mahan despre supremația puterii navale s-au impus asupra celor ale lui Halford Mackinder și ale continuatorului său rus, Aleksandr Dugin, despre rolul central al Eurasiei în controlul geopolitic al planetei.

Preluarea rolului de putere dominantă la nivel global de către Statele Unite s-a făcut însă pe cale pașnică, Marea Britanie acceptând rolul de partener junior în acest binom transatlantic după ce cele două războaie mondiale i-au subrezit poziția din punct de vedere economic și militar. De asemenea, trebuie spus că atât Marea Britanie, cât și Statele Unite din postura de putere dominantă global au promovat și au devenit campioni ai liberului schimb, în vreme ce ascensiunea lor s-a făcut mai degrabă sub umbrela protecționismului economic.

Statele Unite au apărut într-o lume dominată de imperii mercantile, iar la temelia noului stat au stat două libertăți fundamentale: libertatea politică și cea economică. Ascensiunea Americii s-a datorat unui concurs fericit de factori. Noul stat dispunea de un teritoriu vast și abundent în resurse naturale, iar izolarea dată de cele două oceane care mărginesc Statele Unite a oferit securitatea de care tânăra democrație americană avea nevoie pentru a se consolida. De-a lungul secolelor XIX și XX, Statele Unite au devenit un creuzet în care imigranți de etnii dintre cele mai diverse s-au sudat într-un nou corp politic, animat de principiul libertății

individuale consfințit de Constituție. Aici stă cheia de boltă a ascensiunii americane, cea care a permis Statelor Unite să preia întâietatea politică, economică și militară globală.

Dacă în timpul Războiului Rece lumea a fost împărțită în două mari blocuri politico-militare ostile, organizate după principii ideologice antagonice – capitalismul și democrația, pe de o parte, dictatura proletariatului și economia planificată de stat, pe de altă parte – după prăbușirea comunismului, Statele Unite au rămas în postura de hegemon global, într-o lume devenită dintr-o dată unipolară. Iată însă că doar 20 de ani mai târziu se vorbește despre declinul puterii și influenței Statelor Unite, cauzat de ascensiunea statelor emergente, îndeosebi a Chinei, dar și de slăbiciunile interne americane, îndeosebi deficitul bugetar și cel comercial cu care America se confruntă de decenii.

Nu trebuie însă subestimată capacitatea de reacție și de adaptare a americanilor. Profetii despre declinul Statelor Unite s-au tot făcut în ultimii 40 de ani. La sfârșitul anilor 70, atunci când Statele Unite se confruntau cu o stagflație ce dura deja de un deceniu, își pierduseră principalul aliat din zona Golfului Persic ca urmare a Revoluției Islamice din Iran, Uniunea Sovietică era în plină ofensivă prin invadarea Afganistanului, iar Japonia se profila drept principala economie a lumii în viitor, declinul Americii părea ireversibil. Lucrurile s-au schimbat însă radical în următorul deceniu. Venirea la Casa Albă a lui Ronald Reagan a redat cetățenilor încrederea în visul american. La capătul unor eforturi dureroase orchestrate de Paul Volcker, președintele Rezervei Federale din acea vreme, inflația a fost adusă sub control, iar creșterea economică s-a reluat. Pentru Uniunea Sovietică, aventura afgană s-a dovedit o capcană la fel de dureroasă pre-

cum a fost pentru Statele Unite implicarea în Vietnam, iar reformele inițiate de Mihail Gorbaciov au sfârșit prin colapsul comunismului în Estul Europei. Cât privește Japonia, aceasta a intrat într-o stare de stagnare, din care nu a reușit să-și revină nici în prezent.

Partea cea mai dificilă a crizei actuale pare a fi fost deja depășită de către Statele Unite. Prăbușirea sistemului financiar american a fost prevenită, iar declinul economic stopat. Prețul a fost însă creșterea fără precedent a cheltuielilor bugetare. Sarcina politicianilor de la Washington este acum de a găsi o rezolvare durabilă la problema datoriei publice, așezând bugetul federal pe baze sănătoase. Soluția reală pentru ieșirea din criză nu este mai puțin, ci mai mult capitalism și în cazul Statelor Unite.

Modelul de afaceri

Inevitabil, aceste caracteristici istorice, politice și culturale și-au pus amprenta și asupra modelului de afaceri dezvoltat în țările anglo-saxone și respectiv pe continent.

Capitalismul anglo-saxon reflecta echilibrul puterii în societatea britanică și era bazat pe inițiativa privată, pe asumarea riscului și pe obținerea de profit, operând cu o fiscalitate moderată. Finanțarea statului se făcea în mod predominant prin împrumuturi interne, emisiuni de certificate de trezorerie. Finanțarea afacerilor se făcea majoritar prin bursă și mai puțin prin bănci. Aceasta a determinat și influențat acționariatul și guvernanta (CEO-ul sau directorul general, consiliul de administrație, comitetul de audit și adunarea generală a acționarilor). Modelul a implementat principiul primordialității substanței economice asupra formei juridice a tranzacțiilor. În acest mecanism, CEO-ul are putere maximă. El își de-

semnează echipa executivă și raportează consiliului de administrație și acționarilor asupra rezultatelor. La burse, așteptarea este întotdeauna de profit în creștere. Remunerația CEO-ului și a conducerii executive este bazată pe evoluția cursului acțiunilor, care este determinată de profitabilitate, prin modelul de evaluare adoptat după Marea Criză din 1929-1933.

Presiunea pusă pe CEO face ca echipa de management să inoveze, să optimizeze pentru a satisface așteptările investitorilor, având însă o anumită abordare pe termen scurt. Atunci când, însă, izvorul și sursa inovării se epuizează, apar tentațiile, respectiv manipularea raportării financiare sau chiar fraudă. Pentru a cenzura potențialele excese ale CEO-ului, s-au implementat mecanisme de guvernanta care, până acum, au fost încercări notabile, dar nu au dat încă în totalitate rezultatele așteptate.

Despre burse, instituții fundamentale ale capitalismului anglo-saxon, s-a spus că sunt cele mai eficiente forme ale piețelor și de alocare a capitalului. Se consideră că această afirmație este adevărată în parte, dar nu în totalitate. La burse există asimetrie informațională și insider trading. S-a acceptat în cele din urmă că nici bursele nu sunt piețe perfecte.

Capitalismul a funcționat și funcționează după regula „trial and error”: încercă, împinge frontierele și, dacă reușești, ai câștigat și obții și gloria; dacă ai eșuat, măcar unii învață din eșecul tău și se îmbunătățesc regulile de funcționare ale sistemului. Pentru că în capitalism, spre deosebire de alte modele, tot ceea ce nu este specific interzis este permis.

În comparație cu cel anglo-saxon, **capitalismul continental** era un model mai centralizat. Exemplul cel mai relevant a fost Franța, cu statul și organizarea religioasă cunoscută, amândouă

structuri profund centralizate și ierarhizate. Modelul continental era prescriptiv, iar obiectivul n-a fost, în primul rând, dezvoltarea afacerilor, ci impozitarea ridicată pentru susținerea cheltuielilor statului. Colbert, faimosul ministru de finanțe, a fost cel care a dezvoltat un sistem complex pentru ca niciun francez să nu scape taxelor. După spusele lui Colbert, arta impozitării constă în a jumuli gâsca pentru a obține cea mai mare cantitate posibilă de pene, fără a face însă gâsca să protesteze. Dezvoltarea businessului era un obiectiv secundar, taxele trebuiau plătite în primul rând. Centralismul era bine ilustrat de afirmația lui Ludovic al XIV-lea „statul sunt eu”. Mult mai puțin dinamic, capitalismul continental se finanța preponderent prin bănci și mai puțin prin intermediul burselor de valori. Avea multe părți interesate, dincolo de acționari – guverne, salariați și o abordare, în general, pe termen mai lung a obiectivelor de afaceri.

În competiția dintre cele două, până recent, modelul anglo-saxon părea a fi învingător. De unde și dorința de a-l implementa și în țări cu capitalism continental. Franța și Germania au făcut eforturi, începând cu anii 60, să-și dezvolte bursele. Cu eșecuri în faza inițială și cu succese moderate ulterior. Modelul a fost exportat peste tot, din China și Hong Kong în Africa de Sud și Rusia. Dacă cineva urmărește, spre exemplu, CNN sau Bloomberg, va vedea 24/7 informații despre evoluția indicilor bursieri, cu piețe care nu dorm niciodată. Economia bursieră a fost implantată în medii și culturi dintre cele mai diverse, iar modelul părea infailibil – până recent.

Ciclul creștere-criză (boom-doom) a fost acceptat ca fiind o caracteristică fundamentală a capitalismului. Violența ultimelor crize a născut însă semne de întrebare.

O problemă provine din faptul că, într-o economie globalizată, comunicarea este instantanee, sumele tranzacționate sunt mari, iar șocurile în piețe pot fi enorme. Am asistat în această privință la războaie financiare de proporții între corporații, grupuri de interese și state. Spre exemplu, faimosul de-acum atac împotriva lirei sterline de la începutul anilor 90. Acela a fost doar începutul. Există în prezent fonduri de hedging care pot să mobilizeze, uzând de posibilitatea tranzacționării în marjă, până la 5.000 de miliarde de dolari (în condițiile în care PIB-ul Statelor Unite este de 14.000 miliarde de dolari). Cu asemenea sume poți mișca piețele în direcția pe care o vrei.

Piața globală de capital este extrem de volatilă și este influențată în continuare de sentimente precum lăcomia și frica, despre care se spune că sunt resorturile piețelor, dar și de dependența tot mai mare de tehnologie, dat fiind faptul că în prezent marile fonduri de hedging și băncile de investiții tranzacționează folosindu-se de sisteme informatice sofisticate care activează automat ordine de vânzare sau cumpărare în momentul în care se atinge un anumit nivel al prețului acțiunilor. Acest lucru poate avea efecte în lanț asupra piețelor, amplificând volatilitatea și ciclurile de boom și doom. Este clar că într-un asemenea sistem sunt avantajați jucătorii care au un acces superior la tehnologie și informație, care pot specula vulnerabilitățile, dar și oportunitățile oferite de piață.

În ceea ce privește raporturile comerciale, dacă inițial acestea se bazau pe acorduri bilaterale între state, în ultimele decenii, rolul acestora a fost luat de organizații internaționale, așa cum este Organizația Mondială a Comerțului, sau de organizații regionale de liber-schimb așa cum este NAFTA sau, mult

mai complexa Uniune Europeană. Beneficiile participării la astfel de organizații regionale sau globale sunt mari, încât aderarea la acestea a devenit unul dintre principalele resorturi de reforme economice și chiar politice pentru statele aspirante. Aceasta cu condiția implementării reformelor structurale dureroase, dar necesare, cunoscute sub denumirea de „cămașa de aur a globalizării”. Există autori care avertizează în privința pericolelor deschiderii față de globalizare a unor state necompetitive și nepregătite, care riscă să eșueze. Este însă la fel de adevărat și că globalizarea a oferit șansa ieșirii din subdezvoltare pentru miliarde de oameni din țările emergente.

Referitor la sistemul financiar, trebuie spus că principiile de funcționare ale acestuia s-au modificat foarte mult în ultimele două secole. Dacă tradițional profesia de bancher era printre cele mai respectate și mai pline de răspundere, bancherii din secolul XIX garantând cu averea personală deținerile deponenților, iar orientarea business-ului era pe dezvoltare organică pe termen lung, în prezent, potrivit unui studiu, durata medie de deținere a acțiunilor la băncile listate pe bursa din New York este doar 3 luni, investitorii fiind preocupați numai de maximizarea randamentului pe termen scurt. În plus, prestigiul și respectul public pentru profesia de bancher s-a erodat în mare măsură. În prezent, bancherii sunt văzuți drept principalii responsabili de declanșarea crizei globale, opinia publică uitând faptul că preț de decenii același sistem financiar a făcut posibilă prosperitatea de care s-a bucurat lumea occidentală.

Modelul de raportare financiară

Modelul de business influențează raportarea financiară, care este esențială pentru investitori și pentru alți stakehol-

deri pentru că reprezintă limbajul comun prin care se poate evalua performanța unei afaceri. De unde nevoia standardizării ei. Foarte multă vreme s-a spus despre raportarea financiară că trebuie să fie „common sense”, adică bazată pe bunul simț (pentru că era o înregistrare cronologică, ordonată, în contabilitate, a ceea ce făcea business-ul).

Raportarea financiară în țările care au adoptat modelul continental, cum ar fi Franța, a fost mai prescriptivă, cu accent pe fiscalitate, reflectând cadrul legal și structura instituțională. Spre comparație, modelul de raportare financiară anglo-saxon a fost mai degradat axat pe substanța economică decât pe forma juridică și încuraja raționamentul economic.

Crizele au influențat și modelul de raportare financiară și de guvernare în ansamblu, aceasta pentru că sistemul capitalist învață din erori și eșecuri. Spre exemplu, Marea Criză din 1929-1933 a dus la apariția unui set complet de standarde de raportare financiară în Statele Unite. În paralel s-a creat instituția auditului financiar care să ofere o asigurare rezonabilă cu privire la rezultatele financiare. În fine, a fost înființată Securities and Exchange Commission, echivalentul Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare, pentru supravegherea burselor.

Timp de 70 de ani totul părea să fie în regulă, ca și cum s-ar fi găsit modelul ideal. Accentul în toată această perioadă a fost pe profitabilitate, iar evaluarea business-urilor s-a făcut prin multiplicarea profitului (cu diferite ajustări în funcție de bursă, de industrie și de perioadă). Dacă obiectivul a fost profitul, și manipularea a fost în zona profitului. Iar asta pentru că nici capitalismul nu este populat doar cu îngeri. Există și acolo tentații, iar lăcomia și frica fac parte în mod fundamental din natura umană.

Însă într-un mediu litigios, cum este cel anglo-saxon, și în mod special cel din Statele Unite, cu sistemul de drept bazat pe cutume, cadrul de raportare financiară care părea, inițial, o chestiune logică și de bun simț, s-a transformat într-un organism complex și complicat. Principiile de raportare financiară, de la 400 de pagini inițial au ajuns, după 70 de ani, la 17.000 de pagini. Dacă adăugăm jurisprudența, se ajunge la 100.000 de pagini. Mai mult decât atât, s-a trecut de la prevalența principiilor și a substanței economice la creșterea de fapt a importanței formei juridice.

Similar a evoluat, spre exemplu, codul fiscal american, plecat de la principii simple și transformat într-un text care are în prezent 72.000 de pagini. Americanii petrec în fiecare an 7,6 miliarde ore pentru completarea declarațiilor de venit. La populația SUA, înseamnă 20 și ceva de ore pe persoană pe an. 85% dintre aceștia sunt incapabili să-și completeze declarația de venit. Și-atunci se pune întrebarea, nu cumva lucrurile s-au complicat peste măsură?

De la nevoia unui contabil profesionist și bine pregătit, întocmirea raportărilor financiare necesită în prezent specializări neîntâlnite în trecut, cum ar fi actuarii, care sunt o prezență firească în cazul societăților de asigurări. Dar orice companie care, prin contractul colectiv de muncă, are agreeate beneficii pentru salariați, are nevoie de calcul actuarial. Pentru o centrală nucleară cu o durată de viață de 30 sau 40 de ani, trebuie să se estimeze costurile cu decontaminarea sitului la sfârșitul vieții utile și să se aloce într-o manieră rațională și sistematică pe fiecare exercițiu financiar. Pentru un proiect de construcții mare, complex, la cheie, cu un contract internațional de mii de pagini, cu risc de un litigiu potențial, estimarea provizioanelor necesită implicarea de avocați specializați, evaluatori, ingineri etc. Rapor-

tarea financiară a evoluat mult de la „common sense” spre ceea ce se numește „rocket science”, ceea ce denotă o creștere masivă a complexității cerințelor.

Mai mult, prin normarea contabilității factorul politic a jucat un rol important peste tot în lume, cu impact asupra legislației specifice. După criza Enron de la începutul anilor 2000 s-a pus problema modificării legislației în Statele Unite, în sensul implementării unor mecanisme de control intern care să prevină fraudă mult mai eficient și să creeze un mediu de control mai fiabil. Dar reglementarea nu a ieșit bună, pentru că a trebuit adoptată sub presiune politică, înainte să devină subiect de dispută în campania electorală în alegerile pentru Congres.

În alt caz, adoptarea de către Uniunea Europeană a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară a întâlnit o opoziție puternică din partea unor membri. Astfel, lideri din UE au protestat vehement la Bruxelles împotriva adoptării standardului de contabilitate IAS 39, care se referă la evaluarea instrumentelor financiare, pentru că aplicarea acestuia ar fi dus la o deteriorare a poziției financiare a băncilor din zona mediteraneană. În cele din urmă, acel standard nu a fost adoptat de UE, dar băncile din zona mediteraneană au fost nevoite să recunoască realitatea poziției lor financiare mai târziu, cu consecințe cunoscute.

În același timp se constată că rolul și relevanța raportării financiare în luarea deciziilor investiționale sunt în declin. Aceasta este o problemă, iar întrebarea este: ce limbaj ar trebui pus în loc pentru a recâștiga relevanța și încrederea raportării financiare? De la accentul pe profit, se propune în esență un model de raportare care să cuantifice și să pună în centru valoarea adăugată în

mod sustenabil pe termen lung businessului și societății. O altă întrebare care se pune este dacă vor mai fi crize? Răspunsul este da. Acestea sunt inerente sistemului economic capitalist. Dar la fel de adevărat este că acesta are mecanismele interne de recuperare pentru a le putea depăși.

În materia raportării financiare, trebuie revenit la „common sense”. Va avea raportarea financiară vulnerabilități în continuare? Probabil că da, pentru că ea nu precede, ci urmează realității din lumea afacerilor.

Concluzii

Profundimea și durata prezentei crize au pus sub semnul întrebării viabilitatea modelului capitalist. Modelul actual este prea concentrat pe termen scurt și duce la oscilații, la ciocniri care pot să rupă, la un moment dat, sistemul. E loc de optimism moderat însă. Capitalismul și economia de piață au dovedit că au vitalitate și capacitate de rezistență, au ieșit învingătoare din numeroase încercări prin care au trecut. Iar transformările din ultimii 30 de ani au arătat că miliarde de oameni au depășit subdezvoltarea ca urmare a accentuării procesului de globalizare.

Este adevărat că o parte dintre cetățenii statelor europene și chiar o parte dintre americani sunt în prezent debusolați, cochetând potențial cu abandonarea modelului capitalist, iar, în unele cazuri, chiar a modelului democratic. La o privire de ansamblu însă, se observă că, începând cu anii 70, când primul val de democratizare a cuprins statele din Europa de Sud (Grecia, Spania și Portugalia) și până în anii 90 când s-a produs democratizarea Europei de Est și a mai multor state asiatice, democrația a fost în expansiune. Mai mulți oameni trăiesc azi în state democratice decât oricând altcândva în istoria uma-

Bibliografie selectivă

- Chang, Ha-Joon, *Samaritenii cei răi. Mitul liberului schimb și istoria secretă a capitalismului*, ed. Polirom, 2012;
- Ferguson, Niall, *Civilizația. Vestul și Restul*, ed. Polirom, 2011;
- Landes, David, *The Wealth and Poverty of Nations; Why are Some so Rich and Some so Poor*, ed. W.W. Norton, 1998;
- Mahan, Alfred T., *The influence of Sea Power Upon History 1660-1783*, ed. Amazon Kindle.

nității. Cu toate neajunsurile sale, democrația rămâne cel mai bun regim de guvernare imaginat de oameni. Iar dacă am avea îndoieli în privința acestui lucru, ar trebui să ne uităm la sacrificiile făcute recent de milioane de oameni în „Primăvara arabă”.

Cât privește modificarea echilibrului mondial ca urmare a ascensiunii statelor emergente și a diminuării rolului și relevanței Statelor Unite și Europei, trebuie spus că aceste noi mari puteri evoluează deocamdată în parametrii sistemului mondial construit de Occident, cu actualele instituții globale (ONU, FMI, Banca Mondială, Organizația Mondială a Comerțului etc.), comunică între ei în limba engleză (devenită *lingua franca* a afacerilor internaționale) și utilizează modelul de afaceri și de relații internaționale occidental. Întocmai precum longobarzii, goții și francii de odinioară au sfârșit prin a adopta religia creștină, a merge la terme, a mânca bine, a încuraja artele și au devenit italienii, germanii și francezii de mai târziu, tot așa ne putem aștepta și ca, pe viitor, indienii, chinezii și brazilienii să adopte elementele definitorii ale civilizației occidentale: **capitalismul liberal** și **democrația**.

Conturile trebuie să spună adevărul sau să fie relevante?

Un comentariu referitor la cadrul conceptual al IASC/IASB

Alain BURLAUD*

Autorul aduce mulțumiri colegilor și prietenilor săi **Larry Bensimhon** (CNAM), **Bernard Colasse** (Université Paris-Dauphine) și **Christian Hoarau** (CNAM)

Directiva a IV-a europeană din 1978 a introdus în dreptul contabil european conceptul britanic de *true and fair view*, ceea ce noi am tradus ca "imagine fidelă". Acest concept a fost deja subiectul a numeroase articole, dar două elemente noi au determinat readucerea în actualitate a acestei probleme.

1. Primul element nou este apariția conceptului de *fair value*, tradus ca "valoare justă". Acest concept nu a fost menționat în cadrul conceptual inițial al Comitetului de Standarde Internaționale de Contabilitate (IASC), din anul 1989, deși a apărut pentru prima dată în anul 1982 în cadrul standardului IAS 16 *Imobilizări corporale*. Termenul *fair value* nu apare de altfel nici în versiunea 2010 a cadrului conceptual al Consiliului pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB). De fapt, extinderea acestui concept la instrumentele financiare (IAS 39 *Instrumente financiare: recunoaștere și evaluare*) este ceea ce a iscat furtuna, problema făcând chiar obiectul unei scrisori din partea președintelui Jacques Chirac către președintele Comisiei Europene, Romano Prodi, în data de 4 iulie 2003 (Burlaud & Colasse, 2010, p. 171.)

2. Al doilea element nou este criza financiară din 2008, care a condus mulți cercetători (Colasse, 2009a; Laux & Leuz, 2009, p. 829 sau Marteau & Morand, 2009) și politicieni (Baert & Yanno, 2009) să punteze impactul pro-ciclic al evaluării la valoarea justă a activelor financiare. Autoritățile publice au făcut deja acest diagnostic și Comisia Europeană, cu ocazia reuniunii

Abstract

Should Financial Statements Represent Fairly or be Relevant? Considering the IASC/IASB Conceptual Framework

To ask if financial statements should "represent fairly" or be "relevant" gives a political dimension to the tradeoff between reliability and relevance, two characteristics that the IASC/IASB Conceptual Framework does not consider as conflicting. However, depending on the priority we give to these characteristics, the accounting system differs widely. Some concepts from the behavioral sciences help to better understand the underlying implicit and explicit hypothesis of IFRS's Conceptual Framework and to have a more critical perspective. The answer to the question of the choice between "fair representation" and "relevance" cannot be purely technical due to the fact that the produced information shapes the reality as well as it describes it. Therefore, the standards setter has a political responsibility.

Key words: *conceptual framework, IFRS, true and fair view, fair presentation, reliability, relevance*

JEL Classification: M 41, M 48

Cuvinte cheie: *cadru conceptual, IFRS, imagine fidelă, fidelitate, relevanță*

* Prof. dr., Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris, e-mail: alain.burlaud@cnam.fr

Consiliului Ecofin din 7 octombrie 2008, a făcut presiuni asupra IASB, pentru ca acesta să permită companiilor, și în special băncilor, să reclasifice instrumentele lor financiare într-o categorie unde nu mai sunt evaluate la valoarea justă (Burlaud & Colasse, 2010, p. 168). Aceleași constatări au fost făcute în Statele Unite ale Americii de către American Bankers Association (Asociația Bancherilor Americani), Congresul American și Securities and Exchange Commission (Laux & Leuz, 2009, p. 826, 831 și 832).

Dacă o politică de intervenție poate schimba regulile contabile cu scopul de a manipula rezultatele companiilor pentru a interveni într-o criză, se mai poate vorbi de imagine fidelă?

Acest articol nu își propune să răspundă problemei legitimității intervenției politice sau a legitimității normalizatorului internațional, care este IASB, pentru că acestea au fost deja tratate pe larg (Hoarau & Teller, 2007, p. 5 și Burlaud & Colasse, 2010, p. 155). Nu are ca scop nici să abordeze valoarea justă, dificultățile și consecințele introducerii acesteia în conturi (Jeanjean, în Colasse, 2009c, p.1025).

De asemenea, nu criticăm aici coerența internă a cadrului conceptual al IASB / IASB. Dacă se acceptă postulatul eficienței piețelor și faptul că informația financiară este destinată în primul rând celor care aduc capital și că, în virtutea ipotezei lichidității piețelor, aceștia din urmă se pot retrage în orice moment, atunci este logic să se introducă în rezultatul financiar (*comprehensive income*) câștigurile nerealizate de capital (*holding gains*) ca urmare a evaluării anumitor active la valoarea justă.

Problema pe care dorim să o abordăm aici este alta. Informația financiară, pe care o reducem la conturi (bilanț, contul de profit și note), poate în același timp să fie “adevărată” și “bună”? Cadrul conceptual al IASB în anul 2010 afirmă acest lucru: “Caracteristicile calitative fundamentale sunt relevanța și prezentarea fidelă.” (*The fundamental qualitative characteristics are relevance and faithful presentation.*) (IASB, 2010, § QC 5). Noi nu suntem siguri că aceste două calități sunt întotdeauna compatibile.

Vom încerca să răspundem la această întrebare pusă în titlu explorând cele două ipoteze.

➤ Prima, cea care reține atenția celor mai mulți autori și care confirmă dreptul contabil, este: conturile ar trebui să reprezinte “adevărul” (adică o “imagine fidelă”). Aceasta presupune existența unui adevăr, a unei realități observabile în exterior. Este oare cazul? În mod explicit, unii autori contestă acest lucru atunci când definesc contabilitatea drept un “artefact” care permite o observare mediatizată de un sistem conceptual de reprezentare (Hopwood, 1974)¹. De asemenea, nu trebuie să se confunde fidelitatea cu regularitatea. Chiar dacă, în general, respectarea standardului duce la o imagine fidelă a situației financiare conform unor convenții, poate exista totuși un conflict între aceste două obiective. În cazul în care cadrul conceptual al IASB nu abordează această posibilitate, ea este prevăzută de Directiva a 4-a Europeană².

➤ Ce de-a doua, pe care o vom explora în mod special în cele ce urmează, constă în a cerceta un alt scop al conturilor: acela de a induce comportamentul “bun”. Ele ar constitui un semnal (stimul) care produce un **comportament** dorit, considerat oportun, adecvat, “bun”, fie conform unor valori, adică unei etici sau unei morale, fie conform unor obiective stabilite de către o autoritate, de exemplu de către normalizator, și considerate legitime³. Deci, contează prea puțin că spun “adevărul”. De exemplu, obiectivul conturilor poate fi exclusiv o contribuție la transparența fluxurilor financiare pentru moralizarea vieții de afaceri. O contabilitate de angajamente nu este, în acest caz, necesară. Dar ele pot, de asemenea – alternativă fezabilă – avea scopul de a stimula investițiile, de exemplu prin amortizarea decelerată a anumitor active, care va duce la reducerea impozitului asupra societăților și a dividendelor distribuibile. Cadrul conceptual implicit sau explicit al oricărui referențial normativ contabil ar trebui să ofere un răspuns la această problemă. Prezenta ipoteză ne determină să explorăm posibila contribuție a științelor comportamentale la reflectarea cadrului conceptual. Prin urmare, vom defini comportamentul astfel: “**Comportamentul este un ansamblu de reacții adaptative, obiectiv observabile, pe care un organism, în general dotat cu un sistem nervos, le execută ca răspuns la stimuli, care la rândul lor sunt în mod obiectiv observabili, provenind din mediul în care trăiește.**”⁴ Să adăugăm că stimulii pot

¹ A se vedea și Chrystelle Richard, Anthony G. Hopwood: *contabilitatea în acțiune*, în Colasse, 2005, pp. 255

² Cf. art. 4 & 5 al Directivei a 4-a europene din 25 iulie 1978

³ Nu vom dezvolta aici conceptul de legitimitate. A se vedea și: Laufer, Romain și Burlaud, Alain (1997). Legitimitatea, în *Encyclopédie des sciences de gestion*, Ed. Economica, 1754 - 1772

⁴ Tilquin, 1942, citat de Sylvain Aurox, coordonator, (1998), *Encyclopédie philosophique universelle*. PUF, p. 383

veni, de asemenea, de la organizația în cauză, deci din interior. În cadrul acestui articol, trebuie să precizăm faptul că nu suntem interesați decât de comportamentele sociale, adică de comportamente puternic contextualizate.

Vom vedea că răspunsul la această problemă a variat în timp (1), că ipoteze implicite și explicite ale noului model contabil, adică ale cadrul conceptual al Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), sunt fragile și nu pot distinge în mod clar "fidelitatea" de "relevanță" (2), pentru a încheia cu ideea că "relevanța" este mai importantă decât "fidelitatea" (3).

1. Evoluția contabilității

Rolul contabilității în organizarea societății a evoluat în timp, reflectând natura schimbărilor economice. La început, contabilitatea era o știință a acțiunii, poate chiar "o știință a acțiunii în căutare de teorii"⁵ cu codificarea bunelor practici, apoi cu o anumită doză de intervenționism al statului, care va da naștere planurilor contabile și directivele europene.

Abia mai apoi, spre sfârșitul anilor 70, teoria a devenit explicită, normalizatorii simțind nevoia de a justifica teoretic alegerea lor pentru o mai mare legitimitate, datorită publicării "Cadrului conceptual". Opțiunile tehnice prezentate în standarde sunt atunci susținute de puterea rațiunii științifice.

1.1. CONTABILITATEA, "O ȘTIINȚĂ ÎN CĂUTAREA ACȚIUNII"

Am reținut schematic o periodizare care determină distingerea a trei etape:

- I - Inventarierea patrimoniului (descriere)
- II - Măsurarea rezultatului (convenția)
- III - Aprecierea situației financiare (diagnosticare).⁶

Orice periodizare este discutabilă. Ea depinde mai ales de alegerea punctului de pornire al unei evoluții și se dezvoltă prin interpretarea acestei evoluții. Noi vom reține ca punct de plecare dovezile cele mai vechi ale existenței conturilor și anume tăblițele sumeriene. Acestea reprezintă inventare ale turmelor⁷. Sunt conturi în unități fizice și nu valorice. De-a lungul timpului, noțiunea de inventar se va clarifica, odată cu dezvoltarea dreptului civil, care va permite precizarea conceptului de patrimoniu și odată cu dezvoltarea monelei, care va permite valorizarea. Dar logica este întotdeauna aceeași: este vorba despre descrierea unui ansamblu de bunuri materiale.

A doua perioadă selectată, apariția companiilor navale care făceau comerț transatlantic, va determina precizarea regulilor de împărțire a profitului, deci de calculare a unui rezultat pe baza convențiilor care includ taxele calculate. În fine, a treia perioadă, cea a dezvoltării piețelor financiare mondiale și a normelor contabile europene și internaționale, introduce conceptele de "imagine fidelă" și "valoare justă".

Cele trei etape prezentate se regăsesc astăzi în cele trei obiective pe care codul comercial îl atribuie contabilității. Dacă primele două sunt vechi, cel de-al treilea obiectiv - imaginea fidelă - a fost introdus în dreptul contabil francez de către Directiva a 4-a europeană din 1978, care a condus la o importantă modificare a planului contabil general în anul 1982. Planurile contabile anterioare urmăreau doar două obiective:

- regularitatea, deci conformitatea cu regulile dreptului contabil⁸ și
- sinceritatea, adică absența intenției de a induce în eroare.

Exista, deci o obligație legată de mijloacele utilizate - regularitatea - și o obligație morală - sinceritatea -, dar nu exista o obligație legată de rezultat și anume furnizarea unei imagini fidele, chiar dacă aceasta ar fi însemnat derogarea de la regulă atunci când nu este adaptată situației întâlnite. Altfel spus, căutarea imaginii fidele este un principiu superior (*overriding principle*).

Regularitate, sinceritate și imagine fidelă sunt principiile care se aplică asupra a trei agregate: patrimoniul, rezultatul și situația financiară, așa cum se arată în **Tabelul 1**.

Căutarea unei imagini fidele care să reflecte în același timp patrimoniul, rezultatul și situația financiară este prezentată ca un obiectiv care nu pune probleme deosebite. Se poate totuși întâmpla să aibă loc un conflict, așa cum se poate vedea în exemplul de calculare a amortizării (Burlaud & Cossu, 1977). Astfel, pot fi definite trei

5 După titlul unui articol de Bernard Colasse: "La comptabilité: un savoir d'action en quête de théories", apărut în Barbier, J.-M. (coordonator) (1996), *Savoirs théoriques et savoirs d'action*, PUF, p. 73-89

6 Această periodizare nu are legătură cu cea a lui Auguste Comte (*Cours de philosophie positive*, Hachette, 1927, pp. 3), care distinge următoarele trei tipuri de "situații": teologică, metafizică și pozitivă, sau cea a lui André Pietre (*Les trois âges de l'économie et de la civilisation occidentale*, Fayard, 1964, 158 p.) care vedea în dezvoltarea economică a civilizațiilor trei etape: economia subordonată, economia independentă și dominantă apoi, economia dirijată subordonată omului

7 Pe acest subiect: Jean-Guy Degos (1998), *Histoire de la comptabilité*, PUF, p. 9

8 Conformarea cu regulile este desemnată, în anumite domenii, prin termenul "veridicitate", care este opus termenului "adevăr"

Conturile trebuie să spună adevărul sau să fie relevante?

Tabel 1 - Cele trei vârste ale contabilității și codului comercial

Art. L 123 – 14 din Codul comercial: "Conturile trebuie să fie regulate, sincere și să dea o imagine fidelă..."		
① "... a patrimoniului..."	② "... a rezultatului..."	③ "... a situației financiare..." ¹
A descrie (inventaria) patrimoniul unei entități pentru a crea un instrument de dovadă, opozabil contractanților. Această concepție a rolului contabilității, fondată pe dreptul de proprietate definit de codul civil, își are rădăcinile în Summer. Contabilitatea este o chestiune privată care nu are nevoie să fie normalizată și se limitează la un inventar exhaustiv al elementelor care compun patrimoniul și la înregistrarea tranzacțiilor referitoare la acest patrimoniu. Conturile permit "raportările" asupra gestiunii. Această expresie se aplică, de exemplu, tutorelui: "orice tutore este contabilul gestiunii sale până când îi încetează activitatea" (art. 469 din Codul civil, din 1804); sau agenților publici: "societatea are dreptul să ceară socoteală oricărui agent public, cu privire la administrația sa" (art. 15 din Declarația drepturilor omului și cetățeanului, din 1789). Se face distincția dintre "adevărat" și "fals".	A calcula deschiderea drepturilor de împărțire a rezultatului pe baza convențiilor: - dividende - impozit - autofinanțare - participarea salariaților - etc. Această concepție privind rolul contabilității a apărut odată cu crearea societăților în comandită (Florența, secolul al XV-lea) și cu dezvoltarea societăților în coproprietate (secolul al XVI-lea).² Ea s-a generalizat cu fiscalitatea directă asupra întreprinderilor, începând cu anul 1917. Contabilitatea devine o chestiune publică (prin participarea publică la economisire și fiscalitate), deci înainte de a fi normalizată. Normalizatorul exprimă un consens între diferite părți interesate Necesitatea contului de rezultate în plus față de bilanț, în partidă dublă. Se face distincția între "adevărat" și "fals". Dar "adevărul" devine relativ, deoarece este în funcție de convențiile contabile odată cu apariția cheltuielilor calculate (exemplu: amortizarea).	Furnizarea de informații utile pentru exprimarea unei opinii asupra situației financiare a unei entități, pentru a clarifica luarea deciziilor economice (angajament viitor) de către un "evantai larg de utilizatori de conturi"³. IFRS-urile (prima normă contabilă internațională a fost publicată în 1974, însoțind mondializarea piețelor financiare) acordă un loc mai mare intenției (contabilitatea de intenție, deosebit de importantă pentru clasificarea elementelor din portofoliul de valori mobiliare) și previziunilor (actualizarea <i>cash flow</i>-ului viitor). Informația trebuie să fie relevantă⁴, adică utilă pentru luarea deciziilor economice de către investitori. Internaționalizarea piețelor financiare presupune standarde mondiale. Accentul pus pe situația financiară conduce la dezvoltarea mai mult a bilanțului și anexei decât a contului de rezultate. Se face deci distincția dintre "bun" (ceea ce este util lui <i>homo economicus</i>) și "rău" - care nu servește nevoile investitorului rațional.

¹ Codul Comercial plasează "starea financiară" înaintea "rezultatului". Dar noi nu credem că ordinea termenilor este semnificativă.

² Pe acest subiect: Yannick Lemarchand (1993), *Du dépérissement à l'amortissement. Enquête sur l'histoire d'un concept et de sa traduction comptable*, Ouest Editions.

³ Nu am prezentat aici formularea din Codul comercial sau pe cea din planul contabil general care nu explică cadrul lor conceptual, ci formularea din cadrul conceptual al IFRS (1989), art. 12. De altfel, acest text nu vorbește de "rezultat", ci de "performanță", termen mult mai general.

⁴ Art. 26 - 28 din cadrul conceptual al IFRS (1989).

Sursă:Proiecție proprie

modalități de calculare a amortizării:

- măsurarea deprecierii patrimoniului
- repartizarea costului de investiție asupra producției

- reținerea unei părți din fluxul de numerar (*cash flow*), deducând-o din rezultatul impozabil și/sau repartizabil pentru a-l reinvesti, făcând

astfel să acționeze multiplicatorul de amortizare sau efectul Lohmann-Rüchti (Lemarchand & Nikitin, în Hoarau et al., 2011, p. 41).

Se remarcă de asemenea că periodizarea noastră pornește de la descrierea care privilegiază “adevărul” pentru a merge către o imagine fidelă a situației financiare, care privilegiază relevanța și reține ceea ce este “bun” pentru luarea de decizii economice. În ceea ce privește obiectivele contabilității, tehnica evoluează de asemenea. Astfel, costul istoric care spune “adevărul” (o tranzacție legată de un element de patrimoniu a avut loc de fapt pentru o sumă bine știută) lasă loc valorilor presupuse de piață în cadrul tranzacțiilor ipotetice (*mark to model*). Nimic mai puțin “adevărat”. Întrebarea care se pune este dacă astfel se obține relevanța, utilitatea, deci ceea ce este “bun”.

1.2. CONTABILITATEA: CĂTRE UN DEMERS IPOTETICO-DEDUCTIV

Juriștii au făcut din Drept o disciplină academică, cu istoria sa lungă, filozofia sa, teoriile și raționamentele sale. Ce se întâmplă cu contabilitatea dacă se detașează de drept?

Am văzut, într-adevăr, că contabilitatea s-a îndepărtat progresiv de o concepție pur juridică (trimitere la dreptul de proprietate așa cum este definit de codul civil) pentru a se răspândi la alte ramuri ale dreptului (dreptul societăților, dreptul penal, dreptul fiscal etc.) și, în sfârșit, a se elibera de drept din lipsa existenței unui drept mondial pentru a privilegia o viziune economică fondată pe o economie de piață mondializată și în special o piață financiară globalizată, ignorând pe cât se poate Statele și organizațiile interguvernamentale.

Această evoluție a contabilității arată de asemenea importanța crescândă a

convențiilor la trecerea de la o etapă la alta, deci rolul crescut al standardizatorului care are drept sarcină încadrarea în aceste convenții. Ieșind din domeniul privat pentru a merge către domeniul public, acesta a fost nevoit să introducă reguli iscate dintr-un consens între grupările care reprezentau diferite părți interesate. Dar trebuie făcută distincția între consens, compromis și compromitere.

➤ Cuvântul “consens” fiind utilizat pe scară largă, să reținem definiția dată în sociologia politică. “Noțiunea de consens desemnează acordul explicit sau implicit al indivizilor asupra valorilor esențiale ale societății lor și dorința lor de a rezolva conflictele susceptibile de a li se opune, pe calea deliberărilor, pentru a face să triumfe ceea ce este comun asupra a ceea ce desparte, cu respectarea procedurilor care au asentimentul fiecăruia.”⁹ “Concepția partenerială a standardizării contabile”, așa cum o practica Consiliul național al contabilității din Franța, ilustrează perfect această căutare a consensului (Colasse & Pochet, 2009, p. 30).

➤ Compromisul desemnează un acord imperfect. “Dacă aflăm drept soluție un răspuns care satisface integral toate datele unei probleme, specificul unei probleme politice este în schimb de nerezolvat. (...) Dacă problema este susceptibilă de o soluție în sensul exact al termenului, înseamnă că este o problemă tehnică. Dar o problemă politică poate fi reglementată, cel mai adesea, pe calea dificilă a negocierii și a compromisului. Compromisul este acel mod de rezolvare sau de

prevenire a conflictelor în care părțile acceptă să retragă sau să reducă anumite pretenții inițiale”.¹⁰

➤ În sfârșit, “compromisul virează (...) către compromitere dacă se acceptă încălcarea principiilor.”¹¹

Noi credem că există mai degrabă consens asupra obiectivelor declarate de cadrul conceptual (cine poate fi împotriiva imaginii fidele?) dar că există un compromis asupra dispozițiilor tehnice referitoare la clasificare sau la evaluarea anumitor operații. Aceasta relativizează “adevărul” sau fidelitatea unei imagini față de realitate.

Realizarea unui drept contabil de la izvoare (pe firul apei), așa cum au făcut standardizatorii americani și britanici, a produs în final probleme de consistență internă pentru IASC. Pentru a le remedia, Comitetul pentru Standarde Contabile a publicat un prim cadru conceptual în 1975: *The Corporate Report*. FASB a publicat începând cu 1978 *Statements of Financial Accounting Concepts*, care a devenit în 2010 - *The Conceptual Framework for Financial Reporting*. Acesta din urmă a fost pregătit în cadrul unui acord încheiat în octombrie 2004 între IASB și FASB, în vederea realizării unui cadru conceptual comun pe baza celui preexistent acestui acord. Acțiunea nu a fost finalizată, astfel încât cadrul conceptual din 2010 este format temporar dintr-o parte a celui din 1989.

Cadrul conceptual al FASB este definit ca “un sistem coerent de obiective și principii fundamentale legate între ele, susceptibile de a conduce către standarde robuste și de a indica natura, rolul și limitele contabilității financiare și a situațiilor financiare” (FASB, 1978, p. 2).

⁹ Sylvain Auroux, op. cit. p. 435

¹⁰ Sylvain Auroux, op. cit. p. 390

¹¹ Ibid.

Cadrul conceptual al IASB descrie conceptele de bază subiacente pregătirii și prezentării situațiilor financiare destinate utilizatorilor externi entității (IASB, 2010, p. 5). Acesta servește drept ghid esențial IASB pentru a dezvolta standarde viitoare și constituie, deci, o metareglă. Dar nu constituie un standard și nu poate deroga sau justifica o derogare de la un standard. Dacă IASB recunoaște că într-un număr limitat de cazuri ar putea exista un conflict între cadrul conceptual și standard, cel care prevalează este standardul, iar numărul de cazuri aflate în conflict se vor reduce cu timpul (IASB, 2010, p. 5).

Definind obiectivele standardelor contabile și calitățile necesare pentru informația financiară, cadrul conceptual contribuie la coerența standardelor, creând o constrângere stabilă dată de standardizator. **“Cadrul conceptual apare astfel ca un fel de teorie contabilă. El se degajă dintr-un demers de deducție în măsura în care, plecând de la prima întrebare, vor fi deduse răspunsurile care trebuie date altora. (...) Astfel gândit, cadrul conceptual apare ca o unealtă pentru standardizator. El constituie un instrument intelectual având rolul de a-i ghida alegerile, un generator de standarde (...).”** (Chantiri-Chaudemanche & Pochet, în Nikitin & Richard, 2012, p. 150)

Cadrul conceptual al IASB atribuie conturilor două caracteristici principale: relevanța (IASB, 2010, art. QC 6) și fidelitatea reprezentării (ibid., QC 12). Ceea ce este relevant este ceea ce este util, adică “bun”, pentru nevoile celui care trebuie să ia decizii economice și în special pentru investitorul presupus a fi rațional în cadrul teoriei economice de referință. Altfel spus, este

vorba de a satisface necesitățile celui care deține puterea de a numi sau revoca *ad nutum* liderii ori de a păstra, vinde sau cumpăra titluri (IASB, 1989, art. 14). Fidelitatea față de o realitate – de unde și cuvântul “image” – și nu fidelitatea față de o regulă, trimite la adevăr.

Aceasta cere multe precizări. Trebuie, evident, definit obiectul descris de conturi, entitatea, ceea ce cadrul conceptual al IASB din 2010, neterminat încă, nu a făcut niciodată. De altfel, trebuie să se definească cine exercită o putere și în ce scop.

2. Ipotezele implicite și explicite ale noului model contabil

Remarcă preliminară: până în anul 2003 se vorbea de standarde contabile (*International Accounting Standards* – IAS). Începând cu acel an IASB și-a rebotezat standardele, numindu-le *International Financial Reporting Standards* (IFRS). Este vorba de a face distincția între contabilitate (*accounting*) și informația financiară (*financial reporting*), fiind semnificativ faptul că cele două au putut fi dissociate. Este cumva vorba despre o expresie retorică având ca scop valorizarea producției de standarde a IASB asociind-o cu piața financiară presupusă a fi mai nobilă decât contabilitatea? Dar asta a fost înainte de 2008... Bazele standardelor, fie că este vorba de IAS sau de IFRS, nu s-au schimbat chiar atât de mult.

IFRS-urile se bazează pe **două ipoteze implicite**¹²:

- eficiența piețelor, care înglobează ipoteza conformității comportamentelor utilizatorilor de informații financiare (investitorii) cu teoria utilității așteptate (*Expected Utility Theory*), dar nu se limitează la aceasta;
- subordonarea conducerii față de utilizatorii-investitori (teoria agenției)

și **trei ipoteze explicite**¹³:

- fidelitatea imaginii pe care o oferă conturile;
- neutralitatea informațiilor financiare și
- compatibilitatea calităților de fidelitate și relevanță ale conturilor.

2.1. IPOTEZELE IMPLICITE ALE MODELULUI CONTABIL

Ipotezele implicite sunt cele care au permis construirea unui instrument de observare a realității care să fie operațional datorită complexității sale reduse.

Pornind de la general la particular, sunt utilizate trei teorii strâns dependente unele de altele, fără a fi menționate explicit în cadrul conceptual, referitoare la: comportamentul uman, funcționarea piețelor și funcționarea întreprinderii. Aceasta ne conduce la abordarea separată a teoriei utilității așteptate și a celei a eficienței piețelor.

❖ Teoria utilității așteptate sau teoria alegerii raționale

Teoria utilității așteptate este una dintre bazele teoretice ale piețelor eficiente. Ea izvorăște din economia clasică și se bazează pe unele axiome referitoare la atitudinea unui individ “rațional” care are de făcut o alegere în circumstanțe riscante. Aceasta a fost criticată mai

¹² Pe acest subiect: Alain Burlaud și Bernard Colasse (2010), p. 153 - 176 și în special cap. 2.2.2 “Un cadre conceptuel fondé sur des théories contestées” Acest articol contestă slăbiciunile a două dintre bazele teoretice ale cadrului conceptual: teoria agenției și eficiența piețelor.

¹³ Cf. *ibidem*, cap. 2.2.3 “Une rhétorique palliative de la neutralité, de la fidélité et de la transparence de l’information financière.”

ales de către Daniel Kahneman și Amos Tversky (1979), fondatori ai finanțelor comportamentale cu teoria perspectivelor (*Prospect Theory*). Ei au demonstrat mai ales că:

- beneficiile sunt ponderate cu probabilitățile lor, dar au supraponderat rezultatele certe (*certainty effect*);
- preferințele nu sunt simetrice, adică sancțiunea care generează o pierdere este superioară plăcerii determinate de câștigarea aceleiași sume de bani (*reflexion effect*);
- curba utilității este concavă și, de aceea, de exemplu, preferăm adesea să subscriem un contract de asigurare chiar pentru riscuri relativ mici pe care ni le-am putea asuma fără să ne ducă la ruinare, deși speranța matematică de câștig pentru asigurat este negativă, dacă asiguratorul a calculat bine cuantumul primei sale;
- suntem mai sensibili la variațiile venitului sau ale patrimoniului decât la valoarea sa absolută.

Investitorii nu sunt, deci, neapărat “raționali”, în sensul economiei clasice, adică având un comportament conform modelului *homo oeconomicus*, care se dorea a fi arhetipul noii elite mondiale. Stau mărturie expresiile antropomorfe devenite banale, care subliniază importanța mimetismului în luarea deciziilor: piețele “cred” că, piețele “au încredere” în politica dusă de șeful statului, piețele sunt “nervoase” etc. Piața, o existență invizibilă, dar capabilă de intenții, exercită o putere fără contraputere deoarece nu este localizabilă (unde se află piața?) și rămâne anoni-

mă (cine reprezintă piața?; cine vorbește în numele ei?). Cum poate fi atacată? Dacă este vorba de un comportament colectiv, cine poate da asigurarea că o multitudine de comportamente individuale care ascultă de o rațiune comună conduce la un comportament colectiv care ascultă de aceeași rațiune?

“Keynes a subliniat deja impactul psihologiei și rolul convențiilor în evaluarea de către piață a prețului acțiunilor (...), fruct al psihologiei de masă al unui mare număr de indivizi ignoranți. (...) Investitorii profesioniști ale căror competențe și judecăți profesionale permit corectarea fanteziilor indivizilor ignoranți sunt de fapt preocupați nu de valoarea veritabilă a unei investiții făcute de o persoană care o achiziționează pentru un portofoliu, ci de valoarea pe care piața, sub influența psihologiei maselor, i-o va atribui trei luni sau un an mai târziu. Astfel, pentru Keynes, cursul acțiunilor se poate îndepărta de valorile fundamentale sub efectul psihologiei maselor. El compară tehnica plasamentelor bazate pe anticiparea pe termen scurt a bazei convenționale de evaluare cu concursurile organizate de ziare, în care participanții au de ales cele mai frumoase șase chipuri dintr-o mulțime de fotografii, premiul fiind atribuit celui ale cărui preferințe se apropie cel mai mult de media alegerilor făcute de către concurenți. (...) Investitorul își folosește abilitățile pentru a descoperi ideea că opinia medie are întâietate față de propria sa judecată.”¹⁴

❖ Ipoteza eficienței piețelor

Eficiența piețelor, care are la bază teoria utilității așteptate, presupune printre

alte ca informațiile să fie gratuite și accesibile tuturor, ca piața să fie atomizată, iar comportamentul actorilor să fie “rațional”, în sensul pe care l-am definit mai sus, și ei să fie capabili de a integra imediat și total orice informație nouă.¹⁵ Eficiența piețelor este o ipoteză comodă pentru modelare, dar nu a fost niciodată validată. De altfel, nici nu are nevoie să fie validată deoarece are o valoare normativă. Statele, organismele de reglementare sau de supraveghere a piețelor sunt de altfel invitate să pună umărul la stabilirea condițiilor care favorizează eficiența piețelor. Aceasta nu garantează faptul că ele participă în mod efectiv și, în orice caz, arată că nu participă în mod “natural”.

Eugene Fama distinge trei forme de eficiență informațională:

- Forma slabă postulează că informația de care dispun toți actorii este publică și nu conține decât cronicile cursurilor bursiere care sunt deja integrate în preț;
- Forma semi-puternică, care este admisă în mod curent, presupune că toți actorii dispun imediat și în exclusivitate de toate informațiile publice, care sunt mult mai bogate decât simplul curs anterior;
- Forma puternică prevede existența unei informații private, dar aceasta este integrată în curs.¹⁶

Dacă informația financiară este parțial disponibilă gratuit, costul interpretării sale este foarte ridicat, ceea ce, de fapt, exclude investitori numeroși. De aceea, contabilitatea nu este un “bun comun” în stare pură în sensul dat de

14 Christian Hoarau și Robert Teller (2001), p. 116. Un raționament analog (dorința fiecărui investitor este în funcție de dorința celorlalți) îi permite lui André Orléan să demonstreze că nu există un mecanism de autoreglementare pe piețele financiare. Cf. André Orléan (2011), “L’empire de la valeur”, Ed. Seuil.

15 Pe acest subiect, articolul de fond al lui Eugene F. Fama (1970), *Efficient Capital Markets: a Review of Theory and Empirical Work*, The Journal of Finance, nr. 25 (2), pag. 383 - 417.

16 Pe acest subiect: Christian Hoarau și Robert Teller (2001), pp. 112 și Robert Goffin (2001), *Principes de finance moderne*, Economica, pp. 121

Conturile trebuie să spună adevărul sau să fie relevante?

Ostrom deoarece are trăsături caracteristice de "bunuri de club" (Burlaud & Perez, în Nikitin & Richard, 2012, p. 228). În plus, nu toți primesc informația în același timp; există informații confidențiale sau private și doar informația financiară, singura de altfel care este standardizată, nu poate da cursul. Evenimentele internaționale, pericolele climatice, sănătatea unui conducător, perspectiva unui contract important, o inovație tehnică promițătoare etc. concurează în egală măsură la formarea prețurilor.

Teoria piețelor eficiente este asociată cu teoria agentului. Conform celei din urmă, cei care dețin resursele de care întreprinderea are nevoie și în special resurse financiare au libertatea de a face contracte cu întreprinderea sau de a renunța la contracte, de a încredința gestiunea conducătorilor întreprinderii: "Teoreticienii Agenției văd firma înconjurată de piețe eficiente (*Agency theorists see the firm surrounded by efficient markets*)" (Hill & Jones, 1992, p.

134). Cele două teorii nu se confundă, dar sunt strâns legate.

❖ Teoria agenției

Punând informația financiară în serviciul investitorilor, cadrul conceptual al IASC/IASB adoptă o reprezentare a întreprinderii potrivit teoriei agenției.

Potrivit acestei teorii, care se află la intersecție cu dreptul, economia și managementul, compania este o încrengătură de contracte explicite sau implicite și nu o instituție, un colectiv care are o viață proprie, un suflet. Informația financiară reduce asimetria informațiilor între mandant sau principal (acționarul) și mandatarul sau agentul (conducătorul angajat) căruia îi este delegată o putere de acțiune, păstrând în același timp o putere de control pentru a se asigura de loialitatea sa (Jensen & Meckling, 1976). Această putere de control se exercită în parte prin intermediul conturilor, pentru a se asigura că obiectivele privind rentabilitatea au fost atinse, dar și prin mecanisme de

guvernare care favorizează existența unei identități de obiective între principal și agent, cum ar fi, de exemplu, opțiunile pe stocuri (*stock options*).

Întreprinderea nu este un actor unic, ci locul de confruntare și de cooperare între actori oportuniști având interese divergente. Echilibrarea acestor interese antrenează costuri de agenție pentru a reduce riscul moral (nerespectarea ansamblului de reguli și acorduri dintre cele două părți): cost de supraveghere pentru mandant sau principal și cost de predare a conturilor către mandatar sau agent. Aceste costuri nu sunt decât un subansamblu al costurilor de tranzacționare definite de Coase, apoi de Williamson¹⁷. Adam Smith a explicat deja natura particulară a acestei relații dintre proprietari și conducători: "Conducătorii acestui tip de companii (societățile pe acțiuni) fiind administratorii banilor altora mai degrabă decât ai banilor proprii, nu ne putem de loc aștepta să aducă acea vigilență precisă și grijulie pe care o aduc ade-

Tabel 2 - Legătura dintre remunerarea conducătorilor și cursul acțiunilor (exemple)

Date din anul 2002, în milioane euro				
Societatea	Numele conducătorului	Remuneratia anuală (evoluție în raport cu 2001)	Opțiunile pe stocuri atribuite	Evoluția cursului acțiunii: 2002/2001
Vivendi	Messier	5,720 (+11,6%)	0	-70%
Vinci	Zacharias	3,039 (+16%)	750 000	-15%
Total	Desmaret	2,410 (-26,8%)	60 000	-10%
Danone	Riboud	2,400 (+4,3%)	50 000	-5%
Suez	Mestrallet	2,271 (+1,3%)	350 000	-50%
Bouygues	Bouygues	1,994 (+22,1%)	200 000	-30%
AXA	De Castries	1,963 (-2,8%)	800 000	-50%
Lafarge	Collomb	1,789 (+30,9%)	20 000	-33%
Renault	Schweitzer	1,664 (+52,5%)	130 000	+12,5%
Saint-Gobain	Beffa	1,640 (-0,6%)	240 000	-35%

Sursă: După *Forbes - Le Monde*, 23 mai 2003

17 Cf. Coase, R.H. (1937), *The Nature of the Firm*, Economica, vol. 4 și Williamson, O. E. (1979), *Transaction Costs Economics: the Governance of Contractual Relations*, Journal of Law and economics, nr. 2.

sea asociații în mânăuirea fondurilor lor.”¹⁸ A. Berle și G. Means aprofundează această problemă a divergențelor de interese dintre cel care conduce și cel care deține întreprinderea¹⁹. M. Jensen și W. Meckling vor merge și mai departe, interesându-se de ansamblul contractelor care au loc în cadrul firmei²⁰.

Tabelul 2 arată că relațiile de putere nu sunt în mod necesar conforme cu teoria liberală și cu dreptul societăților, care ar vrea ca aceia care conduc să fie subordonați deținătorilor capitalului. De exemplu, diluarea capitalului poate explica absența legăturii dintre remunerarea conducătorului și evoluția cursului acțiunilor.

Jensen & Murphy (1990) au găsit și ei o legătură foarte mică între remunerarea conducătorilor și performanța întreprinderii.

Teoria agenției, centrată pe relația conducător/acționar, a cunoscut dezvoltări care au cuprins ansamblul părților interesate pentru a da naștere Teoriei Agenției Acționarilor (*Stakeholder Agency Theory*) a lui Hill & Jones (1992). Celelalte părți interesate sunt salariații, clienții, furnizorii, creditorii, colectivitățile locale și, în general, publicul. Toate aceste părți interesate sunt legate de firmă prin contracte explicite sau implicite și îi aduc resurse pe care conducătorii întreprinderii le vor gestiona, deci de care aceștia vor dispune pentru a crea valoare. Dar nu toți așteaptă același rezultat. Astfel, unii doresc maximizarea valorii bursiere, dacă firma este cotate, iar alții, precum salariații, garantarea unui venit și deci

a locului de muncă. Vor fi deci necesare situații financiare care să poată oferi informații privind mai multe aspecte ale performanței (Christensen, 2010, p. 292). Cadrele conceptuale, având vocație de universalitate, au respins întotdeauna ideea unui pluralism contabil: o entitate nu publică decât un singur set de conturi. Cadrul conceptual al IASB recunoaște totuși multitudinea de utilizatori și diversitatea nevoilor lor. Dar, privilegiind totuși investitorii, adică acționarii, și creditorii (IASB, 2010, art. OB3), cadrul conceptual vizează să producă o informație care să răspundă nevoilor unui număr maxim de alte părți interesate (ibid. OB8), fără ca acestea din urmă să fie prioritare (ibid. OB10). Neputând, din rațiuni tehnice de înțeles, să instrumenteze relații de agent generalizate potrivite Teoriei Agenției Acționarilor (*Stakeholder Agency Theory*), cadrul conceptual se repliază pe teoria agenției redusă la relațiile dintre conducători și acționari.

De altfel, teoria agenției reduce în mod abuziv complexitatea întreprinderii, ignorând dimensiunile psihologice și sociale ale unei organizații umane. Nu vom aborda aici problema eficienței manageriale al acestui mod de organizare a puterii²¹. Dar, reținând acest model în cadrul său conceptual, conturile anuale nu pot cu siguranță servi interesele de ansamblu ale părților interesate.

În concluzia acestei dezvoltări a ipotezei implicite a modelului contabil promovat de IASB, se observă că validarea acesteia pune probleme serioase. Finanțele comportamentale arată limitele teoriei utilității așteptate, informația

completă, imediată și gratuită a operatorilor este o ficțiune, iar teoria agenției este o viziune foarte limitată asupra întreprinderii. În plus, există o contradicție internă. Dacă piețele sunt eficiente, nu poate să existe, din construcție, asimetrie informațională. Principalul poate deci păstra controlul permanent și complet al banilor. De asemenea, nu există un pericol moral deoarece “comportamentul inadecvat” al agentului este imediat detectat, fără a fi nevoie să se aștepte ca acesta din urmă să furnizeze o informație care l-ar putea deranja și mai ales o informație contabilă care să descrie fapte mai vechi, în medie, de șase luni. De aceea, recurgerea simultană la aceste două teorii nu se poate justifica.

2.2. IPOTEZELE EXPLICITE ALE MODELULUI CONTABIL

Ipotezele explicite sunt cele care definesc calitățile cerute de instrumentul de observare și anume capacitatea sa de a furniza informații corecte și neutre pentru a contribui la optimizarea eficienței alocării resurselor.

❖ Existența unei “imagini fidele” furnizate de informația financiară

Această ipoteză presupune existența unei realități externe observatorului. Situația financiară (*financial position*) ar putea fi o realitate observabilă în mod obiectiv și transpusă în conturi. De unde expresia *true and fair view*, utilizată în dreptul contabil britanic și adoptată de directivele europene sau expresia *faithful presentation* din cadrul conceptual al IFRS (IASB, 1989, art. 33).

18 Smith, Adam 1991, *Recherche sur la nature et les causes de la richesse des nations*, Flammarion, Vol. 2, p. 401

19 Berle, A. & Means, G. (1932), *The Modern Corporation and Private Property*, Commerce Clearing House

20 Pe acest subiect, articolul de fond al lui Michael C. Jensen și William H. Meckling (1976), *Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Cost and Ownership Structure*, Journal of Financial Economics, Nr. 3 (4), p. 305 - 360

21 Pentru o critică mai amplă a teoriei agenției, a se vedea Jean-Michel Saussois (2011), *Capitalisme. Un Dieu sans Bible*, Ed. Le Cavalier Bleu, pp. 61

Această obiectivitate este subminată de faptul că tranzacțiile și evenimentele luate în considerare în contabilitate sunt acelea care îi interesează pe investitori și nu pe celelalte părți interesate. În plus, recurgerea la valoarea de uzură sau utilă pentru a efectua testele de depreciere nu este deloc compatibilă cu obiectivitatea care se pretinde a fi deoarece această valoare este în mod necesar subiectivă. De exemplu, Didier Marteau sublinia că 98% dintre activele companiei Goldman Sachs sunt evaluate conform *mark to model* și că aproximările de evaluare la valoarea justă depășesc rezultatul²².

❖ Ipoteza neutralității informației financiare

Ca producător de informație, *Homo oeconomicus* este neutru? S-ar putea înțelege că acesta s-ar abține de la orice judecată privind valoarea. Este, evident, fals deoarece el privilegiază alegerile care îi maximizează profitul sau, mai general, avantajul. Ierarhizarea obiectivelor este expresia unei judecăți de valoare. Decizia de a nu lua parte este, de asemenea, o prejudecată. Existența unei cereri din partea utilizatorilor care exprimă nevoia de neutralitate a conturilor, nu a fost demonstrată niciodată chiar dacă afirmarea acestei calități justifică standardul. În schimb, patronatele se plâng în mod regulat de instabilitatea standardelor și își doresc foarte mult o permanentizare a metodelor.

Contabilitatea este totuși neutră? S-ar putea înțelege prin asta că nu va ține partea nimănui în cazul cerințelor opuse, de exemplu acționarii interesați să cunoască valoarea fundamentală a companiei și salariații care doresc să se asigure de continuitatea exploatarei. Potrivit IASB, informația financiară ser-

vește interesele investitorilor (deci din punct de vedere politic nu este neutră) dar, cum celelalte părți interesate se presupune că au aceleași nevoi, aceasta devine neutră! (IASB, 1989, art. 12 & 13) Răspunsul adus de cadrul conceptual al IFRS provine din retorică (teorie) (Burlaud & Colasse, 2010, p. 164).

În ceea ce privește caracteristicile calitative pe care trebuie să le aibă informația financiară, cadrul conceptual precizează că, pentru a fi fiabilă, aceasta trebuie în special să fie neutră, adică fără ocolișuri (IASB, 2010, art. QC 14). Dar ea nu este neutră dacă **“prin selectarea sau prezentarea informației influențează luarea deciziilor sau judecata pentru a obține un rezultat predeterminat”** (IASB, 1989, art. 36). Potrivit acestei definiții, producătorul conturilor, contabilul sau conducătorul unei întreprinderi trebuie să aibă un comportament neutru. Eventuala sa dorință de manipulare a diagnosticului pe care-l va da cititorul de conturi este foarte limitată de caracterul constrângător al standardelor contabile. Dar neutralitatea producătorului nu înseamnă ca standardizatorul să fie neutru. **“O informație neutră nu înseamnă o informație fără obiectiv și fără influență asupra comportamentului.”** (IASB, 2010, art. QC 14) Efectiv, prejudecata este aceea de a privilegia nevoile investitorilor care operează pe o piață globalizată a capitalurilor, care trebuie să fie cât se poate de lichidă.

Dacă ne plasăm de partea producătorului de conturi, putem să concepem și să construim un semnal fără intenție? Și dacă ne plasăm de partea cititorului de conturi, ne putem imagina că interpretarea pe care el o face nu este influențată de experiența și preferințele sale, deci de elemente subiective? Ne putem imagina o lectură neutră a con-

turilor? În sfârșit, dacă ne plasăm de partea standardizatorului, acesta nu poate fi neutru din punct de vedere politic din moment ce alege să privilegieze o categorie de utilizatori.

❖ Ipoteza compatibilității dintre fidelitatea și relevanța conturilor

Compatibilitatea dintre cele două calități - fidelitatea și relevanța - nu este pusă la îndoială de cadrul conceptual al IASB, care face o asociere strânsă între cele două caracteristici. (IASB, 2010, art. QC 5) *“Neither a faithful presentation of an irrelevant phenomenon nor an unfaithful presentation of a relevant phenomenon helps users make good decisions* (ibid. art. QC 14). (Nici o prezentare fidelă a unui fenomen irelevant, nici o prezentare nefidelă a unui fenomen relevant nu-i va ajuta pe utilizatori să ia decizii bune).” Dacă informația financiară trebuie să aibă în mod necesar aceste două calități, ceea ce este o convenție ideală, există cazuri de incompatibilitate?

Cadrul conceptual definește relevanța astfel: *“Financial information is capable of making a difference in decisions if it has predictive value, confirmatory value or both.* (Informația financiară este capabilă să facă diferența în luarea deciziilor dacă are valoare predictivă, valoare confirmativă sau pe ambele.)” (IASB, 2010, art. QC 7) O informație nu trebuie să fie previzionară pentru a fi predictivă (ibid. QC 8). Este suficient ca ea să ajute utilizatorii de conturi să facă previziuni, mai ales estimări privind fluxurile financiare. În măsura în care conturile confirmă sau infirmă previziunile anterioare, ele permit rafinarea estimărilor care se vor face în viitor.

Cadrul conceptual definește “reprezentarea fidelă” ca fiind completă, neutră și

²² Marteau, Didier, *Aléa moral, asymétrie d'information et crise financière*, Conferința din 29.03.2012 la INTEC, Paris

lipsită de eroare sau exactă (IASB, 2010, art. QC 12). Dintre aceste trei calități, cea care pune cele mai mari probleme este neutralitatea, de care am vorbit mai sus. Relevanța, prin definiție, produce un impact asupra deciziilor (IASB, 2010, art. QC 12).

Dacă reprezentarea fidelă nu implică *ipso facto* și utilitatea, adică relevanța informațiilor (IASB, 2010, art. QC 16), cadrul conceptual nu are în vedere conflictul dintre cele două calități (Hoarau, Teller & Walliser, în Hoarau et al. 2011, p. 95). Dar atunci, cum se explică presiunile politice din anul 2008?

Aplicarea IAS 39 în forma sa dinainte de octombrie 2008 ar fi putut avea ca efect, cu privire la situația piețelor financiare, să oblige băncile să constate deprecieri care ar fi putut diminua puternic profiturile lor sau capitalurile lor proprii și le-ar fi putut împiedica să respecte rapoartele prudențiale (Băle 1 și Băle 2) cărora le sunt subordonate. Exista un risc mare ca unele dintre ele, mai ales băncile de investiții și de finanțare, să dea faliment²³ și ca acest lucru să producă un nou entuziasm speculativ pe scăderea piețelor și să încheie prin a le destabiliza. În acest stadiu este clar că urmărirea eficienței a condus la instabilitate. (...) Amendamentul publicat în 13 octombrie 2008 permitea – ceea ce până atunci era interzis – ca elementele să fie reclasificate de la categoria *active deținute la finalul tranzacțiilor* sau de la categoria *active disponibile la vânzare* în categoria *împrumuturi și creanțe emise de firmă*, făcându-le astfel să scape de la evaluarea la valoarea justă, reclasificările putând fi făcute retroactiv, începând cu 1 iulie

2008. Acest amendament al IAS 39 și IFRS 7, adoptat la 15 octombrie 2008 de Uniunea Europeană, era de mare importanță. Se poate măsura a posteriori impactul citind, de exemplu, conturile din 2008 ale băncii Société Générale. Aceasta a aplicat amendamentul de la 1 octombrie 2008 și a putut, datorită lui, să reclasifice drept împrumuturi și creanțe active de 28,6 miliarde euro evaluate la valoarea de piață, reclasificarea care a determinat evitarea, în 2008, a unei reduceri a produsului său net bancar de 1,5 miliarde euro și i-a permis să obțină un rezultat consolidat de 2,01 miliarde euro.” (Colasse, 2009a) Presiunile politice au condus deci la ocolirea unor regulilor care se presupune că generează o imagine sau o reprezentare fidelă. Dar aceste ocolișuri pot avea consecințe de dorit. (Christensen, 2010, p. 288)

În concluzie, această dezvoltare asupra ipotezei explicite își arată slăbiciunile. Recurgerea la modele de evaluare interne nu poate da o imagine fidelă a unei realități obiective, neutralitatea pusă în serviciul investitorului bursier “nomad” este doar teorie, iar conflictul dintre fidelitatea și relevanța conturilor, neavut în vedere de IASB, va apărea la lumină în cursul crizei din 2008.

În finalul acestei expunerii asupra ipotezelor implicite și explicite ale modelului contabil al IASB, se constată că ele nu sunt validate, dar constituie un efort de modelare care determină o foarte puternică reducere a complexității unei realități, situația financiară a unei companii, pentru care nu este posibilă nici un fel de observare directă. În continuarea articolului vom vedea de ce parte ne situăm în privința relevanței

modelului contabil, referitor la utilitatea informației produse.

3. Conturile sunt un stimul: “bun” este mai important decât “adevărat”

Am văzut deja că situația financiară a unei entități nu ar putea fi observată decât cu ajutorul unor mijloace capabile să modeleze realitatea, adică să-i reducă complexitatea pentru a o face perfect inteligibilă. Or, modelul IASB se bazează, în mod esențial, pe o reprezentare a comportamentelor care este contestabilă. De altfel, fidelitatea informației financiare și neutralitatea politică a standardizatorului sunt discutabile, în egală măsură. Totuși, din acest cadru conceptual urmează să se dezvolte practici contabile cvasi-universale. Acest paradox nu se poate explica decât dacă abandonăm dorința de a exprima “adevărul” pentru a încerca să exprimăm “bunul”.

3.1. CARE ESTE REALITATEA “ADEVĂRULUI”?

În cazul în care “adevărul” se bazează pe presupuneri, mai putem vorbi de “adevăr”?

În Tabelul 1, care prezintă evoluția contabilității, am spus că “adevărul” poate exista. Astfel, o contabilitate de casă arată până la cea mai mică valoare numerar disponibil și care poate fi verificat “făcând casa”. La fel, dacă proprietarul vroia să facă inventarul turmelor pe care le încredința unui cioban,

²³ Termenul “faliment” nu este chiar exact. Falimentul este o stare de fapt: la momentul t, trezoreria nu-și mai permite să-și onoreze datoriile scadente. Ne aflăm pe domeniul “fidelității”. În schimb, emiterea unui semnal negativ nu poate decât să creeze un risc și nu un fapt. Scăderea rezultatelor băncilor ar putea genera o neliniște în privința solvabilității lor viitoare cu riscul unui blocaj al pieței interbancare. Semnalul nu era “relevant”; putea crea pierderea încrederii.

Conturile trebuie să spună adevărul sau să fie relevante?

trebuia să numere animalele, ceea ce se poate face în mod simplu și obiectiv. Deși... Putem să adunăm în mod simplu viței, vaci, vaci gestante, boi, tauri etc? Nu trebuie să ținem cont de vârsta lor? De starea lor de sănătate? Trebuie, deci să concepem niște categorii. Dar vom constata că se ivesc alte probleme: de exemplu, de când un vițel devine adult? Animalul este sănătos sau bolnav? Nu putem răspunde la aceste întrebări decât folosind anumite convenții, de exemplu fixând o vârstă de tranziție la stadiul de adult. Se creează astfel reguli, standarde care simplifică și calmează relațiile dintre agenții economici cu condiția să facă obiectul unui consens.

Pornind de la acest exemplu foarte simplu, ne putem imagina cât de greu este să construiești o "imagine fidelă" a situației financiare a unei entități precum o companie mare. Evident este un mecanism formidabil de reducere a complexității. Se poate concepe ca acesta să fie neutru?

Dacă acceptăm faptul că suma capitalurilor proprii și rezultatul net al exercițiului reprezintă semnalele cele mai

importante furnizate de conturi, atunci exemplele din **Tabelul 3** arată până la ce punct acești indicatori sunt sensibili la convențiile amintite mai sus.

Prin simpla schimbare a standardelor de referință, aceeași companie poate să facă să varieze rezultatul său cu un miliard de euro sau să transforme un profit în pierdere. Se mai poate atunci vorbi de imagine fidelă?

Dar problema de fond este de a ști dacă, aflat în imposibilitatea de a reprezenta "adevărul", semnalul modifică comportamentul. Da, fără îndoială. (Christensen, 2010, p. 293) Într-adevăr, când vedem presiunea exercitată de Consiliul Ecofin din 7 octombrie 2008 asupra standardizatorului mondial – IASB pentru a modifica regulile jocului cu scopul de a salva băncile de la un faliment în lanț, nu putem decât să fim convingiți de acest lucru. Astfel, reclassificarea anumitor active financiare hotărâtă în octombrie 2008, cu efect retroactiv din 1 iulie 2008, a avut asupra conturilor anuale a trei bănci, printre altele, următorul impact – creșterea rezultatului calculat (deși nu s-a constatat nici un flux financiar nou) cu:

- 1,5 miliarde euro pentru SG, așa cum am mai arătat;
- 845 milioane euro pentru Deutsche Bank și
- 310 milioane euro pentru Natixis (Burlaud & Colasse, 2010, p. 174)

Atunci când rezultatul este suspectat că ar putea provoca o panică la bursă, sunt schimbate regulile jocului, se modifică "termometrul" și se atribuie contabilității obiectivul de a produce un semnal "bun". În acest caz a fost eficient pentru că încrederea a revenit rapid.

După ce am constatat că există îndoieli asupra fidelității și neutralității politice a informației financiare, a sosit vremea să ne punem întrebări.

3.2. CUM POATE IMAGINEA SĂ CREEZE REALUL?

Relația dintre cunoaștere și acțiune a făcut obiectul multor discuții. Aceasta se află în centrul atenției psihologului, biologului, logicianului și epistemologului Jean Piaget la studierea modului în care este construită inteligența²⁴. Relația respectivă o regăsim, sub o altă

Tabel 3 - Diferențe pe companie între capitalurile proprii și rezultat, reflectate în IFRS și în US GAAP (exemple asupra conturilor din 2005, în milioane de euro)

Companii (conturi de grup)	Δ Capitaluri proprii în IFRS și US GAAP	% din capitalurile proprii în IFRS	Δ Rezultate în IFRS și US GAAP	% din rezultat în IFRS
Total	32 410	80 %	- 676	- 6 %
France Télécom	- 11 710	- 47 %	- 12	NS
Suez	4 864	29 %	- 755	- 30 %
Alcatel - Lucent	2 485	40 %	- 167	- 18 %
Axa	2 256	7 %	1 059	25 %
Vivendi	- 939	- 5 %	- 583	-18 %
Sodexho	- 554	- 25 %	- 83	- 25 %
Thomson	- 438	- 20 %	- 145	25 %
Danone	154	3 %	- 129	- 9 %

Sursă: VA, 2007, p. 15

²⁴ Piaget, Jean (1949), *La psychologie de l'intelligence*, Armand Colin, Ed. a 2-a, 212 p.

formă și într-un alt context, la Michel Foucault în ideea sa că realitatea este modificată de observare, respectiv că omul își adaptează comportamentul atunci când este conștient că este observat sau susceptibil de a fi urmărit²⁵. Acest demers se înscrie în curentul constructivist al cărui promotor a fost, printre alții, și Piaget.

A contabiliza înseamnă, mai întâi de toate, să culegi datele și să le prelucrezi pentru a produce o informație care se presupune a oferi o imagine fidelă, conform **Tabelului 4**. Dar această imagine nu este citită la fel de către diverșii utilizatori, deoarece contextul în care este situat cititorul, experiența sa, memoria sa se suprapun peste acea imagine pentru a realiza o interpretare, un sens, un diagnostic, care nu pot fi decât subiective. Doi indivizi sau chiar același individ plasat în două contexte

diferite, vor face o lectură diferită a conturilor. Producătorul informației nu are, evident, nicio influență asupra contextului în care se află cititorul. Dar în funcție de natura informației pe care o produce, acesta va avea totuși o influență asupra cursului evenimentelor. În mod indirect, producătorul de conturi participă la transformarea lumii, la crearea realului. Această transformare va da naștere, la rândul său, unei noi imagini. Există, deci, interacțiuni între imagine și realitate, ilustrând în acest caz relația dialectică dintre cunoștință și acțiune.

Atunci când este vorba despre bunuri sau ființe fără conștiință, imaginea nu interacționează cu realul. Astfel, faptul de a măsura, a face planul sau a fotografia o clădire nu are nici un efect asupra acesteia din urmă, pentru că ea nu are un comportament potrivit definiției

pe care am dat-o în introducere. A-i arăta unui animal imaginea sa (în oglindă, fotografie sau statuie) nu are în general consecințe asupra comportamentului său pentru că el nu are conștiința de a fi reprezentat. Cu totul altfel stă situația cu comportamentul uman. De exemplu, conducătorul care va fi apreciat în funcție de conturile sale va anticipa acest lucru și, în funcție de ipotezele folosite pentru construirea acestor conturi, va încerca să ofere acțiunii sale o imagine cât mai flatantă. Pe baza conturilor el va fi comparat, de exemplu, cu concurenții săi și va fi deci evaluat. Imaginea, conturile în sensul de informație financiară reprezintă un semnal stimulator sau inhibitor al comportamentelor sociale. În același timp, semnalul face vizibile anumite aspecte, dar nu le poate face vizibile pe toate. Or *what you see is what you get* (ceea ce vezi este ceea ce primești). Deci, fie

Tabel 4 - Procesul de transformare a datelor în cunoștințe

Etapele operațiunilor contabile	Acțiunile (încadrate într-un referențial)	Rezultatele operațiunilor contabile
1/ Culegere	Identificarea evenimentelor Măsurarea , adică transpunerea în unități monetare (evaluare). Determinarea operațiunilor	Date culese Asigură trasabilitatea fluxurilor financiare și a fluxurilor fizice. Le face agregabile. Exhaustivitatea operațiunilor de culegere a tranzacțiilor și a inventarierii patrimoniului.
2/ Tratare	Clasificarea datelor Memorarea Sintetizarea, producerea unei imagini fidele	Reducerea complexității abundenței prin transformarea datelor în informații (exemplu: suma fondului de salarii, cifra de afaceri anuală etc.).
3/ Exploatare	Analizarea informației (exemplu: calcularea rapoartelor) Compararea (exemplu: Centrala bilanțurilor) Diagnosticarea (exemplu: identificarea punctelor tari sau slabe) Luarea deciziilor	A transforma informația în cunoștințe (producerea de sens reducând complexitatea sensului; exemplu: a cunoaște rentabilitatea, solvabilitatea etc.) cu introducerea de scheme de categorii, evaluare (agențiile de rating, în funcție de scor), luarea deciziei (rolul experienței și al schemelor de categorii).

Sursă: Proiecție proprie

²⁵ Foucault, Michel (1981), *Surveiller et punir*, NRF Gallimard, 318 p.

că este sau nu transmis cu bună știință, semnalul nu poate fi neutru, după cum am văzut mai sus, la capitolul 2.2. Dacă nu este “adevărat” rămâne de văzut dacă semnalul este “bun”.

Un semnal nu poate, în mod evident, fi “bun” în general, “bun” în sine. Nu poate fi așa decât în raport cu un obiectiv urmărit de o persoană sau un grup de persoane. Optimul ar putea fi un semnal ne-neutru deci, în acest context, care încearcă să manipuleze (Christensen, 2010, p. 294). Cadrul conceptual implicit sau explicit este cel care definește pentru cine sau pentru ce este produsă informația financiară. Vom identifica câteva posibilități alternative care arată relativitatea mesajului, grupând aceste posibilități în trei mari categorii de obiective:

- a face schimbul posibil datorită încrederii;
- a face posibilă relația de agenție datorită, în special, controlului;
- a face posibilă o politică economică datorită unei contabilități bazate pe fiscalitate.

❖ A face schimbul posibil datorită încrederii

Contabilitatea este în mod esențial legată de schimb. Or, acest schimb nu poate avea loc fără un minimum de încredere că contabilitatea poate contribui la stabilitate realizând inventare care nu pot fi falsificate și asigurând trasabilitatea fluxurilor financiare²⁶.

Astfel, creditorii pot căuta în conturi un **inventar al patrimoniului** care ar putea oferi garanții reale în caz de sin-copă, evaluat prudent și realizat în mod exhaustiv.

Ne putem, de asemenea, întreba dacă rolul conturilor nu este doar **să facă vizibile sau controlabile fluxurile financiare**. Ca și polițistul care, prin simpla sa prezență, modifică comportamentul șoferilor, reducând astfel numărul de infracțiuni din codul rutier, contabilul contribuie foarte mult la reducerea delincvenței. Semnalul “bun” pe care îl emit conturile este că trasabilitatea fluxurilor financiare este un obstacol durabil în fața impunității delincvenței financiare sau fiscale. Este oare nevoie de un referențial contabil mai centrat pe fluxurile și angajamentele financiare din afara bilanțului sau pe nevoile fiscu-lui care ar abandona ideea de a da o valoare de utilizare activelor?

❖ A face posibilă relația de agenție datorită controlului

Teoria agenției, care se aplică tuturor situațiilor de cooperare²⁷, dar pe care nu o folosim aici pentru a discuta despre separarea proprietății de capital și management, este, evident, una dintre condițiile de investire a economiilor și, în consecință, de dezvoltare economică. Dar această relație presupune, în afară de o guvernanta potrivită, existența unor mijloace de control al agen-tului pentru:

- a răspunde de gestiunea sa;
- a-și revela previziunile;
- a aprecia perenitatea sau caracte-rul reproductibil al performanței sale.

Conturile pot fi instrumentul unui **con-trol ex post** privind realizarea angaja-mentelor strategice, care să fie exerci-tat de acționari asupra conducătorilor care trebuie “să dea seama” sau, mai

general, un control al mandanților asu-pra mandatarilor. Nu avem, deci, nevoie de un referențial contabil specific opțiunilor strategice? O strategie indus-trială pe termen lung, pe modelul capi-talismului renan, poate fi urmată utili-zându-se același referențial contabil ca în cazul unei strategii de maximizare a valorii acționariale pe termen scurt?

Conturile pot de asemenea **să releve anticipările conducătorilor**, chiar dacă nu înregistrează decât evenimen-te trecute. Într-adevăr, ele se stabilesc pe baza continuității exploatarei. Dacă aceasta din urmă se dovedește a fi nerealistă, conturile trebuie să fie stabi-lite la valoarea lichidativă. În ipoteza continuării activității, unele taxe calcu-late sunt bazate pe previziuni. Astfel, amortizările sunt repartizate pe o dura-tă viitoare probabilă de utilizare a acti-velor respective. Clasificarea titlurilor de valoare în categorii (de participare, de clasament etc.) cu consecințele res-pective în materie de evaluare și de impact asupra rezultatului, este în func-ție de intenții. Determinarea unei rate de actualizare aplicabile fluxurilor de numerar viitoare pentru a pune în va-loare anumite posturi din bilanț se rea-lizează în funcție de anticipările privind valoarea timpului și nivelul de risc.

În fine, putem, de exemplu, să cerem ca situațiile financiare să aibă o **valoa-re predictivă**. Dacă acestea oferă o imagine fidelă a stării financiare la un moment dat, atunci vor permite urmă-rea evoluției din trecut, trasarea unei tendințe și, în caz de degradare, pot provoca fenomene de panică (previ-ziuni auto-îndeplinite), creditorii – între care acționarii reprezintă doar un caz

26 N.r.: *Trasabilitatea fluxurilor financiare* poate fi definită prin trei criterii: transparență pentru toate părțile interesate, urmărirea procesului de către părțile interesate și existența unor instrumente de control și de audit. (http://www.epargnesansfrontiere.org/Articles_c-100-s-126-i-113-p-0?PHPSESSID=e152e015807e64068c33a8c5a80dc9f3)

27 Cf. Rojot, Jacques (2003), *Théorie des organisations*, Eska, pp. 245

particular – comportându-se ca și pasagerii unui vapor aflat în furtună, pasageri care se pun la adăpost în același loc provocând astfel temuta răsturnare. Invers, li se poate reproșa că nu au valoare predictivă și, în consecință, că nu servesc la nimic. Netrăgând suficient de devreme semnalul de alarmă, întârziem aflarea pericolului și luarea deciziilor care, adoptate la timp, ar fi permis o redresare devenită acum imposibilă. Un cont de rezultate detaliat permite verificarea viabilității modelului economic al întreprinderii.

❖ A face posibilă o politică economică datorită unei contabilități bazate pe fiscalitate

Contabilitatea produce o măsurare convențională a rezultatului, care va folosi la distribuția valorii adăugate între acționari (dividende), stat (impozit), salariați (participare sau co-interesare) și compania însăși (investiții). Ceea ce va primi fiecare depinde, evident, de ceea ce vor lua ceilalți, știindu-se că impactul asupra economiei naționale și asupra echilibrelor sociale este în funcție de beneficiar. Partea distribuită salariaților nu este utilizată la fel ca cea care se distribuie acționarilor, cele două categorii neavând aceleași ținte de economisire. Statul își poate folosi puterea suverană pentru a acționa asupra sumei prelevate²⁸.

Dar, într-un mod mai subtil, poate de asemenea să favorizeze pe una dintre celelalte părți care au drepturi, impozitând, de pildă, veniturile din capitaluri mai puțin decât pe cele din muncă sau impozitând mai mult rezultatul repartizat decât rezultatul folosit ca rezervă.

Poate chiar să țină seama și mai fin, de exemplu, favorizând investițiile în mijloace de producție mai mult decât cele în imobiliare.

În măsura în care **fiscalitatea** este instrumentul unei politici economice care poate viza creșterea locurilor de muncă, a investițiilor, a inovației, a exportului etc., contabilitatea poate avea drept obiectiv prioritar măsurarea efortului realizat de firma contribuabilă în sensul comportamentului dorit. Din această perspectivă, referențialul contabil este cuprins în codul impozitelor, așa cum este cazul conturilor entităților care nu sunt de interes public din SUA. De asemenea, este în mare parte, dar nu total, și cazul conturilor sociale din Franța.

❖ A face legitimă o entitate datorită unei raportări economice, sociale și de guvernanță (ESG)

Anumite companii dobândesc o dimensiune, generează externalizări și exercită o astfel de putere încât **“publicul (și nu numai piața) devine conștient de faptul că reprezintă obiectul managementului acestor organizații”**²⁹. Se pune, astfel, problema legitimității acelei puteri.

Problema rolului politic al companiilor nu este nouă. În secolul al XV-lea, bancherul Fugger și-a folosit averea pentru a obține alegerea lui Carol Quintul drept împărat al Imperiului Romano-German. Colonizarea Asiei și Africii de către națiunile europene s-a sprijinit pe marile firme, precum Compania Indiilor. ITT a jucat un rol activ în Chile, la răsturnarea guvernului socialist al lui

Salvatore Allende de către generalul Pinochet. Am putea de asemenea evoca intervențiile politice ale marilor companii petroliere sau miniere. În fine, criza actuală a demonstrat puterea fantastică a agenților de rating. Puterea acestora, dar și slăbiciunea lor: riscuri politice, de mediu și sociale³⁰. De aceea, ele au de dat socoteală și societății, dacă vor să-și legitimeze, deci să-și mențină, puterea.

Începând cu anii '90, se instituționalizează cererea unei raportări largite dincolo de conturile anuale. În Franța, legea din 15 mai 2011 referitoare la noile reglementări economice (NRE) a creat **“o obligație de raportare pentru societățile cotate, care acoperă domeniile social și de mediu”** (Capron & Quairel-Lanoizelée, în Nikitin & Richard, 2012, p. 163).

Legea din 12 iulie 2010 cu privire la angajamentul național asupra mediului, numită *Grenelle 2*, a lărgit această obligație (ibid. p. 164). Directiva europeană de modernizare și actualizare a standardelor contabile (2003/51/EC) stipulează: **“În măsura în care este necesar pentru a se înțelege evoluția afacerilor, a rezultatelor sau a situației companiei, analiza implică indicatori cheie de performanță de natură atât financiară, cât și, acolo unde este cazul, nefinanciară cu privire la activitatea specifică a companiei, în special informații referitoare la probleme de mediu și de personal.”** (art. 46)

Aceste cerințe s-au lovit de slaba instrumentare și de lipsa unui consens pentru a-l construi. Totuși, proiecte există.

²⁸ Aceste prelevări sunt totuși “modulate” de fraudă fiscală pe care Eric Alt, citându-l pe ministrul Valérie Pécresse, a evaluat-o la 30 sau 50 miliarde de euro pe an în Franța. (Cf. Alt, Eric & Luc, Irène, 2011, *L'esprit de corruption*, Ed. Le bord de l'eau, 180 p.

²⁹ Laufer, Romain & Burlaud, Alain (1980), *Management public. Gestion et légitimité*, Dalloz, p. 52.

³⁰ Despre conceptul de risc major: Laufer, Romain (1993), *L'entreprise face aux risques majeurs. A propos de l'incertitude des normes sociales*, L'Harmattan, 320 p.

În 1997, s-a creat Global Reporting Initiative (GRI) - *Inițiativa de Raportare Globală*, în parteneriat cu Programul Națiunilor Unite pentru Mediu (PUE). Scopul a fost instrumentarea promovării dezvoltării durabile prin asigurarea unui triplu echilibru: economic, de mediu și social sau uman. “*Liniiile directoare ale GRI organizează raportarea sustenabilității în ceea ce privește performanța economică, de mediu și socială (de asemenea, cunoscut sub numele de triple bottom line). Această structură a fost aleasă pentru că reflectă ceea ce este în prezent abordarea cea mai larg acceptată pentru definirea sustenabilității.*”³¹

Un nou standardizator a luat naștere în 2010: International Integrated Reporting Council (IIRC) - *Consiliul Internațional de Raportare Integrată*. Domeniul său de competență este definit astfel: “*Raportarea integrată este o nouă abordare a raportării corporative care demonstrează legăturile dintre strategia unei organizații, guvernanta și performanța financiară, pe de o parte, și contextul social, economic și de mediu în care operează, pe de altă parte. Prin consolidarea acestor conexiuni, Raportarea Integrată poate ajuta afacerile să ia decizii mai durabile și permite investitorilor și altor părți interesate să înțeleagă modul în care o organizație este într-adevăr performantă.*”³²

După cum se vede, atât pe plan instituțional, cât și pe cel al instrumentării, raportarea ESG nu este stabilizată. Dar se pot face anumite observații:

- modelul standardizării contabile exercită o puternică atracție odată cu înființarea organismelor de standardizare care definesc informațiile ce trebuie produse și forma lor pen-

tru a asigura permanența metodelor de măsurare și comparabilitatea și pentru a garanta neutralitatea (în sensul lipsei manipulării);

- obiectivele sunt mult mai mari odată cu dorința de informare cu privire la mai multe dimensiuni ale managementului în folosul mai multor părți interesate și nu doar al investitorilor actuali sau potențiali;
- problema legăturii între raportarea socială și de mediu și raportarea financiară nu este rezolvată. Informațiile produse trebuie să se suprapună sau sunt produse independent? De cine și cum trebuie ele auditate?

Dar ideea principală, fie că este vorba despre raportarea ESG, fie despre conturile anuale, este că a face vizibil înseamnă a înțelege că informația determină un anumit comportament.

În concluzia acestei celei de-a treia părți, vedem că “*alegerea unei tehnici contabile nu este decât reflectarea unei alegeri fundamentale necesar a fi explicată, deși aceasta se face foarte rar*” (Burlaud, 1979, p. 20). Cadrul conceptual al IASC/IASB a remediat parțial această problemă, precizând partea interesată pe care intenționează să o privilegieze.

Dar noi am arătat că ar putea exista un alt mod de abordare a problemei. În loc să ne întrebăm cui îi este destinată informația, putem să ne întrebăm cu ce scop, cu ce finalitate publicăm această informație. Mai multe părți interesate pot avea un obiectiv comun. De altfel, anumite părți interesate nu sunt categorii omogene.

Astfel, investitorii pot fi mici economiști, investitorii instituționali – care ei

înșiși pot avea diverse profiluri –, gestionari de portofolii care sunt adesea apreciați după performanța lor zilnică sau mari dinastii industriale (Peugeot, Michelin, Quandt etc.) – care își gestionează patrimoniul cu un orizont de mai multe generații.

Nu este sigur că toți au aceeași nevoie de informare. În sfârșit, dacă conturile reprezintă un instrument în serviciul unei politici publice, se presupune că acea politică este condusă de un stat sau de o organizație interguvernamentală, care intervine de asemenea în procesul de standardizare contabilă.

Concluzii

Multe dintre întrebările care s-au pus aici, fără pretenția de a face o evidență exhaustivă, rămân fără răspuns și constituie tot atâtea zone de cercetare. Le putem organiza, plasându-ne mai întâi din punctul de vedere al puterii politice care ar trebui să încadreze pregătirea cadrului conceptual de către standardizator, apoi plasându-ne din punctul de vedere al cititorului de conturi.

Puterea publică trebuie să-și pună întrebări cu privire la “bunul comportament” și la eventualele efecte pro-ciclice induse de standardele contabile. Uniunea Europeană nu a făcut acest lucru atunci când a încredințat, prin “subcontractare” către IASB sarcina de a defini standardele de contabilitate, “sub rezerva inventarului”.

Care este “bunul comportament” pe care conturile trebuie să îl inducă? Un cadru conceptual este, deci, un act politic pentru care tehnicienii acestuia nu pot să-și asume responsabilitatea din punct de vedere legitim.

31 GRI (2002), *Sustainability Reporting Guidelines*, Versiunea a 2-a, citat de Depoers & Richard, J. în Nikitin & Richard, C., 2012, p. 181 – 182

32 <http://www.theiirc.org/>

Contabilitatea s-a îndepărtat progresiv de o concepție pur juridică (trimitere la dreptul de proprietate așa cum este definit de codul civil) pentru a se răspândi la alte ramuri ale dreptului (dreptul societăților, dreptul penal, dreptul fiscal etc.) și, în sfârșit, a se elibera de drept din lipsa existenței unui drept mondial pentru a privilegia o viziune economică fondată pe o economie de piață mondializată și în special o piață financiară globalizată, ignorând pe cât se poate Statele și organizațiile interguvernamentale

În fața cui dau ei seama de alegerile pe care le fac? Aceasta pune, de asemenea, problema de a ști dacă putem avea același cadru conceptual pentru a informa în mod pertinent părțile interesate, atunci când este vorba de companii private, de organizații aferente economiei sociale sau de organisme publice care ridică un impozit și, eventual, emit monedă proprie.

Putem să implicăm apropierea de *International Public Sector Accounting Standards* (IPSAS) și de IFRS?

Cum să evităm ca semnalul primit să nu producă reacții în lanț, panică sau entuziasm, comportamente pro-ciclice și să nu conducă la previziuni auto-realizabile? Abandonarea valorii juste în favoarea întoarcerii la costul istoric nu va permite, oare, reducerea volatilității?

Standardizatorul, în dialogul purtat cu utilizatorii, în special în timpul publicării sondajelor de opinie, trebuie să-și pună problema simplității mesajului și a caracterului său comprehensibil, ca și asupra efectului de învățare³³ pe care-l poate induce.

➤ Care este legătura dintre credibilitate și simplitatea mesajului? Bine-înțeles, conturile nu pot fi credibile decât dacă sunt inteligibile. Inteligibilitatea este, de altfel, una dintre calitățile cerute de cadrul conceptual (IASC, 1989, art. 23). Dar există numeroase voci care critică astăzi complexitatea standardelor și pierderea clarității situațiilor financiare³⁴. Ne putem imagina reîn-

toarcerea la soldurile intermediare de gestiune³⁵ care să răspundă nevoilor diverselor părți interesate? Până unde poate merge mecanismul de reducere a complexității semnalului, permițând totuși conturilor să-și păstreze sensul? Exemplu cel mai extrem este cel al agențiilor de rating care reduc informațiile privind riscurile de insolvabilitate ale unei firme, chiar al unei țări și, deci, a politicii sale la o singură notă.

➤ Stimulul pe care-l constituie informația financiară acționează oare asupra comportamentelor mereu la fel de-a lungul timpului? Există un efect de obișnuire? Un efect de învățare?

Cadrul conceptual al IASB presupune ca "fenomenele economice" să poată fi reprezentate fidel (IASB, 2010, QC12) pentru a permite investitorilor existenți sau potențiali să ia decizii economice precum vânzarea, cumpărarea sau păstrarea titlurilor (ibid. OB2).

Până în prezent, gândirea s-a axat pe extinderea către nevoile celorlalte părți interesate. Aceasta este abordarea partenerială a standardizării contabile (Colasse, 2012, p. 66), gândirea care am vrut să deschidă porțile relației dintre standarde și decizie sau comportament.

Astfel, mai mult ca niciodată trebuie să dăm avantaj atributului "bun" față de "adevărat".

Traducere și adaptare
Cristiana RUS

33 N.r.: În economie, *efectul de învățare* se referă la: repetând aceleași operațiuni, se obține o dexteritate mai mare, o specializare mai bună, o mai bună cunoaștere a celei mai eficiente metode de lucru. Toate acestea contribuie la creșterea productivității în mod considerabil.

34 Conform Situațiilor financiare generale din cercetarea contabilă organizată de Autoritatea de standarde contabile (*Autorité des normes comptables*) la 16.12.2011

35 N.r.: Un *sold intermediar de gestiune* (solde intermédiaire de gestion -S.I.G.) este un indicator de gestiune utilizat pentru a se aprecia gestiunea unei firme din punct de vedere analitic. Soldurile intermediare de gestiune sunt calculate "în lanț" pe baza informațiilor contabile (cum ar fi contul de rezultate).

Bibliografie

- Alexander, D., Burlaud, A. (1993), *Existe-t-il une ou plusieurs images fidèles en Europe?*, Revue de droit comptable, nr. 93-2, iunie: 7 - 34.
- Allouche, J. (coordonator) (2006), *Encyclopédie des ressources humaines*, Vuibert, 1718 p.
- Baert D., Yanno G. (2009), *Rapport d'information relatif aux enjeux des nouvelles normes comptables*, Assemblée nationale, 164 p.
- Berland, N. (2005), Anthony G. Hopwood. *Le contrôle comme phénomène organisationnel et social*, În *Les grands auteurs en contrôle de gestion*, Editions EMS : 367 – 389.
- Burlaud, A. (1979), *Comptabilité et inflation*, Ed. Cujas, 233 p.
- Burlaud, A. și Cossu, C. (1977), *Multiplicateur d'amortissement et inflation*, Economie et comptabilité, nr. 118, iunie: 3 - 27
- Burlaud, A. et Colasse, B. (2010) : Normalisation comptable internationale : le retour du politique ? *Comptabilité, contrôle, audit*, 16 (3), décembre : 153 - 176.
- Burlaud, A. și Colasse, B. (2011), *Réponse aux commentaires sur Normalisation comptable internationale : le retour du politique?*, *Comptabilité, contrôle, audit*, nr. 17 (3), decembrie: 115 - 128.
- Cailliau, J.-C. (1996), *Cadre conceptuel de la comptabilité en tant que représentation de la situation économique (et financière) de l'entreprise*, Revue française de comptabilité, nr. 278, mai: 17 – 51.
- Capron, M. (1993), *La comptabilité en perspective*, Ed. La Découverte, 124 p.
- Charreire, S. și Huault, I. (2002), *Les grands auteurs en management*, Ed. EMS, 459 p.
- Christensen, J. (2010), *Conceptual frameworks of accounting from an information perspective*, Accounting and Business Research, nr. 40 (3): 287 - 299
- Colasse, B. (2009 a), *IFRS: efficience versus instabilité*, Revue française de comptabilité, nr. 426
- Colasse, B. (2009 b) : La normalisation comptable internationale face à la crise. *Revue d'économie financière*, n° 95 : 387 - 399.
- Colasse, B. (2011), *La crise de la normalisation comptable internationale, une crise intellectuelle*, *Comptabilité, contrôle, audit*, nr. 17 (1), martie: 171 - 174.
- Colasse, B. (2012), *Les fondements de la comptabilité*, La Découverte, 125 p.
- Colasse, B. și Pochet, C. (2009), *De la genèse du nouveau Conseil national de la comptabilité : un cas d'isomorphisme institutionnel ?*, *Comptabilité, contrôle, audit*, nr. 15 (2), decembrie: 7 - 36.
- Colasse, B. (coordonator) (2005), *Les grands auteurs en comptabilité*, Ed. EMS, 312 p.
- Colasse, B. (coordonator) (2009 c), *Encyclopédie de comptabilité, contrôle de gestion et audit*, ediția a 2-a, Economica, 1471 p.
- Giordano-Spring, S. și Lacroix, M. (2007), *Juste valeur et reporting de la performance: débats conceptuels et théoriques*, *Comptabilité, contrôle, audit*, decembrie: 77 - 95.
- Hill, C. și Jones, T. (1992), *Stakeholder-Agency Theory*, *Journal of Management Studies*, nr. 29 (2): 131 – 154
- Hoarau, C. și Teller, R. (2001), *Création de valeur et management de l'entreprise*, Vuibert, 216 p.
- Hoarau, C. și Teller, R. (2007), *IFRS : les normes comptables du nouvel ordre économique mondial ?*, *Comptabilité, contrôle, audit*, decembrie: 3 - 20.
- Hoarau, C., Malo, J.-L. și Simon, C. (2011), *Comptabilité, contrôle et société*, Foucher, 413 p.
- Hopwood, A.G. (1974), *Accounting and human behaviour*, Prentice Hall Inc., New Jersey, 213 p.
- IASB (2010), *The Conceptual Framework for Financial Reporting*, IFRS Foundation.
- IASC (1989), *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*, IFRS Foundation.
- Jensen, M. C. & Murphy, K. (1990), *Performance Pay and Top Management Incentives*, *Journal of Political Economy*, nr. 98: 225 – 264.
- Kahneman, D. și Tversky, A. (1979), *Prospect Theory: an Analysis of Decision under Risk*, *Econometrica*, nr. 47 (2), martie, 263 - 291.
- Lassègue, P., Déjean, F. și Le Theule, M.-A. (2012), *Lexique de comptabilité*, ediția a 7-a, Dunod, 750 p.
- Laux, C. și Leuz, C. (2009), *The crisis of fair-value accounting: Making sense of the recent debate*, *Accounting, Organizations and Society*, 34 : 826-834
- Le Manh, A. (2012), *Une analyse du due process dans le cadre de la normalisation comptable : le cas du comprehensive income par l'IASB*, *Comptabilité, contrôle, audit*, nr. 18 (1): 3 - 20.
- Marteau D. & Morand P. (2009), *Normes comptables et crise financière*, Rapport au Ministre de l'Économie, de l'Industrie et de l'Emploi.
- Nikitin, M. și Richard, C. (2012), *Comptabilité, société, politique*, Economica, 372 p.
- Saghroun, J. și Simon, C. (1999), *Primauté du bilan ou du compte de résultat, le principe du pendule*, *Comptabilité, contrôle, audit*, 5 (1) : 59 - 76.
- V.A. (2007), *Convergence IFRS-US GAAP. Enjeux identifiés à partir de la pratique des groupes français cotés aux USA*, Cahiers de l'Académie des sciences et techniques comptables et financières n° 9.

Cultură și deontologie

- repere în profesia contabilă și afaceri

Emil HOROMNEA*

Abstract

Culture and Deontology - Benchmarks in the Accounting Profession and Business

After approaching some fundamental benchmarks in the ethics of business, the author inventories the main issues and challenges which the accounting profession is confronting with. The need to universalize in this area, target met through the processes of normalization, harmonization and convergence is underlined.

The social command claims for intelligible, relevant, pertinent and neutral information. As arbiter of the dispute among different users present on the information marketplace, the auditor plays a fundamental part. He expresses and validates in a formalized language the economic truth materialized in the faithful image, essential premise for the credibility of business. In author's conception, credibility represents a sine-qua-non condition for any investment.

The study makes a direct connection between culture, deontology, ethics and morality, regarded as benchmarks in the accounting profession and business. The author calls for numerous arguments that derive firstly from the fact that between accounting objectives and deontology of business exist strong interdependencies.

Key words: audit, accounting profession, deontology, morality, culture, financial crisis

JEL Classification: M41, M42

Cuvinte cheie: audit, profesie contabilă, deontologie, moralitate, cultură, criză financiară

Argument

Studiul pune în discuție principalele provocări și probleme cu care se confruntă profesia contabilă. Nevoia de ordine și disciplină în plan economic a apărut odată cu „homo economicus”. De fapt, atunci au mijit zorii profesiei noastre. Pentru a izbândi în acțiunile viitoare trebuie să ne întoarcem la... trecut. *A cerceta trecutul este nu numai un act de curiozitate, ci și unul de pietate și întărire sufletească.* Prin acest demers putem înțelege lumea înconjurătoare, conexiunile și cauzele ei și, ceea ce este mai important, direcția spre care ne îndreptăm. „*Vrei viitorul a- l cunoaște/Te-ntoarce la trecut*” reprezintă nu doar două versuri ale Lucea-fărului poeziei românești, ci și o întreagă filosofie de viață.

Deși uneori avem sentimentul că am descoperit totul, uităm că spațiul rămas necunoscut este imens. De la *Ecleziastul* regelui Solomon (1082 – 975 î.e.n.) și până la celebra deviză a străbunilor noștri latini, o lume întreagă știe că „*Nihil novi sub sole*” – „*Nimic nou sub soare*” înseamnă că „*Nu există niciun cuvânt care să nu fi fost spus mai înainte*” (Ahasverus Fritsch).

Cândva, într-o carte mai veche, scriam un gând la care țin enorm de mult: „*Credem în adevărul nostru, dar nu și în perfecțiunea lui. Știm bine, cine crede în supremația adevărului său nu crede de fapt în nimeni și nimic*”¹. Tocmai de aceea credința omului de știință nu este o dogmă. Fără îndoială, rămâne axioma la care subscriem și astăzi.

Viața confirmă pretutindeni că gândirea eliberată de prejudecăți devine motorul progresului, iar, uneori, soluția pentru ieșirea din impas.

* Prof. univ. dr., Univ. „Al. I. Cuza” Iași, e-mail: emilhoromnea@yahoo.com

¹ Horomnea E., *Tratat de contabilitate. Teorii. Concepte. Principii. Standarde. Aplicații*. Vol. 1, Editura Sedcom Libris, Iași, 2001, p. 183

Din perspectiva noastră, punem în dezbatere următoarele idei:

- suntem pe scena vieții economice de când lumea. Civilizația asiocal-deiană, „leagăn al plantei umane”, urmată de cea greacă și romană, cu piscurile lor Hammurabi, Aristotel, Cicero, da Vinci sau Goethe, o dovedesc din plin;
- profesia contabilă în general și auditul în special, trebuie fundamentate și receptate și prin dimensiunile lor culturale, etice și morale;
- momentele de disconfort și de criză pe care le traversăm nu reprezintă numai culpa profesiei noastre. Prin analiza într-o viziune proprie a factorilor care au declanșat „seismul” financiar, vom încerca să demonstrăm această afirmație;
- întoarcerea la spirit și cultură, la clasic și durabil nu constituie o opțiune, ci o condiție de supraviețuire pentru profesia contabilă. Altfel, riscăm ca „restul lumii” să ne atribuie aceeași penibilă imagine de simpli birocrați, contabili cu mânecuțe și cotiere;
- în fine, ideea cea mai importantă, un postulat de viață pentru noi, derivă din sintagma: **„Nu putem trăi fără contabilitate și deopotrivă fără verdictul asupra adevărului ei legitimat prin auditul financiar”. Profesia contabilă devine astfel „religia” oricărei afaceri oneste.**

Înainte de abordarea de fond a problemicii enunțate, o singură subliniere. Este posibil ca prin titlul său studiul de față să creeze oarecare nedumerire. **De ce aici și de ce acum un asemenea demers?** Se spune că atunci când am încetat să ne mai punem întrebări, viața a intrat deja în zona crepusculară.

La fiecare interogație se poate răspunde punctual.

❖ De ce aici, într-o revistă de specialitate?

Pentru că vigoarea și atractivitatea unei economii și în egală măsură credibilitatea afacerilor depind esențial de calitatea factorului uman. Eludarea problemelor care țin de cultură, deontologie și profesionalism, de moralitate și bună conduită, transformă lumea afacerilor într-o „junglă” a celor puternici economici. **Fundamentată pe un ansamblu coerent de principii, norme și convenții, contabilitatea și profesia contabilă, cu vârful de lance – auditul financiar, oferă prin „imaginea fidelă”, un criteriu de performanță. Un audit care oferă o asigurare rezonabilă asupra caracterului real, sincer, complet și neutru al informațiilor conținute în situațiile financiare reprezintă un demers fundamental pentru toți actorii implicați în activitatea economică: investitorii, statul, personalul angajat, sindicatele, managerul, creditorii financiari și comerciali etc. Nu în cele din urmă, verdictul dat prin auditul financiar probează eficiența și legitimitatea conducerii.**

❖ De ce acum?

Pentru că „mâine” va fi prea târziu. Valul schimbării ne-a modificat atât de mult încât cu greu ne mai recunoaștem. Captivi în iureșul unei societăți grăbite, alergăm mereu deși nu știm de ce o facem și, mai ales, încotro mergem. Adeseori uităm de noi și de spiritul nostru. Competiția ne-a trezit atavismele, ne-a alienat și îndepărtat unii de alții. Despărțiți în două lumi paralele, tindem să devenim niște roboți programați, unii pentru a supraviețui, alții pentru a acumula fără noimă. Comunicarea de suflet a devenit mai rece și mai săracă. Trăim solitar marile bucurii și

dureri. Puțin câte puțin, am pierdut mult din esența umană. Și, peste toate acestea, schimbarea conjugată cu incertitudinea zilei de mâine ne-a adus în „dar” o veritabilă boală a civilizației moderne: stresul.

Suntem pe zi ce trece mai multă lume, dar mai puțini oameni. Mai reci, mai distanți și mai indiferenți. Punându-ne parcă la o adevărată încercare, peste toate s-a suprapus un „seism” economic major: criza financiară globală.

Într-un asemenea univers ne ocupăm de toți și de toate, dar **am uitat de noi și de sufletul nostru. Din înstrăinare ne-am făcut o adevărată vocație. În spațiul relațiilor interumane a apărut un vid dezolant.** Lăcomia și egoismul ne-au alterat structura morală. Ființa noastră riscă să se transforme din creator în creatură. Un preț mult prea mare pentru conversia lui „homo humanus” în „homo business”. Fiecare dintre noi putem opri această profundă dramă. Avem nevoie de înțelepciune, virtute și mai ales, de **mai multă bunătate.**

În plan economic, suntem martorii unui paradox fundamental. Este dezechilibrul unei lumi în care aproape totul se vinde și se cumpără, unde resursele scad alarmant, iar nevoile cresc vertiginos. **Departate de a mai reprezenta o istorie a trecutului, contabilitatea și validarea acesteia prin audit au devenit astăzi un demers esențial și sine-qua-non în fundamentarea strategiilor economice².** Actuala perioadă de riscuri majore, criza economică, a generat o permanentă nevoie de schimbare și adaptare. Traumatizantă și costisitoare prin conținutul ei, probează în fiecare zi importanța unei resurse inestimabile: **informația.** Puterea și bogăția unei companii nu mai derivă astăzi din sumele aflate în conturile bancare, fie

2 Feleagă N., Malciu L., *Politici și opțiuni contabile*, Editura Economică, București, 2002

ele chiar cu multe zerouri. Adevărata avere se măsoară actualmente prin calitatea și cantitatea informației deținute la un moment dat. Adulat de unii și contestat de alții, marele împărat Napoleon Bonaparte sublinia într-o manieră proprie un postulat de viață. Ar fi păcat să nu-l cunoașteți: *„Informația exactă, deținută la momentul oportun, asigură 99% din victoria oricărei bătălii”*. Indubitabil, această sintagmă se verifică și în domeniul economic. Evenimente, procese și tranzacții fac parte din viața noastră cotidiană, devenind astfel o preocupare pentru profesia contabilă în întregul ei și în mod special pentru auditul financiar. Într-o economie aflată în continuă mișcare, mediul întreprinderii, factorii care îl influențează, inclusiv piața, se schimbă mereu. Ceea ce a fost valabil „ieri” poate fi depășit „mâine”. Menținerea echilibrului ce corespunde aceluiași obiectiv cu dublă interfață, *profitul și continuitatea activității*, necesită permanent acțiuni corective care revin gestiunii, inclusiv modului de administrare și conducere. Iată de ce managementul modern nu poate fi conceput fără *plusul de valoare oferit de auditul financiar și, implicit, de întreaga profesie contabilă*.

Rentabilitatea unei investiții, riscurile acesteia, continuitatea afacerii, poziția financiară și performanța companiei, credibilitatea partenerilor, bonitatea firmei, inclusiv competența managerială sunt exprimate și legitimate prin auditul informațiilor oferite de contabilitate.

Omniprezența riscului reclamă în mod necesar promovarea unor strategii prudente și, prin aceasta, diminuarea eventualelor efecte negative.

Ancorat pe asemenea problematică, studiul nostru încearcă în continuare sublinierea unor repere importante

pentru auditul financiar, profesia contabilă și afaceri.

Repere fundamentale în etica afacerilor: cultură și deontologie

Un asemenea demers presupune prezentarea punctuală a principalelor noțiuni impuse de logica abordării.

Ultimul DEX al Academiei Române, ediția 2012, explică sensul termenului de *cultură* în maniera: *„totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire și a instituțiilor necesare pentru comunicarea lor”*³.

O conexiune subtilă dintre cultură, școală și educație a fost realizată de luminata figură a criticului literar, Titu Maiorescu prin aprecierea: *„Cultura este ceea ce ne rămâne în minte atunci când am uitat tot ceea ce am învățat în școală”*.

Dramaturgul rus A.P. Cehov numea cultura *„linia care separă civilizația de barbarie”*. Filozofic vorbind, orice act creator impune amnezia deoarece fără uitare nu există creație, ci numai imitație. Fundamentul unei culturi se află în acțiune, în implicare și dinamism, în fapta văzută în sensul goethian. Titanul de la Weimar își încheie drama *Faust* cu o frază emblematică: *„Adevărata probă a vieții o reprezintă fapta și nu cuvântul”*. Este drept că, așa cum spunea marele critic, uităm, în bună măsură, ceea ce am învățat în anii de școală. Rătăcim într-o memorie obosită, formule și definiții, denumiri și simboluri, fie chiar și de conturi, valori sau relații schimbătoare. Pierdem în special ele-

mente perisabile, nerelevante pentru existența noastră și neaderente la ea, *„miliarde de cuvinte furajere”*, în expresia lui Marin Sorescu. Ceea ce ne rămâne cu adevărat din școala autentică este capacitatea de a discerne corect, de a raționa altfel, mai adânc și mai aproape de adevăr.

Pentru spiritul elevat, cultura nu semnifică un lux, ci o stringentă necesitate. *„Nimic mai trist decât un om fără cultură”*, afirma savantul Nicolae Iorga.

Știința reprezintă un edificiu vital al lumii moderne, un univers în continuă schimbare și transformare. *Asemeni marilor iubiri, majoritatea ideilor se nasc în luptă, trăiesc aidoma și mor pentru a face loc altora*.

Comunicarea în lumea ideilor trebuie să fie inteligibilă, pertinentă și captivantă. Sinteza este apanajul spiritului elevat. O demonstrează impecabil marele nostru povestitor Ion Creangă, în anul 1877, în prima și lungă depeșă adresată bunului său prieten Mihai Eminescu plecat la București, în redacția ziarului „Timpul”. Iată fraza cu care clasicul nostru își încheie această misivă: *„Și acum, bădiță Mihai, te rog să mă ierți că ți-am scris această scrisoare atât de lungă, peste nouă file. Dar asta, dintr-un singur motiv... Nu am avut timp să-ți scriu mai puțin”*.

Potrivit aceleiași surse, DEX-ul 2012, *deontologia* semnifică *„totalitatea normelor de conduită și a obligațiilor etice ale unei profesii”*, respectiv *„teoria datoriei, a obligațiilor morale”*.

Deontologia contabilă exprimă în opinia noastră ansamblul regulilor și uzanțelor care reglementează raporturile dintre profesionistul contabil, producător al informației contabile și utilizatorul

3 Academia Română, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012, p. 258

acesteia. Ea reprezintă arta îndeplinirii exemplare a îndatoririlor profesionale. Prin comportament deontologic, profesionistul contabil trebuie să-și impună o manieră de lucru compatibilă cu buna reputație a profesiunii, evitând orice activitate care poate aduce atingere acesteia.

Apreciem că una dintre cele mai elocvente probe de moralitate și deontologie a fost oferită de Arthur Andersen, fondator și conducător al companiei cu același nume până la moartea sa, în anul 1947. A fost un constant apărător al standardelor de înaltă calitate în profesia contabilă, audit și deontologie. În concepția lui, adevărata responsabilitate asupra ținerii contabilității revine investitorilor, întrucât sunt cei mai interesați de realitatea acesteia. Cu multă strictețe, Andersen respecta principiile morale după care și astăzi ar trebui să-și exercite meseria orice profesionist din domeniul auditului și contabilității. Încă din primii ani de activitate și-a creat o reputație ireproșabilă. Se spune că, odată, directorul unei mari întreprinderi ce beneficia de serviciile companiei i-a cerut lui Andersen să semneze situații financiare care conțineau erori. Mai mult, l-a avertizat că, în caz contrar, va renunța la colaborare. Fără ezitare, a refuzat, oferind o replică antologică: „*Întreg orașul Chicago nu dispune de suficienți bani pentru a mă convinge să accept*”.

Un profesionist contabil trebuie să respecte următoarele **principii fundamentale**:

- **integritate**: profesionistul contabil trebuie să fie drept și onest în toate relațiile profesionale și de afaceri;
- **obiectivitate**: profesionistul contabil trebuie să fie imparțial și nu trebuie să permită prejudecăților, confuziilor, conflictelor de interese sau

influențelor nedorite să intervină în raționamentele profesionale sau de afaceri;

- **competență profesională și prudență**: profesionistul contabil are datoria permanentă de a-și menține cunoștințele și aptitudinile profesionale la nivelul necesar pentru a se asigura că un client sau un angajator primește servicii profesionale competente, bazate pe ultimele evoluții din practică, legislație și tehnică. Un profesionist contabil ar trebui să acționeze cu prudență și în conformitate cu standardele tehnice și profesionale aplicabile în furnizarea de servicii profesionale;
- **confidențialitate**: profesionistul contabil trebuie să respecte confidențialitatea informațiilor dobândite ca urmare a unei relații profesionale sau de afaceri și nu trebuie să divulge astfel de informații unei terțe părți fără o autorizație specifică, cu excepția cazului în care există un drept sau o obligație legală sau profesională de a dezvălui aceste informații. Informațiile confidențiale obținute în cadrul unei relații profesionale sau de afaceri nu trebuie utilizate în avantajul personal al profesionistului contabil sau al unor terțe părți;
- **comportament profesional**: profesionistul contabil ar trebui să se conformeze legilor și normelor relevante și ar trebui să evite orice acțiune ce poate discredita această profesie;
- **respectul față de normele tehnice și profesionale**: profesionistul contabil trebuie să-și îndeplinească sarcinile profesionale în conformitate cu normele tehnice și profesionale relevante. El are datoria de a executa cu grijă și abilitate instruc-

țiunile clientului sau patronului, în măsura în care sunt compatibile cu cerințele de integritate, obiectivitate și, în cazul liber-profioniștilor contabili, cu independența. De asemenea, ei trebuie să se conformeze normelor profesionale și tehnice emise de IFAC, IASB, CAFR și CECCAR.

Menționăm, în mod special, independența profesionistului contabil, condiție esențială pentru asigurarea unor informații credibile și neutre. **Independența** trebuie să se manifeste liber față de orice interes, cum ar fi:

- implicarea financiară directă sau indirectă în activitatea unui client;
- implicarea în calitate de membru al executivului sau ca angajat;
- incidența relațiilor de familie;
- nivelul onorariilor primite;
- acceptarea efectuării de lucrări pe baza unor onorarii neprecizate.

Publicul profesiunii contabile este format din investitori, clienți, creditor (financieri sau comerciali), guvernanți, angajatori, angajați, comunitatea oamenilor de afaceri, care se bazează pe obiectivitatea și integritatea profesiunilor contabili pentru a menține funcționarea corespunzătoare a economiei. Această încredere impune profesiunii contabile o răspundere publică.

Interesul public este definit drept bunăstarea colectivă a comunității și a instituțiilor deservite de profesionistul contabil.

Profesiuniștii contabili au un rol important în societate. Mai mult, în condițiile actualei crize globale importanța acestora sporește esențial. Avem în vedere necesitatea gestionării optime a unor resurse limitate și, implicit, a maximizării veniturilor.

De la Codul lui Hammurabi la referențialele internaționale în profesia contabilă și audit

„În a șaptea zi a săptămânii, în loc să se odihnească, Dumnezeu a creat... contabilul. Apropiindu-se de el, l-a binecuvântat și i-a spus: fii sănătos și prolific, înmulțește-te, domină industria, comerțul, afacerile și tot ceea ce se mișcă pe fața pământului...”

Dincolo de sarcasmul evident al frazei, gânditorul francez Michel Barba ne reamintește într-o formă inedită **un mare adevăr: în drumul către progres și civilizație, societatea umană nu poate ocoli ideea de ordine, disciplină și prevedere în plan economic. Ne place sau nu, lumea de ieri, de astăzi și de mâine nu a putut, nu poate și nu va putea exista fără noi. Evident, recunoaștem că și reciprocă este la fel de valabilă.**

Prin natura și conținutul lor, contabilitatea și auditul se află în strânsă legătură cu etica, morala și religia⁴. Conceptele de morală, etică și religie sunt apropiate, conexe și complementare. Etica este o teorie rațională asupra binelui și răului, o reflecție în „amonte” asupra valorilor inteligent și moral orânduite. Constituite în principii deja structurate, valorile etice conferă moralei o conotație religioasă cu caracter restrictiv.

Expresia *etica afacerilor* („business ethics”) semnifică ceea ce este bun, just, corect și adevărat într-un ansamblu de instituții, tranzacții sau eforturi, numite generic afaceri. În existența cotidiană, pretutindeni în lume și poate, în special *în spațiul mioritic, avem foarte multă nevoie de o „minima morală” în afaceri*. Faptul că o bună parte din PIB-ul românesc se află încă în economia subterană ne determină să credem că merită să scriem aceste rânduri. Suntem convinși că o bună parte din falimentele mediului economic și consecințele lor ar fi fost evitate.

Dincolo de dorința respectării întocmai a termenelor fixate prin programele de privatizare, *în calitate de proprietar al activelor, statul are dreptul și obligația stabilirii unor valori limită (minimum minimorum) până la care, să poată fi adjudecată vânzarea*. Noul proprietar nu ar mai fi avut posibilitatea recuperării integrale a prețului achitat la licitație prin vânzarea ulterioară a... 1/10 sau chiar mai puțin din totalul activelor cumpărate.

Raptul din banul public, evaziunea fiscală, reeșalonările și scutirile de plată reprezintă obiective fundamentale pentru demarajul unei serioase campanii de asanare morală în lumea afacerilor. Pentru fenomenul românesc al acumulării „sălbatic” a capitalului, în mintea noastră tronează o idee: *îmbogățirea „peste noapte” a unora se află într-o strânsă legătură cu sărăcirea la fel de subită a altora...* Mai mult, averea și aroganța unor asemenea „întreprinzători” are la origine, printre altele, lașitatea molcomă și pasivă a celor mulți și tăcuți care văd, știu, dar... tac.

Într-un arc peste timp, de la *Codul lui Hammurabi* la *Biblie*, de la Cicero la Vitruvius și Aristotel⁵, de la Leonardo da Vinci la Benvenuto Cellini și Immanuel Kant, constatăm serioase îndemnuri spre viața onestă⁶.

În ordine cronologică, inventariem împreună doar câteva dintre aceste dovezi. Cu patru milenii în urmă, întemeietorul Imperiului Babilonian, regele Hammurabi (2003-1961 î.e.n.), elaborează primul cod de legi al lumii: *Codul lui Hammurabi*⁷. Prin acest vestigiu descoperit la Susa, în anul 1901, umanitatea păstrează cel mai vechi text de legi referitoare la justiție, moralitate și contabilitate. În fața celor patru mii de rânduri, dispuse pe patruzeci și nouă de coloane, este încrustat prologul regelui ctitor, o veritabilă pledoarie în apărarea ideilor de morală și justiție socială: *„Am făurit acest Cod ca să dau în țară putere dreptății, ca să nimicesc pe cel rău și viclean, ca cel puternic să nu asuprească pe cel slab, ca să mă înfățișez oamenilor asemenea Soarelui, spre a lumina țara, ca să aduc țării dreptate, în limba țării, făcându-i pe oameni să se bucure”*.

Utilizarea în text a unor noțiuni de genul debitor, creditor, dobândă, tablă de datorii, atestă fără îndoială existența contabilității. Una din prevederile Codului menționează expres că *„atunci când focul sau apa va pustii ogorul debitorului, creditorul va trebui să-și înmoaie «tabla de datorii», să ierte în acel an pe datornic de datorie și de dobânda aferentă”*.

Iată elemente de înțelepciune și veritabilă clemență *pe care ar trebui să le*

4 Horomnea E., *Tratat de contabilitate. Teorii. Concepte. Principii. Standarde. Aplicații*. Vol. 1, Editura Sedcom Libris, Iași, 2001, p. 76

5 Dimensiunea morală a economiei rezultă din însăși accepțiunea pe care marele filosof o atribuia acestui concept: *„Economia este arta de a acumula bunurile materiale necesare traiului și folositoare comunității”* (Vezi Aristotel, *Metafizica*, Editura Academiei, București, 1965)

6 Horomnea E., *Contabilitatea, premisă și consecință a dezvoltării economico-sociale*, Revista de Finanțe, Credit și Contabilitate nr. 2/2000

7 Actualmente, codul menționat constituie unul dintre cele mai valoroase exponate aflate în păstrarea muzeului Luvru din Paris. Prima parte tratează problema proprietății, iar cea de-a doua, a persoanelor.

promoveze și creditorii mileniului III. Apreciem că celebrul cod reprezintă prima reglementare punctuală a domeniului profesiei noastre.

Fără îndoială, **auditul**, a cărui etimologie provine din latinescul *audire* („a asculta”), este la fel de vechi ca și contabilitatea. Suficient să amintim că primele elemente ale acestui demers s-au manifestat, nu întâmplător, exact pe vremea *Codului lui Hammurabi* (anul 2000 î.e.n.), atunci când mijeu și zorii contabilității. Solicitanții auditului erau regi, împărați, biserici și instituții ale statului, iar auditorii – nimeni alții decât clerici sau scribi (scriitori). În mod special era vizată descoperirea fraudelor și pedepsirea celor care deturnau fonduri, asigurându-se astfel protejarea patrimoniului. Încă din secolul III î.e.n., romanii desemnau persoane (*questors*) care să controleze contabilitatea provinciilor. Ulterior, natura și funcțiile auditului au evoluat astfel încât *actualmente obiectivul oricărui tip de audit îl reprezintă îmbunătățirea calității informației și îmbunătățirea gradului de credibilitate al acesteia. Reținem că auditul urmărește și validează cu prioritate realitatea informației economice.*

Dincolo de toate există câteva elemente principale care redau esența auditului, și anume⁸:

- examinarea informației trebuie să aibă caracter profesional;
- scopul îl reprezintă formularea unei opinii;
- opinia exprimată asupra informației trebuie să fie **responsabilă** și **independentă**;
- examinarea trebuie să se facă după niște reguli dinainte stabilite, cuprin-

se într-un standard sau o normă legală (profesională), care constituie criteriu de calitate.

Biblia, respectiv Noul Testament, consideră *„lăcomia de bani drept închinare la idoli (idolatrie)”⁹ sau „rădăcina tuturor relelor”¹⁰. În *Eclesiastul*, Solomon Înțeleptul face referiri la aceeași patimă, menționând că *„lăcomia de bani este fără saț”*.*

Cu peste două milenii în urmă, celebrul orator și om politic roman Cicero (106-43 î.e.n.) abordează tranșant lipsa de moralitate a omului necinstit și rapace. Din rechizitoriul său rezultă încă un argument în favoarea ideii enunțate la începutul studiului și anume că domeniul nostru – contabilitatea – *există de când lumea*. Acuzându-l pe Caius Veres, guvernator al Siciliei, de sustragerea unor mari sume de bani din visteria publică, Cicero precizează: *„Judecători, avem în fața noastră un caz nemaîntâlnit. Este vorba despre un om care a administrat banul public fără să țină contabilitate, singura în măsură să stabilească adevărul și culpa celui vinovat. În orice economie, continuă Cicero, virtutea binelui comun și bunăstarea publică reprezintă țeluri onorabile pentru care merită să-ți sacrifici propria viață”*. Reținem precizarea pentru prima oară a forței probante a contabilității în plan juridic.

Cel mai mare arhitect pe care romanii l-au dat umanității, Marcus Vitruvius Polio (97-162), considera că *„adevărața bogăție a omului este să nu râvnească la nici o bogăție”¹¹. În același areal, filosoful Aristotel susținea că dobândirea fără muncă a bogăției și a banilor este un fapt degradant, referindu-se în mod special la dobândă.*

Despre setea eternă de câștig ilicit a omului dominat de instincte primare, nedomolite, ne vorbește și Benvenuto Cellini în autobiografia sa. Această deformare josnică a omului *„duce la tot felul de intrigi și înșelăciuni, culminând cu crima ocazională sau premeditată”* (n.a. - premeditată).

Negustorul evului mediu dovedește o dragoste nemărginită față de bani, de la bancherii din Arras, despre care Adam de la Halle spunea că *„prea iubesc banul”*, la florentinii descriși de Dante drept o *„gintă lacomă, invidioasă, orgolioasă, îndrăgostită de florin”*. Deviza negustorului acelei perioade este exprimată de un bancher florentin anonim astfel: *„Ajutorul tău, pavăza ta, onoarea ta, visul tău, sunt banii”*.

Deschizător de operă în domeniul contabilității în partidă dublă, Luca Paciolo subliniază cu amărăciune că *„multe i se pot întâmpla negustorului din pricina cinstei puține care se află între oameni”*. El recomandă cu insistență ordinea pe care calculul exact îl poate aduce în activitatea comercială. Altminteri, continuă Paciolo *„dacă vom scoate din arta negoțului numărul și calculul, numaidecât ea va pieri”*.

Benedetto Cotrugli, *„autorul fără noroc”*, a scris un tratat de conduită economică (*„Della mercantura e del mercante perfeto”*), care conține numeroase elemente de etică comercială. Destinul a hotărât ca, deși redactată înaintea lui Paciolo (1494), opera lui Cotrugli să fie publicată *post mortem* (1573 și 1602). Este motivul pentru care italianul a rămas în istoria contabilității sub acest nume.

În fine, merită să amintim, în același context, îndemnurile pe care italianul

⁸ Horomnea E., *Audit financiar. Concepte. Standarde. Norme*. Ediția a II a, Editura Sedcom Libris, Iași, 2012, p. 62

⁹ Vezi *Noul Testament*, Efeseni, cap. V, verset 4

¹⁰ Vezi *Noul Testament*, Timotei, cap. VI, verset 10

¹¹ Vitruvius M.P., *Tratat despre arhitectură*, Editura Academiei, București, 1964, p. 237

Dino Campagni le-a adresat printr-un manual de comerț negustorului, omului de afaceri:

*„Sincer când vinzi
Atent când cumperi
Cordial când ești recunoscător
Și niciodată cârtitor.
În fine, să nu uiți niciodată
Să-ți ții în regulă socotelile
Și să nu faci greșeli.”*

Imaginea fidelă, criteriu de performanță al contabilității, se fundamentează pe concepte de natură etică și morală: adevăr, sinceritate, regularitate, realitate, neutralitate, continuitate, permanență etc. Obținerea adevărului contabil reclamă în egală măsură serioase elemente de profesionalism. Prin atingerea acestui obiectiv, contabilitatea exprimă gradul de moralitate al afacerilor. *„Fiecare dintre noi rămânem în viață debitori față de profesia noastră”*, reprezintă un adevăr neperisabil rostit cu două milenii în urmă de același italian, Marcus Vitruvius Polio.

Deviza machiavelică *„scopul scuză mijloacele”* nu are ce căuta în lumea tranzațiilor, în planul unei competiții economice morale. Dimensiunile etice și morale ale contabilității transpar dincolo de normele și principiile acesteia, probând încă o dată conexiunile anterior menționate. Adevărul pe care contabilitatea încearcă să-l construiască sub forma unei imagini fidele și credibile, constituie una din virtuțile pe care etica, morala și religia le cultivă cu prioritate. Într-o manieră proprie, profesia contabilă observă, consemnează, cuantifică, prelucrează și comunică informații specializate către o piață bine determinată: utilizatorii interni și externi.

Globalizarea reprezintă o dimensiune a lumii moderne. Nevoia de universal se manifestă în mod evident și în domeniul profesiei noastre. Mobilitatea spa-

țială a investitorului strategic, actorul numărul unu al vieții economice, a generat o permanentă „foame” de informații. Evitarea unor costuri suplimentare semnificative privind retratarea sau conversia informațiilor de specialitate a generat procesele de normalizare, armonizare și convergență atât în contabilitate, cât și în audit. În acest scop au fost elaborate reglementări conținute în referențialele internaționale, Standarde internaționale de raportare financiară (IAS/IFRS), inclusiv Standarde internaționale de audit (ISA).

Considerații asupra crizei economice mondiale versus responsabilitatea profesiei contabile

O lume întreagă trăiește, mai mult sau mai puțin, sub impactul crizei. Trebuie să recunoaștem deschis, cu excepția câtorva zone ale lumii, acest „seism” major nu s-a terminat încă. Falimentele marilor companii, declinul sau dispariția micilor societăți, reducerea semnificativă a veniturilor, creșterea șomajului și a gradului de îndatorare, alcătuiesc împreună spectrul unei vieți marcate de incertitudine și stres. *Pe termen scurt, nu există soluții care să rezolve miraculos probleme atât de complexe. Conștienți de acest adevăr, încercăm să exprimăm câteva opinii asupra fenomenului numit criza financiară globală și, implicit, asupra rolului care revine în context profesiei contabile. Abordarea reprezintă într-o anumită măsură rezultatul unor întâlniri care privesc prezentul și perspectivele profesiei noastre.* Schimbul de idei cu elita acestui segment, la nivel european sau mondial,

au constituit pentru noi un adevărat privilegiu. Prea multă lume, de prea multă vreme, consideră că misiunea noastră se limitează la aplicarea rigidă a unor reglementări ambigue și obtuze, la simple calcule de rutină, consemnate în tabele și coloane fără număr, în situații și declarații, completate la nesfârșit...

Ele fac parte din trivaliul acestei indolențiciri, fără a o reduce numai la așa ceva. În opinia noastră, auditorul financiar și expertul contabil sunt persoane abilitate și competente în soluționarea celor mai complexe probleme generate de criza financiară: gestionarea unor resurse în continuă scădere, promovarea unor soluții de „avarie” pentru evitarea falimentului întreprinderii, menținerea continuității activității, consilierea în managementul riscurilor, stabilirea opțiunilor privind utilizarea optimă a trezoreriei, respectarea reglementărilor și a disciplinei financiare, finalizate printr-o prezentare corectă în documentele de sinteză și raportare contabilă. În SUA se apreciază că profesionistul contabil deține în cadrul IMM-urilor o poziție importantă. El se află de aceeași parte a baricadei cu investitorii în strategiile de diminuare a fiscalității, deși se știe că în acest spațiu *„de moarte și fiscalitate nu scapă nimeni”*. Consilierea contabilă și fiscală deține actualmente o pondere însemnată. Astfel, în cadrul IMM-urilor din Germania, ea reprezintă 61%, iar în Spania 64%, tocmai pentru că acest profesionist prezintă un mare grad de încredere, cunoaște și înțelege direct nevoile întreprinderii, *resursele ei reale.*

Cu privire la cauzele crizei, în viziunea noastră apreciem că¹²:

O primă explicație o reprezintă păcatul endemic numit *dorința de îmbogățire*

12 Horomnea E., *Audit financiar. Concepte. Standarde. Norme*, Editura Alfa, Iași, 2009, p. 323

exacerbată, cu orice preț, a lui homo business. Așa cum am mai menționat, deviza „*scopul scuza mijloacele*” nu trebuie să-și găsească locul într-o lume normală, inclusiv a afacerilor. Apariția „activelor toxice” în piața financiară și de credit americană vorbește despre riscurile la care este supusă orice economie, în condițiile utilizării unor manopere financiare dubioase. Jocul periculos al unor active „fictive”, nereale a satisfăcut vremelnicele idei de câștig supradimensionat. Legile fundamentale ale economiei se impun în ultimă instanță, dincolo de voința celor care în bună măsură au generat acest „seism” financiar.

Complementar ideii anterioare, menționăm *existența fraudei și erorii*. Tentația banului a apărut odată cu intrarea în „scenă” a acestui ispititor semn al valorii. Mirajul bogăției este la fel de vechi ca și homo economicus. Într-un delir al goanei nesăbuite după averi nemeritate, avariția naște adeseori fapte necugetate. Gestionarea banului public a însemnat întotdeauna o serioasă invitație la comiterea infracțiunii. Rechizitoriul marelui Cicero împotriva guvernatorului Siciliei, Caius Veres, acuzat de însușirea unor mari sume de bani din visteria publică, avea loc cu două milenii în urmă. Marile scandaluri financiare confirmă, încă odată, acest punct de vedere. Altfel spus, este limpede pentru oricine că o economie subterană semnificativă reprezintă o mare vulnerabilitate în fața crizei. România constituie, din păcate, un exemplu nefericit în context.

Strategia de sancționare efectivă a celor implicați în marile fraude, inclusiv în raptul banului public, este foarte diferită. Așa se explică de ce la noi numeroase cauze rămân nesoluționate sau sunt pedepsite extrem de indulgent, în timp ce justiția americană acordă, în mod curent, pedepse care depășesc

50, 100 sau chiar 200 de ani. Explicația o constituie faptul că acel vinovat nu va mai avea posibilitatea, sub nici o formă, să fie eliberat sau să comită o a doua infracțiune.

Finanțarea în bună măsură a partidelor politice de către marii oameni de afaceri. Oricâtă onestitate ar încerca să promoveze factorul politic și implicit cel public, statul, guvernul și instituțiile sale, este puțin probabil ca acestea să rămână nerecunoscătoare și echidistante față de cel care în plan financiar le-a asigurat supraviețuirea. De cele mai multe ori, „binele” făcut nu se uită niciodată.

Ignorarea sistematică a unei deizive fundamentale din lumea business-ului, conform căreia singura afacere viabilă este cea în care câștigă ambii parteneri, fie chiar și diferit. Este lesne de înțeles că o afacere în care un partener câștigă exagerat, iar celălalt pierde, de regulă în aceeași manieră, nu se poate bucura de principiul continuității. Într-o exprimare mai plastică, dar prezentă și în lumea occidentală se spune „dacă cineva te-a înșelat o dată, să-i fie rușine; dacă te-a înșelat a doua oară, să-ți fie rușine”.

Existența unor ambiguități în conținutul reglementărilor contabile, financiare și de audit reprezintă o altă cauză, întrucât orice neclaritate sau echivoc conținute într-o reglementare constituie o „invitație” discretă la comiterea unei abateri de la lege. În acest scop, IFAC apreciază că *este nevoie de introducerea unor norme de contabilitate, etică și audit, explicate și extrem de clare, pentru obținerea unor informații reale, credibile și comparabile.* Este de la sine înțeles că o prevedere punctuală și inteligibilă elimină interpretarea arbitrară.

Acordarea unei autonomii și libertăți exagerate actorilor implicați în speculațiile financiare. Mânați de interesul

îmbogățirii „peste noapte”, au profitat de intervenția formală a statului sau chiar de ... lipsa de intervenție. Tranzacții financiare de valori uriașe s-au desfășurat în zone dereglementate și necontrolate de nimeni. Rezultatul acestui comportament iresponsabil nu a întârziat să apară.

Insuficienta cunoaștere și aplicare a reglementărilor de către profesionistul contabil nu reprezintă o cauză majoră, dar nu poate fi ignorată. Pe drept cuvânt ea poate fi considerată culpa profesiei noastre. Din aceste motive, IFAC, precum și recomandările numărul 3, 4, 5 și 6 ale G20 consideră necesară implementarea și promovarea unor reforme de fond în sistemul de reglementare și raportare financiară, cu aplicabilitate globală, la nivelul tuturor statelor lumii. De altfel, în aceeași abordare, creșterea calității și transparenței informației financiare, a activității de contabilitate și audit în general, reprezintă premise fundamentale ale încrederii în afaceri. Se realizează astfel o corelație directă între etica și deontologia profesionistului contabil și dinamizarea fluxurilor de capital, creșterea economică, progresul și dezvoltarea fiecărei țări. *Un asemenea obiectiv este în consonanță cu normele IFAC și IASB care precizează că, în acest secol, profesia contabilă trebuie să devină un mentor pro-activ în creșterea și dezvoltarea economică.* În calea progresului economic se mențin în continuare o serie de obstacole. O bună parte dintre ele interesează profesionistul contabil, precum:

- existența corupției și a fraudei;
- calitatea discutabilă a unor reglementări;
- insuficienta dezvoltare IT;
- reducerea resurselor financiare disponibile;

- deficitul cronic de capital;
- dependența de resurse energetice străine;
- instabilitatea politică;
- probleme de comportament, mentalitate, cultură și tradiție etc.

Sub aspectul afectării PIB-ului, actuala criză a fost deocamdată de patru ori mai puternică decât marea depresiune din 1929-1933.

Promovarea unui management neperformant care nu a identificat și evaluat corect amploarea riscului. Numeroase companii au eludat în mod deliberat managementul riscului, suportând actualmente consecințele unui asemenea comportament iresponsabil.

Practicarea unor sisteme de remunera-re și stimulare materială aberante, total nejustificate, a managerilor. Precizăm că unii dintre administratorii marilor companii falimentate beneficiaseră de bonusuri salariale impresionante, cifrate la zeci de milioane de dolari anual, chiar în perioada premergătoare colapsului acestora.

Existența unor lichidități supradimensionate, concomitent cu ieftinirea substanțială a creditului. Americanii consumau din ce în ce mai mult, împrumutându-se „într-o veselie”.

Dispariția în bună măsură a prudenței bancare în domeniul acordării creditelor.

Apariția unor investiții extrabilanțiere în valoare de peste 3 trilioane de dolari, pe care nimeni nu i-a văzut vreodată.

Intrarea în scenă a agențiilor de rating care, la cererea Băncilor, au supraevaluat aceste investiții cu +AAA. De fapt,

ele erau active toxice, „baloane de săpun” care au atras prin mirajul îmbogățirii rapide mulți investitori. *În acest cerc vicios, nimeni nu a știut sau nu a vrut să se oprească la timp. Astfel, a fost zdruncinat din temelii pilonul fundamental al societății capitaliste: încrederea în afaceri.*

Glisarea adevărului contabil în cadrul unui „joc social”, funcție de interesele utilizatorului. Se recunoaște unanim că adevărul contabil reprezintă în ultimă instanță un adevăr construit. Încă de la nivelul anilor '80, standardele generale ale profesiei au început să se clatine. Firme prestatoare de servicii contabile trebuiau să soluționeze problema conflictului de interese generat de faptul că desfășurau concomitent activități de audit și de consultanță în contabilitate. Însuși managerul companiei Arthur Andersen recunoștea că devenise din ce în ce mai dificilă menținerea unui echilibru între obligația de a respecta în mod fidel standardele și principiile de contabilitate și dorința clienților de a-și maximiza profiturile, fie chiar numai pe hârtie. Referindu-ne la activitatea profesionistului contabil, în special în spațiul economiei românești, reținem că adeseori acesta este pus în fața dilemei: *acceptarea compromisului de a elabora informații cosmetizate, solicitate de patron, cu condiția păstrării locului de muncă sau respectarea strictă a reglementărilor, cu riscul intrării în... inactivitate. În aceste împrejurări trebuie să intre în scenă independența, integritatea, obiectivitatea și profesionalismul specialistului care produce informația contabilă.* În antiteză cu această situație, am menționat anterior atitudinea ireproșabilă a fondatorului companiei Arthur Andersen.

În fine, dar nu în cele din urmă, în concepția noastră apreciem că una dintre cauzele acestei turbulențe în economia mondială o reprezintă însăși... „bătăia” lui Dumnezeu. Se impune în mod logic o minimă argumentare a afirmației anterioare. Într-o altă carte aminteam că, dincolo de toți și de toate, deasupra noastră, a tuturor există adevărata Justiție imparțială¹³. Pornind de la geneza cauzei primare (*causa causorum*), noi credem că în sensul biblic, al dreptei judecăți, *primul și cel mai mare CONTABIL al Universului* este nimeni altul decât însuși... **DUMNEZEU**. Cum altfel ne-am putea imagina această implacabilă Justiție post-factum? Pentru fiecare dintre noi pământenii, **EL** a deschis o partidă (cont) unde consemnează, atent și fără părtinire, o dreaptă socoteală între tot ceea ce am făcut bine și rău în viață, între ceea ce am dat și primit, între ceea ce aveam de dat și de primit și, prin toate acestea, între ceea ce am zidit prin iubire sau invers, am dăruit prin ură. În fața Judecătorului Suprem, ajungem întotdeauna cu „*imaginea fidelă*”, necosmetizată, apreciată în sfârșit la „*valoarea justă*”! Fără Standardele Internaționale de Contabilitate sau de Audit, Instanța Divină este fundamentată pe deviza „*Amicus Plato, sed magis amica veritas*”. (Mi-e prieten Platon, dar mai prieten îmi este adevărul.)¹⁴. Trebuie să înțelegem că și în lumea afacerilor totul are o limită. *Cel mai important simț al omului este până la urmă bunul simț sau simțul măsurii în toate („metron ariston” semnifică măsură în toate, în vechea filosofie greacă)*¹⁵. Într-un iureș al îmbogățirii fără margini, câteva exemple devin edificatoare, printr-o radiografie succintă a crizei globale. Americanii spun că cea mai simplă

13 Horomnea E., *Fundamentele științifice ale contabilității. Doctrină. Concepte. Lexicon*, Editura TipoMoldova, Iași, 2008, p. 348

14 Cuvintele se regăsesc în *Viața lui Aristotel*, semnată de filosoful alexandrin Ammonius Saccas (sec. III e.n)

15 Horomnea E., *Tratat de contabilitate. Teorii. Concepte. Principii. Standarde. Aplicații*. Vol. 1, Editura Sedcom Libris, Iași, 2001

modalitate de a jefui o bancă este... să o deții. Nimic mai adevărat, dacă avem în vedere faptul că bună parte din falimentele instituțiilor bancare de peste ocean au fost regizate din umbră de înșiși managerii sau acționarii acestora.

Nu putem încheia fără a aminti că există, din fericire, puțină lume care consideră că unul dintre principalii vinovați ai crizei financiare îl reprezintă profesia contabilă și întregul sistem sofisticat de reglementare. Este adevărat că, prin natura misiunii lor, acești „arbitri”, auditori și contabili, trebuie să dea mereu un verdict tranșant: profit sau pierdere, faliment sau continuitate, bonitate financiară sau incapacitate de plată. Nimic mai fals decât acuza adusă! Atunci când bolnavul are febră, soluția nu o reprezintă spargerea termometrului, ci identificarea punctuală a cauzelor și stabilirea terapiei adecvate. Animați de teribilismul ideii în sine, alți autori prevesteau chiar moartea „speciei contabile”. Spre marea lor dezamăgire, le comunicăm cu eleganță două vești proaste.

În primul rând, profesia contabilă se simte bine sau relativ bine, de altfel ca orice altă profesie în condițiile crizei. În al doilea rând, profesia contabilă în întregul ei, promite să fie extrem de longevivă. Considerăm că *ea va trăi atât timp cât pe lume vor exista „homo business” și afacerea sa.*

Iată de ce nu îi înțelegem pe cei care, cunoscându-ne mai puțin menirea, ne „iubesc” în aceeași manieră. Frecvent, în sursele media apar analiști care insistă pe sensul peiorativ al expresiei „viziune/abordare contabilă”, lăsând să se înțeleagă că un asemenea demers este din capul locului sortit eșecului. Într-o perioadă de criză financiară profundă, ce poate fi mai înțelept decât să-ți gestionezi cu maximă atenție fiecare

resursă, fiecare leu investit? Și asta pentru că *nimeni nu a eșuat în afaceri socotind prea mult. Invers, slavă Domnului!*¹⁶

Concluzii

Fără pretenția unei abordări exhaustive, apreciem că studiul întreprins permite reținerea câtorva concluzii:

- existăm de când lumea. În întregul ei, profesia contabilă, inclusiv auditul financiar, constituie „religia” afacerilor oneste și deopotrivă premisa încrederii pe care acestea sunt clădite. Iată de ce, cu suficiente argumente, putem demonstra că *nu putem trăi fără contabilitate*;
- paradoxal, nevoia de contabilitate, de ordine și eficiență sporește în condițiile actualei crize financiare. Cu cât resursele devin mai puține cu atât sunt mai prețioase, iar gestionarea lor trebuie realizată cu maximă cumpătare;
- primul pas spre prosperitate îl reprezintă chiverniseala, așa cum cea mai ieftină resursă este... economia de resurse;
- o informație exactă, deținută la momentul oportun, asigură în bună măsură reușita în acțiune. Ade-seori, valoarea unei companii derivă din imperativul „să știi” și mai puțin din conturile bancare, fie ele și cu multe zerouri. Fără prudență, ordine și rigoare, într-o singură clipă se poate risipi averea agonisită într-o viață;
- primul semn al declinului în afaceri îl reprezintă lipsa de informare. Iată o axiomă pe care viața o probează pretutindeni;
- validarea adevărului economic exprimat de către contabilitate aparține unui demers extrem de complex și anume auditul financiar;
- cultura și deontologia constituie repere fundamentale atât pentru pro-

**Comanda socială
reclamă informații
inteligibile, relevante,
pertinente și neutre.
Arbitru al disputei
dintre diferiți utilizatori
prezenți pe piața
informației, auditorul
îndeplinește un rol
fundamental.
El exprimă și
validează într-un
limbaj formalizat
adevărul economic
concretizat în
imaginea fidelă,
premisă esențială
pentru credibilitatea
afacerilor**

¹⁶ Horomnea E., *Dimensiuni științifice, sociale și spirituale în contabilitate*, ediția a IV-a, Editura Tipo Moldova, Iași, 2012, p. 140

fesia contabilă în ansamblul ei, cât și pentru afaceri;

- prin natura și obiectivele ei, profesia contabilă și auditul financiar în primul rând dețin o mare responsabilitate în universul complex al afacerilor. *O contabilitate riguroasă este esențială pentru angajarea eficientă a capitalului și implicit pentru credibilitatea pe care trebuie clădită orice afacere. La rândul lui, auditul financiar se autoimpune în praxis-ul economic prin validarea adevărului conținut în situațiile financiare.* Este în opinia noastră plusul de valoare generat de audit și deopotrivă *pre-misa fundamentală pentru perceperea corectă a dimensiunilor profesiei noastre;*

- profesia contabilă are pe alte meridiane un statut mai bine definit, o anumită „bonitate”, bucurându-se de considerație în plan social. Fiecare, prin efort, vocație, competență și probitate profesională va trebui să dobândim locul pe care-l merităm cu adevărat. *Existența unei profesii se afirmă, nu se discută.* Utilizarea unui limbaj coerent și inteligibil, arta comunicării și a dialogului cu „restul lumii” ne vor ajuta să fim înțeleși într-o altă manieră, să progresăm în această direcție. Cultura generală și de specialitate, realizată prin procesul unei instrucții și educații permanente, modifică esențial statutul profesiei noastre. *Profesionistul nu mai poate fi un simplu și docil executant al unor operații de rutină. Comanda socială impune specialistul de performanță, dinamic și creativ în gândire, mobil și eficient în acțiunile sale;*

- recunoaștem sau nu, profesia noastră nu este foarte iubită, fapt pentru care și imaginea ei se află uneori în suferință. Printr-un demers specific, ea se adresează cu

prioritate laturii mercantile și reci din existența noastră, respectiv, afacearea și într-o mai mică măsură, emoționalului, laturii afective. Iată de ce cred că avem *datoria morală de a nu complica inutil fondul de concepte, principii și norme, maniera în care receptăm și comunicăm în câmpul de cunoaștere al contabilității și auditului.* Un rol esențial revine în această direcție procesului de armonizare a normelor naționale cu Standardele Internaționale de Audit (ISA) și de Contabilitate, cu reglementările europene în materie, inclusiv modalității de traducere sau preluare a acestora. Cu discreție și eleganță, profesioniștii contabili trebuie să demonstreze prin proba faptei că *lumea afacerilor nu poate exista fără noi.* Nu a fost și probabil nu va fi inventată o alternativă care să ne substituie ca atare. Oricum, în acest univers, *profesia noastră, inclusiv auditul financiar, au produs o mutație esențială-*

lă și anume trecerea de la empirism la rigoare, de la aprecieri arbitrare la adevărul economic și imaginea fidelă.

Faptul că unul dintre cei mai bogați oameni din lume, celebrul miliardar american, Bill Gates, proprietarul Microsoft Corporation, a fost la originile lui... **contabil**, ne spune ceva. *„Fiecare dolar sau cent investit l-am urmărit atent, am știut mereu cât am pierdut sau cât am câștigat. Pe această bază mi-am fundamentat orice decizie economică”. Un argument în plus să apreciem virtuțile profesiei contabile, în întregul ei. Este un îndemn adresat în mod special celor care vin după noi... Să fim înțeleși: dacă noi nu vom proceda astfel, sunt foarte puține șanse ca neprietenii să nu profite de apatia noastră! De-a lungul timpului, orice profesie s-a dezvoltat prin opera unor oameni pasionați, binecuvântați de Dumnezeu cu vocație și competență.*

Bibliografie

Aristotel, *Metafizica*, Editura Academiei, București, 1965.

Feleaș N., Malciu L., *Politici și opțiuni contabile*, Editura Economică, București 2002.

Horomnea E., *Contabilitatea, premisă și consecință a dezvoltării economico-sociale*, Revista de Finanțe, Credit și Contabilitate, nr. 2/2000.

Horomnea E., *Audit financiar. Concepte. Standarde. Norme*. Ediția a II a, Editura Sedcom Libris, Iași, 2012.

Horomnea E., *Dimensiuni științifice, sociale și spirituale în contabilitate*, ediția a IVa, Editura Tipo Moldova, Iași, 2012.

Horomnea E., *Fundamentele științifice ale contabilității. Doctrină. Concepte. Lexicon*, Editura TipoMoldova, Iași, 2008.

Horomnea E., *Tratat de contabilitate. Teorii, concepte, principii, standarde. Aplicații*. Vol. 1, Editura Sedcom Libris, Iași, 2001.

Vitruvius M.P., *Tratat despre arhitectură*, Editura Academiei, București, 1964.

Academia Română, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012.

IFAC, *Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Audit financiar 2009*, Coeditare CAFR-Editura Irecson, București, 2009.

***Reglementări Internaționale de Audit, Asigurare și Etică. *Audit financiar 2008*, Vol. I, Editura Irecson.

***Standarde Internaționale de Raportare Financiară (IFRSs) – Norme oficiale emise la 1 ianuarie 2011, Editura CECCAR, București, 2011.

Un secol de contabilitate și auditul conturilor la Academia de Studii Economice din București

Ion IONAȘCU*

Abstract

One Hundred Years of Accounting and Auditing at the Bucharest University of Economic Studies

The purpose of this paper is to present the emergence and evolution of accounting and auditing as university disciplines across 100 years of history at the main Romanian academic forum in the field of economics and business administration – the Bucharest University of Economic Studies, founded in 1913. Following the evolution of these disciplines through the main personalities and ideas advanced, seen in their historical context, the study shows that, in spite of the syncope occurred during the communist regime, a real "School of accounting thought" operated within the Bucharest University of Economic Studies, which was connected to the international flows of ideas, and which is currently going through a process of reconstructing a new identity.

Key words: *accounting, Bucharest University of Economic Studies, School of accounting thought*

JEL Classification: M49, N34, N84

Cuvinte cheie: *contabilitate, Academia de Studii Economice din București, „Școală” de contabilitate*

Introducere

Deși practica contabilității – în înțelesul modern al cuvântului – este una multi-seculară, doar începând cu secolul al XIX-lea profesarea contabilității și auditului a presupus o formare universitară. În acest studiu ne propunem să prezentăm o schiță privind constituirea și evoluția contabilității ca disciplină universitară de-a lungul unui secol de învățământ superior economic la Academia de Studii Economice (ASE) din București, creată în 1913. Până în anii 1940 la Academia Comercială din București s-a constituit o Școală românească de contabilitate, conectată la circuitul internațional de idei și care își căuta propria identitate. După ruptura identitară din perioada regimului comunist, învățământul superior din domeniul contabilității de la ASE București parcurge un proces de reconstruire a unei noi identități și a unei noi misiuni, prin (re)conectare la circuitul internațional de cunoștințe și practici de raportare financiară și de audit, și prin încercarea de a reconstitui o comunitate epistemică.

Școlile politehnice și apariția contabilității ca disciplină universitară în mediul românesc

Crearea Universității – ca instituție de elită a națiunii, în mediul românesc – a făcut parte din procesul de fondare a statului modern român, odată cu Unirea Principatelor de la 1859, prin înființarea primelor universități românești la

* Prof. univ. dr., Academia de Studii Economice din București, e-mail: ionascui@cig.ase.ro

lași (1860) și București (1864). Însă, nașterea universității moderne în România nu a însemnat și apariția învățământului superior de profil economic. Primele noastre universități includeau facultăți de drept, de litere și filosofie, de teologie, facultatea de științe (fizice, matematice și naturale) și facultatea de medicină, dar nu cuprindeau o facultate cu profil economic sau comercial, după cum nu includeau nici facultăți politehnice. Cu toate acestea, apariția Universităților în România a însemnat consacrarea economiei ca domeniu de studiu universitar, deoarece „**cursuri de economie politică în învățământul superior se predau în cadrul facultăților de drept de la Iași și București**” (Malinschi, 1978:35). Însă, alte discipline pentru pregătirea de profesii practice în domeniul economic, cum este și contabilitatea, nu-și găseau loc în programa facultăților de la Universitate deoarece era dominantă ideea că „**Universitatea este locul unde se profesează științele (teoretice)**”, iar asupra contabilității nu exista percepția unei discipline științifice. Treptat, pe măsura dezvoltării învățământului superior în domeniile aplicative, care oferea o calificare în diverse profesii (agronomi, ingineri tehnici, ingineri silvici etc.), **contabilitatea** își face tot mai mult simțită prezența ca **disciplină universitară**, mai ales datorită caracterului ei aplicativ, fiind inclusă în programele studenților din domenii productive cum erau agricultura și silvicultura, ingineria tehnică, construcțiile etc. Malinschi arată că odată cu apariția și dezvoltarea învățământului politehnic în Principatele Române s-au predat „**elemente de economie, contabilitate, statistică sau finanțe, mai mult sau mai puțin adaptate la specificul profesiei respective**” (1978:104). Astfel, în programul Școlii de poduri, șosele și mine din București din anul 1871 figura un curs de contabilitate a lucrărilor publice, iar la Școala Centrală de Agricul-

tură de la Herăstrău, după primul război mondial, contabilitatea era singura disciplină economică care se mai preda. De asemenea, și la Școala Administrativă Superioară din București – instituție universitară privată și recunoscută de stat în 1893, care pregătea în special funcționari pentru administrațiile statului (notari, grefieri, contabili, secretari de prefecturi și primării etc.) – s-au predat cursuri de contabilitate (Malinschi, 1978:123). Deci, în cazul românesc, dezvoltarea învățământului universitar cu caracter aplicativ (agronomie, inginerie tehnică și de construcții, funcționari publici etc.) de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea a dus și la apariția **contabilității ca disciplină universitară**, contabilitatea fiind inclusă în programa de formare a licențiaților în diferite domenii aplicative – altele decât cele economice sau comerciale, din rațiuni utilitare, deoarece acești specialiști ocupau pozițiile administrative atât în sectorul public, cât și în întreprinderile private, iar studiul contabilității le oferea cunoștințe privind gestiunea acestor entități.

Înființarea Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale (AISCI) din București și consacrarea contabilității ca disciplină universitară în învățământul superior economic din România

Deși statul român intrase de o jumătate de secol în procesul modernității economico-sociale, în primul deceniu al secolului al XX-lea în România nu

exista o facultate de economie sau comerț, ci înființau doar școli comerciale de nivel liceal. De aceea, învățământul universitar economic era o necesitate pentru economia și societatea românească, iar ideea înființării acestuia a fost reactivată în primii ani ai secolului al XX-lea de un grup de economiști și de licențiați ai universităților și academiilor comerciale din Occident, care își propunea printre altele și „reorganizarea învățământului economic în România” (Malinschi, 1978:155). Această idee s-a concretizat într-un context politic și economic favorabil. Anul 1912 se încheiase cu excedent bugetar: România înregistra o perioadă de prosperitate economică (Filitti, 2013:73), iar N. D. Xenopol, jurist care avea și preocupări economice, ajunge pentru scurt timp ministrul industriei și comerțului, poziție din care va promova în primăvara anului 1913 adoptarea legii pentru **înființarea Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București**, lege promulgată la **6 aprilie 1913**, dată care a devenit ulterior **ziua aniversară a instituției**, azi **Academia de Studii Economice din București**.

Inițial, noua Academie Comercială din București, denumire cu care a intrat în mentalul colectiv românesc, a fost concepută ca o instituție de învățământ public superior, dar, ca un aspect particular, era tutelată de Ministerul Industriei și Comerțului și nu de cel al Învățământului, probabil pentru a se asigura succesul proiectului, date fiind criticile din acel moment legate de necesitatea și locul unei asemenea instituții de învățământ superior (Vorovenci, 2010:68-85). De asemenea, remarcăm faptul că, în cazul românesc, din cauza apariției mai târzii a formelor de organizare capitaliste a economiei, a slabei industrializări, cât și a subdezvoltării capitalului autohton comparativ cu alte țări, înființarea primei școli comerciale universitare în

România s-a făcut din inițiativa elitei profesionale școlită în universitățile occidentale, dar cu mijloacele și sub tutela statului și nu dintr-o inițiativă privată. În țările Europei Occidentale au existat inițiative private (camere de comerț, asociații sau inițiative personale ale unor comercianți etc.) de înființare a unor universități economice sau comerciale (de exemplu, Hautes Etudes Commerciales: HEC, din Paris, fondată în 1881, The London School of Economics and Political Science: LSE, din Londra, fondată în 1895, Università Commerciale Luigi Bocconi, fondată în 1902 la Milano etc.), pentru a compensa lipsa studiului științelor economice și comerciale în universitățile publice.

Prin legea de înființare a AISCI din București, din 1913, se arată că scopul acestei instituții este „*de a da cunoștințe superioare și aprofundate în domeniul științelor comerciale și economice*”, iar licențiații ei erau pregătiți „*pentru carierele comerciale și industriale*” din economia privată, dar și „*pentru funcțiunile administrațiilor publice, cu caracter economic*”, iar printre cele 31 de materii care se predau de-a lungul ciclului universitar de trei ani era și „*Contabilitatea comercială*”. Aceasta ne face să afirmăm că, încă de la înființare, AISCI din București era concepută mai mult ca o universitate de administrare a afacerilor (*business school*, engl.), după modelul Facultăților și Academiilor Comerciale din unele țări Occidentale (Anglia, Franța, Belgia, Germania și Austria) (Răcilă, 1993:7) și mai puțin ca o universitate de științe economice (*economics school*, engl.), în epocă fiind percepută ca o instituție de învățământ superior specializată în pregătirea practică pentru activitățile din viața economică. Astfel începea consacrarea contabilității în învățământul economic superior din România, iar istoria contabilității românești ca disci-

plină academică rămâne indisolubil legată de istoria ASE din București.

Printre primii profesori care au fost numiți în 1913 la Academia Comercială din București se afla și *Spiridon Iacobescu* (1877-1967), cu care începea istoria predării contabilității în învățământul economic superior din țara noastră. Până la el, în România contabilitatea se predase în Școlile comerciale - de nivel liceal, iar la nivel universitar, în mod sporadic, în programele de studiu din învățământul superior aplicat, cum erau Școlile Politehnice. Spiridon Iacobescu era licențiat al Facultății de drept, secția juridico-economică la Universitatea din București și a avut un rol important în dezvoltarea contabilității românești, dată fiind poziția sa universitară de aproape trei decenii (1913-1942) la Academia Comercială din București. El a imprimat o *perspectivă juridică asupra contabilității* încă de la începutul carierei de universitar atât în ce privește obiectul de studiu al contabilității, cât și în privința concepției de structurare a ei ca disciplină universitară. Această situație nu este întâmplătoare: practica socială a contabilității în România se institua ca urmare a prescripțiilor legale (codurile de legi obligau la ținerea contabilității), iar contabilitatea ca disciplină academică nu avea o istorie îndelungată. Chiar și în țările Europei Occidentale, cursurile universitare la disciplinele din domeniul economic erau susținute în universități, frecvent în cadrul facultăților de drept, iar contabilitatea era percepută doar ca „o anexă a dreptului”. Însă, înființarea învățământului economic și comercial universitar în România va duce, în timp, la considerarea și impunerea contabilității ca o disciplină academică de prim rang în gestiunea afacerilor și în formarea unei clase de profesioniști în contabilitate și audit.

Având o formație universitară juridică, Iacobescu a conceput primele cursuri

de contabilitate adresate studenților de la Academia Comercială din București pe baza unei abordări juridice a contabilității, dar căutând formularea unor argumente care să justifice un statut științific distinct pentru domeniul contabilității. Astfel, chiar de la prima versiune a cursului de „*contabilitate comercială*”, Iacobescu poziționa contabilitatea în cadrul științelor sociale „*care studiază fenomenele sociale, dirijând acțiunile omenești spre binele comun al societății*” (1913:66). După opinia lui, contabilitatea a apărut în istoria umanității odată cu apariția *schimbului* – activitatea economică practică pentru satisfacerea nevoilor omenești, sintetizată prin expresia din dreptul roman „*do ut des, dau ca să dai*”, adică un schimb de valori echivalente și care „*cuprinde inseparabil două părți egale (...): una care dă = creditorul și alta care primește = debitorul*”. În opinia lui Iacobescu tocmai „*această egalitate inerentă părților schimbului, această dualitate, aceste duble părți ale schimbului, formează baza înregistrărilor contabilității*” și formulează o primă definire a contabilității, aceea de „*ramură a științelor sociale care se ocupă cu înregistrarea egalităților de schimb dintr-un patrimoniu*” (1913:74). Pe baza acestei definiții, Iacobescu și-a structurat cursul de contabilitate comercială în trei părți: partea I – *Subiectele de contabilitate*; partea a II-a – *Patrimoniul, ca obiect al contabilității*; și partea a III-a – *Funcțiunile contabilității și mijloacele ei de acțiune*, care consta în înregistrarea tranzacțiilor în contabilitate, sub forma egalităților de schimb patrimonial aplicate la diferite persoane ca subiecte de contabilitate. Din câte constatăm, cursul de contabilitate comercială prezentat de Iacobescu era marcat de structurarea juridică a raporturilor sociale: întâi erau expuse *subiectele de contabilitate* (prin analogie cu subiectele de drept – *persoane fizice și juridice*, titulari de

drepturi și obligații), așa cum erau definite de lege. Apoi, era prezentată *activitatea* subiectelor de contabilitate „care în definitiv urmărește raporturi juridice referitoare unele numai la obligații *personale*; altele însă sunt direct atașate *lucrurilor, bunurilor*”. Aceste raporturi juridice „care în totalitatea lor constituie averea și datoriile cuiva” formează *patrimoniul* și reprezintă, după Iacobescu, *obiectul contabilității*, fiind definit ca „un complex de drepturi și obligații apreciabil în bani” (1914:1031). Elementele patrimoniului sunt grupate de Iacobescu în două mari mase patrimoniale: *activul*, cuprinzând „partea pozitivă a patrimoniului” compus din *i) drepturile de proprietate; ii) drepturile reale; iii) drepturile de creanță*; și *pasivul*, care cuprinde „partea negativă a patrimoniului” și este reprezentat de *datorii* (1914:1032). În ultima parte a cursului erau prezentate aspectele tehnice legate de aplicarea contabilității persoanelor care desfășurau acte de comerț.

Considerând persoanele ca subiecte de contabilitate, Iacobescu afirmă că persoanele – ființe capabile de drepturi și obligații, „ori se nasc în mod natural, ori sunt opera legiuitorului”, iar „alte creațiuni de persoane nu mai există” și *combate teoria personificării conturilor*, susținută de unii autori contabili români din acel timp: „obiceiul ce-l au autorii de contabilitate, de a face și ei persoane, nu trebuie luat în serios pentru că personificarea conturilor, considerarea afacerii (...) ca o persoană independentă de a proprietarului sunt ficțiuni pe care lumea juridică le numește *miracolul contabililor* și ironizează strașnic păcatul în care cad mai toți scriitorii contabili când se apucă să creeze persoane altfel de cum este firesc sau permis de lege” (1913:159). Sesizăm că însăși denumirea cursului lui Iacobescu – aceea de „*contabilitate comercială*” –

își găsește sorgintea în *dreptul* din perioada modernă a României, când a fost adoptat primul cod comercial român, în anul 1887, după codul comercial italian, care prevedea *registrele obligatorii* pentru comercianți și care introducea termenul de „*contabilitate comercială*”, respectiv *contabilitatea „comercianților”*, adică „aceia care fac fapte de comerț având comerțul ca o profesiune obișnuită, și societățile comerciale” (art. 7 Codul comercial român, 1887). Așadar, cursul de contabilitate comercială de la AISCI din București susținut de Iacobescu nu se referea la contabilitatea întreprinderilor din sfera distribuției de mărfuri, ci la contabilitatea comercianților, urmând „*concepția juridică a noțiunii de comerciant*”, căci „*comerciantul în dreptul modern întrupează adeseori rolul de producător de bogăție (fabricant, industriaș), de mijlocitor între producție și consum și de simplu intermediar independent de bunuri*” (1913:165). Iacobescu își califica cursul de contabilitate ca fiind „contabilitate comercială”, adoptând concepția normei juridice – contabilitatea comercianților – și grupa *actele de comerț* în trei grupe: I – cumpărarea și vânzarea de lucruri mobile; II – întreprinderile de tot felul; și III – cambiile, contul curent, cecul și gajul (1913:168), pe care le discută în partea a doua a cursului său, cea referitoare la patrimoniu, ca obiect al contabilității.

Abordare juridică a contabilității a fost o constantă a concepției lui Iacobescu privind conținutul acestei discipline universitare, concepție rafinată pe parcursul celor trei decenii de activitate ca universitar la Academia Comercială din București. Ulterior, Spiridon Iacobescu a publicat împreună cu Alexandru Sorescu lucrarea „*Curs de contabilitate comercială generală în legătură cu dreptul și legile speciale comerțului*” (1923-1933) în care au dezvoltat con-

cepția juridic-patrimonialistă legată de contabilitate. Iacobescu și Sorescu, amândoi cu o formație juridică la bază și sub influența literaturii contabile franceze, au dorit să dea abordării juridico-patrimoniale a contabilității o concepție nouă, numită de aceștia o abordare „economico-juridică”. Pentru ei, *geneza contabilității* ca nevoie socială de „consemnare” a faptelor este legată de dezvoltarea *economiei*, care furnizează relațiile de schimb, și de instituția *dreptului*, prin relațiile sociale privind proprietatea privată și a rezultatelor obținute din ea. Afirmând că „*operația de schimb (...) stă la baza întregii activități economice*”, contabilitatea are ca rol „*înregistrarea inevitabilului dualism al raportului de schimb*” și, drept urmare, „*principiul fundamental, temelia contabilității este clădită pe schimb*” (Iacobescu și Sorescu, 1923:22). În consecință, contabilitatea trebuie să reflecte egalitatea de schimb patrimonial, egalitate stabilită între patrimoniul economic și patrimoniul juridic. În accepțiunea lor, patrimoniul unei persoane poate fi definit tridimensional, și anume: „1. *Patrimoniul juridic* (care, n.n.) cuprinde toate drepturile și obligațiile pecuniare aparținând unei persoane; 2. *Patrimoniul economic* (care, n.n.) cuprinde toate bunurile (obiecte de drepturi și de obligații) ce aparțin unei persoane” și „3. *Patrimoniul contabil* (care) cuprinde atât drepturile și obligațiunile pecuniare, cât și obiectele de drepturi și obiectele de obligațiuni, ce aparțin unei persoane” (1928:38). Din câte constatăm, pentru Iacobescu și Sorescu, contabilitatea este o activitate socială privită ca un *raport juridic*: persoanele fizice și juridice sunt *subiectele de contabilitate* (1923:35), iar patrimoniul contabil sau patrimoniul economico-juridic este *obiectul* ei, contabilitatea fiind „*știința înregistrării egalității de schimb din patrimoniul unei persoane*” (1928:11). Cele două aspecte ale *patrimoniului contabil*

sunt: *activul*, compus din „realități patrimoniale, stăpânite ca proprietate de subiectul acestui patrimoniu” și *pasivul*, format din „abstracțiunile juridice ale patrimoniului, arătând puterea juridică în temeiul căreia subiectul acestui patrimoniu se poate susține, ca proprietar legitim, asupra realităților care alcătuiesc activul”(1928:18-19). Plecând de la afirmația că în contabilitate se înregistrează egalități de schimb patrimonial, Iacobescu și Sorescu au explicat partida dublă, funcțiunea și clasificarea conturilor tot pe o bază juridică.

Opinia patrimonialist-juridică a contabilității va fi susținută de Iacobescu și în contextul unor congrese internaționale de contabilitate, precum cel de la Berlin din anul 1938. Astfel, el arăta că bilanțul prezintă o situație patrimonială care indică în activ *realități* sub formă de bunuri și creanțe, iar pasivul reprezintă *abstracții juridice*, susținute prin legi, sub forma *drepturilor pecuniare nete* ale unei persoane fizice sau juridice (proprietarul) – capitalul și sub forma *obligățiilor* către creditori – datoriile. Deci, după Iacobescu, capitalul care figurează în pasivul bilanțului contabil reprezintă ansamblul *drepturilor pecuniare nete* aparținând unei persoane (1938: 14-16). Prin aceasta, Iacobescu își reafirmă aderența la teoria proprietarului în contabilitate, dar capitalul (propriu) din bilanț este definit ca un drept al proprietarului, care figurează în pasiv, și nu ca o obligație a entității față de proprietar – pentru activul net, după plata datoriilor, în eventualitatea lichidării entității, pasivul fiind astfel o masă abstractă și eterogenă de drepturi (ale proprietarului) și obligații (față de creditori), situație care creează confuzii conceptuale și pedagogice în înțelegerea bilanțului.

Pentru Iacobescu, contabilitatea era un derivat din drept, o anexă a acestuia, atât sub aspect conceptual, cât și ca

finalitate practică: „teoriile contabile sunt bazate pe drept”, iar contabilitatea înregistrează doar „raporturile juridice patrimoniale” și, drept urmare, clasificarea conturilor în clase de conturi trebuia făcută, de asemenea, „pe bază juridică” (1938:18-19). Clasificarea pe o bază juridică a conturilor propusă de Iacobescu avea o finalitate practică întrucât grupele delimitate în cadrul fiecărei mase patrimoniale le recomanda ca fiind utile în tehnica de *verificare a bilanțului și contului de profit și pierderi de către controlorii calității situațiilor financiare* – cenzorii de atunci (1938: 58), auditorii de astăzi. De remarcat este și faptul că Iacobescu a sesizat rolul *informației contabile* ca *bun public* și a considerat activitatea de credibilizare publică a situațiilor financiare (auditul financiar), efectuată la vremea aceea în România de cenzori, care aveau rolul de a supraveghea activitatea unei societăți comerciale și de verificare a bilanțului, ca o *activitate de interes public*, care afectează funcționarea societății: „Dacă cenzorii se mulțumesc cu operația de a semna și de a încasa onorariul, ei vor fi oameni comози; dar destul de inutili, sau chiar periculoși prin lipsa lor de activitate în interesul Societății, acționarilor și chiar, de asemenea, în interesul economiei naționale și publicului țării” (1938:12).

Un alt profesor care a marcat predarea contabilității (1924-1938) la Academia Comercială din București a fost *George Alesseanu* (1872-1940), cu studii în științe politice în Franța, dar și licențiat în drept și al AISCI din București. Alesseanu nu a adoptat concepția contabilă a lui Iacobescu, pentru el contabilitatea fiind o „*disciplină intelectuală*”, care are ca scop „*ordinea și controlul activităților, sub orice aspect s-ar prezenta*” (1929:3), iar prin raportare la activitatea economică, contabilitatea este considerată de Alesseanu ca „*știința care*

urmărește activitatea indivizilor particulari sau sociali, în vederea producției, circulației și administrației bunurilor” (1929:5). Într-o definiție mai elaborată arăta: „*contabilitatea este o ramură a științelor sociale, care se ocupă cu coordonarea și înregistrarea mișcărilor de valori dintr-un patrimoniu, precum și a relațiilor de drepturi și obligații, față de alte persoane, în vederea (scopul) controlului permanent și a stabilirii în orice moment a situației și rezultatelor unei întreprinderi*” (Alesseanu, 1930:40). Constatăm că Alesseanu considera contabilitatea o disciplină din perimetrul științelor sociale, disciplină cu caracter aplicat la activitatea economică, care permite atât *cunoașterea* unei realități – prin furnizarea de informații – cât și *acțiunea*, adică transformarea realității, prin exercitarea unui control asupra situației și performanței unei entități economice. Putem spune că Alesseanu avea o *perspectivă managerială asupra contabilității*, legând-o de gestiunea unei entități. Pentru realizarea rolului contabilității într-o întreprindere, și anume acela de „*controlor al gestionarilor*”, dar și de „*indicator de situațiune*” atât pentru fiecare componentă, cât și pe ansamblul unei întreprinderi, Alesseanu prezintă șase „*principii generale de contabilitate*” (1930:47-53). Alesseanu este, în opinia noastră, primul autor contabil român care face, sub influența literaturii străine, un efort de conceptualizare contabilă, deoarece fixează scopul (rolul) contabilității într-o entitate economică și folosește termenul de „*principii contabile*” (1929:7) sau „*principii generale de contabilitate*” (1930:47). El arată că „*principiile de contabilitate sunt însă universale și se pot aplica oricărui fel de gospodărie*”, respectiv oricărei entități în care se gestionează resurse (1933:7).

De fapt, Alesseanu formulează în mod explicit șase „*principii generale de con-*

tabilitate” (1930:47-53), care sunt „convenții sociale” specifice contabilității, regăsite și astăzi în doctrina contabilă:

i) Separarea atribuțiilor de gestiune a valorilor de activitatea contabilă („*contabilul nu poate și nu trebuie să fie mânuitor de valori*”), pentru a permite ca prin contabilitate să se realizeze *controlul intern* asupra gestiunii valorilor; totuși, de la acest principiu există o excepție - cazul unei întreprinderi individuale unde o persoană este „*în același timp și patron și gestionar și contabil*”, excepție care nu alterează principiul, deoarece această persoană „*nu are nevoie de control pentru că, chiar în caz de gestiune defectuoasă, nu are cui să treacă responsabilitatea și își suportă singur greșelile comise*” (1930:47);

ii) Contabilitatea întreprinderii trebuie să servească ca probă în justiție pentru protejarea creditorilor, exercitându-se astfel un *control extern* din partea acestora („*Contabilul unei întreprinderi (...) este un auxiliar al justiției în exercitarea controlului, din partea creditorilor asupra faptelor patronului său*”). Alesseanu afirma că „*acest principiu este cu atât mai evident cu cât, chiar dacă o întreprindere nu are nici un fel de creditori, are virtualmente cel puțin unul, din chiar momentul constituirii întreprinderii, acel creditor este capitalistul*” (1930:48). Sesizăm că el includea în *datorii* atât *capitalul propriu*, cât și *împrumuturile de la creditori*, considerând *capitalul propriu* ca fiind o *datorie* a întreprinderii către proprietar și nu ca un *drept pecuniar* al acestuia, cum susțineau Iacobescu și Sorescu (1928:38).

iii) Contabilitatea unei entități economice trebuie să fie separată de persoana întreprinzătorului („*...în nici o contabilitate nu poate exista o socoteală cu propria persoană a întreprinzătorului însuși*”), averea întreprinderii fiind separată de averea lui personală. Întreprin-

zătorul trebuie să dea socoteală privind gestiunea capitalului încredințat de proprietarul de capital, deoarece „*capitalul este elementul care a fost pus în stare de mișcare economică în vederea fructificării, deci tot el are și riscul și beneficiul respectiv*”, iar remunerația întreprinzătorului este suportată în mod indirect tot de capitalist, în sensul că beneficiul lui va fi diminuat cu această cheltuială.

iv) Orice operațiune este cuprinsă în contabilitate sub forma unei duble înregistrări („*contabilitatea este o serie infinită de egalități, trecând suma oricărei operațiuni comerciale de două ori, în raport cu situația schimbului economic*”). Acesta este principiul partidei duble, care presupune că o tranzacție este înregistrată în contabilitate cu aceeași sumă în două conturi, unul debitor și unul creditor.

v) Contabilitatea furnizează informații cu caracter istoric - post factum, dar care pot fi utilizate în stabilirea previziunilor privind o entitate economică („*știința contabilității nu arată decât desfășurarea activității trecute și rezultatele obținute (...) dar poate da indicații asupra felului de orientare în viitor a concepției conducătorului*”).

vi) Contabilitatea este aplicată la nivel microeconomic (de întreprindere), iar agregarea informațiilor contabile generează informații statistice („*activitatea practică contabilă trebuie încadrată și localizată la fiecare întreprindere, această activitate dacă este extinsă peste granițele unei molecule economice [întreprinderi, n.n.], devine statistică*”). Legat de acest principiu, remarcăm că Alesseanu face distincția între contabilitatea ca practică („*activitatea practică contabilă*”) și contabilitatea ca domeniu științific aplicativ – care reprezintă „*știința contabilității (...) așa cum se studiază într-o școală de pregătire*

profesională”, căci activitatea contabilă „*este aplicarea practică a contabilității generale văzută ca știință*” (1930:53).

Alesseanu a acordat o importanță deosebită problemelor legate de *evaluarea în contabilitate*. El pune în evidență rolul informațiilor furnizate de bilanțul contabil în aprecierea calității managementului unei entități, arătând că „*prin bilanț (...) putem face diferență între o bună și o rea administrație*” și sesizează că rezultatul întreprinderii nu este determinat doar de calitatea acțiunilor managementului, ci și de adaptarea la condițiile obiective ale pieței („*rezultatul unei întreprinderi nu este în funcție numai de administrație, de buna sau rea concepție a întreprinzătorului, ci și în funcție de acțiunea pieței*”), iar în bilanț trebuie inclusă „*și influența pieței asupra întreprinderii*” (1932:56). În consecință, Alesseanu considera că pentru punerea de acord a „*situației contabile*” – valorilor cu care sunt înregistrate activele și datoriile în contabilitatea unei întreprinderi, cu „*situația pieței*”, adică prețul de piață al acestor elemente, trebuie realizat *inventarul* și îi acorda acestuia un rol capital pentru întocmirea bilanțului contabil și stabilirea rezultatului unei entități.

Legat de *evaluarea la inventar*, Alesseanu (1932) recenza bazele de evaluare admise de doctrina contabilă a timpului său și care erau consacrate prin texte legale: i) *teoria prețului curent al zilei de inventariere*, prezentă în codul de comerț italian și român (Codul comercial român era inspirat din cel italian) și considerată de Alesseanu „*sistemul cel mai rațional de evaluare*” (1932:18); ii) *teoria prețului cel mai mic*, consacrată prin Codul de comerț german, bazată pe principiul prudenței și conform căruia evaluarea la inventar trebuie făcută la valoarea cea mai mică dintre cost și prețul curent, de la data inventarului; Alesseanu aprecia „*teoria*

prudenței” ca o „situație curioasă” și că la baza prevederilor evaluării prudente din Codul comercial german „este o considerație nu logică, ci o considerație de prevedere” (1932:19); iii) *teoria prețului mediu*, întâlnită în codul de comerț elvețian, care prevedea ca valorile cotate la bursă să nu fie evaluate peste cursul mediu din luna care precede data bilanțului; și iv) *teoria prețului de cost*, după care elementele inventariate sunt evaluate la costul lor inițial, din momentul procurării și pe care Alesseanu o considera „căzută în desuetudine”.

Opinia lui Alesseanu era că „inventarul constată după realitatea lucrurilor, starea prezentă a diverselor posturi de activ și pasiv, în amănunțirea lor” (1932:II:99) și, în consecință, „nu se poate admite altă teorie a estimării decât estimarea prețului curent, din momentul încheierii inventarului” (1932:II:101). Deci, Alesseanu opina pentru o evaluare a bilanțului contabil la valoarea curentă - valoarea de piață, adică valoarea justă de astăzi (*fair value*, engl.) și considera evaluarea la minimul dintre cost și prețul curent, cât și la preț mediu ca fiind atitudini bazate pe prudență în contabilitate și care nu reflectă realitatea. Însă, Alesseanu arăta că „dacă estimarea valorilor la inventar este lăsată la dispoziția conducătorului întreprinderii și dacă prin această estimare el poate să determine rezultate, ceea ce se întâmplă în practică, atunci dispozițiile Codului de Comerț german și elvețian sunt binevenite” (1932:II:102). În consecință, Alesseanu susținea că rezultatul unei întreprinderi este format din două componente: „i) rezultatul din activitatea economică și ii) rezultatul din estimarea (evaluarea, n.n.) la inventar” (1932:20). Rezultatul din activitatea economică este profitul sau pierderea exercițiului, un „rezultat realizat efectiv” (1932:64) ca urmare a

efectuării de tranzacții economice - „acte economice”. În schimb, rezultatul din estimarea la inventar este diferența „între prețul de cost cu care valoarea a intrat în patrimoniul întreprinderii și prețul pieței în ziua facerii inventarului” (1932:18), și poate fi o „mărire de activ”, adică o plusvaloare nerealizată când valoarea la inventar a unui activ este mai mare decât valoarea sa inițială (de intrare) sau o „micșorare de activ”, în situația inversă, când valoarea activelor de la inventar este inferioară valorii inițiale, iar întreprinderea înregistrează o pierdere de valoare nerealizată (1932:23). Alesseanu arăta că „aceste rezultate se vor contabiliza separat, în conturi separate” (1932:24), rezultatul din activitatea economică „va merge în contul de Profit și pierdere”, iar „rezultatele virtuale sau de estimare, ce nu sunt realizate, ci se vor realiza în viitor” (1932:64) se vor înregistra distinct (1932:24). Deci, constatăm că, potrivit lui Alesseanu, plusurile sau minusuri de valoare nerealizate constatate la inventar ca diferență între costul inițial al activelor și prețul lor de piață de la data inventarului reprezintă doar „un rezultat virtual”, iar în bilanț „va trebui să se separe (...) rezultatele realizate, de cele virtuale” (1932:65). În consecință, cele „două feluri de rezultate trebuie să apară separat la bilanț, și anume: a) rezultatul realizat din vânzare trebuie să meargă la contul Profit și Pierdere; și b) rezultatul ieșit din diferența între prețul de cost și prețul curent la inventar (rezultat virtual și nerealizat), trebuie să apară în bilanț ca atare” (1932:70). De asemenea, Alesseanu arăta că „rezultatul din diferențe de estimare la inventar nu poate constitui beneficiu realizat, care ar putea să fie împărțit” (1932:II:104), fiind un plus de valoare care urmează să fie realizat în viitor, iar distribuirea lui către asociați ar însemna distribuirea de dividende fictive.

Remarcăm faptul că încă din anii 1930, acum aproape un secol în urmă, Alesseanu avea o viziune contabilă și gestionară modernă asupra întreprinderii, pentru timpul său. Elemente din optica contabilă asupra firmei însușită de Alesseanu se regăsesc și în doctrina contabilă internațională actuală. El susținea evaluarea bilanțului la „prețul curent” de la data inventarului, adică la *valoarea justă* (*fair value*, engl.) de astăzi, doctrină impusă la nivel global pentru marile companii prin referințialul IFRS și trata separat „*rezultatul virtual*” generat de evaluarea la inventar, aspect prezent și în doctrina contabilă contemporană, unde aceste valori pozitive sau negative nerealizate la data bilanțului sunt tranzitate fie prin rezultat (contul de profit și pierdere), fie prin conturi de capital propriu (bilanț). Conceptul de rezultat global (*comprehensive income*, engl.) este o rezolvare actuală a distincției dintre rezultatul exercițiului (un rezultat realizat din tranzacții economice) și rezultatul virtual, generat prin raportarea activelor și datoriilor firmei la valoarea lor de piață (alte elemente de rezultat global, *other comprehensive income*, engl.) și care afectează bogăția proprietarilor capitalului de risc pus la dispoziția firmei.

Alesseanu vedea *funcționarea întreprinderii* ca o *relație de mandat*, în care se interpune și contabilitatea: „între diferiți agenți ai întreprinderii și întreprinzător există un raport juridic de mandant și mandatar. Ca atare, contabilitatea va trebui să țină în seamă aceste legături de ordin juridic intern” (1929:48), iar controlul prin contabilitate, numit „control contabil” se realizează atât asupra mișcărilor de valori „pentru că fiecare mișcare (valorică, n.n.) formează obiectul unei înregistrări”, dar și un control asupra persoanelor care exercită aceste mișcări (1929:50). De asemenea, el arăta că „într-o întreprin-

dere economică avem persoana aducătoare de fonduri (capitalist) și persoana conducătoare (întreprinzătorul), capitalul fiind pus la dispoziția întreprinzătorului spre fructificare, motiv pentru care în bilanț „capitalul și rezultatele favorabile sunt la pasiv (...) pentru că atât capitalul, cât și rezultatele aparțin capitalistului”, capitalul propriu fiind o datorie a entității către proprietar (1932:53), iar contabilitatea aplicată la o activitate economică are drept scopuri: „1) să urmărească desfășurarea planului economic prealabil stabilit; 2) să determine rezultatul activității economice executate; 3) să controleze pe diferiți agenți de dispoziție sau de mânăuire de valori” (1926:4). Acest control realizat prin contabilitate este determinat, în opinia lui Alesseanu, „de ideea juridică a mandatului”, unde „mandatarul trebuie să arate mandantului său felul cum și-a îndeplinit obligațiile date prin mandat, iar mandantul trebuie să aibă posibilitatea să verifice exactitatea și sinceritatea arătatilor mandatarilor” (1926:4). Rezultă clar că Alesseanu adoptase o viziune contractuală a întreprinderii, unde funcționarea ei depindea și de modul cum contabilitatea permitea fie justificarea de către mandatar (întreprinzătorul) a modului cum își îndeplinește obligațiile față de mandant (capitalistul), dar și verificarea exactității (conformității cu realitatea) și sincerității justificărilor prezentate de întreprinzător: „cel care administrează o avere străină trebuie să dovedească cu ajutorul registrelor cum a administrat averea ce i s-a încredințat pentru a fi pusă în activitatea economică” (1929:64), iar „pentru ca să se poată proba, registrul trebuie să fie sincer și exact” (1929:65).

Având o concepție managerială asupra contabilității, Alesseanu a acordat o importanță deosebită aspectelor legate de utilizarea informației contabile în

managementul financiar al unei entități economice. El susținea că „un bilanț trebuie studiat, pentru a reprezenta situația unei întreprinderi, și din punct de vedere al lichidității” (1929:396) și propunea prezentarea activului bilanțului după criteriul *lichidității descrescătoare*, de la disponibilități și activ realizabil imediat către imobilizări, iar a pasivului bilanțier în funcție de *exigibilitatea crescătoare*, de la *pasivul exigibil*, (subclasificat în datorii cu garanții și datorii fără garanții acordate și a acestora în funcție de termenele de plată) către *pasivul neexigibil* (capital, rezerve, etc.) (1932:II:109). Pasivul exigibil mai era denumit și „pasiv real, adică datorii către terți” (1929:400). El făcea corelația dintre masele bilanțiere, pentru a caracteriza *situația financiară a unei entități*: astfel, comparația dintre „activul propriu cu pasivul propriu” (datorii) va determina mărimea „*capitalului net*” (sau capitalul propriu) al întreprinderii, care măsoară valoarea contabilă a bogăției (investiției) proprietarilor, iar starea financiară legată de *solvabilitatea* și *lichiditatea* întreprinderii era caracterizată prin comparația dintre „activul disponibil și pasivul exigibil” și între „activul disponibil imediat și pasivul exigibil imediat” (1929:401).

Alesseanu pune în evidență rolul contabilității pentru gestiunea activității de producție, mai ales în condiții de concurență, căci contabilitatea trebuie să permită „determinarea cu exactitate a prețului de cost al produselor fabricate”. Noțiunea de „preț de cost” se referă la un *cost complet*, de achiziție sau de producție, dar Alesseanu folosește și termenul francez „*prix de revient*” – un cost al produsului/mărfii vândut(e), format din prețul de cost și alte cheltuieli efectuate în scopul vânzării bunului, prețul de vânzare fiind format din costul bunului vândut („*prix de revient*”, fr.) și rezultatul economic (1929:125). Pentru

activitatea de distribuție a mărfurilor, contabilitatea trebuie să furnizeze informații pentru a determina „*iușeala* (viteza, n.n.) de circulație a valorilor” deoarece „cu cât bunurile circulă mai repede și mai intens cu atât și rezultatul economic este mai mare, mai apreciable” (Alesseanu: 1929:35).

Și pentru Alesseanu există o legătură între contabilitate și „*patrimoniul unei întreprinderi economice*”, dar considera că „*fondul inițial*” sau capitalul inițial este reprezentat, pe de o parte, de valori sub formă de *bunuri* (bani, terenuri, construcții, mașini, creanțe etc.), iar, pe de altă parte, de raporturile juridice care arată proveniența acestora, respectiv „*capitalul propriu (sau capitalul net)*” și „*obligațiile față de terți*” (1929:260). Bilanțul contabil reprezintă, după Alesseanu, „determinarea, la un moment dat, a situației de avere și de datorie a întreprinderii” (1929:389), în activ fiind prezentate „bunuri” iar în pasiv fiind prezentată „*situația juridică, de proveniență, a acestor bunuri*” (1929:393).

Alesseanu avea o perspectivă gestioară asupra întreprinderii, considerând informația contabilă ca instrument de administrare a averii unei entități. El discuta elementele utilizate în activitatea economică a oricărei întreprinderi: investițiile (capital fix) și capital de rulant (capital circulant) (1929:324) și tratează diferite „chestiuni contabile”, cum ar fi raportul dintre capitalul fix și capitalul circulant la diferite tipuri de întreprinderi, în funcție de obiectul de activitate, cât și recuperarea valorii capitalului, fie treptat prin amortizare, cum este cazul capitalului fix, „pe câtă vreme capitalul circulant se încorporează deodată și complet în obiectul produs” (1929:327).

Alesseanu a fost un promotor al introducerii contabilității în partidă dublă în

administrația publică (1926; 1931). El considera că sistemul de „contabilitate pur bugetară” – în partidă simplă, utilizat pentru urmărirea veniturilor și cheltuielilor bugetului, era un „sistem empiric de organizare contabilă” care „nu analizează decât încasările și plățile; este o simplă contabilitate de casă și nu stabilește nici o legătură între mișcarea financiară și mișcarea valorilor care formează avuția națională” (1926:4).

Mai mult, acest sistem avea și alte lacune: nu permitea un control contabil al mișcărilor de valori; nu opera o separare a cheltuielilor bugetare cu investițiile de cele cu consumațiile și nici între încasările bugetare din înstrăinarea bunurilor statului și împrumuturi și încasările bugetare curente; nu permitea contabilizarea patrimoniului public și nici punerea în evidență a creanțelor activ și a pasivelor provenind din execuția bugetelor anterioare (1931:3).

El vedea administrarea bogăției statului cam în aceeași termeni ca ai oricărei întreprinderi private, arătând că „orice întreprindere economică particulară trebuie să aibă la bază un plan de activitate, prealabil stabilit” numit „**bugetul întreprinderii economice**”, iar „**în gospodăria publică există un plan prealabil stabilit pentru administrarea și guvernarea ei**”, respectiv bugetul public (1934:9). Alesseanu nu a fost doar un teoretician al contabilității, el a contribuit la introducerea contabilității în partidă dublă în administrațiile publice, inclusiv în întreprinderile economice ale statului, iar „**textul legii contabilității publice (din 1929, n.n.) este în mare parte opera D-lui profesor Alesseanu**” (Ioachim: 1931:34), România fiind „**astăzi (în 1929, n.n.) a doua țară în Europa, care a introdus contabilitatea patrimonială, alături de contabilitatea bugetară**” (1934:156).

Scoala de contabilitate de la Academia Comercială din București și polemica abordarea juridică versus abordarea economică în contabilitate

După aproape patru decenii de la înființarea AISCI din București, disciplina de contabilitate căpătase o anumită maturitate, prin conținutul discursului și diversitatea cursurilor predate și se impuse atât în lumea profesioniștilor contabili, dar căpătase și o anumită „trece-re” în comunitatea științifică universitară: Mai mult, era conectată și participa la mișcarea de idei existentă pe plan internațional în domeniul contabilității. De aceea, devenise evidentă și nevoia de intelectualizare a disciplinei contabile. Iacobescu și-a ameliorat continuu concepția asupra contabilității și împreună cu Alexandru Sorescu au dorit să formuleze o nouă abordare, originală, **abordarea economico-juridică** a contabilității. Alesseanu, deși se înscria în curentul juridico-patrimonial al contabilității, își deschisese mult viziunea contabilă spre o **abordare managerială**, căutând să arate utilitatea contabilității în administrarea averii publice sau private.

Însă discuțiile fundamentale privind statutul științific, fundamentele teoretice, finalitatea contabilității etc. nu avuseseră încă loc în mediul românesc, cel care le-a declanșat fiind profesorul **Ion N. Evian** (1890-1961), format la Școala germană, licențiat al Academiei Comerciale din Leipzig și doctor în științe economice și financiare la Universitatea din Leipzig (1914), profesor de economia întreprinderii la Academia Comercială din Cluj și din 1943 profesor de contabilitate la AISCI din Bucu-

rești. Față de concepția contabilă juridico-patrimonială (numită de autori economico-juridică) a lui Iacobescu și Sorescu, care era dominantă în învățământul comercial mediu și superior din România, Evian lansează o **abordare economică a contabilității**. El vine cu o altă viziune atât în ce privește fundamentul științific și finalitatea contabilității, cât și maniera de a preda și învăța contabilitatea. Astfel, într-o lucrare din 1940, Evian pune problema **științificității contabilității**, arătând că „**teoria conturilor se confundă de cele mai multe ori cu teoria contabilității însăși, deși în realitate e vorba de două lucruri diferite**”. El sesiza că teoriile conturilor se referă „**numai la contabilitatea în partidă dublă, lăsând la o parte alte feluri și sisteme de contabilitate**”, deci limitându-se doar la teoretizarea aspectului formal al partidei duble și a mecanismului funcționării conturilor, pe când **teoriile contabilității „urmăresc tratarea sistematică și principală a întregului domeniu al contabilității”**, cum ar fi, de exemplu, contabilitatea previzională – bugetele și contabilitatea costurilor etc. (1940:7-8). Analizând fundamentele teoretice ale contabilității expuse de diverși autori, Evian ajunge la concluzia că „**atâta timp cât nu i se poate găsi contabilității o bază științifică, nu (se) îngăduie a se atribui contabilității calitatea de știință**” (1940:9). Drept urmare, el atribuie contabilității doar „**calitatea de artă a conturilor, de tehnică, iar nu de știință, contabilitatea rămânând a fi considerată drept suplimentul aritmetic al științei economiei întreprinderilor**” deoarece „**contabilitatea nu e menită să studieze fenomene economice, ci numai să înregistreze elementele elaborate de știința întreprinderilor economice**” (1940:11-12). Concepția contabilă formulată de Evian nu a rămas fără ecou. **Petru Drăgănescu-Brateș**, asistent de contabilitate la AISCI din București, intervine, arătând că în contabi-

litate se „înregistrează schimburile patrimoniale”, iar obiectul contabilității „nu este însă numai averea dintr-o întreprindere (...), ci patrimoniul în starea și evoluția lui” (1941:7). De asemenea, Iacobescu publică o lucrare (Probleme de filosofie contabilă, 1942) în care discută termenii de sistem, metodă, teorie, știință etc. aplicați la domeniul contabilității și susține că lipsa unei teorii unice în contabilitate nu-i anulează caracterul științific al acesteia deoarece nici pentru științele incontestabile – cum ar fi fizica – „nu se poate susține că-și merită numele de știință, numai grație cutărei teorii, unică în sfera științei respective. Atunci, de ce s-ar cere contabilității «o teorie» singură” (1942:10). Iacobescu susținea că domeniul contabilității este „știință cu aplicații și artă” deoarece „cunoașterea, clasificarea și aplicarea legilor contabile sunt opera științei contabile, pe când înregistrările contabilității, precum și felul prezentării lor pot ajunge la calificativul de tehnică sau mai mult, de artă, fără ca să-și diminueze calitatea sa principală de știință contabilă” (1942:13). Prin „arta” contabilă Iacobescu înțelegea măiestria profesională a celui care o practică, adică „execuția aceasta perfecționată poate primi calificarea de artă” (1942:12).

Iacobescu și-a păstrat concepția sa asupra contabilității până la finele activității lui universitare la AISCI din București, în 1942. El considera contabilitatea ca o știință socială cu caracter aplicativ și limita aria domeniului contabil doar la aspectele care țin de formalismul contabil al mecanismului înregistrării în partidă dublă, totul circumscris unei optici contabile dominate de raporturi juridice: „Definiția dată științei contabilității, știință care se mai numește și contabilitate în partidă dublă” (1942a:6) presupune „înregistrarea egalităților de schimb din patrimoniul unei persoane”

(1942a:9). Pentru Iacobescu patrimoniul constituie obiectul contabilității; schimburile economice erau schimburi între patrimoniile persoanelor și explica partida dublă și funcțiunea conturilor pe baza „egalităților de schimb patrimonial” (1942a:10-25). Patrimoniul contabil era format din activul patrimonial, reprezentat de „obiecte de drepturi și obligații”, iar pasivul era compus din „drepturi patrimoniale nete, drepturi de capital” și „obligații față de creditori” asupra activului (1942a). Pentru partea de contabilitate aplicată la Cursul de contabilitate predat de Iacobescu, acesta prezenta contabilitatea aplicată la persoanele care dețineau un patrimoniu, persoane definite de codul civil și codul comercial: asociațiile, fundațiile și uniunile lor; societățile comerciale; societăți cooperative; asociația în participație (fără personalitate juridică), societăți de asigurare (1942a).

Evian a recunoscut originalitatea teoriei contabile formulată de Iacobescu și Sorescu arătând că ea este „o incontestabilă concepție originală care, chiar dacă se găsește în completă contradicție cu modul meu de a privi studiul fenomenelor economice din întreprinderi și al contabilizării aspectului lor dinamic (...), nu se poate nega autorilor ei marele merit de a fi făcut prima încercare științifică de acest fel la noi în țară” (1940:63), dar a combătut abordarea juridică a contabilității. De asemenea, a respins pedagogia clasică a contabilității, întâlnită la mai toți autorii contabili români de factură patrimonialistă, care plecau de la explicarea funcționării conturilor spre bilanț și a prezentat în 1940 o altă manieră de studiu a contabilității, unde bilanțul este punctul de plecare „pentru înțelegerea modului de funcționare a conturilor și deci de predare a contabilității” (1946:3), abordare folosită și astăzi în toate cursurile universitare de contabilitate. Deși reducea

contabilitatea doar la statutul de „tehnică socotelilor întreprinderilor industriale”, în sens larg, de tehnica înregistrării în conturi, de calculul costurilor, statistica de întreprindere și „socoteala preliminară” (bugetul) (1947), Evian avea o concepție evoluată asupra contabilității fiind „un precursor al actualei abordări a contabilității, privită ca instrument în gestiunea întreprinderilor moderne” (Ionașcu, 1997:186).

Discuția legată de statutul contabilității a atras și alți participanți. C.G. Demețrescu, devenit profesor la Academia Comercială din București, publică un studiu în care redeschide subiectul și în care își (re)afirmă aderența la concepția juridic-patrimonială asupra contabilității, argumentând statutul de „știință autonomă” al contabilității, aceasta având „metode de cercetare proprii și obiective” și „o terminologie proprie și chiar un limbaj special” (1947). De asemenea, discuția l-a influențat pe V. M. Ioachim (1944) de la Academia Comercială din București și pe D. Voina, profesor la Academia Comercială din Cluj-Brașov (1944). În schimb, Ștefan I. Dumitrescu, profesor la Academia Comercială din București nu aderă la nici una din cele două concepții, considerând contabilitatea drept „știința administrării averii”, „făcând parte din domeniul științelor matematice” (1947).

În afară de aceste teme au existat și altele care au constituit obiectul discuțiilor în literatura contabilă apărută până la reforma învățământului din 1948 la care au participat și profesori de la Academia Comercială din București (Ionașcu, 1997; Calu, 2005, Barbu et al., 2012).

Desigur, se pune întrebarea dacă a existat o „Școală de contabilitate românească” sau este vorba doar de o figură de stil când ne referim la învățământul contabil la Academia Comercială din

București din perioada interbelică? Desigur, răspunsul la această întrebare își are riscul lui. O "Școală" în domeniul științific înseamnă o instituție în care se profesază știința și învățământul superior într-un anumit domeniu. Mai mult, o "Școală (de gândire)" în știință reprezintă unul sau mai mulți fondatori ai unei/unor teorii, metode sau abordări, iar această nouă teorie (sau metodă) produce o schimbare de paradigmă în acel domeniu și care generează discuții și controverse, având adepți care vor dezvolta ideile sau conceptele lansate de fondator(i), cât și critici care pun în evidență limitele. Desigur, prin raportarea la circuitul internațional al ideilor, cultura contabilă românească era la acea epocă una periferică, așa cum aprecia Demetrescu: *"se știe că întreaga noastră literatură contabilă nu este decât un rezultat al doctrinei franceze, germane și italiene"* (1947a:4). Dar la Academia Comercială din București, în perioada de până la finele anilor 1940, a existat un demers de intelectualizare a contabilității, s-au formulat concepții contabile care au antrenat discuții și polemici, s-au schimbat maniere de predare și învățare a contabilității și implicit s-a modificat rolul contabilității ca activitate practică în societate. În plus, prin formularea unor abordări teoretice originale s-a schițat o *doctrină contabilă cu identitate românească*.

Recuperarea valorilor și deschiderea învățământului universitar contabil românesc spre nevoile profesiei și cercetare științifică

După cel de-Al Doilea Război Mondial, datorită contextului politic, învățămân-

tul economic superior românesc a urmat traiectul societății românești, marcată de *"instaurarea unui regim politic, economic și social copiat sub toate aspectele după sistemul sovietic"* (Soulet, 2008:69). Introducerea în România a modelului sovietic de economie etatizată și planificată centralizat începând cu anul 1949 a antrenat automat și sovietizarea contabilității, ceea ce a presupus bascularea vechii contabilități, care era asimilată cu un instrument al capitalismului, și crearea unei noi doctrine contabile, pe baze ideologice care să susțină noul rol social al contabilității: acela de instrument de control al planului de stat. În aceeași perioadă a avut loc și reforma învățământului (1948), tot după model sovietic, care a afectat și forma și conținutul învățământului economic superior românesc, fiind un moment de *ruptură identitară* în structurarea contabilității ca disciplină universitară la Academia Comercială din București, deoarece a fracturat evoluția tradițională a doctrinei contabile românești, asociată gradului de dezvoltare a învățământului economic superior și economiei românești.

Adoptarea modelului contabil sovietic a presupus *"normarea"* contabilității prin planuri de conturi pe ramuri economice și a făcut ca și în cadrul învățământului superior să fie înlocuită denumirea de *"contabilitate"* cu cea de *"evidență contabilă"*, *"denumire sub care au început să apară și manualele de contabilitate"*, schimbare care *"s-a datorat adoptării termenului sovietic de «бухгалтерский учёт»"* (Ioachim, 2008:78).

Treptat, pe fondul unei deschideri a sistemului politic din România către Occident din anii 1960-1970, asistăm și la o reamenajare a modelului contabil și a literaturii contabile românești. Se încearcă o distanțare față de literatura contabilă sovietică și se adoptă noi reglementări contabile care (re)introduc

denumirea de *"contabilitate"* și legătura ei cu patrimoniul unei entități economice.

Accentul învățării contabilității în mediul universitar era centrat pe *"jocul conturilor"*, respectiv pe corespondențele dintre conturi, standardizate prin instrucțiunile de aplicare a planului de conturi, problemele legate de calitatea și utilitatea informației contabile în deciziile de gestiune fiind reduse în mod evident prin chiar funcția principală a contabilității socialiste, respectiv aceea de instrument de control al îndeplinirii planului de stat.

Raportările contabile ale întreprinderilor de stat erau verificate și centralizate după principiul subordonării administrative (centrale, minister, direcție economică județeană etc.) pe ramuri și subramuri ale economiei naționale și nu a existat necesitatea unui audit extern independent a rapoartelor financiare, iar expertiza contabilă era limitată doar la aspectul judiciar.

De asemenea, pe fondul unei ermetizări informaționale și cercetarea științifică din contabilitate era limitată cel mai frecvent la inovațiile tehnice legate de planul de conturi (îmbunătățiri și perfecționări legate de clasificarea conturilor, crearea de conturi noi etc.), în condițiile în care alte teme de reflecție sau cercetare contabilă nu erau abordabile (de exemplu, problemele conceptuale legate de evaluare în contabilitate erau inoperante în condițiile acțiunii legii valorii în economia socialistă unde prețurile, ca și costurile, erau planificate).

Însă, după 1970 vor apărea și lucrări cu denumirea de *"contabilitate"* și pentru prima dată după 1949, deci după mai bine de două decenii de la preluarea modelului sovietic, în cărțile de contabilitate sunt prezentate și opiniile autorilor contabili români de dinainte de 1949. La începutul anilor 1970, C.G.

Demetrescu publică „*Istoria contabilității*” (1972), fiind o sinteză a preocupărilor autorului legate de istoria și teoria contabilității, prin valorificarea lucrărilor scrise în acest domeniu înainte de 1947, prin reintroducerea în circuitul literaturii contabile a autorilor contabili români de până la adoptarea contabilității sovietice și prin utilizarea unei bibliografii impresionante din autori de limbă franceză, italiană și germană. Astfel, sunt integrați și analizați autorii contabili români de la începutul secolului al XX-lea până la 1947, cea mai mare parte dintre ei fiind profesori la Academia Comercială din București (George Alesseanu, Spiridon Iacobescu și Alexandru Sorescu, Vasile M. Ioachim, C.G. Demetrescu, Ion Evian, Grigore L. Trancu-Iași și Ștefan Dumitrescu).

În literatura contabilă asistăm la o reînnoire la tradiția contabilă patrimonială românească, de sorginte franceză, întâlnită atât în reglementările juridice privind comerțanții, cât și la cea mai mare parte a autorilor contabili de până la introducerea contabilității sovietice.

Totuși, sub raport instituțional, contabilitatea a cunoscut o anumită extensie în perioada socialistă: de la o disciplină universitară care cuprindea câteva cursuri integrate în cadrul facultăților Academiei Comerciale din București până în 1947, în perioada de după reforma învățământului din 1948, contabilitatea devine o facultate de profil și a fost una dintre materiile de bază în programa universitară de la ASE din București, deoarece a figurat în toate programele de licență, aspect permanent pe toată durata unui secol de învățământ universitar economic la ASE București. O evaluare mai completă a contabilității românești – atât ca disciplină universitară, cât și ca practică socială – din perioada 1948-1989 poate constitui obiectul unor cercetări viitoare.

După 1990, învățământul contabil superior de la ASE București, la care se adaugă și cel din celelalte centre universitare în care s-a dezvoltat o filieră a învățământului de contabilitate și audit, în special cele de la Cluj, Iași, Timișoara și Craiova, a intrat într-o fază de (re)construcție prin (re)conectarea la fluxul internațional de cunoștințe și practici în domeniul contabilității și auditului. El are astăzi, în opinia noastră, o dublă misiune: formativă și inovativă. Astfel, pe de o parte, învățământul contabil universitar românesc trebuie să furnizeze cunoștințe care să fie compatibile cu nevoile unor profesii care activează pe o piață globală de servicii contabile și de audit financiar. Aceasta presupune atât achiziția, cât și difuzarea de cunoștințe specifice unei

contabilități mai mult bazate pe principii decât pe reguli, așa cum este referențialul contabil global (*International Financial Reporting Standards* : IFRSs), care aduce și noi provocări în procesul de educație a studenților pentru universitarii contabili (utilizarea de metode pedagogice inovative, utilizarea unor resurse de învățare readaptate, fructificarea direcțiilor din cercetarea educațională, activități de dezvoltare profesională continuă, Jackling et al. (2012: 338). Pe de altă parte, învățământul universitar contabil trebuie să creeze cunoștințe, rezultate din cercetarea științifică, astfel încât universitarii contabili să constituie o comunitate epistemică care să justifice statutul științific al contabilității și auditului și la Academia de Studii Economice din București.

Concluzii

Înființarea în anul 1913 a Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București – azi Academia de Studii Economice din București – a dus la consacarea *contabilității ca disciplină universitară* în învățământul superior economic din România, până atunci contabilitatea fiind predată doar în școlile comerciale de nivel liceal și, în mod sporadic, în cadrul învățământului superior aplicat, cum erau Școlile Politehnice. De-a lungul unui *secol de istorie universitară* (1913-2013) în cadrul principalului for academic românesc în domeniul economic și de gestiune – ASE din București, disciplina de contabilitate a constituit o prezență permanentă în programul de învățământ. Introducerea contabilității ca disciplină la Academia Comercială din București a dus la dezvoltarea acestei discipline și, implicit, a practicii sociale în acest domeniu: au existat mai multe abordări privind contabilitatea – abordarea juridico-patrimonială, numită de exponenții ei „economico-juridică”, abordarea managerială și

abordarea economică. De asemenea, au existat discuții și polemici privind statutul științific al contabilității, fundamentele teoretice, finalitatea contabilității etc. Urmărind evoluția contabilității și auditului prin prisma principalelor personalități și idei avansate, privite în contextul lor istoric, studiul arată că, în ciuda sincopei intervenite în perioada comunistă, în cadrul ASE din București în perioada de până în anii 1940 a funcționat o „*Școală de contabilitate*”, conectată la circuitul internațional de idei și care încerca să-și contureze o anumită individualitate națională.

După ruptura identitară din perioada regimului comunist, învățământul superior din domeniul contabilității de la ASE din București, ca și cel din celelalte centre universitare, parcurge un proces de reconstruire a unei noi identități și a unei noi misiuni, prin (re)conectare la circuitul internațional de cunoștințe și practici de raportare financiară și de audit și încercarea de a reconstitui o comunitate epistemică.

Bibliografie

- Alesseanu G. (1934), *Curs de contabilitate publică*, Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București.
- Alesseanu G. (1933), *Curs de contabilitate* predat de d-l prof. G. Alesseanu, anul de introducere, Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale București, editat sub îngrijirea d-lui asistent G. Ionescu.
- Alesseanu G. (1932), *Curs de contabilitate* predat de d-l prof. G. Alesseanu, anul II 1931-1932 Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale București, editat sub îngrijirea d-lui asistent G. Ionescu.
- Alesseanu G., Ioachim V.M. (1931), *L'application de la comptabilité en partie double, à l'état, aux administrations locales et régies autonomes*, VII-ème Congrès International de Comptabilité, Bucarest, 5-9 Septembre 1931, Imprimerie de la Cour Royale - F. Göbl.
- Alesseanu G. (1930), *Curs de organizare și contabilitate în întreprinderile economice*, în colaborare cu d-nii asistenți Gh. Ionescu și Al. Machedon, predat în anul școlar 1929-1930 la AISCI din București la anul I pregătitor, Lito „Scrișul Studentesc”.
- Alesseanu G. (1929), *Curs de contabilitate* predat de d-l prof. G. Alesseanu, anul I Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale, editor V. Hîlmu, Lito „Scrișul Studentesc”.
- Alesseanu G. (1926), *Introducerea contabilității științifice în administrațiile publice*, [raport prezentat la Congresul Corpului Experților Contabili, Cluj, 1925, n.n.], Institutul de arte grafice „Răsăritul”.
- Barbu E.M., Farcane N. & Popa A. (2012), *Critical analysis of developments in Romanian accounting during the 20th century: a neo-institutional approach*, International Journal of Critical Accounting, vol. 4., no. 2, p. 175-194.
- Calu D.A. (2005), *Istorie și dezvoltare privind contabilitatea din România*, Editura Economică.
- Demetrescu C.G. (1972), *Istoria contabilității*, Editura Științifică.
- Demetrescu C.G. (1947), *Contabilitatea este sau nu știință*, Tipografia „Urania”, București.
- C. G. Demetrescu C.G. (1947a), *Istoria critică a literaturii contabile din România*, vol. I, Editura Socec & Co.
- Drăgănescu-Brateș P. (1941), *Contabilitatea – supliment aritmetic al științei economiei întreprinderilor?*, București.
- Dumitrescu Ș.I. (1947), *Elemente și principii de știință contabilă*, București.
- Evian I.N. (1940), *Teoriile conturilor*, Imprimeria Fondului Cărilor Funduare.
- Evian I.N. (1946), *Contabilitatea dublă: înțelegerea rațională a economiei acestui sistem de înregistrări contabile*, București, Tip. Lupta, N. Stroilă.
- Evian I.N. (1947), *Contabilitatea industrială*, București.
- Filitti G. (2013), *În România acum 100 de ani*, Magazin istoric, nr. 1 (550), p. 71-74.
- Iacobescu S. (1942), *Probleme de filosofie contabilă*, București.
- Iacobescu S. (1942a) *Curs de contabilitate generală*, predat pentru anul I, 1941-1942, Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București, ediția a II-a revăzută, editat de I.C. Vasilescu.
- Iacobescu S. (1938), *Vérification du bilan et du compte de profits et pertes - rapport au Congrès International de Comptabilité*, Berlin 19-24 septembre 1938, Tiparul Românesc.
- Iacobescu S. și Sorescu A. (1923; 1928; 1933), *Curs de contabilitate comercială generală (în legătură cu dreptul și legile speciale comerțului)*, vol. I: 1923, vol. II: 1928, vol. III: 1933, București.
- Iacobescu S. (1913; 1914), *Cursul de contabilitate comercială*, Revista cursurilor Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București, anul 1: no.1, 19 noiembrie 1913, p. 63-74; no. 2, 26 noiembrie, p. 157-173; no. 19, 4 martie 1914, p. 1031-1051.
- Ioachim V.M. (2008), *Amintiri și reflecții contabile: 1906-1974*, Editura ASE.
- Ioachim V.M. (1944), *Tratat de contabilitate cu aplicație la industrie*, Vol. I: *Contabilitate generală*, București.
- Ioachim V.M. (1931), *Dix ans d'activité, VII-ème Congrès International de Comptabilité, V-ème Congrès National du Corps des Comptables Experts et Autorisés*, Bucarest 5-9 septembre 1931, Imprimerie de la Cour Royale F. GÖBL FILS S.A.
- Ionașcu I. (1997), *Epistemologia contabilității*, Editura Economică.
- Jackling B., Howieson B. & Natoli R. (2012), *Some Implications of IFRS Adoption for Accounting Education*, Australian Accounting Review No. 63 Vol. 22 Issue 4, p. 331-340.
- Malinschi V. (1978), *Din trecutul învățământului economic*, Editura Academiei Române.
- Soulet J.-Fr. (2008), *Istoria Europei de Est de la al doilea război mondial până în prezent*, traducere de Marius Roman, Iași, Editura Polirom.
- Răcilă E. (1993), *Studii și documente privind Academia de Studii Economice, 1913-1993*, vol. I-II, ASE București.
- Voina D. (1947), *Curs de contabilitate generală*, Brașov.
- Vorovenci (2010), *Istoria Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale (1913-1947)*, Editura ASE.

De la o Conferință la alta

Secvențe din activitatea Camerei Auditorilor Financiari din România, reflectate în paginile revistei

A devenit o tradiție ca revista „Audit Financiar” să marcheze, cu prilejul Conferinței anuale a Camerei Auditorilor Financiari din România, în paginile sale, momentele importante la care a participat organismul profesional român, în perioada care s-a scurs de la Conferința precedentă.

În acest an o fericită coincidență face ca evocarea momentelor respective să fie consemnată în numărul aniversar al revistei, ajunsă la 100 de apariții.

Cele mai semnificative evenimente cuprinse în agenda Camerei timp de un an sunt, astfel, păstrate în paginile revistei sale lunare și readuse în sinteză în numărul de față.

Februarie 2012

❖ Conferința comună a organizațiilor profesionale din Belgia, Olanda și Franța

Institutul Auditorilor Autorizați din Belgia, Organizația Contabililor din Olanda și Compania Națională a Auditorilor din Franța au organizat la Bruxelles, la 10 februarie 2012, o conferință cu tema „Calitatea auditului extern, pârgă a economiei europene”.

Camera Auditorilor Financiari din România a fost reprezentată la acest eveniment prin președintele său, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**.

Conferința a reunit vorbitori din sferele academice, socio-economice și politice, care au subliniat valoarea auditului

în contextul crizei financiare, efectele reglementării asupra regulilor concurenței, implicațiile auditului sectorului public.

Printre oaspeții de marcă ai acestui eveniment s-a numărat **Ian Ball**, director executiv al Federației Internaționale a Contabililor și **Michel de Wolf**, președintele Institutului Auditorilor Autorizați din Belgia și al Federației Internaționale a Experților Contabili Francofoni.

❖ Participare la Conferința directorilor financiari

În perioada 15-16 februarie 2012, în organizarea FORUM INVEST și ACCA, a avut loc la hotelul Howard Johnson Grand Plaza din București Conferința directorilor financiari, aflată la a 3-a ediție. În acest an au fost abordate teme de actualitate privind managementul financiar al proiectelor finanțate din fon-

duri europene, politicile fiscale în agricultură, restructurarea financiară, soluții pentru redresarea economică și riscuri financiare în proiectele de parteneriat public-privat.

În sesiunea consacrată soluțiilor pentru redresarea economică pe timp de criză prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, a avut o importantă alocuțiune în care s-au prezentat asistenței – formată în principal din reprezentanți ai unor companii – rolul și importanța misiunilor de audit pentru asigurarea credibilității afacerilor, în acest mod auditul financiar îndeplinind și o importantă funcție socială. De asemenea, președintele CAFR s-a referit la preocupările Comisiei Europene pentru perfecționarea mecanismului instituțional al funcționării auditului financiar, prin elaborarea unui proiect de Directivă Euro-

peană prin care ar urma să se modifice actuala Directivă Europeană nr. 43/2006 privind auditul statutar. În acest context, a prezentat punctul de vedere al organizației profesionale pe care o reprezintă cu privire la necesitatea continuării dialogului cu inițiatorii pentru clarificarea unor aspecte controversate.

❖ Evenimentele IFAC dedicate dezvoltării organizațiilor profesionale contabile

În perioada 15-16 februarie 2012, **Carmen Mataragiu**, prim-vicepreședinte al CAFR, în calitate sa de membru al Comitetului pentru Dezvoltarea Organizațiilor Profesionale Contabile (PAODC) din cadrul IFAC, a participat la prima reuniune din anul respectiv a comitetului, care a avut loc la Dubai, Emiratele Arabe Unite.

Reuniunea a fost succedată, în ziua de 17 februarie a.c., de atelierul tehnic cu tema „Esența mentoratului - perspectiva mentorului”. În calitate sa de membru al PAODC, **Carmen Mataragiu** a participat la evenimentele ocazionate de semnarea Acordului de Întărire a Contabilității și Îmbunătățire a Cooperării (MOSAIC) dintre IFAC și comunitatea de donatori, în perioada 21-22 februarie 2012, la Jaipur - India. Astfel, în seara de 21 februarie a.c. a avut loc o reuniune a reprezentanților IFAC, iar în ziua de 22 februarie a.c. s-a desfășurat prima ședință inaugurală a Comitetului Permanent al MOSAIC.

❖ Întâlnire de lucru axată pe politica de audit

Președintele Camerei, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, a luat parte la întâlnirea de lucru de la Bruxelles, organizată în data de 29 februarie 2012, centrată în jurul temei „Politica de audit viitorul în urma crizei”.

Discuțiile au fost moderate de **Olivier Bouteillis-Taft**, director executiv al

Federației Europene a Contabililor, și au abordat o parte din propunerile formulate de Comisia Europeană în noiembrie 2011 și înaintate, spre dezbateri, Parlamentului European, cum ar fi: rolul auditorului, necesitatea exprimării unei opinii de audit pe marginea sănătății financiare a companiilor, rolul comitetelor de audit, crearea unui sistem eficient de supraveghere la nivel european, simplificarea auditului întreprinderilor mici și mijlocii.

❖ Profesorul Pavel Năstase, ales rector al ASE București

Prof. univ. dr. **Pavel Năstase** a fost ales în funcția de rector al celei mai mari instituții de învățământ superior economic din România - Academia de Studii Economice. Profesorul Pavel Năstase este membru al Consiliului CAFR și director științific al revistei „Audit Financiar”.

Martie 2012

❖ Conferința internațională „Rolul auditului în creșterea transparenței, în condițiile moderne actuale”

În perioada 15-16 martie 2012, a avut loc la Baku, în Azerbaidjan, Conferința internațională comună organizată de Uniunea Economistilor din Azerbaidjan, Camera Auditorilor din Azerbaidjan, Camera Auditorilor Financiari din România, Colegiul Auditorilor din Rusia, Uniunea Auditorilor din Kazahstan și Universitatea din Azerbaidjan.

În cadrul acestei manifestări au fost susținute prezentări practice și științifice, reunite sub tema „Rolul auditului în creșterea transparenței, în condițiile moderne actuale”.

CAFR a fost reprezentată la acest eveniment prin președintele său, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, care a susținut o

intervenție axată pe „Noile propuneri ale Comisiei Europene privind Politica de audit”.

Printre vorbitorii care au luat cuvântul în cadrul acestei conferințe se numără: **Ziyad Samed-Zadeh** - președintele Comitetului pe probleme economice al Parlamentului Republicii Azerbaidjan, **Roland Kobia** - șeful Delegației Uniunii Europene în Azerbaidjan, **Akif Musayev** - șef al departamentului de Investiții Strategice al Ministerului de Taxe din Republica Azerbaidjan și membru corespondent al Academiei Naționale de Științe din Azerbaidjan, **Vahid Novruzov** - președintele Camerei Auditorilor din Azerbaidjan, **Sapar Koshkimbayev** - președintele Uniunii Auditorilor din Kazahstan, **Alexander Ruf** - președintele Colegiului Auditorilor din Rusia.

❖ „Practici de Audit”, o nouă publicație a CAFR

Începând cu luna martie 2012, Camera Auditorilor Financiari din România a pus la dispoziția auditorilor, stagiarelor și altor cititori interesați, o nouă publicație, „Practici de Audit”, cu apariție trimestrială.

În această revistă se regăsesc comentarii, studii de caz, consultanță, exemple de bune practici din țară și din străinătate, răspunsuri la problemele ridicate de cititori, soluții propuse de Grupul de lucru, alte informații utile în domeniu.

Aprilie 2012

❖ În dezbatere, propunerile Comisiei Europene pentru reforma auditului financiar

La 2 aprilie 2012, la Hotel Marriott din Capitală, a fost organizată o sesiune de discuții profesionale având ca subiect noutățile legislative ale Comisiei Europene privind politica de audit.

Manifestarea a fost precedată de un șir de dezbateri cu auditorii financiari care au avut loc la Brașov, Timișoara și Cluj-Napoca. La invitația președintelui Camerei, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, la evenimentul de la București au luat parte două personalități implicate în procesul de reformare a auditului la nivel european: **Sebastian Valentin Bodu**, membru al Comisiei juridice a Parlamentului european și shadow-rapporteur al Parlamentului european pe această temă și **Martin Manuzi**, director regional pentru Europa al ICAEW. Au participat reprezentanți ai unor instituții publice, precum și ai unor firme de audit.

În cursul seminarului de la București au adresat întrebări, au făcut comentarii și au intrat în dialog cu personalitățile care au avut expuneri la tema anunțată: **Eugen Nicolăescu** – auditor financiar, **Dan Schwartz** – managing partner RSM Scot, **Alexandru Groza** – administrator Gradient SRL, Cluj-Napoca, **Mircea Bozga** – membru al Consiliului CAFR, Partner PricewaterhouseCoopers Romania, **Garry Collins** – Partner Ernst&Young Romania, **Șerban Toader** – Senior Partner KPMG Romania, **Carmen Mataragiu** – prim-vicepreședinte al Consiliului CAFR, administrator PKF Econometrica, Timișoara, **Maria Constantin** – administrator Audit Analis Expert, Ploiești, **Laurențiu Dobroțeanu** – director executiv, Consiliul pentru Supravegherea Activității de Audit Statutar și **Emil Culda** – administrator, Eculda SRL Cluj-Napoca.

Cu deosebire s-a insistat asupra cerinței evaluării riguroase, pe baza unor studii de impact, a efectelor pe care le-ar putea avea măsurile ce urmează a fi cuprinse în forma finală a noii Directive europene a auditului statutar și în Regulamentul aferent.

❖ Seminarul profesional „Auditarea proiectelor cofinanțate din fonduri structurale”

Camera Auditorilor Financiari din România (CAFR) în colaborare cu Association of Chartered Certified Accountants (ACCA) a organizat la București, la Institutul Național de Statistică, în perioada 5-6 aprilie 2012, seminarul cu tema „Auditarea proiectelor cofinanțate din fonduri structurale”.

La seminar au participat circa 200 de auditori financiari activi, membri ai CAFR. Prezentările din cadrul acestui seminar au fost susținute de **Smaranda Ștreangă**, Director Training Services BDO, și **Răzvan Nan**, Senior Manager, Financial Services, KPMG România.

Principalele teme prezentate de lectori au cuprins aspecte semnificative din domeniul auditării proiectelor cofinanțate din fonduri europene, cum ar fi: mecanismele UE în ceea ce privește acordarea fondurilor europene, cadrul legal aplicabil, etapele derulării unui proiect, auditarea proiectelor finanțate din fonduri europene, exemplificat prin cazuri practice.

❖ Conferința anuală ordinară a CAFR

Conferința anuală a Camerei Auditorilor Financiari din România a avut loc la 21 aprilie 2012 la Centrul de conferințe al Patriarhiei Române.

Ordinea de zi a Conferinței a cuprins: • Raportul de activitate al Consiliului Camerei pentru anul 2011; • Situațiile financiare anuale ale CAFR pentru exercițiul 2011; • Execuția bugetului de venituri și cheltuieli pentru exercițiul financiar 2011; • Proiectul bugetului de venituri și cheltuieli pentru anul 2012; • Raportul Comisiei de auditori statuari asupra situațiilor financiare ale CAFR pentru anul 2011; • Programul de acți-

vități al Consiliului CAFR pentru anul 2012; • Supunerea spre aprobare a materialelor Conferinței; • Dezbateri.

❖ Acord de cooperare între CAFR și NIPA

În cadrul Conferinței anuale a CAFR din 21 aprilie 2012 prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei Auditorilor Financiari din România și prof. **Dimitry A. Yakovenko**, președintele Institutului Național al Profesioniștilor Contabili, Managerilor Financiari și Economistilor din Samara, Federația Rusă (NIPA) au semnat un acord de cooperare între cele două organizații profesionale.

Acțiunile de cooperare prevăzute în acord vizează promovarea rolului profesiei contabile și de audit, îmbunătățirea activității prestate în interes public, îmbunătățirea metodologiei și practicii contabile și de audit în conformitate cu standardele internaționale, dezvoltarea programelor de educație profesională continuă și îmbunătățirea programului de calificări profesionale pentru contabili și auditori, intensificarea integrării internaționale prin instituirea și menținerea de contacte cu asociațiile profesionale din alte state și/sau organisme profesionale internaționale.

În vederea îndeplinirii prevederilor acordului părțile se obligă să întreprindă activități de interes comun și să realizeze schimburi de informații cu privire la provocările actuale ale profesiei, să asigure participarea unor reprezentanți la evenimentele profesionale organizate de cealaltă parte, precum și la conferințe, mese rotunde, discuții și seminarii pe probleme de interes comun, să facă schimb de publicații, să se consulte și să se susțină reciproc în cadrul evenimentelor internaționale, regionale sau transfrontaliere organizate în comun.

❖ Participare la seminarul dedicat facilitării accesului la finanțarea pe piețele de capital

O delegație a Camerei Auditorilor Financiari din România, formată din prof. univ. dr. **Ana Morariu**, vicepreședinte, și **Adriana Spiridon**, șef birou relații internaționale, a participat în data de 26 aprilie 2012 la seminarul organizat la sediul Parlamentului European de la Bruxelles, dedicat facilitării accesului la finanțarea pe piețele de capital. Manifestarea fost organizată de către ACCA, Federația Europeană a Contabililor și Auditorilor pentru IMM-uri (EFAA), Asociația Meșteșugarilor și Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Europa (UEAPME) și Uniunea Antreprenorilor Mici și Mijlocii, o structură din cadrul Partidului Popular European.

Seminarul a deschis un dialog între investitori, IMM-uri, profesia contabilă și alte părți interesate, cu scopul de a explora starea actuală a finanțării private a piețelor de capital din Europa. Prezentările s-au concentrat pe aria de aplicare a viitoarelor progrese contabile și din alte profesii către creșterea implicării active a intermediarilor, ținându-se cont de nevoile micilor firme pentru un sprijin sporit în acest domeniu.

Moderatorul discuțiilor a fost **Robin Jarvis**, consilier special ACCA și membru al Grupului de Consumatori EBA (Autoritatea Bancară din Europa).

Discuțiile și prezentările susținute au avut drept scop găsirea de răspunsuri la întrebarea: de ce finanțarea pe piețele de capital are un rol redus în cazul întreprinderilor mici și mijlocii?

Mai 2012

❖ Distincții acordate de NIPA profesioniștilor români

Consiliul Institutului Național al Profesioniștilor Contabili, Managerilor Finan-

ciari și Economisților din Samara, Federația Rusă (NIPA), a decis în ședința din 11 mai 2012 acordarea de distincții unor reprezentanți ai organismului profesional din România, ca o recunoaștere a serviciilor aduse dezvoltării relațiilor de prietenie, sprijin și cooperare între cele două organisme profesionale. Astfel, președintele CAFR, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, a primit medalia de prim rang „pentru contribuția adusă dezvoltării NIPA”, iar **Ana Dincă**, vicepreședinte al CAFR, a primit medalia de rang II „pentru contribuția adusă dezvoltării NIPA”.

❖ CAFR la Conferința FIDEF de la București

În perioada 25-26 mai 2012, la București, Hotel Intercontinental, a avut loc cea de a 14-a ediție a Conferinței Federației Internaționale a Experților Contabili Francofoni, organizată împreună cu CECCAR și cu Camera Auditorilor Financiari din România.

Conferința a avut ca temă: „**Cooperarea între mediul universitar și organismele profesionale pentru consolidarea formării inițiale și continue în domeniile contabilității, auditului și fiscalității**”. Profesioniștii și cadrele universitare au fost invitați la un schimb de opinii pe tema diverselor modalități de cooperare, inclusiv la deschiderea de noi drumuri în acest domeniu.

Deschiderea oficială a manifestării a fost efectuată de către prof. dr. **Michel de Wolf**, președintele FIDEF, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, și **Ecaterina Necșulescu**, vicepreședinte al CECCAR.

Prof. univ. dr. **Horia Neamțu** a moderat masa rotundă consacrată formării continue, la care au susținut prezentări: **Diane Messier**, FCA, vicepreședinte pentru formare profesională Ordinul CA Quebec, Canada, **Gilles de Courcel**,

expert contabil și auditor, Franța și dr. **Iulia Jianu**, Academia de Studii Economice București.

La masa rotundă consacrată colaborării între lumea universitară și cea profesională, prof. univ. dr. **Horia Neamțu** a prezentat succint cadrul de cooperare în acest domeniu promovat de CAFR.

❖ Participarea CAFR la evenimentele profesionale organizate de FEE

În calitate de reprezentant al CAFR, **Ana Dincă**, vicepreședinte al Consiliului Camerei, a participat la Bruxelles la 4 mai 2012 și la 31 mai 2012 la lucrările desfășurate în cadrul Secțiunii Auditing Working Party, găzduită de FEE. La aceste întâlniri s-au discutat materiale cu privire la:

- Propunerile Comisiei Europene referitoare la modificarea Directivei a 4-a și a 7-a privind contabilitatea, respectiv cerințele de auditare a companiilor mici, precum și poziția FEE în această privință.
- Prezentarea activității Monitoring Group, PIOB, a board-ului de elaborare standarde și a Compliance Advisory Panel, care funcționează sub auspiciile IFAC.

PIOB – The Public Interest Oversight Board și MG – Monitoring Group au funcția de supraveghere și revizuire și reprezintă legătura între emitenții standardelor și autoritățile publice responsabile pentru adoptarea standardelor, facilitând asimilarea acestor reglementări.

- Draft-ul Standardului privind Auditarea Părților Afiliate specifice Europei. FEE susține poziția și inițiativa PCAOB de a îmbunătăți comunicarea în sensul terminologiei, bazându-se pe practică. Se dorește explicarea detaliată a riscului de fraudă sau definirea obiectivelor de audit pentru părți afiliate.

La întâlnirea din 31 mai 2012 s-au discutat amendamentele făcute la ședința precedentă, din 4 mai, la propunerile Comisiei Europene referitoare la Directivă și la reglementările ce privesc auditul statutar.

Au fost puse în dezbatere și două teme principale care privesc „**Comunicarea în audit**” și „**Viitorul auditului**”.

În continuare, s-a prezentat proiectul scrisorii FEE adresată ca răspuns la consultarea solicitată de Grupul de Monitorizare Publică - PIOB, reglementatorilor în domeniul standardelor care lucrează sub auspiciile IFAC.

❖ Participare la Conferința Ministerială REPARIS

Președintele Camerei Auditorilor Financiari din România, prof.univ.dr. **Horia Neamțu**, și prim-vicepreședintele Consiliului Camerei, **Carmen Mataragiu**, au participat, la 31 mai 2012, la cea de-a III-a Conferință Ministerială REPARIS, desfășurată la Viena, Austria.

Conferința Ministerială, cu tema „**Întărirea competitivității și a stabilității financiare pe drumul către Europa: Progrese și oportunități**”, a reunit miniștri de finanțe și personalități responsabile de politicile de raportare financiară din țările participante la programul REPARIS (Programul de Reformă Contabilă și Consolidare Instituțională din Europa). Printre vorbitori s-au numărat: **Maria Fekter**, ministrul federal de finanțe al Austriei, **Philippe H. Le Houerou**, vicepreședinte regional, Europa și Asia Centrală, Banca Mondială, **Gerhard Schumann-Hitzler**, Director Instrumente Financiare și Programe Regionale, Direcția Generală de Extindere, Comisia Europeană, **Henri Fortin**, Șeful Centrului de Reformă a Raportării Financiare, Europa și Asia Centrală, Banca Mondială, **Göran Tidström**, președintele Federației Internaționale a Contabililor.

❖ Examen

Camera Auditorilor Financiari din România a organizat examenul de competență profesională pentru atribuirea calității de auditor financiar.

Iunie 2012

❖ CAFR la Forumul Regional al Organizațiilor Profesionale Contabile

La 1 iunie 2012, președintele Camerei Auditorilor Financiari din România, prof.univ.dr. **Horia Neamțu**, și prim-vicepreședintele Consiliului Camerei, **Carmen Mataragiu**, au luat parte la **Forumul Regional al Organizațiilor Profesionale Contabile**.

Desfășurată sub tema „**Construirea de competențe și căutarea excelenței pe drumul către Europa: provocări și oportunități pentru profesiile de contabilitate și audit din Europa Centrală și de Sud-Est**”, manifestarea a fost organizată de Centrul de Reformă a Raportării Financiare al Băncii Mondiale, cu sediul la Viena și de Federația Internațională a Contabililor (IFAC).

În cadrul acestui Forum, care și-a propus să abordeze provocările și oportunitățile organizațiilor profesionale contabile în curs de dezvoltare, au luat cuvântul: **Göran Tidström**, președintele Federației Internaționale a Contabililor, **Sylvia Wei Yen Tsen**, director Calitate și Relații cu Organismele Membre din cadrul IFAC, **Petra Weymueller**, director senior, Federația Europeană a Contabililor (FEE), **Paul Thompson**, Director adjunct pentru IMM în cadrul IFAC, **Henri Fortin**, Șeful Centrului de Reformă a Raportării Financiare, Europa și Asia Centrală, Banca Mondială, **Giancarlo Attolini**, președintele Comitetului pentru Cabinete Mici și Mijlocii din cadrul IFAC,

Damir Kaufman, secretarul general al Ministrului de Justiție din Croația, **Tatjana Todorovska**, director executiv, Institutul Auditorilor Autorizați din Republica Macedonia și **Hans van Damme**, fost președinte FEE, în prezent vicepreședinte al Consiliului de Supraveghere al Grupului European de Consiliere în domeniul Raportării Financiare (EFRAG).

❖ Participare la Conferința AMIS 2012

În perioada 13-14 iunie 2012, s-a desfășurat Conferința Internațională AMIS 2012 (Accounting and Management Information Systems), organizată, tradițional, de Facultatea de Contabilitate și Informatică de Gestiune din cadrul Academiei de Studii Economice din București, Camera Auditorilor Financiari din România fiind partener al evenimentului.

În deschiderea lucrărilor, care au avut loc în sala Aula Magna, prof. univ. dr. **Pavel Năstase**, rectorul Academiei de Studii Economice și președinte al Conferinței, a salutat prezența la această prestigioasă manifestare științifică a numeroși profesori și cercetători în domeniu, din străinătate, dar și din institutele românești de învățământ superior economic și a subliniat excelența lor colaborare și implicare în abordarea unor teme de cercetare de mare actualitate și importanță practică în contextul situației economice mondiale dificile.

Din partea Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei, a transmis un mesaj colegial în care sunt adresate cele mai sincere urări de salut celor prezenți la acest important eveniment, reputați specialiști din țară și din străinătate.

Conferința AMIS a cuprins prezentări în cadrul unui panel în plen, dar și în

paneluri specializate pe tematici de contabilitate, audit, informatică și analiză financiară.

❖ Participare la manifestările IAAER

Conferința „**Mastering change-improving corporate reporting and auditing to match new demands**” a fost organizată de International Association for Accounting Education and Research (IAAER), Asociația experților contabili din Olanda (NBA) și Universitatea Liberă din Amsterdam (VU). La această conferință a participat prof. univ. dr. **Pavel Năstase** în calitate de reprezentant al CAFR în Comitetul Executiv al IAAER, organizație în care deține funcția de vicepreședinte.

La 19 iunie a avut loc ședința Comitetului Executiv IAAER, la care au fost abordate următoarele subiecte: auditul situațiilor financiare pentru anul 2011 și bugetul pentru anul 2012 (actualizare); actualizarea granturilor KPMG pentru informarea IAASB; actualizarea granturilor ACCA pentru informarea IAASB; actualizarea bazei de date privind membrii IAAER, atât din mediul universitar, cât și din cel al profesioniștilor; propunerea de modificare a Constituției IAAER; stadiul organizării conferințelor anuale IAAER și a Congresului mondial din 2014. La 20 iunie 2012 a avut loc Adunarea Generală IAAER, prilej cu care s-au votat și amendamente la Constituția IAAER.

❖ Ședința Consiliului FEE

Președintele Camerei Auditorilor Financieri din România, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, a luat parte la lucrările Consiliului Federației Europene a Contabililor (FEE), desfășurate în perioada 20-21 iunie 2012, la Bruxelles, Belgia.

Printre punctele de dezbatere, un loc aparte a fost alocat propunerilor legislative ale Comisiei Europene care vor

afecta politica de audit, la nivelul Uniunii Europene (noul regulament care va reglementa entitățile de interes public și noua propunere de amendare a Directivei 43/2006/CE privind auditul statutar).

S-a discutat și despre guvernanța FEE, supunându-se dezbaterii noul Regulament intern și noua Constituție a federației. De asemenea, au fost aprobate situațiile financiare aferente anului 2011 și s-au trecut în revistă manifestările profesionale care vor avea loc până la sfârșitul anului, mai ales că în luna decembrie 2012 urma a se aniversa 25 de ani de la înființarea FEE.

❖ Întâlnire profesională la Chișinău

Cea de-a șasea ediție a întâlnirii transfrontaliere la care au participat reprezentanți ai organismelor profesionale din regiune (România, Republica Moldova, Ungaria, Polonia, Rusia) a fost organizată la Chișinău, de Asociația Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Republica Moldova la data de 21-23 iunie 2012. Delegația CAFR a fost compusă din **Horia Neamțu**, președinte, **Ana Dincă**, vicepreședinte și **Marius Burdușel**, director executiv.

Lucrările din acest an s-au reunit sub tema „**Rolul și responsabilitățile organismelor profesionale în reglementarea profesiei contabile**”, iar printre oaspeții speciali s-au numărat **Michel de Wolf**, președintele Federației Internaționale a Experților Contabili Francofoni (FIDEF), **Henri Fortin**, șeful Centrul de Reformă a Raportării Financiare din cadrul Băncii Mondiale și **Szymon Radziszewicz**, director tehnic senior responsabil de organisme membre, Federația Internațională a Contabililor (IFAC).

Președintele Camerei a susținut o prezentare cu tema „**Importanța organismelor profesionale în reglementarea profesiei de audit**”.

❖ Inaugurarea reprezentanței regionale a CAFR la Brașov

La 28 iunie 2012, la Brașov, a fost inaugurată cea de a doua reprezentanță regională a Camerei Auditorilor Financieri din România (CAFR). Au participat la eveniment membrii Consiliului Camerei, auditori financieri din zona Regiunii de Dezvoltare Centru, cuprinzând județele Alba, Brașov, Covasna, Mureș, Prahova, Sibiu, Harghita, oficialități locale și reprezentanți ai unor organizații profesionale.

Ceremonia înființării reprezentanței a fost deschisă prin tăierea panglicii inaugurale de către prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei Auditorilor Financieri din România, și **Mihai Fercală**, președinte și director general al SIF Transilvania.

Cu acest prilej au rostit alocuțiuni: **Mihai Fercală**, președinte și director general SIF Transilvania, **Gheorghe Ialomițianu**, auditor financiar, fost ministru al finanțelor publice, **Ilie Jean**, șef adjunct la Administrația Finanțelor Publice Brașov, **Mariana Tudose**, expert contabil și auditor financiar, președinte al Filialei CECCAR Brașov, **Scarlăt Orzescu**, auditor financiar din Iași, membru al Consiliului Camerei, **Ștefan Szitas**, auditor financiar.

În esență, activitățile principale care ar urma să fie desfășurate de reprezentanța regională sunt: • asigurarea serviciilor pentru membri: evidențiere, informare, colectare a rapoartelor și declarațiilor specifice, asigurarea îndeplinirii obligațiilor membrilor etc.; • admitere, pregătire continuă și stagii pentru zona de referință; • participarea, în cadrul echipelor de inspecție ale Departamentului de Monitorizare și Competență Profesională, la unele misiuni privind controlul de calitate a activității de audit financiar la persoane juridice și fizice din zona de competență.

În Registrul Public al Auditorilor în această zonă figurează 456 membri ai CAFR persoane fizice, din care 393 active și 103 persoane juridice.

❖ Alegeri în conducerea ACAP - Republica Moldova

În cadrul Adunării Generale a membrilor Asociației Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Republica Moldova (ACAP), din 30 iunie 2012, au avut loc alegeri pentru Consiliul Director al organizației, pentru perioada 2012-2015.

Președintele asociației este dr. **Lilia Grigoriu**, conferențiar universitar, șef catedră Contabilitate la Academia de Studii Economice – Moldova, iar vicepreședinte ACAP a fost aleasă **Angela Mihalachi**, auditor, reprezentant regional ACAP în Ungheni.

Din Consiliul Director mai fac parte: dr. **Liudmila Gavriluc**, dr. **Viorel Dandara** și **Georgeta Covaliov-Rusu**.

Cu acest prilej, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei Auditorilor Financiari din România, și dr. **Marius Burdușel**, director executiv, au adresat un mesaj de salut noului președinte al ACAP-RM.

❖ Semnal editorial

A apărut „**Ghidul de utilizare a Standardelor Internaționale de Audit în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii**”, elaborat de Comitetul pentru Practici Mici și Mijlocii din cadrul Federației Internaționale a Contabililor (IFAC) și tipărit în limba română sub egida Corpului Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România și a Camerei Auditorilor Financiari din România.

În prefață, **Sylvie Voghel**, președintele Comitetului PMM al IFAC precizează: „*Îndrumările din cadrul Ghidului nu au statut de normă în aplicarea ISA-urilor. Ghidul nu trebuie folosit pentru a înlo-*

cui citirea ISA-urilor, ci va servi mai degrabă ca supliment pentru a sprijini implementarea consecventă a acestor standarde în auditurile IMM-urilor. Ghidul nu tratează toate aspectele din ISA-uri și nu trebuie utilizat în scopul de a determina sau demonstra conformitatea cu ISA-urile”.

Ca atare, practicianul trebuie să folosească prezentul Ghid făcând apel la raționamentul său profesional și luând în considerare faptele și circumstanțele aferente fiecărui audit.

Iulie 2012

❖ Forum economic interregional la Samara, Federația Rusă

Președintele Camerei, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, a participat în perioada 5-6 iulie 2012 la Forumul economic interregional organizat de Guvernul regiunii Samara, în cooperare cu Ministerul Dezvoltării Economice din Federația Rusă și Institutul Național al Profesioniștilor Contabili, Managerilor Financiari și Economisților din Rusia (NIPA), cu tema „*Politica de cluster – o bază a dezvoltării inovative a economiei naționale*”.

În cadrul acestui eveniment a fost organizată o conferință științifică, cu titlul „*Inițiativa Samara: Politica de grup – baza de dezvoltare învățare a economiei naționale*”, care a dezbătut următoarele subiecte: perfecționarea instrumentelor financiare în mediul financiar și în contextul crizei economice; îmbunătățirea sistemului de control al Statului (control public) în condițiile unui deficit bugetar; etica profesională și aspectele legate de încrederea societății și a comunității profesionale; credibilitatea raportării financiare; dezvoltarea parteneriatelor public-private în sfera financiară; auto-reglementarea profesiei cu rol social.

În prima zi a conferinței, președintele CAFR a susținut o prezentare cu tema „*Recunoașterea rolului social al auditului*”.

August 2012

❖ Propunerile CAFR privind modificarea legislației comunitare în domeniul auditului statutar

În urma consultărilor la nivelul CAFR cu privire la propunerile legislative ale Comisiei Europene, cu impact asupra profesiei de audit, publicate la sfârșitul anului 2011, a fost elaborată o poziție oficială a Camerei.

Astfel, s-a precizat sprijinul față de modernizarea cadrului general de audit actual, în ceea ce privește unele dintre propunerile Comisiei, precum: consolidarea desfășurării misiunilor de audit; îmbunătățirea guvernantei corporative a firmelor de audit; interzicerea clauzelor contractuale care limitează numirea auditorilor; întărirea rolului comitetelor de audit; o mai bună coordonare la nivel comunitar a supravegherii profesiei de audit.

Totodată, în urma consultărilor s-au constatat unele prevederi ce pot fi considerate excesive raportat la rolul auditorului statutar.

Camera a transmis autorităților comentariile sale referitoare la proiectele menționate.

Septembrie 2012

❖ Întrevedere organizată de Ambasada Britanică la București

La 4 septembrie 2012 a avut loc un prânz de lucru, organizat de Ambasada Britanică de la București, la care au luat parte **Mark Boleat**, vicepreședinte City of London și **Mike Vercnocke**, Di-

rector City of London – Bruxelles, alături de reprezentanți ai profesiei financiar-contabile din țara noastră: prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei Auditorilor Financieri din România și **Andreia Stanciu**, director ACCA Europa de Sud-Est. Discuțiile au avut loc în compania **Ilenei Buia**, Senior Trade Development Adviser, Ambasada Britanică.

„City of London” este o corporație reprezentativă pentru sectorul financiar din Marea Britanie, interesată să identifice interese comune cu România, precum și să exploreze posibilele oportunități comerciale.

❖ Participare la decernarea diplomelor de absolvire ACCA

În ziua de 6 septembrie 2012, la Hotel Radisson Blu din București a avut loc ceremonia de înmânare de către **Dean Westcott**, președintele ACCA, a diplomelor de absolvire a cursurilor desfășurate în perioada decembrie 2011- iunie 2012.

În acest cadru, **Ana Dincă**, vicepreședinte al Consiliului Camerei Auditorilor Financieri din România, în numele președintelui Camerei, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, i-a felicitat pe absolvenți și a reiterat bunele relații existente între CAFR și ACCA în domeniul formării profesionale. Conform protocolului existent între cele două organizații absolvenți ai cursurilor ACCA pot deveni, în urma unui interviu, auditori financiari, membri ai CAFR.

❖ Participare la Congresul CECCAR

În perioada 7-8 septembrie 2012, la Sinaia, s-a desfășurat Congresul profesiei contabile din România, aflat la a XIX-a ediție, în organizarea Corpului Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România. Au participat, alături de profesioniști contabili din țara noastră,

o serie de personalități ale profesiei, reprezentând importante organizații internaționale sau instituții și organizații din diferite țări. Din partea Camerei Auditorilor Financieri din România la lucrările Congresului au fost prezenți prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președinte în exercițiu și prof. univ. dr. **Ion Mihăilescu**, președinte de onoare.

În cadrul ceremoniei de deschidere a lucrărilor Congresului, președintelui CAFR, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, i-a fost conferită o diplomă și o medalie comemorativă, în memoriam prof. univ. dr. **Marin Toma**.

Tema propusă pentru această manifestare, „Guvernanța corporativă și profesia contabilă; competență și responsabilitate”, a fost dezbătută în cadrul a cinci sesiuni de lucru.

În cadrul sesiunii intitulată „Între conformitate și performanță: rolul supravegherii economice și financiare”, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei Auditorilor Financieri din România, a susținut o comunicare cu tema „Supravegherea profesiei contabile și de audit; prevederi comunitare și aplicări naționale”, în cuprinsul căreia au fost expuse punctele de vedere ale organizației pe care o reprezintă în legătură cu propunerile avansate de Comisia Europeană pentru reformarea auditului, precum și măsurile adoptate de Consiliul Camerei în vederea exercitării cu înaltă exigență și răspundere a misiunilor de audit.

❖ Participarea la evenimentele organizate de UNEVAR

În perioada 7-8 septembrie 2012, la Sibiu, s-au desfășurat două evenimente în organizarea Uniunii Naționale a Evaluatorilor Autorizați din România: sărbătorirea, cu prilejul Zilei Naționale a Evaluatorului din România, a 20 de ani de existență a acestei profesii în

țara noastră și desfășurarea Conferinței Naționale a Uniunii, la care au luat parte membri importanți ai profesiei, precum și invitați ai instituțiilor statului și ai asociațiilor partenere.

Camera Auditorilor Financieri din România a fost reprezentată la aceste manifestări de **Ana Dincă**, vicepreședinte al Consiliului Camerei, care a transmis conducerii UNEVAR și tuturor participanților un mesaj de salut din partea Consiliului CAFR, a președintelui prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, în care, printre altele, este relevat beneficul spirit de cooperare existent între cele două organizații profesionale pentru promovarea unor inițiative în măsură să potențeze răspunsul la provocările perioadei pe care o traversăm.

❖ Participare la Conferința Asociației Auditorilor Interni din România

În ziua de 10 septembrie 2012, Asociația Auditorilor Interni din România a organizat la București Conferința cu tema „Guvernanța în sectorul public în contextul actual”, avându-l ca oaspete pe președintele și CEO al Institutului Auditorilor Interni (The Institute of Internal Auditors) din SUA, **Richard Chambers**.

În cadrul acestei manifestări invitatul american, precum și personalități ale profesiei din țară au susținut intervenții în care s-au abordat probleme la ordinea zilei, de interes pentru activitatea auditorilor interni.

Prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei Auditorilor Financieri din România, a rostit o alocuțiune în care s-a referit la rolul auditului financiar în comunitatea de audit și la acțiunile care se impun pentru potențarea calității misiunilor de audit, în actuala perioadă marcată de provocări ale profesiei.

❖ **Întâlnirea președinților organismelor profesionale de contabilitate și audit din Europa**

Camera Contabililor Publici și Auditorilor din Germania (WPK) a organizat, la 14 septembrie 2012, la Berlin, o reuniune a președinților organismelor profesionale de contabilitate și audit din Europa, cu scopul de a dezbate provocările curente ce afectează profesia de audit. Au participat la această manifestare reprezentanți ai profesiei din Belgia, Bulgaria, Estonia, Franța, Austria, Polonia, Portugalia, România, Slovacia, Slovenia și Ungaria. România a fost reprezentată prin președintele Camerei Auditorilor Financiari, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**.

În cadrul întâlnirii a avut loc un schimb de opinii cu privire la eliminarea obligativității auditului statutar pentru întreprinderile mici și mijlocii, s-au dezbătut noile propuneri ale Comisiei Europene referitoare la reforma auditului, onorariile aferente auditului statutar, precum și alte aspecte și tendințe semnificative către care se îndreaptă profesia.

❖ **Întâlnire profesională organizată de FEE**

La 21 septembrie 2012, la Bruxelles, a avut loc întâlnirea trimestrială Auditing Working Party, moderată de **Myles Thompson**, președinte și **Hilde Blomme**, director Reglementări FEE.

Din partea CAFR a participat **Ana Dincă**, vicepreședinte al Consiliului. Temele puse în dezbateri s-au referit la modificări importante preconizate în viitor în domeniul auditului și s-au făcut comentarii asupra materialelor transmise spre discuție de către IAASB, IESBA, EFRAG, precum și asupra propunerilor privind amendarea Codului Etic al profesioniștilor contabili pentru cei care auditează companiile mici și mijlocii de interes public, în sensul refe-

ritor la confidențialitate și la raportare de operațiuni suspecte către autorități. La finalul întâlnirii reprezentanți din fiecare țară au prezentat raportul de activitate pentru perioada trecută de la ultima întâlnire.

❖ **Conferința „Audit Trainig of Trainers Workshop”**

Camera Auditorilor Financiari din România a fost reprezentată prin **Ana Dincă**, vicepreședinte și **Daniel Botez**, membru al Consiliului, la Viena, în perioada 23 – 26 septembrie 2012, la evenimentul „Audit Training of Trainers Workshop”, organizat de *The World Bank Centre for Financial Reporting Reform*. Seminarul a avut loc la sediul Joint Vienna Institute, o organizație care furnizează formare profesională pentru participanți din țări din Centrul, Estul și Sud-Estul Europei, Comunitatea Statelor Independente și Asia.

Întâlnirea s-a desfășurat în cadrul programului REPARIS – *Road to Europe: Program of Accounting Reform and Institutional Strengthening*, care se adresează țărilor din zona balcanică aflate în proces de aderare la Uniunea Europeană: Macedonia, Muntenegru, Serbia, Albania, Bosnia și Herțegovina, Croația, Kosovo, la care se adaugă Moldova.

Seminarul a avut ca scop principal să contribuie la dezvoltarea în viitor a capacității organismelor profesionale în domeniul contabilității și auditului de a implementa efectiv programe de dezvoltare profesională continuă a auditorilor statutari. Moderatorii seminarului au fost formatori ai World Bank CFRR și acesta s-a desfășurat ca o masă rotundă, cu discuții interactive și schimb de informații și experiențe.

❖ **Despre viitorul auditului, la masa rotundă ACCA-ecoDa**

La 25 septembrie 2012 a avut loc, la sediul Parlamentului European de la

Bruxelles, un eveniment organizat în parteneriat de ACCA și Confederația Europeană a Asociațiilor de Directori (ecoDa), cu tema „*Viitorul auditului: către o mai mare transparență, calitate și independență*”.

La acest eveniment Camera Auditorilor Financiari din România a fost reprezentat prin președintele său, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**. Moderatorul lucrărilor a fost **Sajjad Karim**, membru al Parlamentului European și raportor pe probleme de reformă a profesiei de audit, din partea Comisiei pentru Afaceri Juridice (JURI).

Masa rotundă ACCA – ecoDa a avut loc pe fondul dezbaterilor dintre Parlamentul European și Consiliu, care discută despre pachetul de propuneri publicat de Comisia Europeană la 30 noiembrie 2011 și care au drept obiectiv reforma auditului: proiectul de Directivă privind auditul statutar, care va înlocui directiva 43/2006/CE și Regulamentul privind auditul statutar al entităților de interes public.

❖ **Participare la Congresul Asociației Contabililor și Auditorilor din Republica Srpska**

O delegație a Camerei Auditorilor Financiari din România, formată din prof. univ. dr. **Ion Mihăilescu**, președinte de onoare, și **Adriana Spiridon**, șef al Departamentului de relații internaționale, au participat în perioada 27-29 septembrie 2012 la cel de-al 16-lea Congres al Asociației Contabililor și Auditorilor din Republica Srpska, cu tema „*Semnificația contabilității, auditului și finanțelor în procesul de depășire a crizei economice*”.

În cadrul sesiunilor tehnice și științifice au fost susținute prezentări referitoare la măsurile de performanță ale proceselor de management, gestiunea finanțelor entităților de afaceri în condiții de

criză, rolul auditului intern și extern în detectarea fraudelor, acțiunilor penale și corupției la nivelul entităților, precum și semnificația sistemelor IT contabile în luarea deciziilor de afaceri.

Evenimentul a reunit reprezentanți ai organizațiilor profesionale din Franța, România, Bulgaria, Muntenegru, Macedonia, Polonia, Serbia și Turcia.

❖ Auditori financiari din Bulgaria în vizită la CAFR

În ziua de 27 septembrie 2012, la sediul Camerei, a avut loc o întâlnire profesională între reprezentanți și auditori financiari ai filialei Plovdiv a Institutului Contabililor Publici Autorizați din Bulgaria (ICPA) și membri ai Consiliului și Executivului CAFR. Oaspeții bulgari, conduși de **Dimitar Jeliakov**, membru al Consiliului ICPA, au fost întâmpinați de **Ana Dincă**, vicepreședinte al Consiliului Camerei, **Urania Moldovanu**, șeful Departamentului de monitorizare și competență profesională, **Daniela Ștefanuț**, consilier juridic și **Mihai Dragnea**, expert relații internaționale.

S-au discutat aspecte practice privind exercitarea profesiei, în mod individual sau prin firme de audit, adoptarea Standardelor de audit pe care le aplică profesioniștii, auditori financiari ai celor două țări vecine, aspecte privind formarea profesională continuă.

Un deosebit interes a prezentat discuția privind sistemul de supraveghere publică a auditului statutar, care în cele două țări, din punct de vedere al finanțării și funcționării, este diferit. În Bulgaria, sistemul de supraveghere publică este finanțat exclusiv de la bugetul statului, iar președintele acestui organism, numit de Parlamentul Bulgariei, are un mandat de 4 ani.

Octombrie 2012

❖ Adunarea Generală FIDEF

Camera Auditorilor Financiari din România a fost reprezentată prin președintele său, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, la Adunarea Generală a Federației Internaționale a Experților Contabili Francofoni (FIDEF), organizație din care face parte ca membru cu drepturi depline. Evenimentul a avut loc la Paris, Franța, la 3 octombrie 2012. În cadrul acestei manifestări, domnul **Siaka Traoré** – președintele Ordinului Experților Contabili din Burkina Faso (ONECCA), și-a început mandatul de președinte al FIDEF, succedându-i lui **Michel de Wolf** – președintele Institutului Revizorilor de Întreprinderi din Belgia (IRE).

❖ Congresul Ordinului Experților Contabili din Franța

În perioada 3-5 octombrie 2012, președintele CAFR, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, a luat parte la cel de-al 67-lea Congres al Ordinului Experților Contabili din Franța, cu tema „**Expertul contabil antreprenor: un nume – o ofertă**”. Această manifestare profesională, organizată la Palatul Congreselor din Paris, a reunit reprezentanți ai organismelor profesionale franceze, Ordinul Experților Contabili (OEC) și Compania Națională a Comisarilor de Conturi (CNCC), precum și numeroși invitați străini din Belgia, Elveția, România, Albania, Bulgaria, Polonia, Camerun, Tunisia, Maroc, Canada, Liban, Burkina Faso etc.

❖ Cel de-al VII-lea Congres al Contabililor și Auditorilor din Muntenegru

Camera Auditorilor Financiari din România a fost reprezentată prin președintele său, prof. univ. dr. **Horia**

Neamțu, la cel de-al VII-lea Congres al Contabililor și Auditorilor din Muntenegru, organizat cu sprijinul Centrului pentru Reformă a Raportării Financiare din cadrul Băncii Mondiale, la Becici, Muntenegru în perioada 18-20 octombrie 2012. Desfășurându-se sub tema „**Constituirea unei raportări financiare de talie mondială, pentru a sprijini dezvoltarea economiei din Muntenegru și aderarea la UE**”, lucrările Congresului și-au propus să dezbată caracteristicile și beneficiile sistemelor eficiente de raportare financiară corporativă și de apartenență la Uniunea Europeană, precum și să conștientizeze comunitatea profesioniștilor contabili cu privire la provocările și oportunitățile ce decurg din atingerea acestor obiective.

❖ Sărbătorirea a 20 de ani de la înființarea Camerei Naționale a Auditorilor Statutari din Polonia

La 23 octombrie 2012, la Varșovia președintele Camerei, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, a luat parte la ceremonia de sărbătorire a 20 de ani de la înființarea Camerei Naționale a Auditorilor Statutari din Polonia (KIBR).

În perioada 24-25 octombrie a.c. a avut loc la Jachranka, Conferința internațională a KIBR, intitulată în acest an „**Stadiul și perspectivele auditului**”. La această manifestare, în cadrul sesiunii dedicate „**Aspectelor de reglementare a auditului și supravegherii publice perspective internaționale**” președintele CAFR a susținut o prezentare cu tema „**Supravegherea publică a contabilității și auditului: prevederi ale Uniunii Europene și aplicare națională**”.

Printre oaspeții de marcă ai conferinței KIBR s-au numărat prof. **Arnold Schilder**, președintele Consiliului pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB) din cadrul IFAC, **André Killesse**, președinte adjunct al

Federației Europene a Contabililor (FEE), alături de reprezentanți ai Băncii Mondiale și ai organismelor profesionale din Marea Britanie, România, Cehia, Polonia și Ungaria.

❖ Ziua Națională a Auditorului Financiar din România

***Ziua Națională a Auditorului Financiar din România**, zi în care românii îl sărbătoresc pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, considerat drept protector al auditorilor financiari, conform hotărârii Consiliului Camerei a fost sărbătorită în anul 2012 în două zone ale țării: la București - la 26 octombrie și la Constanța - la 27 octombrie, cu ocazia cursurilor de pregătire profesională continuă organizate de Cameră în această perioadă.*

La București, sărbătorirea acestei zile a avut loc în Aula Universității „Artifex”, în prezența auditorilor financiari aflați la cursul de pregătire continuă. După proiectarea unui film de prezentare a activității Camerei, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, a transmis participanților Mesajul adresat de Consiliul Camerei tuturor membrilor organizației profesionale.

Un moment important al festivităților l-a reprezentat sărbătorirea revistei „**Audit Financiar**”, care a împlinit 10 ani de apariție neîntreruptă în slujba profesiei de auditor financiar în România. În acest sens, prof. univ. dr. **Ana Morariu**, vicepreședinte al Consiliului Camerei a citit un mesaj, în calitate sa de membru al Colegiului Editorial Științific al revistei.

Președintele Horia Neamțu a anunțat acordarea de către Consiliul Camerei a unei Distincții de excelență prof. univ. dr. **Florin Georgescu**, primul președinte al Camerei Auditorilor Financiari din România, care a inițiat – în anul 2003 – editarea revistei „**Audit Financiar**”, ca

un important mijloc de comunicare cu membrii tinerei organizații profesionale a auditorilor financiari creată în acea perioadă.

A urmat decernarea de către prof. univ. dr. **Horia Neamțu** a premiilor revistei „**Audit Financiar**” pentru anul 2012, care au constat din plachete de excelență și în câte un abonament gratuit, în format electronic, pe anul 2013 la revista „**Audit Financiar**”, astfel:

- Premiul „**Constantin Ionete**”, ediția a II-a: prof. univ. dr. **Eugeniu Țurlea** și dr. **Mihaela Mocanu** de la Academia de Studii Economice din București, pentru articolul: „Model privind discrepanțele de percepție asupra independenței în auditul financiar”, apărut în numărul 10/2012 al revistei „**Audit Financiar**”.

- Premiul „**Alexandru Rusovici**”, ediția a II-a: prof. univ. dr. **Elisabeta Jaba** (coordonator), lect. univ. dr. **Christiana Brigitte Balan**, drd. **Ioan Bogdan Robu**, drd. **Mihaela Alina Robu**, de la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, și prof. univ. dr. **Mihai Roman** de la Academia de Studii Economice din București, pentru articolele „Evaluarea statistică a riscului de fraudă în scopul fundamentării opiniei de audit, pe baza modelelor de durată” și „Folosirea metodei ANOVA pentru obținerea probelor de audit cu privire la efectul domeniului de activitate asupra variației indicatorilor poziției și performanței financiare”, publicate în revista „**Audit Financiar**”, numerele 4 și 8/2012.

Festivitățile de la **Constanța** s-au desfășurat la Hotel Malibu în Sala Callatis, bucurându-se de participarea membrilor Camerei din zonă, aflați la cursurile de pregătire profesională continuă.

Mesajul Consiliului Camerei adresat membrilor cu ocazia Zilei Naționale a Auditorului Financiar din România a fost transmis celor prezenți de **Ana Dincă**, vicepreședinte al CAFR.

Din partea Comitetului de excelență al Camerei, a prezentat un mesaj prof. univ. dr. **Maria Manolescu**.

La Constanța au fost acordate 15 medalii pentru activitate deosebită auditorilor financiari din zona Sud Est.

Noiembrie 2012

❖ Participare la conferința UPLR

La 5 noiembrie 2012, la Hotel Intercontinental București, Uniunea Profesiiilor Liberale din România (UPLR), al cărei președinte în exercițiu este prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, a organizat cea de a cincea Conferință prilejuită de „**Ziua Profesiiilor Liberale din România**”, celebrată în fiecare an. Evenimentul reprezintă o acțiune subsecventă inițiativei Comitetului Economic și Social European, care a lansat în anul 2006 „Ziua Europeană a Profesiiilor Liberale”.

Tema Conferinței a fost „**Impactul profesiiilor liberale asupra vieții economice și sociale din România**”. Au participat reprezentanți ai organizațiilor care compun UPLR, precum și invitați din țară și din străinătate.

În cadrul Conferinței, prof. univ. dr. **Gheorghe Popescu**, șeful Departamentului servicii pentru membri din Camera Auditorilor Financiari din România, a susținut o prezentare având drept obiect: „**Responsabilitatea socială a profesiei liberale de auditor financiar - în fața provocărilor crizei economice**”.

❖ Participarea la Consiliul anual IFAC

În perioada 14-15 noiembrie 2012 a avut loc la Cape Town, Africa de Sud, Consiliul anual al Federației Internaționale a Contabililor, IFAC, la care Camera Auditorilor Financiari din Româ-

nia, membru cu drepturi depline al acestei prestigioase organizații internaționale a profesiei, a fost reprezentată de președintele său, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**.

Cu începere din noiembrie 2012, președintele adjunct al IFAC, **Warren Allen**, din Noua Zeelandă, a fost ales președinte, pentru un mandat de doi ani, ce va lua sfârșit în noiembrie 2014.

Consiliul IFAC a aprobat numirea **Oliviei Kirtley**, din Statele Unite, în poziția de președinte adjunct, pentru un mandat de doi ani, preluând, totodată, funcția de președinte al Comitetului de Planificare și Finanțe.

În urma ședinței din acest an, doi membri asociați au obținut calitatea de membri cu drepturi depline: Asociația Tehnicienilor Contabili din Marea Britanie și Institutul Contabililor Publici Autorizați din Mongolia, iar 6 organisme profesionale au fost votate drept membri asociați: Institutul Contabililor Autorizați din Albania, Asociația Națională a Contabililor din Nigeria, Institutul Auditorilor Profesioniști din Rusia, Ordinul Național al Experților Contabili și Contabililor Autorizați din Togo, Institutul Contabililor Publici Autorizați din Ruanda și Ordinul Contabililor Autorizați din Portugalia.

❖ Un auditor financiar român - în Consiliul de supraveghere al EFRAG

În Adunarea Generală din 20 noiembrie 2012, Grupul European de Consiliere privind Raportarea Financiară (EFRAG) a numit-o pe doamna prof. **Adriana Dușescu** – auditor financiar român – ca membru în Consiliul de supraveghere, pentru un mandat de 3 ani, candidatura sa fiind sprijinită de Camera Auditorilor Financieri din România.

Consiliul de supraveghere EFRAG trebuie să răspundă în viitorul apropiat

unor provocări importante, în special în lumina dezbaterii politice la nivel înalt derulată în cadrul Comisiei Europene, cu privire la: rolul Uniunii Europene și al instituțiilor sale în procesul de adoptare a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), evenimentele recente din Statele Unite și impactul acestora asupra normalizării la nivel mondial, precum și revizuirea detaliată a guvernantei EFRAG.

❖ Instruire profesională

Camera Auditorilor Financieri din România a organizat împreună cu Oficiul Național de Prevenire și Combateră a Spălării Banilor, la sediul acestui Oficiu, la data de 26 noiembrie 2012, a doua sesiune de instruire a auditorilor financiari pe anul 2012, care a făcut parte din planul de instruire profesională destinată entităților raportoare prevăzute la art. 8 din Legea 656/2002 cu modificările și completările ulterioare. Au participat auditori financiari din București. Programul sesiunii de instruire a cuprins prelegeri susținute de experți ai Oficiului pe marginea clarificării privind modalitatea de aplicare a Legii nr. 656/2002 cu modificările și completări le ulterioare, regimul sancțiunilor internaționale și al finanțării terorismului; tipologiile de spălare a banilor; raportarea on-line.

❖ Seminar ACCA pe teme de IFRS

La 28 noiembrie 2012, la Athenée Palace Hilton București, ACCA România a organizat un eveniment tehnic cu tema – „**Actualizări IFRS & Directiva privind întârzierea efectuării plăților, E-invoicing**”.

În spiritul bunei colaborări între ACCA și Camera Auditorilor Financieri din România, la acest eveniment au luat parte și auditori financiari, membri ai CAFR. Lectori au fost **Richard Martin**, director Raportare Corporativa la ACCA și

Emmanouil Shizas, Senior Economic Analyst la ACCA, conducător al programului de cercetare al ACCA.

❖ Seminar tehnic pe probleme de IFRS

La 29 noiembrie 2012 Camera Auditorilor Financieri din România și Asociația of Chartered Certified Accountants (ACCA) – Biroul din România au organizat în sala Amfiteatru din cadrul Institutului Național de Statistică București un seminar tehnic destinat auditorilor financiari și axat pe implementarea și aplicarea IFRS.

În deschiderea manifestării, reprezentatul Camerei Auditorilor Financieri din România, dr. **Georgeta Petre**, vicepreședinte al Consiliului CAFR, i-a salutat pe cei prezenți, în numele Consiliului Camerei Auditorilor Financieri din România.

Au susținut prelegeri: **Georgeta Petre**, director Direcția Legislație și Reglementări Contabile MFP, vicepreședinte al CAFR – „*Cadrul legal privind întocmirea situațiilor financiare IFRS*”; **Cristina Guțu**, FCCA Senior Finance Trainer la BPP Professional Education – „*Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară (Scop și statut, Domeniul de aplicare, Obiectivul raportării financiare cu scop general, Caracteristici calitative ale informațiilor financiare utile)*”; **Prezentarea situațiilor financiare IAS 1 (Obiective, Domeniul de Aplicare, Situații financiare, Structură și conținut)**; **Mirela Păunescu**, ACCA – Senior Trainer la Global-training Intercollege – „*Impozitul pe profit – IAS 12 – prima parte*”; **Cristina Pena**, ACCA - The Academy at PwC – „*Impozitul pe profit – IAS 12 – a doua parte*” (cele două părți au acoperit temele: *Introducere; Ce urmărește standardul și diferența de abordare față de modul de recunoaștere a impozitelor în România; Principalele noțiuni*

definite de IAS12; Diferențe temporare imposabile și deductibile; Recunoașterea activelor și datoriilor privind impozitul anual amânat) și **Gabriela Sasu**, FCCA – Senior Trainer Consultant la EXP Group, - „*Actualizări ale IFRS aplicabile din ianuarie 2013*”.

❖ **CAFR, partener al Conferinței „Perspective în contabilitate și audit”**

Departamentul Contabilitate și Audit din cadrul Universității de Vest din Timișoara, Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor, a organizat, în perioada 29-30 noiembrie 2012, Conferința internațională „**Perspective în contabilitate și audit**”.

Parteneri ai evenimentului au fost: Asociația Internațională a Experților Contabili Autorizați (ACCA), Camera Auditorilor Financiari din România (CAFR), Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România (CECCAR), Asociația Generală a Economistilor din România (AGER), Rotary Club Lugoj, Ernst & Young, Pricewaterhouse Coopers.

Deși s-a aflat la prima ediție, Conferința s-a bucurat de un deosebit interes și de o largă participare națională, dar mai ales internațională și a creat cadrul propice unor dezbateri științifice relevante privind provocările pe care noile tendințe și reglementări în domeniul financiar-contabil și în cel al auditului le ridică în fața oricărui economist, profesionist și cercetător în domeniul larg al științelor economice.

Au fost înscrise un număr de 52 lucrări științifice la cele 10 secțiuni ale Conferinței: Contabilitate și fiscalitate, Raportare de mediu și Sisteme informatice de gestiune, Relevanța informației contabile, Raportare financiară, Măsurarea performanței, Guvernanță corporativă, Audit, Educație și profesie con-

tabilă, Raportare financiară (II), respectiv Evaluarea activelor. La lucrările conferinței au participat doctoranzi, profesioniști în domeniul auditului și contabilității, cercetători din învățământul superior economic românesc, precum și din 13 țări: Anglia, Franța, Spania, Portugalia, Italia, Turcia, Ungaria, Scoția, Malta, Croația, Republica Moldova, Iran și Slovenia.

În paralel cu activitățile științifice au avut loc patru sesiuni speciale: Provocări în profesia contabilă; Construirea unei cariere academice; Conectarea învățământului contabil cu nevoile angajatorilor; Educația contabilă în România.

Invitată în plenul Conferinței, doamna **Carmen Mataragiu**, prim-vicepreședinte al Camerei Auditorilor Financiari din România, a transmis Mesajul adresat Conferinței de Consiliul CAFR.

❖ **Prelungirea mandatului reprezentantului CAFR la IFAC**

În urma apelului la nominalizări lansat de Federația Internațională a Contabililor (IFAC) și a candidaturii înaintate de CAFR, directorul executiv al IFAC, Ian Ball, a transmis o scrisoare oficială Camerei Auditorilor Financiari din România prin care se anunță numirea doamnei prim-vicepreședinte **Carmen Mataragiu** pentru un nou mandat în cadrul Comitetului pentru Dezvoltarea Organizațiilor Profesionale Contabile (PAODC). Cel de-al doilea mandat va acoperi perioada 1 ianuarie 2013 – 31 decembrie 2015 (primul mandat s-a desfășurat între 1 ianuarie 2010 – 31 decembrie 2012).

❖ **Semnal editorial**

A ieșit de sub tipar lucrarea actualizată **Ghid pentru un Audit de Calitate**, elaborată de Institutul Contabililor Autorizați din Scoția (ICAS) și Camera Auditorilor Financiari din România (CAFR).

Ghidul este un manual de proceduri de audit, care a fost actualizat pentru a se conforma în totalitate cu Standardele Internaționale de Audit (ISA) clarificate.

Lucrarea are menirea de a sprijini auditorii financiari în ducerea la îndeplinire a misiunilor de audit.

Ghidul înglobează principiile cheie ale ISA-urilor și oferă un set de îndrumări generale pentru să desfășurarea misiunilor de audit.

Decembrie 2012

❖ **Întâlnire cu profesioniști din Republica Moldova**

La data de 4 decembrie 2012, la sediul Camerei Auditorilor Financiari din România a avut loc o întâlnire cu profesioniști din Republica Moldova, având drept obiectiv principal realizarea unui schimb de experiență în domeniul certificării profesionale a auditorilor.

Camera a fost reprezentată de prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR, dr. **Marius Burdușel**, director executiv, **Alice Petcu**, director executiv adjunct, **Urania Moldovanu**, șeful Departamentului de monitorizare și competență profesională și prof. univ. dr. **Gheorghe Popescu**, șeful Departamentului de servicii pentru membri.

Din delegația oaspeților au făcut parte **Lilia Grigori**, președintele Consiliului Director al Asociației Contabililor și Auditorilor Profesioniști (ACAP), **Ludmila Grabarovski**, director al Comitetului pentru educație al ACAP, **Mihail Manoli**, membru al Consiliului de Supraveghere a Activității de Audit, doi consultanți din Republica Moldova în cadrul Băncii Mondiale, cadre universitare implicate în programe de pregătire a profesioniștilor în audit și contabilitate.

❖ Conferința anuală a CNCC

O delegație a Camerei Auditorilor Financiari din România, compusă din prof. univ. dr. **Ana Morariu**, vicepreședinte al consiliului CAFR și **Adriana Spiridon**, șef birou relații internaționale, a participat în perioada 6-7 decembrie 2012 la Conferința anuală a Companiei Naționale a Auditorilor din Franța (CNCC), organizată la Montpellier, Franța, cu tema „*Provocări, dezvoltare, diversitate, dialog*”.

În discursul de deschidere **Claude Cazes**, președintele CNCC, a insistat asupra intenției care a stat la baza organizării conferinței din acest an: mesajele pozitive referitoare la meseria de auditor și viitorul acesteia. În acest spirit a fost organizată cea de-a 25-a Conferință CNCC, structurată în ateliere tehnice și mese rotunde, momente reale de informare și instruire, dar și de sensibilizare față de alte domenii indispensabile auditului, precum cunoașterea sistemelor informatice sau de actuarial.

Acest eveniment a marcat și un moment de dezbateri politice, într-un context în care Uniunea Europeană dorește să reformeze profesia de audit și să o inoveze prin intermediul unor noi propuneri legislative.

❖ Congresul Profesioniștilor Contabili și Auditorilor din Rusia

La invitația Institutului Profesioniștilor Contabili din Rusia (IPAR), o delegație a Camerei Auditorilor Financiari din România, formată din prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președinte, **Ana Dincă**, vicepreședinte și dr. **Marius Burdușel**, director executiv, a luat parte la Congresul Profesioniștilor Contabili și Auditorilor din această țară, organizat la Moscova, în perioada 11-12 decembrie 2012. Evenimentul a marcat, toto-

dată, împlinirea a 15 ani de la înființarea acestui organism profesional.

Congresul a avut ca temă „*Contabilitatea 2012 – Schimbări globale*” și a reunit reprezentanți ai IPAR, ai Organizației Naționale pentru Standarde Contabile de Raportare Financiară (NOFA), ai Ministerului de Finanțe, reprezentanți ai diferitelor organizații profesionale naționale și internaționale, precum și ai mediului de afaceri din Rusia.

Prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei, a avut o intervenție în cadrul Congresului, prilej cu care a felicitat organizația din Rusia pentru acest eveniment aniversar și și-a exprimat speranța unei viitoare colaborări, în interesul dezvoltării profesiei.

Cu această ocazie, a oferit o plachetă omagială, din partea CAFR, ca semn al recunoașterii progreselor înregistrate de IPAR în activitatea sa.

❖ Lucrările Consiliului Federației Europene a Contabililor (FEE)

Președintele Camerei Auditorilor Financiari din România, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, a luat parte la lucrările Consiliului FEE, desfășurate în perioada 12-13 decembrie 2012, la Bruxelles, Belgia.

Un loc aparte în cadrul discuțiilor a fost ocupat de propunerile legislative ale Comisiei Europene care vor afecta politica de audit (noul Regulament care va reglementa entitățile de interes public și noua propunere de amendare a Directivei 43/2006/CE privind auditul statutar), dar și domeniul raportării financiare (proiectul de directivă a CE, care va înlocui directivele a 4-a și a 7-a).

Au fost evidențiate progresele în acest domeniu executivul FEE prezentând un sumar al propunerilor de modificări

înaintate de Parlamentul și Consiliul European.

De asemenea, au fost prezentate acțiunile întreprinse de FEE în domenii precum piețe de capital, etică, calificare și acces pe piață, dar și propunerile de noi măsuri menite să întărească IMM-urile și politicile de raportare financiară.

❖ Adunarea Generală FEE

Adunarea Generală a FEE din anul 2012 a fost organizată la data de 13 decembrie la Bruxelles, Belgia, în contextul aniversării a 25 de ani de la înființarea Federației Europene a Contabililor. Camera a fost reprezentată de președintele său, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**.

Președintele și directorul executiv al FEE și-au prezentat rapoartele de activitate și au fost aprobate Constituția și Regulamentul Intern, ambele documente fiind supuse unui proces amplu de revizuire și actualizare.

Odată cu prezentarea raportului trezorerierilor și a raportului auditorilor, participanții au votat situațiile financiare auditate pentru anii 2010 și 2011, precum și nivelul cheltuielilor pentru 2013 și 2014.

În cadrul Adunării Generale a fost ales prin vot noul președinte al FEE pentru perioada 2013-2014: **André Killesse**, de la Institutul Revizorilor de Întreprinderi din Belgia (IRE). În funcția de președinte adjunct a fost votat **Petr Kriz**, de la Camera Auditorilor din Cehia (KACR).

Ianuarie 2013

❖ CAFR la Conferința privind comitetele de audit

La 10 ianuarie 2013 a avut loc la Varșovia, Polonia, Conferința cu tema „*Comitetul de audit: o legătură cheie*”

între raportarea financiară și procesul de audit”.

Conferința a fost organizată de Comisia de supraveghere a auditului din Polonia în colaborare cu Centrul Băncii Mondiale pentru Reforma Raportării Financiare și a fost găzduită de Bursa de Valori din Varșovia.

La acest eveniment, Camera Auditorilor Financieri din România a fost reprezentată de președintele său, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**.

Conferința a avut drept obiectiv promovarea unei mai bune conștientizări și înțelegeri a rolului și responsabilităților comitetului de audit în procesul de raportare financiară.

Evenimentul a oferit membrilor comitetelor de audit și altor părți interesate informații practice din perspectiva specialiștilor internaționali și polonezi cu privire la modul în care își pot îndeplini mai eficient îndatoririle, constituind, de asemenea, o bună ocazie pentru discutarea dificultăților cu care se confruntă comitetele de audit și a modului în care pot să contribuie la îmbunătățirea calității auditului și la protejarea intereselor acționarilor.

Februarie 2013

❖ Seminar profesional în cadrul programului REPARIS

În perioada 6-8 februarie 2013 a avut loc la Viena al doilea seminar profesional organizat de Centrul pentru Reforma Raportării Financiare în Europa și Asia de Sud-Est (CFRR), organism al Băncii Mondiale.

Seminarul s-a desfășurat în cadrul programului REPARIS (Road to Europe - Program of Accounting Reform and Institutional Strengthening), care are drept scop susținerea organismelor

profesionale din opt țări care aderă la Uniunea Europeană de a implementa programe de dezvoltare profesională continuă de înaltă calitate pentru auditorii statutare și firmele de audit.

Camera Auditorilor Financieri din România are statut de invitat și a fost reprezentată de **Ana Dincă**, vicepreședinte și **Daniel Botez**, membru al Consiliului Camerei.

Scopul acestui seminar a fost să înlesnească învățarea și schimbul de opinii privind organizarea, conținutul și implementarea procedurilor de predare și de control de calitate pentru succesul și eficacitatea programelor de pregătire profesională continuă, să dezvolte capacitatea formatorilor de furnizare a unei pregătiri de înaltă calitate și să pună în discuție studii de caz care să constituie referințe pentru formarea formatorilor din cadrul fiecărui organism profesional.

Între subiectele discutate s-au regăsit aspecte legate de acceptarea angajamentelor de audit, probleme de etică, controale interne, raportarea către management, revizuire analitică sau opinie și raportul de audit.

Discuțiile au fost moderate de către specialiștii și consultanții din cadrul Centrului, incluzând o temă susținută de **Henry Fortin**, directorul acestuia, precum și o intervenție pe tema rolului IFAC în susținerea implementării standardelor ISA prezentată de **Adriana Bunjaku**, membru al Comitetului de Dezvoltare a Organismelor Profesionale (PAO) din cadrul IFAC.

❖ Test pentru accesul la stagiu

Camera Auditorilor Financieri din România a organizat la 23 februarie 2013 testul de verificare a cunoștințelor pentru accesul la stagiu.

Întâlnirea Grupei de lucru audit din cadrul FEE

La 28 februarie a.c. a avut loc, la Bruxelles, ședința grupei de lucru Audit a Federației Europene a Contabililor (FEE), la care Camera Auditorilor Financieri din România a fost reprezentată de **Ana Dincă**, vicepreședinte al Consiliului și membru în acest grup tehnic.

Unul din punctele de pe ordinea de zi s-a referit la poziția FEE pe marginea proiectului ISA 720 „Responsabilitățile auditorului cu privire la alte informații din documentele care conțin situații financiare auditate”, revizuit de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB) din cadrul Federației Internaționale a Contabililor (IFAC).

În contextul dezbaterilor asupra rolului auditorului de a furniza asigurări rezonabile, în privința raportărilor financiare pentru a răspunde interesului utilizatorului, s-au adus în discuție unele inițiative internaționale, cum sunt, de exemplu, propunerile Comisiei Europene referitoare la reforma auditului, precum și propunerile IAASB în ceea ce privește raportarea.

O a treia temă abordată s-a referit la noul concept privind raportarea integrată. IIRC – International Integrated Reporting Council (Consiliul Internațional de Raportare Integrată) este o instituție internațională a organelor de reglementare, investitorilor și companiilor pentru profesia contabilă, care în anul 2011 a lansat un document conținând conceptul „**Raportări Integrate - Comunicarea Valorii în secolul 21**”, cu intenția de a dezvolta cadrul de raportare al informațiilor furnizate de firme.

Observațiile și comentariile asupra acestor documente au fost reținute și vor fi înaintate de către FEE inițiatorilor.

În pregătire, un nou model de provizionare a creditelor și a altor active financiare

Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB) a publicat noile propuneri privind contabilizarea pierderilor din deprecierea activelor financiare. Îndelung așteptate în special de către instituțiile financiare, acestea sunt menite, în opinia emitentului, să răspundă îngrijorărilor legate de provizionarea insuficientă și cu întârziere a pierderilor din deprecierea creditelor, fiind de natură să accelereze recunoașterea acestor pierderi. Astfel, provizioanele constituite vor acoperi atât pierderile deja suportate, cum este cazul în prezent, cât și o parte a pierderilor așteptate în viitor.

Prezentăm în cele ce urmează un scurt comentariu asupra acestui proiect, cu ajutorul unor specialiști din cadrul KPMG România:

„Noile propuneri aduc o modificare semnificativă a modelului de provizionare și este de așteptat să producă un impact semnificativ la nivelul băncilor și altor instituții financiare”, apreciază **Șerban Toader**, Senior Partner.

Contabilizarea pierderilor din depreciere a constituit un subiect intens dezbătut de organisme de reglementare de ambele părți ale Atlanticului. În mod regretabil, IASB și FASB (Consiliul pentru Standarde de Contabilitate Financiară din Statele Unite) au renunțat anul trecut la angajamentul inițial de elabora propuneri comune cu privire la contabilizarea pierderilor din deprecierea activelor financiare. În decembrie 2012, FASB a publicat propriile propuneri, care diferă în anumite aspecte esențiale de cele emise de IASB.

Propunerile formulate de IASB introduc o nouă metodologie de recunoaștere a pierderilor din depreciere, bazată pe pierderile așteptate, pentru a reflecta deteriorarea calității activelor financiare precum portofoliile de credite. Modelul propus

presupune înregistrarea de provizioane pentru acoperirea pierderilor așteptate până la scadența finală pentru activele financiare al căror risc de credit a crescut semnificativ față de momentul inițial, precum și a pierderilor așteptate în următoarele 12 luni pentru celelalte active financiare.

În această privință, **Cezar Furtună**, Partener Servicii Financiare, precizează: *„Evaluarea pierderilor din depreciere este o artă mai degrabă decât o știință, presupunând formularea unor raționamente dificile pentru a stabili dacă sumele împrumutate vor fi rambursate conform scadențarului și - dacă nu - cât din valoarea acestora va fi recuperată și la ce moment. Noul model propus de IASB extinde aria acestor raționamente. Astfel, este introdus un nou prag pentru a stabili dacă a avut loc o deteriorare semnificativă în calitatea creditului, iar în funcție de asta se înregistrează un provizion fie pentru pierderile așteptate în următoarele 12 luni, fie pentru pierderile așteptate până la maturitatea creditului. Aplicarea acestor reguli va reprezenta o provocare pentru bănci, fiind necesară formularea unor noi raționamente care trebuie revizuite de către auditori și înțelese de utili-*

zatorii situațiilor financiare, inclusiv de către autoritățile de supraveghere.”

Noul model ar urma să se aplice tuturor activelor financiare evaluate la cost amortizat sau la valoarea justă prin capitalurile proprii, cum sunt creditele sau titlurile de stat, precum și anumitor angajamente de creditare și garanții financiare. Propunerile introduc și cerințe suplimentare de prezentare a informațiilor cu privire la deprecierea activelor financiare în notele la situațiile financiare.

Este de așteptat ca noile propuneri să aibă un impact semnificativ asupra băncilor românești, care aplică IFRS ca bază a contabilității de la 1 ianuarie 2012. Pe lângă impactul financiar, cel mai probabil va fi necesară modificarea sistemelor existente sau dezvoltarea unor funcționalități suplimentare pentru a colecta și procesa informațiile necesare aplicării noii metodologii.

Angela Manolache, director în cadrul Departamentului de Consultanță, recomandă entităților care aplică IFRS și în special băncilor să demareze analiza impactului noilor propuneri asupra activităților lor: *„Riscul de credit este elementul central al activităților bancare și se așteaptă ca modelul propus să aibă implicații vaste asupra sistemelor și proceselor de creditare. Astfel, procesul de implementare s-ar putea dovedi dificil pentru instituțiile bancare.”* Societățile comerciale vor fi și ele afectate, dar impactul asupra creanțelor comerciale pe termen scurt va fi cel mai probabil redus.

Propunerile sunt supuse dezbaterilor până în data de 5 iulie 2013. Data de intrare în vigoare a noilor prevederi va fi stabilită de IASB după finalizarea procesului de consultare publică. Pentru a fi aplicabile entităților din România care au o cerință legală de întocmire a situațiilor financiare conforme cu IFRS, prevederile trebuie să fie mai întâi adoptate de către Comisia Europeană.

Din activitatea CAFR

❖ Participarea la Conferința „Accounting research: diversity within unity”

Conferința „Accounting research: diversity within unity”, care face parte din ciclul de conferințe anuale pe care International Association for Accounting Education on Research (IAAER) le organizează cu membrii asociației, s-a desfășurat la Frankfurt în Germania, în perioada 14-16 februarie 2013. Din partea CAFR a participat prof. univ. dr. **Pavel Năstase**, rector al Academiei de Studii Economice București și membru al Consiliului CAFR.

Conferința a fost deschisă de **Barbara E. Weinberger**, vicepreședinte al AS-VHB, **Gary Sundem**, președinte al IAAER și de **Edgel Low**, reprezentant din partea Ernst&Young. Lucrările s-au desfășurat în plen și pe mai multe secțiuni paralele, având drept teme principale: managementul contabil și control; raportare financiară; raportare financiară și educație contabilă; analiză financiară, sisteme informatice și de contabilitate; contabilitate și guvernanta; taxare, contabilitate și guvernanta; audit.

Cu ocazia conferinței, în calitate de reprezentant al CAFR și de vicepreședinte al IAAER, prof. univ. dr. Pavel Năstase a participat la: ședința de Consiliu IAAER, la Adunarea Generală și la ședința Comitetului Executiv.

În Adunarea Generală s-a ales o nouă echipă de conducere a IAAER, din care face parte și prof. univ. dr. Pavel Năstase în calitate de vicepreședinte pentru Europa.

- ❖ În zilele de 15-16 februarie a.c., la sediul CAFR, s-a desfășurat cursul cu tema „Aplicarea IFRS în România”, în conformitate cu OMFP nr. 1286/2012. Au fost tratate aspecte practice privind principalele diferențe între IFRS și normele românești și s-a prezentat un studiu de caz privind aplicarea IFRS 1 de către o societate care a raportat anterior conform OMFP nr. 3055/2009. Lectorii cursului: dr. **Georgeta Petre**, vicepreședinte al Consiliului CAFR, director în Ministerul Finanțelor Publice, dr. **Alexandra Lazăr**, director adjunct în Ministerul Finanțelor Publice, **Luminița Moise** și **Alexandra Smedoiu**, de la PricewaterhouseCoopers România.

- ❖ La 23 februarie a avut loc testul de verificare a cunoștințelor în domeniul financiar-contabil pentru accesul la stagiu.

- ❖ În prima parte a lunii martie s-au desfășurat cursuri restante pentru auditorii financiari care nu au putut să participe la pregătirea continuă în anul 2012. Cursurile au avut loc, potrivit opțiunii participanților, atât în sistem e-learning (în perioada 4-8 martie 2013), cât și în sistem clasic, la sediul CAFR (în perioada 8-10 martie 2013).

Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele se trimit redacției la

adresa de e-mail: **revista@cafr.ro**, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează titlul în limba română și engleză, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină redactat la persoana a III-a, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză, inclusiv clasificarea JEL.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Important for the Authors!

The review of the articles is performed in parallel by at least two members of the Scientific Council of the „Financial Audit” Journal, a double-blind-review, which means that those who perform the reviews do not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, actuality, importance and the relevance for the subject matter of the review; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The recommendations of the Scientific Council are: accepted,

accepted with reviewing, rejected. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Council are published. The articles are submitted to the editor by e-mail at: **revista@cafr.ro**, compulsory in Microsoft Word format containing the following elements: the language the article is drafted is **English**; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs/page spaces included; the article mention the research methodology used, authors' contributions, footnote references from the bibliography; an abstract in English presenting the subject of the research and authors' contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, in English, and also by JEL Classification.

Details on our website www.revista.cafr.ro, section: „Reviews” and „Manuscripts”.

100 DE EDIȚII

ACCA felicită Camera Auditorilor Financieri din România pentru editarea cu succes a 100 de numere ale revistei Audit Financiar, publicație de referință pentru profesioniștii în audit, atât la nivel local, cât și regional, cu care ne bucurăm de o frumoasă și îndelungată colaborare.

**PROMOVÂND
ÎMPREUNĂ VALOAREA**

Raportarea integrată - sfârșit sau un nou început pentru raportarea financiară?

- Proceduri analitice bazate pe analiza statistică a informațiilor comparabile aferente perioadelor anterioare de raportare financiară
- Influența guvernantei corporative asupra standardelor de audit și raportare financiară: cazul statelor membre UE
- Modele cantitative privind evaluarea preliminară a sistemului de control și a politicii de sancțiuni
- Paralelă între sistemele de control al calității auditului financiar din România și Spania
- Respectarea drepturilor acționarilor, în contextul principiilor privind guvernarea corporativă
- Aspecte relevante privind auditul estimărilor contabile

lit FINANCIAR
1/2009

Concepte moderne privind calitatea activității de audit financiar

La un an de la Conferința CAFR
Secvențe din activitatea
Camerei Auditorilor Financieri
din România
reflectate în...

- Reglementări și practici privind misiunile de asigurare
- Problematica supravegherii auditului, în atenția organismelor profesionale europene
- Comunicarea auditorului cu guvernanța entității

Tehnici moderne de planificare strategică
• Misiunea de revizuire a situațiilor financiare interinare

- Arhitectura auditului externe a activelor imobilizate
- Conferința internațională - „Auditorul transfrontalier: profesionalism și independență”
- Atelierul III - Guvernarea corporativă și organismele de supraveghere publică
- Atelierul IV - Etica profesională și independența auditorilor

De la conștientizare la acțiune - auditul în contextul crizei - cele mai mari provocări pentru profesia de audit

- Rolul auditorului în evaluarea riscului de faliment
- Controverse generate de oporunitatea costurilor istorice
- Valori juste în măsurarea contabilă
- Proceduri convenite de audit de profil
- Cerințele legale membrilor CAF

audit FINANCIAR
3/2010

Strategia și un audit în lumina clarificate

Pозиționarea valorii Juste la granița dintre evaluare și contabilitate

Cerințe și priorități privind controlul calității firmelor de audit

Conferința anuală a Camerei Auditorilor Financieri din România

Rolul auditului financiar în creșterea calității informațiilor financiare

Reglementările contabile internaționale - dimensiuni istorice și realități

- Evoluția și perspectivele pieței de audit financiar în România și Spania
- Instrumente matematice utilizate în evaluarea riscului
- Impactul investițiilor străine directe asupra entităților auditate
- Guvernarea corporativă în sistemul bancar românesc
- Conflictele de interese și tranzacțiile cu părți afiliate la entități românești cotate
- Raportarea financiară și previziunile analistilor în contextul crizei economice - în condițiile mediului românesc